

การนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วย
หลักกายานุปัสสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นายอนุรุท เปรมนิรันดร

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PROPOSED TEACHING MODEL FOR THAI ORNAMENT DRAWING BY USING BODY
MINDFULNESS MEDITATION PRACTICE FOR STUDENTS IN A SECONDARY LEVEL

Mr. Anurut Premnirandon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education
Department of Art Music and Dance Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2015
Copyright of Chulalongkorn University

อนุรุทธ เปรมนิรันดร : การนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (A PROPOSED TEACHING MODEL FOR THAI ORNAMENT DRAWING BY USING BODY MINDFULNESS MEDITATION PRACTICE FOR STUDENTS IN A SECONDARY LEVEL) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ, 306 หน้า.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทยของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย เพื่อนำผลการจัดกิจกรรมมาพัฒนารูปแบบการสอน การวิจัยนี้ศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทย โดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์ระดับมัธยม ศิลปินด้านศิลปะไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาผ่านองค์ประกอบ 5 ประการคือ 1 จุดประสงค์การสอน 2 การกำหนดเนื้อหาการสอน 3 กิจกรรมการสอน 4 สื่อการสอน 5 การวัดประเมินผลการสอน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทยผ่านการทดลองสอนแล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบการสอนให้สมบูรณ์ขึ้น

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลสัมภาษณ์และข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นรูปแบบการสอนวาดลายไทยที่ใช้ได้จริงตามองค์ประกอบการสอน 5 ประการดังนี้ 1) ด้านจุดประสงค์การสอน ตั้งจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยเบื้องต้นได้และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกับศิลปะวิจารณ์ 2) ด้านการกำหนดเนื้อหาการสอน กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์และทักษะปฏิบัติโดยนำเสนอมาบูรณาการกับลายไทยด้วยการฝึกสติในการฝึกเขียนเส้น 3) ด้านกิจกรรมการสอน กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยจากง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน โดยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนด้วยสื่อที่หลากหลาย 4) ด้านสื่อการสอนวาดลายไทย เน้นให้ผู้เรียนดูสื่อภาพงานจิตรกรรมไทยและสื่อภาพเคลื่อนไหวที่หลากหลาย 5) ด้านการประเมินผลการสอน ประเมินทักษะปฏิบัติโดยดูจากผลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนและประเมินจิตพิสัยโดยดูจากพฤติกรรมในชั้นเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนที่สมบูรณ์ไปทดลองสอนกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนมีทักษะการวาดลายไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) ผู้เรียนโดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อการเรียนลายไทยจากรูปแบบการสอนวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ศิลปศึกษา

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2558

5683413127 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS: THAI ORNAMENT / BODY MINDFULNESS MEDITATION PRACTICE DRAWING

ANURUT PREMNIRANDON: A PROPOSED TEACHING MODEL FOR THAI ORNAMENT DRAWING BY USING BODY MINDFULNESS MEDITATION PRACTICE FOR STUDENTS IN A SECONDARY LEVEL.
ADVISOR: ASST. PROF. APICHART PHOLPRASERT, Ph.D., 306 pp.

The purposes of this research are : 1) to develop a teaching model for Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice for students in secondary level and 2) to study the teaching result of the model developed in this research in order to improve the teaching method based on the outcome of the study. This research studied the process of teaching Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation from 2 sample groups. The first group consisted of 18 experts in the fields of Thai arts and meditation, which are university professors, middle school teachers, Thai arts artists and the monks who taught meditation. The study focuses on the process of teaching Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice in 5 components. 1) purpose of teaching 2) contents 3) teaching activities 4) instruction media 5) teaching measurement and assessment. The second group was composed of 15 middle school students, to study the result of teaching model by experimenting in the class, in order to improve the teaching techniques.

The result of research are as follows: The analysis the information from the interviews and observations of the sampled experts, and therefore, has presented the technique for Thai ornament drawing teaching. This model is practicable according to the 5 components. 1) For the purpose of teaching The students must have preliminary skill in Thai ornament drawing and learn about the history of Thai arts and art criticism. 2) For the determination of contents–The students must learn about both the history and the drawing skill, which concentration is integrated into Thai ornament drawing by practicing meditation while drawing.3) For teaching activities–The students will participate in the learning activities from the lesser to the more difficult ones, step by step. The learning motivation will be provided through various instruction media 4) For the instruction media–The students will be focused to look at various Thai ornament drawings and moving pictures.5) For the teaching measurement and assessment–The drawing skill will be measured by the student's grades before and after the lessons and The effectiveness will be assessed by the behaviors of the students in the classroom. As a result, the researcher has applied the perfected techniques to an 8th grade classroom teaching. The research shows that.1) the students possessed higher skill of Thai ornament drawing than they did before taking classes, with significant statistical value of .05 2) the students, in general, were most satisfied with the teaching model for Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice.

Department: Art Music and Dance Education Student's Signature .....

Field of Study: Art Education Advisor's Signature .....

Academic Year: 2015

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางข้อคิดเห็น ตรวจสอบแก้ไข รายละเอียดของวิทยานิพนธ์ในแต่ละขั้นตอนด้วยความจริงใจและเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สมโภชน์ ทองแดง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์สัญญา วงศ์อร่าม กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ เสนอข้อคิดเห็นเพื่อนำไปพัฒนาแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาบุญเสริม โสภปญโญ อาจารย์สุจินต์ วัฒนะรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชริน สงวนผลไพโรจน์ อาจารย์สนั่น รัตนะ อาจารย์ ดร.อินทิรา พรหมพันธุ์ และอาจารย์สิโรจน์ พวงบุบผา ที่กรุณาสละเวลาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการสัมภาษณ์และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกๆท่านในสาขาวิชา ศิลปศึกษาและคณะครุศาสตร์ที่ได้เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลา 8 ปี ตั้งแต่การศึกษาในระดับปริญญาตรีถึงปริญญาโท

ขอบคุณในมิตรภาพและการช่วยเหลือจากเพื่อนๆหลักสูตรปริญญาโทศิลปศึกษารุ่น 29 ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณ คุณปรเมศวร์ ชรอยนุช คุณสุภลักษณ์ วงศ์หน่อ และคุณพิภช ญาติสมบูรณ์ ที่คอยช่วยเหลือเรื่องขั้นตอนเอกสารและแนะนำวิธีการทำวิจัยในหลายครั้ง ขอขอบคุณน้องครุศิลปรุ่น 43 และ 44 คุณพันธกานต์ นิมมานเหมินทร์ คุณเพ็ญทิลาส แนบชित्र และคุณวนาลี ชามรังศรี ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดการทำวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณรุ่นน้องทุนโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะไทยทุกคนที่ร่วมปฏิบัติงานกันตลอดมา

ท้ายสุดขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้วิจัย พลตรีเจษฎา เปรมนิรันดร คุณจิระพร เปรมนิรันดร คุณสุเมธ เปรมนิรันดร และคุณพนิดา ครูทไทย ผู้คอยสนับสนุน ตักเตือน ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาได้อย่างภาคภูมิใจ

ขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ทุนการศึกษาตลอด 2 ปี ผ่านโครงการพัฒนาศาสตราจารย์สู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะไทย สาขาวิชาศิลปศึกษาในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. ลายไทย.....	8
1.1 ความหมายของลายไทย.....	8
1.2 ประวัติความเป็นมาของลายไทย	9
1.3 ความสำคัญของลายไทยและศิลปะไทย.....	9
2. รูปแบบการสอน	12
2.1 คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา.....	12
2.2 ศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	13
2.3 การวัดผลทางศิลปศึกษา.....	15
2.4 รูปแบบการสอนแบบต่างๆ.....	15
2.5 รูปแบบการสอนศิลปะ	18
2.6 รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติ	22

2.7 การสอนลายไทย.....	25
2.8 การเรียนการสอนศิลปะไทยในโรงเรียน	30
2.9 การเรียนการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา	31
3. พัฒนาการของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	32
3.1 พัฒนาการทางกาย.....	33
3.2 ลักษณะอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น.....	33
3.3 พัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ศิลปะของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	34
3.4 พัฒนาการทางสังคมของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	35
3.5 พัฒนาการทางการเรียนรู้ศิลปะของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	35
4. สมาธิ.....	37
4.1 ความหมายของสมาธิ	37
4.2 ความหมายของสติปัญญาและกายานุปสนาสติปัญญา.....	37
4.3 วิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปสนาสติปัญญา.....	38
4.4 สมาธิกับอารมณ์การทำงานและการเรียนรู้	40
4.5 ผลของสมาธิกับการวาดภาพ.....	41
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
5.1 งานวิจัยในประเทศ	43
5.2 งานวิจัยต่างประเทศ	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57

การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การวิเคราะห์ข้อมูล	58
การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	64
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	189
สรุปผลการวิจัย.....	193
อภิปรายผลการวิจัย.....	209
ข้อเสนอแนะ.....	217
รายการอ้างอิง	219
ภาคผนวก.....	226
ภาคผนวก ก กรอบแนวคิดในการวิจัย	227
ภาคผนวก ข กรอบแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือ	229
ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	231
ภาคผนวก ง รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	233
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย).....	236
ภาคผนวก ฉ แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย).....	245
ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา).....	251
ภาคผนวก ซ แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)	260
ภาคผนวก ฌ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย)	266
ภาคผนวก ฎ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)	272
ภาคผนวก ฏ แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)	278
ภาคผนวก ฐ แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	284
ภาคผนวก ฑ แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน.....	288

ญ

หน้า

ภาคผนวก ท แบบประเมินผลงานของนักเรียน.....	292
ภาคผนวก ฅ ภาพการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการสอนวาดภาพลายไทยตามหลัก กายานุปัสสนา	296
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	306

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาธิตามหลักกายานุปัสสนากับการวาดลายไทย....	42
ตารางที่ 2 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 5 คน .	65
ตารางที่ 3 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มครูระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน .	67
ตารางที่ 4 ค่าความถี่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มพระภิกษุผู้สอนพระกรรมฐาน จำนวน 3 องค์..	68
ตารางที่ 5 ค่าความถี่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย จำนวน 5 คน.....	69
ตารางที่ 6 รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	119
ตารางที่ 7 วิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยกับการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา.....	127
ตารางที่ 8 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม จำนวน 15 คน	169
ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	170
ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านความพึงพอใจในการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา.....	173
ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านข้อดีข้อเสียของกิจกรรมการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา.....	174
ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านกิจกรรมวาดลายไทยที่ผู้เรียนพึงพอใจที่สุด	175
ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนว่าชุดกิจกรรมวาดลายไทยสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร	177

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านการสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา จะสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยได้ดีหรือไม่	178
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านประโยชน์ของกิจกรรมวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา.....	179
ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านการพัฒนารูปแบบการสอนเพิ่มเติมและกิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง	180
ตารางที่ 17 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรม	181
ตารางที่ 18 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2แบบต่างๆ ก่อนและหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน).....	183
ตารางที่ 19 เปรียบเทียบคำสัมภาษณ์เลขคณิตของคะแนนการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนรายบุคคล (คะแนนเต็ม 20 คะแนน).....	184
ตารางที่ 20 เปรียบเทียบคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนา ด้านทักษะก่อนและหลังเรียน.....	185
ตารางที่ 21 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ร้อยละ ของคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจิ่ง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบต่างๆ ก่อนและหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน).....	186
ตารางที่ 22 เปรียบเทียบคำสัมภาษณ์เลขคณิตของคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจิ่ง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ก่อนและหลังเรียน รายบุคคล (คะแนนเต็ม 20 คะแนน).....	187
ตารางที่ 23 เปรียบเทียบคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจิ่ง) ตามหลักกายานุปัสสนา ด้านทักษะก่อนและหลังเรียน	188

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบัน ปัญหาด้านสมาธิในการเรียนเป็นปัญหาสำคัญในระบบการศึกษาไทย โดยสภาวะการขาดสมาธิจะทำให้ไม่สามารถอยู่นิ่ง มีอารมณ์แปรปรวน อันเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อตรงต่อการเรียน เด็กจะขาดสมาธิในการเรียนและการฟัง ขาดความประณีตในการทำงาน ส่งผลให้มีความรู้สึกหงุดหงิดคับข้องใจ อันเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมที่ก้าวร้าวได้ วงศ์สิริ แจ่มฟ้า (2543) พฤติกรรมอารมณ์ไม่คงที่ ไม่สม่ำเสมอของวัยรุ่นนั้น เนื่องด้วยในวัยนี้ มีลักษณะอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยจะมีความอ่อนไหวง่าย อารมณ์รุนแรงและอารมณ์ค้างเนื่องจากเกิดความเครียด อันทำให้ขาดสมาธิในการเรียน (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจเด็กในวัยเรียน พบกว่า มีเด็กไทยที่สมาธิสั้นถึง 7-9 แสนคน (วินัดดา ปิยะศิลป์, 2550) จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาด้านสมาธิ นั้น เป็นปัญหาของเด็กวัยรุ่นที่ต้องเร่งแก้ไข

ในทางกลับกัน ได้มีนักการศึกษาหลายท่าน นำการฝึกสมาธิมาใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลสัมฤทธิ์ในการสอนได้แสดงให้เห็นว่าสมาธิมีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก การนำสมาธิมาใช้ในการสอนสามารถพัฒนาพฤติกรรมของเด็กอเมริกันได้มีการวิจัยในระดับมัธยมศึกษาพบว่าผลของการนำสมาธิไปใช้ก่อนเรียน ทำให้เด็กวัยรุ่นอเมริกันที่มีปัญหาสามารถพัฒนาการเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎต่างๆของโรงเรียนมากขึ้น (Barnes, 2003) นอกจากนี้ในระดับประถมศึกษาได้มีการทำวิจัยเรื่องการนำสมาธิไปใช้ก่อนการสอนพบว่า ผลการนำสมาธิไปใช้ก่อนการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีสติ ลดความวิตกกังวลในตัวของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Napoli, Krech, and Holley 2005) ในส่วนของสมาธิที่ช่วยพัฒนาด้านศิลปะ Su-Lien (2010) ได้ทำการศึกษาผลของการทำสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการทำงานศิลปะ โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัย 3 ปี และนำผลที่ได้ระหว่างการสร้างงานศิลปะในสตูดิโอกับการนั่งสมาธิก่อนสร้างงานศิลปะมาเปรียบเทียบกัน ได้ข้อสรุปว่าการนั่งสมาธิก่อนการสร้างงานศิลปะสามารถพัฒนาทั้งผลงานและจิตใจของผู้วิจัยได้ดีกว่าการสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ จากผลการวิจัยทำให้เห็น

ความสำคัญของการทำสมาธิ ว่าสมาธิเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งจิตใจและทักษะของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องนำหลักของสมาธิเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ทุกขั้นตอน (ชัยยศ ประไพพงษ์, 2553)

ลายไทยและจิตรกรรมไทยเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่ละเอียดอ่อนที่กำเนิดจากแนวคิดสติปัญญาของช่างไทย (บุญมา แฉ่งฉายา, 2545) ดังนั้น ช่างเขียนไทยในสมัยโบราณจึงต้องใช้สมาธิสูงในการทำงานเนื่องจากต้องเขียนลายด้วยความประณีต วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2529) ได้กล่าวไว้ว่าช่างไทยในสมัยโบราณมักจะใช้ฝีมือความสามารถของตนสร้างงานศิลปะไทยอย่างเต็มที่ โดยมีจุดมุ่งหวังคือบุญกุศลและพระนิพพานเป็นที่สุด จากการศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างงานศิลปะไทย จะพบว่าช่างเขียนไทยสมัยโบราณจะทำงานอยู่ในวัด วัดนั้นจึงเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของช่างฝีมือ เนื่องจากชาวบ้านมักนำบุตรหลานไปฝากเรียนหนังสือและบวชเป็นสามเณร เมื่อพระช่างเห็นว่าลูกศิษย์หรือสามเณรองค์ใดมีความสามารถในการช่างก็มักจะถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ไปด้วย เมื่อเติบโตขึ้นมีอายุครบพอที่จะบวชเป็นภิกษุได้ก็มักจะบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาต่อไป พระช่างจึงเป็นช่างประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดการสอนและสร้างศิลปกรรมไว้ในพระพุทธศาสนา ระบบการเรียนการสอนในวัดนั้น จึงเป็นวัฒนธรรมที่มีแบบแผนของการถ่ายทอดความรู้มาอย่างยาวนาน วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2529) จากหลักฐานที่กล่าวมา จึงอาจสรุปได้ว่าในสมัยโบราณการเรียนการสอนลายไทยมักเกิดขึ้นในวัด และการทำสมาธินั้นเป็นส่วนสำคัญในการเขียนภาพลายไทย ยกตัวอย่างเช่น ขรัวอินโข่ง ซึ่งมีอุปนิสัยชอบอยู่คนเดียวภายในกุฏิ ปิดประตูใส่กุญแจข้างนอก เมื่อเวลาไปไหนก็ปีนออกทางหน้าต่าง ด้วยเกรงว่าเมื่อมีคนมาเยี่ยมมากๆ จะทำลายสมาธิการทำงาน ในระหว่างที่อยู่คนเดียวนั้น จะใช้สมาธิฝึกแบบร่างสำหรับเขียนที่ผนังพระอุโบสถหรืออาคารอื่นๆ (อนันต์ ชูโชติ, 2529) จึงสามารถกล่าวได้ว่าการวาดลายไทยจึงเป็นงานที่ต้องใช้สมาธิและความพยายามในการสร้างงานสูง ดังนั้นการฝึกสมาธิด้วยวิธีที่เหมาะสม จึงสามารถช่วยพัฒนาทักษะการวาดภาพลายไทยได้

การทำสมาธินับว่าเป็นฐานสำคัญของสติและเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้ โดยสมทรง ปุญญฤทธิ์ (2521) ได้อธิบายถึงคุณประโยชน์ของสมาธิที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไว้คือ สมาธิทำให้ผู้ฝึกเกิดประสิทธิภาพในการเรียน เป็นผู้มีสติ ระลึกได้ว่าจะทำอะไร ไม่หลงลืมการกระทำของตน มีสัมปชัญญะคือการรู้ตัวไม่ออกแวกใจลอย เป็นผู้มึนจิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ซึ่งการทำสมาธินั้น มีด้วยกันหลายวิธี ตามหลักการเจริญสติปัฏฐาน 4 นั้น มีด้วยกัน 4 ประเภท คือ กายานุปัสสนาคือการพิจารณากาย เวทนานุปัสสนาคือการกำหนดพิจารณาเวทนา จิตตานุปัสสนาคือการตั้งสติพิจารณาจิต ธัมมานุปัสสนาคือการตั้งสติพิจารณาธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2544) โดยการ

เจริญสมาธิด้วยหลักสติปัญญาทั้ง 4 นั้น หลักกายานุปัสสนาเป็นหลักที่มีความเหมาะสมที่สุดในการฝึกเขียนลายไทย เนื่องจากวิธีการฝึกรูปแบบอื่นนั้น เน้นที่การตามดูจิต ไม่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวโดยตรง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552) ได้กล่าวว่า หลักกายานุปัสสนาเป็นการฝึกพิจารณากาย การตามดูรู้ทันกาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทำงาน ซึ่ง พระญาณโปกนิเถระ (2553) อธิบายถึงประโยชน์ของกายานุปัสสนาไว้ว่าเป็นการฝึกสมาธิที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน ก่อนเริ่มต้นการทำงาน ควรพยายามหายใจให้สงบ จะเกิดประโยชน์แก่ต้นในการทำงาน ทั้งการพูดและการตัดสินใจต่างๆ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนตั้งสติพิจารณาการทำงานในอิริยาบถต่างๆ ทั้งตา มือ และประสาทต้องทำงานควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กันเขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุกๆ ขั้นตอนของการลากเส้น การทำสมาธิในลักษณะนี้จึงสามารถนำไปเพิ่มทักษะในการเขียนลายไทยได้

การเขียนลายไทยเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทักษะมือและมีความสำคัญเพราะเป็นศิลปะประจำชาติ ดังนั้นในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จึงได้ระบุสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยไว้ว่ามีทักษะในการสร้างงานทัศนศิลป์สามารถสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากลได้ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ ยังมีความต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทย(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จึงกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนลายไทยเป็นวิชาที่เน้นทักษะปฏิบัติเป็นหลักของการเรียนการสอน ซึ่ง(ทิศนา แคมมณี, 2554) ได้กล่าวว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลนั้นมี 5 รูปแบบที่ได้รับการพิสูจน์ทดสอบคุณภาพและมีผู้นิยมนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในที่นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบการสอน ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย คือรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่างๆ ซึ่ง (Devies, 1981) ได้อธิบายถึงรูปแบบของทักษะปฏิบัติ ว่าจุดมุ่งหมายคือการพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน โดยมีกระบวนการสอนดังนี้ 1. ขั้นสาธิตหรือกระทำ ในขั้นนี้ผู้สอนจะสาธิตให้ผู้เรียนชมตั้งแต่ต้นกระบวนการจนจบ เป็นการทำให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการปฏิบัติงาน 2. ขั้นสาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้สอนได้แสดงภาพรวมของการปฏิบัติงานให้ผู้เรียนรับทราบแล้ว ผู้สอนจะแยกทักษะทั้งหมดออกมา โดยแบ่งเป็นส่วนย่อยๆ และเริ่มการสาธิตส่วนย่อยๆนั้นไป

ที่ละส่วนอย่าง 3. ขั้นการปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้สอนได้ปฏิบัติทักษะย่อยให้ผู้เรียนชมแล้ว ผู้เรียนจึงเริ่มปฏิบัติทักษะย่อยด้วยตนเอง โดยมีการสาธิตให้ดู หากผู้เรียนสงสัยหรือติดขัดในจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะและแก้ไข 4. ขั้นให้เทคนิคเมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้ ในขั้นตอนนี้ผู้สอนจะแนะนำเทคนิคต่างๆ เพิ่มเติมเข้าไปในการทำงาน เพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ สวยงาม รวดเร็วยิ่งขึ้น 5. ขั้นการเชื่อมโยงทักษะย่อยให้สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนครบทุกส่วน ผู้สอนจึงให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยฝึกปฏิบัติอย่างบ่อยครั้งจนเกิดความชำนาญในตัวของผู้เรียน

นอกจากนี้ จากการเห็นความสำคัญของการสอนศิลปะปฏิบัติ ทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปะปฏิบัติแบบต่างๆ (Michel, 1983) นักศิลปะศึกษา ได้วิเคราะห์ถึงวิธีการที่ครูผู้สอนจะสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศิลปะ (The Process of Creating Art) โดยในทฤษฎีนี้ หน้าที่หลักของผู้สอนคือสร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานศิลปะ ให้กับผู้เรียน โดยด้านทักษะปฏิบัติในการนี้มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้นนี้ผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับผู้เรียน 2. ขั้นการสร้างความมั่นใจในการแสดงออก ในขั้นนี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในการแสดงออกอย่างเต็มที่ 3. ขั้นการให้ความรู้ด้านศิลปะ และกระบวนการสร้างงาน ในขั้นนี้เป็นขั้นของการอธิบายกระบวนการต่างๆ ให้กับผู้เรียนก่อนการปฏิบัติงาน 4. ขั้นการฝึกทักษะในการนำสื่อมาใช้สร้างงานศิลปะ (Skills in The Use of Media) 5. ขั้นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเอง และความสำเร็จในการสร้างงานของตนเอง (Evaluation of Efforts) ด้วยวิธีการในรูปแบบต่างๆ เช่น การประเมินความสมบูรณ์ทางเทคนิคในการสร้างงาน การบรรลุผลการแก้ไขปัญหาระหว่างการสร้างงาน องค์ประกอบของภาพและความงามทางสุนทรียะ เป็นต้น

การเรียนการสอนแบบทักษะปฏิบัติ นั้น ผู้เรียนต้องมีคุณสมบัติในการศึกษา คือต้องมีทักษะมือที่ดี โดยเฉพาะการเขียนลายไทยซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะสูง ดังนั้นผู้เรียนจึงควรอยู่ในช่วงอายุที่เหมาะสมต่อการเรียนและการปฏิบัติงาน จากทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก (Lowenfeld, 1987) ได้เขียนอธิบายถึงลำดับขั้นของพัฒนาการ ซึ่งได้ผลสัมฤทธิ์มาจากการทดลองในแต่ละขั้น โดยกลุ่มเด็กอายุ 12-14 ปีนั้นอยู่ในขั้นมีเหตุผล (Pseudo-naturalistic stage) ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่ชีวิตวัยรุ่น เด็กเริ่มมีทักษะทางศิลปะที่ดี เช่นสามารถเขียนรอยยับของเสื้อ วาดภาพคนได้ดี มีความเข้าใจในแสงและเงา สัดส่วนของภาพและมีสติปัญญาที่ดี โดยเด็กในช่วงอายุ 12-14 ปีนั้นเป็นวัยที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะลายไทยจึงเหมาะสมกับเด็ก

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งอยู่ในวัยที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะตามทฤษฎีของโลเวนเฟลล์

งานวิจัยครั้งนี้จึงต้องการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา มาพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการสอนลายไทยและด้านสมาธิ ศึกษาจากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านลายไทยและสมาธิ และนำเครื่องมือที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนลายไทย เพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยให้เกิดประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการสอนลายไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการพัฒนารูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการสอนศิลปะไทย และผู้เชี่ยวชาญในด้านการสอนสมาธิ โดยนำแบบการสอนไปทดลองทำการสอนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการจัดกิจกรรมมาพัฒนารูปแบบการสอนเป็นหลัก โดยมิได้มุ่งทดสอบผลสัมฤทธิ์

2. สติปัฏฐาน 4 มี 4 รูปแบบคือ กายานุปัสสนาคือการพิจารณากาย เวทนานุปัสสนาคือการกำหนดพิจารณาเวทนา จิตตานุปัสสนาคือการตั้งสติพิจารณาจิต ธรรมานุปัสสนาคือการตั้งสติพิจารณาธรรม โดยผู้วิจัยเลือกนำหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนลายไทย เพราะหลักกายานุปัสสนาเป็นหลักที่ใช้การฝึกพิจารณากาย ตามคู่มือที่ร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทำงาน ทำให้ผู้เรียนมีสติพิจารณาการทำงานในอริยาบถต่างๆ ทั้งตา มือ และประสาท อันสอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กันเขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุกๆ ขั้นตอนของการลากเส้น

อันแตกต่างกับวิธีการฝึกกรรมฐานรูปแบบอื่น ที่เน้นที่การตามคูจิต ไม่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวโดยตรง

3. ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะให้นักเรียนกลุ่มทดลองปฏิบัติการเขียนภาพลายไทยให้เกิดความชำนาญ โดยการสอนวาดลายไทยด้วยลายพื้นฐานจากง่ายไปหายาก เช่น ลายกระหนก, กระจัง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการสอนแบบต่างๆที่ช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีแผนการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญ

2. การฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา หมายถึง การฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา เป็นการเฝ้าตามดูกายคือมีสติในการกำหนดลมหายใจ และฝึกสติพิจารณากายของตน คือ อิริยาบถต่างๆไม่ว่าจะนั่ง ยืน เดิน นอน ตั้งมั่นในการตามดูรู้กายอยู่อย่างสม่ำเสมอ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูล โดยรวบรวมแนวคิด เอกสาร วารสาร ทฤษฎีต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิจัย โดยจำแนกสาระสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ลายไทย

- 1.1 ความหมายของลายไทย
- 1.2 ประวัติความเป็นมาของลายไทย
- 1.3 ความสำคัญของลายไทย, ศิลปะไทย

2. รูปแบบการสอน

- 2.1 คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา
- 2.2 ศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.3 การวัดและประเมินผลทางศิลปศึกษา
- 2.4 รูปแบบการสอนแบบต่างๆ
- 2.5 รูปแบบการสอนศิลปะ
- 2.6 รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติ
- 2.7 การสอนลายไทย
- 2.8 การเรียนการสอนศิลปะไทยในโรงเรียน
- 2.9 การเรียนการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา

3. พัฒนาการของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- 3.1 พัฒนาการทางกาย
- 3.2 ลักษณะอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น
- 3.3 พัฒนาการทางสติปัญญา
- 3.4 พัฒนาการทางสังคม

3.5 พัฒนาการทางการเรียนรู้ศิลปะของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. สมာธิ

- 4.1 ความหมายของสมาธิ
- 4.2 สมาธิกับอารมณ์การทำงานและการเรียนรู้
- 4.3 ความหมายของสติปัญญาและกายานุปัสนาสติปัญญา
- 4.4 วิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสนาสติปัญญา
- 4.5 ผลของสมาธิกับการวาดภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ลายไทย

1.1 ความหมายของลายไทย

ลายไทยเป็นศิลปะประจำชาติไทยที่มีลวดลายสลับซับซ้อนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับประเทศชาติ มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยได้ให้ความหมายของลายไทยและจิตรกรรมไทยไว้ดังนี้

พระเทพวชิรมิตร (2546) กล่าวว่า ลายไทยเป็นศิลปะของไทยอย่างหนึ่งรวมอยู่ในจำพวกจิตรศิลป์ เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2547) ให้ความหมายของจิตรกรรมไทยไว้ว่า จิตรกรรมไทยคือรูปเขียนสีหรือวาดด้วยสีที่สร้างบนพื้นระนาบ 2 มิติ และบนพื้นผิวของ 3 มิติ โดยช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ที่เรียกกันว่าจิตรศิลป์ โดยมีสาระเรื่องราวที่เป็นการเล่าเรื่องบนฝาผนัง มีรูปแบบไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติ สร้างตามมโนคติ (Idealistic) เนื้อหาสาระในงานจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ศาสนา วรรณคดีและวัฒนธรรมไทย

บุญมา แฉ่งฉายา (2545) ให้ความหมายของลายไทยไว้ว่า เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ ที่ภาพลายเส้นเป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างแท้จริง กล่าวคือมีเส้นอ่อนหวานให้ความรู้สึกเป็นอุดมคติ

พิทักษ์ สายัณห์ (2547) อธิบายถึงความหมายของลายไทยไว้ว่า ลายไทยคือศิลปะที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาจากสมองของคนไทยโบราณ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากกิ่งก้านเถาไม้เลื้อยพัฒนาให้ได้สัดส่วนช่องไฟสวยงาม

1.2 ประวัติความเป็นมาของลายไทย

ลายไทยนับว่าเป็นศิลปะที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี จนเกิดเป็นรูปแบบของตนเอง มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยได้ให้คำอธิบายถึงประวัติของลายไทยไว้ดังนี้

น. ณ ปากน้ำ (2534) ให้คำอธิบายไว้ว่า ลายไทยเป็นงานศิลปะเก่าแก่ของไทย มีมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนานตั้งแต่เริ่มประวัติศาสตร์ไทย โดยได้รับอิทธิพลของอินเดียที่แพร่เข้ามาพร้อมกับลัทธิศาสนา โดยมีความเปลี่ยนแปลงไปในทุกยุคทุกสมัย อันเนื่องมาจากอิทธิพลของสมัยนิยมในแต่ละยุคที่แตกต่างกัน

พิทักษ์ สายัณห์ (2547) ให้คำอธิบายไว้ว่า นับแต่โบราณกาลมา ช่างผู้ประดิษฐ์ได้พิจารณาถึงเปลวไฟซึ่งมีแสงไฟระบัด จึงนำมาประดิษฐ์ลายกระหนก ส่วนดอกบัวก็นำมาดัดแปลงกลีบบัว จึงกำเนิดเป็นลายบัวคว่ำ บัวหงาย การเขียนลายไทยต้องใช้เส้นโค้งมาก มีการวนซ้ายวนขวา ซึ่งเค้าโครงนั้นก็มาจากลายเครือเถาตนเอง โดยการลายไทยตามรูปแบบโบราณนั้น เป็นสิ่งที่ยากและต้องใช้การฝึกฝนเป็นระยะเวลาหลายปี ต้องหมั่นฝึกเขียนให้ชำนาญมือ การเขียนลายที่ดัดนั้นต้องเขียนไม่ให้ความแข็ง ลายไทยจะเขียนให้ได้ผลดีเส้นโค้งต้องมีความอ่อนช้อย

เศรษฐมนันตร์ กาญจนกุล (2548) กล่าวว่า จุดกำเนิดของลวดลายไทยนั้น มีป้อมเกิดมาจากธรรมชาติ แล้วนำมาคลี่คลายจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็ลวดลายในสมัยสุโขทัยหรืออยุธยา ที่ได้รับการสืบทอดกันมา โดยลวดลายพรรณไม้ที่นำมาใช้ในการออกแบบลายไทยนั้น ที่นิยมกันมากคือดอกบัว นอกจากนี้ยังมีการนำพืชหรือสัตว์จากต่างประเทศมาร่วมบ้าง เช่น ใบเทศ เป็นต้น

วิจิตร ศุกโยธิน (2508) กล่าวว่า ลายไทยนั้น เป็นสิ่งที่มาจากธรรมชาติ โดยทุกๆแบบทุกๆลายคือการนำความเป็นจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บรรพบุรุษของเราได้ใช้ “มโนภาพ” คือความคิดคำนึงสร้างเป็นลวดลายขึ้นมา โดยพื้นฐานแล้ว ลายไทยมีรูปแบบมาจากโครงสร้างธรรมชาติ โดยหลักๆคือดอกบัวแบบต่างๆและพรรณไม้ต่างๆของไทย

1.3 ความสำคัญของลายไทยและศิลปะไทย

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว (2556)กล่าวว่า จิตรกรรมไทยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย มีคุณค่าทางศิลปะทั้งทางด้านสุนทรียะ และยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ทั้งด้านความเชื่อ ศาสนารวมทั้งประวัติศาสตร์ของผู้คนในแต่ละสมัย

บุญมา แฉ่งฉายา (2545) กล่าวว่า ลายไทยคือสิ่งที่กำเนิดจากแนวคิดสติปัญญาของช่างไทย แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่เขิดหน้าชูตาไม่ด้อยกว่าชาติอื่น เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ

สมชาติ มณีโชติ (2529)กล่าวว่าความสำคัญของจิตรกรรมไทยนั้น สามารถแบ่งออกได้ 7 ประการ คือ

1. มีจุดกำเนิดหรือมูลเหตุการณสร้างอย่างเป็นเหตุเป็นผล
2. จิตรกรรมฝาผนังเกิดขึ้นจากความศรัทธา ในพระพุทธศาสนา
3. มีกระบวนการที่สลับซับซ้อน นับตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์จนถึงการสร้างงาน
4. เป็นผลงานที่เกิดจากความพยายาม ความเพียรของช่างที่ต้องการสร้างให้ออกมาดี
5. เป็นการบันทึกเรื่องราวในอดีต แฝงอยู่ในงานอันเป็นประสบการณ์เดิมที่แสดงออก
6. ใช้เป็นสื่อที่กลมกลืนจิตใจ แฝงคติธรรมและเตือนสติมนุษย์
7. เป็นเครื่องหมายความเจริญของชาติ เป็นมรดกต่ออนุชนรุ่นหลัง

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2547) กล่าวว่าคุณค่าของจิตรกรรมไทยนั้นสามารถแบ่งได้ 4 ประการคือ

1. มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ ที่ยังหลงเหลืออยู่ในงานจิตรกรรมไทย ล้วนมีคุณค่าในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีอื่นจะช่วยให้ตระหนักถึงบรรพบุรุษไทยเกิดความหวงแหนในศิลปกรรมที่สะท้อนคุณค่าของความเป็นไทยโดยเฉพาะจิตรกรรมไทยที่สะท้อนเรื่องราวประวัติศาสตร์ไทย

2. มีคุณค่าในทางศาสนา โดยมีทั้งคุณค่าในการประดับตกแต่งศาสนสถาน ส่วนของจิตรกรรม ได้แก่ จิตรกรรมมุกประดับ, จิตรกรรมลงรักปิดทอง (ลายรดน้ำ), จิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น ในส่วนคุณค่าในการจรรโลงศาสนานั้นจิตรกรรมไทยเป็นสื่อในการเล่าหรือแสดงเนื้อหาสาระทางศาสนาเช่น จิตรกรรมที่เล่าเรื่องพุทธประวัติ, เรื่องทศชาติชาดก เป็นต้น

3. มีคุณค่าในด้านการแสดงออกทางศิลปะ โดยเฉพาะกระบวนการประดิษฐ์สร้างหรือเทคนิควิธี นับได้ว่าเกิดจากภูมิปัญญาของช่างฝีมือและศิลปินไทยโดยเฉพาะทั้งยังเป็นการแสดงออกที่สะท้อนลักษณะความเป็นชนเผ่าไทย

4. มีคุณค่าด้านความงามหรือสุนทรียภาพ ซึ่งในงานจิตรกรรมไทยคุณค่าความงามหรือสุนทรียภาพระดับผัสสะจะปรากฏโดดเด่นในจิตรกรรมสมุดข่อย จิตรกรรมไทยลงรักปิดทอง จิตรกรรมฝาผนังแบบประเพณี นอกจากนี้ยังมีความงามหรือสุนทรียภาพในระดับเพ่งพินิจ ซึ่งอาจ

เรียกได้ว่าเป็นความงามระดับปัญญาอันเป็นกระบวนการรับรู้อันต่อเนื่องจากการรับรู้ทางผัสสะ กล่าวโดยสรุปคือ คุณค่าความงามหรือสุนทรียภาพในจิตรกรรมไทยทั้งในระดับผัสสะหรือเพ่งพินิจนั้นเป็นคุณค่าที่เกิดจากคุณลักษณะของความเป็นเลิศของจิตรกรรมไทยเป็นสำคัญ และคุณค่าความงามหรือสุนทรียภาพดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพทางการเห็นและคุณภาพความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะจิตรกรรมไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรม

บทบาทของช่างศิลปะไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนา

จิตรกรรมไทยประเพณีส่วนใหญ่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยสร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา มักเขียนบนฝาผนังเพื่อประดับงานสถาปัตยกรรม เช่น เขียนในพระอุโบสถ พระวิหาร เป็นต้น หากเขียนในสมุดที่ทำจากกระดาษ เรียกว่าสมุดไทย หากเขียนบนผืนผ้าเรียกว่าพระภูมื่อ่อน ขรัวทองเขียว (2556) โดยช่างไทยนั้น มีด้วยกันหลากหลายประเภท โดยช่างไทยโบราณที่ได้รับการยอมรับเป็นช่างประเภทหนึ่ง คือ ช่างภิกษุ หรือพระสงฆ์ที่มีฝีมือเชิงช่าง สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อจรรโลงพระศาสนา โดยพระสงฆ์ที่มีฝีมือเชิงช่างอาจเป็นช่างก่อนมาอุปสมบทหรือศึกษากับพระรูปอื่นๆเรื่อยมาจึงเป็นช่างที่สามารถสร้างงานศิลปะทั้งจิตรกรรมและประติมากรรมภายในวัดเสมอ เพื่อถวายให้พระพุทธศาสนา (นิตดา หงส์วิวัฒน์, 2555)

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2529) กล่าวว่า ช่างมีบทบาทกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ตั้งแต่การสร้างวัดวาอาราม โบสถ์ วิหารต่างๆ ไปจนถึงถาวรวัตถุต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น เจดีย์ ธรรมาสน์ มณฑป เป็นต้น ช่างที่เข้าไปบูรณะวัดนั้น ส่วนหนึ่งจะเป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ซึ่งได้แก่วัดหลวงต่างๆ เมื่อมีการบูรณปฏิสังขรณ์วัด ย่อมเป็นโอกาสที่ดีที่ช่างจะได้แสดงฝีมือความสามารถของตนฝากไว้ในวัดวาอาราม ซึ่งนับว่าเป็นบทบาทหนึ่งของช่างไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ช่างที่เข้าไปทำงานในวัดนั้น ในอดีตอาจมีทั้งช่างหลวงและช่างพระ หรือภิกษุที่เป็นช่างฝีมือประจำวัด มักมีหน้าที่ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการซ่อมสร้างศิลปกรรมภายในวัด อนึ่งช่างทั้งหลายในอดีตมักเข้าไปร่วมงานด้วยความศรัทธาเพื่อบุญกุศลถวายเป็นพุทธบูชา โดยหวังพระนิพพานเป็นที่สุด

2. รูปแบบการสอน

2.1 คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา

ศิลปศึกษาเป็นศาสตร์การสอนสำคัญที่มีบทบาทต่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะ โดยเป็นวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญาและทักษะปฏิบัติ ดังนั้นจึงมีนักวิชาการด้านศิลปศึกษา ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาต่างๆดังนี้

ศิลปศึกษาหมายถึง การศึกษาเรื่องของศิลปะหรือการศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยใช้ประสบการณ์การรับรู้ เหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525)

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาทักษะต่างๆ โดยเฉพาะด้านความคิด (Thinking) และการสร้างสรรค์ (Creation) โดยผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทั้งสองด้านนี้และแสดงออก (Expression) ได้ตามความถนัดของตนเอง ศิลปศึกษาจึงเป็นศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างเสรีภาพทางการคิดและเพลิดเพลินกับการเรียนรู้งานศิลปะ (เกษร ธิตะจारी, 2542)

ศิลปศึกษาคือ การจัดการเรียนการสอนศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) สามารถแสดงออกได้อย่างเสรี (Free Expression) ตามความถนัด ด้วยความคิดและจินตนาการ (Imagination) อย่างอิสระตามความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมต่างๆของศิลปศึกษานั้นมีอย่างมากมาย อาทิเช่น การพิมพ์ การปั้น การศึกษาคุณค่าทางศิลปะและทฤษฎีทางสุนทรียะต่างๆ หลักสูตรการสอนเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางกายคือทักษะมือและพัฒนาการทางด้านจิตใจ คือสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ การรับรู้ ให้เต็มศักยภาพของผู้เรียนศิลปะ (เลิศ อานันทนนะ, 2523)

สงวน รอดบุญ (2515) ได้กล่าวว่าศิลปศึกษามีคุณค่าดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น พัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ
2. เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกนับไวต่อความงาม ทำให้ผู้เรียนมีจิตใจละเอียดอ่อน
3. ปลุกฝังให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะ รู้คุณค่าของงานศิลปะที่ตนเองสร้างและในผลงานของผู้อื่น
4. ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ผลงานศิลปะของผู้เรียนที่สามารถแสดงออกอย่างเสรี เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญด้านจิตใจได้

จากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาทางด้านศิลปศึกษา พอสรุปได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นศาสตร์การเรียนรู้ทางศิลปะ ที่พัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านครบทุกด้าน ทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ และทักษะมือคือการเขียนภาพ

2.2 ศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้ระบุสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากลในมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 เป็นเรื่องการสร้างสรรคผลงาน ซึ่งจะกล่าวถึงการปฏิบัติงานทางทัศนศิลป์ในภาพรวม ไม่ได้ระบุถึงศิลปะไทยโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาสาระการเรียนรู้ จะมีเรื่องศิลปะไทยอยู่ จึงสรุปได้ว่าในมาตรฐานการเรียนรู้นี้จะรวมถึงศิลปะไทยด้วย

2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น มีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย ดังนี้

2.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวชี้วัด

- บรรยายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นตนเอง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ระบุ และเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ของภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย

- เปรียบเทียบความแตกต่างของจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์ งานทัศนศิลป์ของ
วัฒนธรรมไทยและสากล

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น
- งานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

2.2 มัธยมศึกษาปีที่ 2

ตัวชี้วัด

- บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงของงานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัยโดยเน้นถึง
แนวคิดและเนื้อหาของงาน

- เปรียบเทียบแนวคิดในการออกแบบงานทัศนศิลป์ที่มาจาก วัฒนธรรมไทยและ
สากล

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย
- การออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

2.3 มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัด

- มีทักษะในการสร้างงานทัศนศิลป์อย่างน้อย ๓ ประเภท

- เปรียบเทียบความแตกต่างของ งานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัย ของวัฒนธรรมไทย
และสากล

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทยและสากล

จากเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีความ
ต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางด้านทัศนศิลป์ และต้องการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าใน
งานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ผู้สอนจึงควรพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ทัศนศิลป์ คืองานศิลปะไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติให้เกิดประสิทธิภาพ ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลาง

2.3 การวัดผลทางศิลปศึกษา

Lowenfeld (1987) ได้เขียนอธิบายถึงเกณฑ์ในการวัดผลทางศิลปศึกษาโดยสามารถแบ่งได้ตามพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย เพื่อศึกษาความสามารถของผู้เรียนในการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆระหว่างการทำงาน การปฏิบัติงานของผู้เรียนจะสามารถวัดผลในด้านทักษะและเทคนิคต่างๆ
2. ด้านอารมณ์ เพื่อศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยศึกษาจากปฏิกิริยาในการทำงานความเพลิดเพลิน ความสุขของผู้เรียนในระหว่างการทำงาน อันแสดงให้เห็นสภาพอารมณ์ที่ดีของผู้เรียน
3. ด้านสังคม เพื่อศึกษาการทำงานของผู้เรียน ทั้งงานเดี่ยวและการทำงานเป็นกลุ่ม
4. ด้านสติปัญญา เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการทำงานได้อย่างถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจในการทำกิจกรรมต่างๆ
5. ด้านสุนทรียภาพ เพื่อศึกษาความเข้าใจในด้านความงาม และสุนทรียภาพทางศิลปะ
6. ด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาในการทำงานได้อย่างถูกต้อง มีความคิดริเริ่ม สามารถวางแผนได้ด้วยตนเองและสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์

2.4 รูปแบบการสอนแบบต่างๆ

รูปแบบการสอนมีบทบาทและความสำคัญต่อระบบการเรียนการสอน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการสอนและรูปแบบการสอนไว้ดังนี้

จำเนียร ศิลปวานิช (2538) กล่าวถึงความหมายของการสอนว่า เป็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อสร้างการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น การสอนนั้นจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม

บุญชม ศรีสะอาด (2537) กล่าวถึงความหมายของการสอนว่า การสอนนั้นมีความหมายได้มากมาย อาทิเช่น เป็นการถ่ายทอดความรู้ โดยฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหา หรืออาจเป็นการจัด

สิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ต่างๆ โดยประสบการณ์ทั้งหมดมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ทศนา แคมมณี (2554) กล่าวว่า วิธีการสอนคือองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบการเรียนการสอน ซึ่งหากนำวิธีการในการสอนมาจัดอย่างเป็นระบบแล้ว จะเรียกว่ารูปแบบการเรียนการสอน

ดังนั้นรูปแบบการสอนจึงหมายถึงสภาพหรือลักษณะการจัดการเรียนการสอน ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี และหลักการต่างๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการสอนแบบต่างๆ ที่ช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ (ทศนา แคมมณี, 2545)

สมพงษ์ สิงหะพล (2536) กล่าวถึงความหมายของรูปแบบการสอนว่า คือรายละเอียด หรือ คำชี้แจงยุทธศาสตร์สำหรับการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะทางการสอน รูปแบบการสอนนั้น มีความสำคัญเปรียบได้กับแบบพิมพ์เขียนในการสอน ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการสอนได้ โดยรูปแบบการสอนสามารถพัฒนาได้หลายวิธี คือ พัฒนาจากการปฏิบัติโดยตรง จากผลการวิจัยทางจิตวิทยาและการฝึกอบรม หรือจากการวิเคราะห์เนื้อหาในการสอน ซึ่งรูปแบบการสอนที่แตกต่างกันไปในั้น เนื่องด้วยแนวความคิดที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนแตกต่างกัน รูปแบบการสอนจึงเน้นพัฒนาผู้เรียนในแต่ละประเด็นที่แตกต่างกัน

ดังนั้นรูปแบบการสอนจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาการศึกษา นับว่ารูปแบบการสอนเปรียบเหมือนโครงสร้างหลักสำหรับการสอน ที่ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบก่อน จึงสามารถพัฒนาให้เกิดรูปแบบการสอนได้

รูปแบบการเรียนการสอนนั้น มีด้วยกันหลายวิธี ซึ่งในแต่ละวิธีนั้น ย่อมมีคุณสมบัติสำหรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละประเด็นที่แตกต่างกัน รูปแบบการสอนที่ดีนั้นจึงต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับพัฒนาการและคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียน (สมพงษ์ สิงหะพล, 2536) ได้นำเสนอรูปแบบการสอน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบการสอนกลุ่มกระบวนการจัดสารนิเทศ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้เน้นการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านสติปัญญาที่จะเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ ได้ดี รูปแบบการสอนนี้ เน้นให้ผู้เรียนสามารถจัดระบบข้อมูล สร้างให้เกิดความคิดรวบยอด รู้ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา โดยสรุปคือเน้นพัฒนาความสามารถด้านสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้เหตุผลต่างๆ

2. รูปแบบการสอนกลุ่มบุคคล กลุ่มนี้เน้นการพัฒนาบุคคลโดยเน้นพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองให้กับผู้เรียน สามารถจัดระบบลักษณะความเป็นจริงของตนเอง พัฒนาตัวเองทางด้านการเข้าใจตนเอง สามารถเพิ่มความสามารถของตนเองในการรู้ตนเอง

3. รูปแบบการสอนกลุ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มนี้เน้นความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสังคมหรือผู้อื่น ให้รู้จักการประนีประนอม โดยส่วนใหญ่ รูปแบบการสอนนี้จะใช้พัฒนาบุคคลให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ดี เป็นผู้ที่มีประชาธิปไตยและสามารถทำงานให้เกิดประสิทธิผลในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มนี้ไม่ได้ยืนยันแนวความคิดของตนเองว่า จุดมุ่งหมายดังกล่าวเป็นมิติที่สำคัญมิติเดียวของชีวิต ซึ่งยังมีส่วนที่สำคัญอื่นๆอีกมากมาย ไม่น้อยกว่ากันเพียงแต่กลุ่มนี้มุ่งพัฒนามิติด้านสังคมของนักเรียนมากกว่าด้านอื่นๆ โดยส่วนอื่นก็ยังคงให้ความสำคัญอยู่

4. รูปแบบการสอนกลุ่มพฤติกรรม รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ทั้งหมดมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีเดียวกัน นั่นคือทฤษฎีพฤติกรรม หรือที่เรียกกันว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและการปรับพฤติกรรม รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มองเห็นได้ โดยมีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางในด้านการศึกษา การพัฒนาพฤติกรรมระหว่างบุคคล การฝึกอบรม หลักการพื้นฐานของพฤติกรรมคือการควบคุมสิ่งเร้าและให้แรงเสริม ปัจจุบันมีการคิดค้นและวิจัยอย่างจริงจัง ลักษณะที่มีความตรงกันของรูปแบบในการสอนกลุ่มนี้คือ จะแยกเนื้อหาออกเป็นการเรียนรู้ย่อยๆ โดยใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เป็นลำดับต่อเนื่องกันไป

นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล ซึ่งทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สอน (สมพงษ์ สิงหะพล (2536)) ได้เสนอแนวทางในการจัดกลุ่มเป็น 5 หมวด ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาต่างๆ ของการเรียนการสอน ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจจะอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดความรู้สึกรัก ค่านิยม เจตคติ คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบนั้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ ซึ่งมีหลักและวิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย

4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินการรูปแบบต่างๆ อาจเป็นกระบวนการทางด้านสติปัญญา เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลสืบสอบ การคิดอย่างสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่นกระบวนการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆของผู้เรียนไปพร้อมๆกัน โดยใช้วิธีบูรณาการในด้านเนื้อหาสาระ วิธีการนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะสอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนารอบด้านโดยดูเป็นองค์รวม

สรุปได้ว่า รูปแบบการสอนเหล่านี้เป็นรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้น เพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนในมิติที่แตกต่างกัน แต่ก็มุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ ความคิดและพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.5 รูปแบบการสอนศิลปะ

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่เป็นแกนหลักสำคัญของศิลปศึกษา คือศิลปะปฏิบัติ มีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เนื่องจากการจัดกิจกรรมทางศิลปะจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนการสอน กิจกรรมศิลปะนอกจากจะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนศิลปศึกษาแล้ว ยังเหมาะกับผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมด้วยเช่นกัน

เกษร ธิตะจारी (2543a) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะคือการทำงานศิลปะ ที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ ทบทวน หลังจากเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ จนเกิดความชำนาญในทุกๆด้าน ทั้งด้านฝีมือและความคิด

เลิศ อานันทนะ (2523) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะคือเครื่องมือในการสื่อความคิดและความเข้าใจของเด็ก เด็กทุกคนมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะได้ตามความสามารถของตน ถ้าได้รับการส่งเสริมด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนศิลปศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีดังนี้

1. วิธีการสอนแบบบรรยาย (Lecture) การสอนรูปแบบนี้ ผู้สอนจะเป็นผู้นำการทำงานให้กับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติตามตั้งแต่ต้นจนจบ
2. วิธีสอนโดยให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง (Self-Expression) โดยผู้สอนมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำ กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ดี โดยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้ตามความชอบและความสนใจของผู้เรียน
3. วิธีการสอนแบบสาธิต (Demonstration) วิธีการสอนรูปแบบนี้ ผู้สอนจะเป็นผู้แสดงวิธีการทำ โดยเตรียมวัสดุไว้เพื่อแสดงให้ดูเป็นลำดับขั้นตอน
4. วิธีการสอนแบ่งกลุ่มอภิปราย (Discussion) วิธีการสอนรูปแบบนี้ ผู้สอนจะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม โดยผู้สอนกำหนดหัวข้อปัญหามาให้ แล้วให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหาข้อเท็จจริงแล้วจึงนำผลการค้นคว้ามาอภิปรายแล้วสรุป วิธีนี้เหมาะสำหรับการสอนทฤษฎีและความรู้ทางศิลปะ
5. วิธีสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ (Critique) วิธีการสอนรูปแบบนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ หลักการทางศิลปะไปวิเคราะห์งานจิตรกรรมแบบต่างๆ ได้
6. วิธีสอนแบบปฏิบัติ (Practice) วิธีการสอนรูปแบบนี้ผู้สอนจะให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติงานจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงทั้งทางด้านการแสดงออก และได้พบอุปสรรคปัญหาและแก้ไขด้วยตนเอง วิธีการสอนลักษณะนี้ นับว่าเป็นหัวใจหลักของการเรียนการสอนศิลปศึกษา
7. วิธีสอนแบบเอกัตตศึกษา (Individual Study) วิธีการสอนรูปแบบนี้ผู้สอนจะให้ผู้เรียนไปศึกษาหัวข้อที่ตนสนใจจะทำ เมื่อได้แล้วจึงมารายงานผู้สอนเป็นครั้งคราวและทำรายงานเมื่อเสร็จสิ้นการศึกษา
8. วิธีสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนโดยรวบรวมความรู้หลายๆเรื่องมาสัมพันธ์กัน เช่น ช่วยให้การสอนศิลปะมีคุณค่ายิ่งขึ้น เพราะแทนที่จะเป็นการถ่ายทอดอย่างเดียว กลับช่วยเน้นพัฒนาทักษะทางศิลปะที่จำเป็นให้เกิดความคิดรวบยอด การสอนลักษณะนี้ ทำให้เด็กเกิดการ บูรณาการความรู้ให้เป็นเอกภาพได้
9. วิธีการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) เป็นหนึ่งในวิธีการสอนยุคปัจจุบัน โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ช่วยเหลือการเรียนการสอน

10. วิธีการสอนโดยพาไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นวิธีสอนที่ให้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรง ไม่น่าเบื่อหน่าย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะศิลปะของผู้เรียน Michel (1983) นักศิลปศึกษา ได้วิเคราะห์ถึงวิธีการที่ครูผู้สอนจะสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศิลปะ (The Process of Creating Art) โดยในทฤษฎีนี้ หน้าที่หลักของผู้สอนคือสร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานศิลปะ ให้กับผู้เรียน โดยด้านทักษะปฏิบัติในการนี้มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้นนี้ผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับผู้เรียน โดนสอนให้ผู้เรียนมีความรู้สึกต้องการทำงานศิลปะอย่างมีแรงจูงใจ
2. ขั้นการสร้างความมั่นใจในการแสดงออก (Confident in One's Ability to Express with Art Media) ในขั้นนี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในการแสดงออกอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการทำงานศิลปะของตน
3. ขั้นการให้ความรู้ด้านศิลปะ และกระบวนการสร้างงานศิลปะ (Knowledge of Art Process and Procedure) ในขั้นนี้เป็นขั้นของการอธิบายกระบวนการต่างๆให้กับผู้เรียนก่อนการปฏิบัติงาน
4. ขั้นการฝึกทักษะในการนำสื่อมาใช้สร้างงานศิลปะ (Skill in The Use of Media)
5. ขั้นการฝึกให้ผู้เรียน สามารถประเมินตนเอง และความสำเร็จในการสร้างงานของตนเอง (Evaluation of Efforts) ด้วยวิธีการในรูปแบบต่างๆเช่น การประเมินความสมบูรณ์ทางเทคนิคในการสร้างงาน การบรรลุผลการแก้ไขปัญหาระหว่างการสร้างงาน องค์ประกอบของภาพและความงามทางสุนทรียะ

นอกจากนี้ จากการเห็นความสำคัญของการสอนศิลปะปฏิบัติ ทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปะปฏิบัติแบบต่างๆ Paterakis (1976,อ้างถึงในอำไพ ติรณสาร, 2542) ได้เสนอแนวทางการสอนศิลปะปฏิบัติ (Studio Art Teaching Approaches) ไว้ดังนี้

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) การสอนในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือการสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราวสื่อ และกระบวนการต่างๆ คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็น

การพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนกล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาด โดยมองว่าเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

2. แนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) แนวความคิดนี้เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้นั้น นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรงในด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน โดยการเรียนรู้นั้น มาจากกิจกรรมหลายรูปแบบ ได้แก่ การทำความรู้จักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ

3. แนวการสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered approaches) หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้ คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล ซึ่งมีแนวการเรียนการสอน 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open classroom) และแบบแนวลึก (Indepth Approach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

3.1 แบบเปิดเสรี (Open classroom) เป็นการสอนโดยให้นักเรียนมีบทบาทในตนเองอย่างเต็มที่กล่าวคือ นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้เลือก และครูจะป้อนคำถามต่างๆที่ทำทนาย กระตุ้นความคิด และทำให้นักเรียนสามารถ สรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน โดยครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.2 แบบการศึกษาแนวลึก (Indepth Approach) ให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล แบบการศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียน แต่การเรียนการสอนจะเป็นในรูปที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถดำเนินการ และวิเคราะห์ ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน

4. การศึกษาแบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies) การสอนรูปแบบนี้ เน้นการประสมประสานศาสตร์จากแหล่งต่างๆ อย่างแท้จริง ไม่ใช่การปะติดปะต่อเรื่องเข้าด้วยกัน โดยการ

สอนแบบใช้ผู้สอนเป็นทีมนั้น จะต้องร่วมมือกันหาข้อตกลงถึงแก่นที่ประสมประสานแต่ละศาสตร์เข้าด้วยกัน ซึ่งจะไม่ใช่เป็นเพียงการผลัดเปลี่ยนกันสอนทีละช่วง ดังนั้นในบางครั้ง มีครูสอนเพียงคนเดียวอาจสามารถประสมประสานกันได้ดีกว่ามีครูสอนหลายๆคน ทั้งนี้อาจใช้วิธีเชิญวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาเสริมความรู้ในบางเรื่องก็พอ โดยรูปแบบการสอนแบบประสมประสานนี้สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งจะขอเสนอแนะในที่นี้ไว้ 2 วิธีคือ การให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน และการนำหลักสูตรระยะสั้น

4.1 วิธีครูกับนักเรียนร่วมมือกันพัฒนาแผนการเรียนการสอนนั้น ผู้เป็นครูจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำศาสตร์ต่างๆแล้วจึงประชุมวางแผนกับนักเรียนถึงเรื่องที่ต้องการ ในโครงการหลักการสำคัญในการดำเนินการดังกล่าวคือจะต้องมีความยืดหยุ่นสูง ครูต้องสามารถนำนักเรียนไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน

4.2 สำหรับวิธีการจัดหลักสูตรระยะสั้นนั้นโดยหลักการแล้วเพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดใหม่ๆ และสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน

จากการศึกษารูปแบบการสอนศิลปะจะเห็นได้ว่า มีวิธีการจัดการเรียนการสอนมากมาย ที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติที่ดีขึ้น ซึ่งแต่ละวิธีการล้วนมีรูปแบบวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ แต่จากการศึกษารูปแบบการสอนศิลปะจะเห็นได้ว่า นักวิชาการด้านศิลปศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยรูปแบบการเรียนการสอนเหล่านี้ได้เชื่อมโยงให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติและความพึงพอใจในการเรียนรู้ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า การเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติ เป็นหัวใจของศิลปศึกษาอย่างแท้จริง

2.6 รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติ

รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติเป็นรูปแบบการสอนที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ในด้านการปฏิบัติ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของทักษะปฏิบัติไว้ดังนี้

Oermann (1990) ให้ความหมายของทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะปฏิบัติเป็นทักษะที่แสดงออกมาโดยกิจกรรมที่อยู่ในรูปแบบของการเคลื่อนไหว ผู้ปฏิบัติต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของทักษะ

นวลจิตต์ เชาวศิริพิงศ์ (2535) ให้ความหมายของทักษะปฏิบัติว่า คือการเรียนรู้การทำงานของกลุ่มเนื้อในร่างกาย โดยที่งานดังกล่าวต้องมีความเกี่ยวข้องและมีความสามารถในการบริหารเบื้องต้นของกลุ่มเนื้อหลายๆ ส่วน โดยเกิดขึ้นจากการสั่งงานของสมอง โดยสามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

พรรณณี ช. เจนจิต (2538) ได้อธิบายถึงจุดประสงค์ของการสอนทักษะปฏิบัติ ไว้ดังนี้

1. บอกให้ผู้เรียนทราบว่าจะทำอะไร ชี้แจงกับผู้เรียนให้เห็นความสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการทำงาน จากนั้นจึงสาธิตให้ดูตั้งแต่ต้นจนจบ และอธิบายให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์โดยเน้นจุดที่สำคัญ
2. ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกหัดทันทีหลังจากการสาธิต ในช่วงโมงฝึกหัดจะได้ผลดีถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพกระตือรือร้น ซึ่งผู้สอนต้องให้การเสริมแรงเป็นการกระตุ้นทุกครั้ง
3. ในขณะที่ฝึกหัดนักเรียน ผู้สอนแนะนำเป็นระยะ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนกระทำทักษะนั้นๆได้ด้วยตนเอง
4. ให้คำแนะนำในบรรยากาศที่สบาย เป็นกันเอง
5. ในการฝึกหัด ผู้สอนเน้นการถ่ายทอดสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าสิ่งใดที่นักเรียนทำผิดก็สามารถช่วยแก้ไขให้ถูกต้องได้

จากการให้คำนิยามความหมายของทักษะปฏิบัติจะเห็นได้ว่า รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติเป็นรูปแบบการสอนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางกายและการฝึกฝนในการทำงานเป็นอย่างมาก ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติที่น่าสนใจ Simpson (1972, อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี, 2554) ได้เสนอแนวทางการสอนทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Instructional Model Based on Simpson' Psycho-motor Skill Development) ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎี /หลักการ /แนวคิด

ซิมป์สัน (Simpson, 1972) ได้ริเริ่มการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ด้านทักษะปฏิบัติไว้ 7 ขั้น ซึ่งมีระดับความซับซ้อนเพิ่มขึ้นตามขั้น โดยการทำงานต่างๆต้องอาศัยกล้ามเนื้อหลายๆส่วน ซึ่งการทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากการสั่งงานของสมอง หากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้องคล่องแคล่ว ผลของพฤติกรรมสามารถสังเกตได้จากทักษะความรวดเร็ว แม่นยำ

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติ โดยสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้ดี มีความถูกต้องและชำนาญ

3. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยให้ผู้เรียนสังเกตการทำงานด้วยความตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องปรับตัว เพื่อเตรียมพร้อมกับการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้นๆ และมีจิตใจกับสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการแสดงทักษะนั้นๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guided response) เป็นขั้นที่ให้โอกาสผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้เรียนเลียนแบบ การกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการลองถูกลองผิด (trial and error) จนกระทั่งผู้เรียนสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำเองได้ (mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จจุล่งในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัตินั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (complex overt response) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้นๆ จนชำนาญ สามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นได้โดยอัตโนมัติ และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยพัฒนาให้ตัวผู้เรียนปรับปรุงทักษะของการปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนมีเพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างชำนาญและสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มมีความคิดใหม่ๆ ในการกระทำนั้นให้ เป็นไปตามที่ต้องการ

4. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถกระทำได้อย่างชำนาญคล่องแคล่ว ชำนาญ ในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาระบบความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้แนวทางในด้านทักษะปฏิบัติ เช่น Devies (1981) ได้กล่าวไว้ว่า ความมุ่งหมายหลักของทฤษฎีคือการพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน โดยมีกระบวนการสอนดังนี้

1. ขั้นสาธิตหรือกระทำ ในขั้นนี้ผู้สอนจะสาธิตให้ผู้เรียนชมตั้งแต่ต้นกระบวนการจนจบ เป็นการทำให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการปฏิบัติงาน โดยวิธีการสาธิตให้ผู้เรียนชมนั้นจะแสดงอย่างเป็นระบบ ไม่รีบเร่งและไม่ซ้ำเกินไป

2. ขั้นสาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้สอนได้แสดงภาพรวมของการปฏิบัติงานให้ผู้เรียนรับทราบแล้ว ผู้สอนจะแยกทักษะทั้งหมดออกมา โดยแบ่งเป็นส่วนย่อยๆ และเริ่มการสาธิตส่วนย่อยๆ นั้นไปที่ละส่วน อย่างช้าๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติตามได้

3. ขั้นการปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้สอนได้ปฏิบัติทักษะย่อยให้ผู้เรียนชมแล้ว ผู้เรียนจึงเริ่มปฏิบัติทักษะย่อยด้วยตนเอง โดยมีการสาธิตให้ดู หากผู้เรียนสงสัยหรือติดขัดในจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะและแก้ไข เมื่อผ่านจุดนี้ไปได้ ผู้สอนจึงแสดงทักษะย่อยในส่วนอื่นๆ และให้ผู้เรียนปฏิบัติงานจนครบทุกทักษะ

4. ขั้นให้เทคนิคเมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้ ในขั้นตอนนี้ผู้สอนจะแนะนำเทคนิคต่างๆ เพิ่มเติมเข้าไปในการทำงาน เพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ สวยงาม รวดเร็วยิ่งขึ้น

5. ขั้นการเชื่อมโยงทักษะย่อยให้สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนครบทุกส่วน ผู้สอนจึงให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยฝึกปฏิบัติอย่างบ่อยครั้งจนเกิดความชำนาญในตัวของผู้เรียน

จากการศึกษารูปแบบทักษะปฏิบัติ จะพบว่าเป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาทั้งทักษะทางกายและต้องพัฒนาจิตใจคือแรงจูงใจในตัวผู้เรียนควบคู่กันไป รูปแบบทักษะปฏิบัติจึงมีความสำคัญต่อการเรียนลายไทยเนื่องจากลายไทยเป็นวิชาที่ต้องใช้ทักษะมือเป็นหลัก

2.7 การสอนลายไทย

การจัดการเรียนการสอนลายไทยนั้น มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งเทคนิคในการสอนและขนบธรรมเนียมหลายๆ อย่างในการเรียนการสอน ยังคงรักษาไว้ในรูปแบบดั้งเดิม นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าขนบธรรมเนียมการสอนศิษย์ของครูช่างและวิธีการเรียนการสอนลายไทยในสมัยโบราณได้ดังนี้

พระเทวภินิมิต (2546) กล่าวว่า การเรียนการสอนลายไทยในอดีตนั้น การหัดเขียนลายต่างๆ ในสมัยโบราณ ผู้เรียนจะต้องไปหัดเขียนกับครูตัวต่อตัว การหัดเขียนลายไทยสมัยโบราณนั้น ครูผู้สอนไม่มีตำราในการสอนที่จะเป็นประโยชน์ในการเรียนต่อไปในภายหน้า วันไหนจะสอนสิ่งใดก็เขียนลายนั้นลงไปบนกระดานดำ แล้วให้นักเรียนหัดเขียน โดยให้ลูกศิษย์ของตน เขียนเรื่อยๆ วันละเล็กน้อยตั้งแต่ลายกระหนกสามตัวไปจนถึงลายที่เรียกว่า “กระหนกนารี” ลายกระหนกนารีนี้เป็นลายกระหนกที่ซ้อนกันหลายตัว เมื่อศิษย์เขียนได้งามพอใช้ได้แล้ว ครูช่างก็จะต่อลายที่ยากขึ้นไปตามลำดับ จนเห็นว่าลูกศิษย์มีอ่อนอย่างที่เราเรียกกันว่า “คดได้วางตรงได้เส้น” แล้ว จึงให้ลูกศิษย์คิดผูกลายด้วยตนเองซึ่งเป็นการเรียนขั้นสูงสุดของลายไทย ถ้าศิษย์คนใดไม่มีไหวพริบแล้วมักจะติดอยู่ในขั้น

นี้ แต่ถ้าคนใดมีสติปัญญาดีฝึกฝนในการเขียนและคิดผูกกลายโดยซ้ำของแล้วก็สามารถออกไปหาเลี้ยงชีพได้

วิทย์ พิณคันเงิน (2547) กล่าวว่า การเริ่มต้นเป็นช่างเขียนไทยในอดีต ผู้เข้าฝึกหัดจะเป็นเด็กในวัย 10 - 15 ปี ซึ่งส่วนมากอยู่ในครอบครัวที่เป็นช่าง ซึ่งถ้าผู้ใหญ่เห็นว่าพอมีแววขีดเขียนได้ ก็จะนำตัวไปฝากกับครูอาจารย์ใหญ่ในสกุลช่าง ซึ่งถ้าเทียบกับเด็กในวัยนี้จะมีอายุอยู่ในช่วงวัยมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับการเรียนการสอนในสมัยโบราณนั้น วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2529) กล่าวไว้ว่า ในอดีตวัดนั้นเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของช่างฝีมือ เนื่องจากชาวบ้านมักนำบุตรหลานไปฝากเรียนหนังสือและบวชเป็นสามเณร เมื่อพระช่างเห็นว่าลูกศิษย์หรือสามเณรองค์ใดมีความสามารถในการช่างก็มักจะถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ไปด้วย เมื่อเติบโตขึ้นมีอายุครบพอที่จะบวชเป็นภิกษุได้ก็มักจะบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาต่อไป พระช่างจึงเป็นช่างประเภทหนึ่ง ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดการสอนและสร้างศิลปกรรมไว้ในพระพุทธศาสนา ระบบการเรียนการสอนในวัดนั้น จึงเป็นวัฒนธรรมที่มีแบบแผนของการถ่ายทอดความรู้มาอย่างยาวนาน

พิทักษ์ สายัณห์ (2547) กล่าวว่า ในสมัยโบราณนั้น ผู้ฝากตัวศึกษาวิชาช่างต้องมีการยกครูหรือกราบไหว้ครูเสียก่อน ครูในทางการช่างนั้นคือพระวิษณุกรรม รองลงมาก็คือครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ นอกจากนี้ตามแบบโบราณ ทุกๆปีต้องมีวันไหว้ครู เพื่อความสุขสวัสดิ์ของผู้เรียน

พระเทพาภินิมิต (2546) ได้อธิบายว่า การเรียนการสอนลายไทยดั้งเดิมนั้นไม่เคยมีตำราเรียนที่จะเป็นประโยชน์ในการเรียนต่อไปภายหน้า จนกระทั่งสมัยปลายรัชกาลที่ 5 จึงมีแบบสำหรับเขียนลวดลายเกิดขึ้น

วิทย์ พิณคันเงิน (2547) ได้กล่าวว่า สำหรับงานช่างเขียนไทยนั้น ผู้เรียนที่เริ่มต้นเข้ามาเรียนช่างเขียนนั้น สิ่งแรกที่ต้องเรียนรู้คือการกระทบเส้น เป็นการแตะปลายดินสอขาวลงบนกระดาษขนวนแตะและไต่เป็นแนวเส้นต่อกันอย่างอิสระเพื่อให้เชื่องมือ ต่อมาจึงรักษาแนวแตะเส้นให้ไต่เป็นแนวเส้นตั้ง เส้นนอน เส้นโค้ง เส้นกันหอย เมื่อทำขั้นนี้ได้แล้วจึงทำการซ้ำเส้น โดยขีดเส้นหนักทับลงบนรอยแตะที่เป็นแนวเส้นจากการกระทบเส้นไว้ก่อนแล้ว ทำให้ได้เส้นที่แน่นอน เพื่อใช้สำหรับการแสดงภาพแสดงลายในการเขียนต่อไป ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้ฝึกถึงจุดนี้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการฝึกหัดการเขียนลายไทย จำนวน 4 หมวด คือ

หมวดกระหนก ผู้ฝึกหัดต้องรู้จัก แม่ลาย ซึ่งได้แก่ กระหนกสามตัว กระหนกเปลว เป็นต้น หลังจากนั้นจึงฝึกผูกลายในแบบต่างๆ และเสริมสร้างตัวกระหนกให้ดูงามขึ้นด้วยการสอดไส้ โดยเพิ่มรายละเอียดที่อยู่ภายในตัวกระหนก ตามแบบอย่างของตัวกระหนกแม่ลายนั้นๆ

หมวดนารี หมายถึงการเขียนภาพมนุษย์นั่นเอง ในกระบวนภาพคนก็มีภาพพระ ภาพนาง เป็นภาพเอก ซึ่งเริ่มต้นจากการเขียนหน้า หลังจากนั้นจึงฝึกเขียนตัวและรูปทรง

หมวดกระบี่ หมายถึงกลุ่มอาวุธและอมมนุษย์ ผู้ฝึกหัดเขียนต้องแยกบุคลิกของยักษ์กับลิงแต่ละตนให้ออก และฝึกหัดเขียนทั้งตัวโดยเน้นท่าทาง ฝึกสังเกตความแตกต่างของเครื่องประดับที่มีความแตกต่างกัน

หมวดคชะ หมายถึงภาพสัตว์ทั้งหลาย ภาพสัตว์ที่เป็นภาพเอกนั้นมีช้าง ม้า นอกจากนั้นก็จะเป็นกลุ่มสัตว์ในป่าหิมพานต์

เมื่อสามารถเขียนได้ครบทั้ง 4 หมวดแล้ว ผู้ฝึกจะนำความรู้ความสามารถของตนไปใช้เขียนภาพจิตรกรรมไทยบนฝาผนังโดยขั้นตอนการเขียนภาพจิตรกรรมไทยนั้น นิตดา หงส์วิวัฒน์ (2555) ได้กล่าวว่า กระบวนการเขียนภาพจิตรกรรมไทยแบบประเพณี มีขั้นตอนเริ่มต้นโดยการเขียนร่างภาพ ซึ่งช่างโบราณจะทำการร่างภาพหรือลวดลายบนพื้นที่จะเขียนด้วยถ่านที่ทำจากต้นพริก สำหรับเป็นเค้าโครงเพื่อจะได้เขียนระบายสีทับลงเป็นรูปภาพ ขั้นตอนที่สอง เป็นการลงสี ช่างเขียนมักลงสีบริเวณพื้นที่ส่วนที่เป็นฉากหลัง เช่น พื้นดิน ป่าไม้ ท้องฟ้า เสียก่อน แล้วจึงลงสีในส่วนที่เป็นภาพคน ภาพสัตว์ ที่แสดงเรื่องราวต่างๆอยู่บนฉากหลัง ในบางครั้งงานจิตรกรรมไทยอาจมีการปิดทองคำเปลว เพื่อเน้นความสำคัญของตัวภาพเด่นๆ ขั้นตอนที่สาม จะเป็นการเขียนภาพในส่วนรายละเอียดของภาพ ด้วยเส้นที่มีความหนาบางต่างกัน คือ เส้นที่มีความหนาเรียกว่า “เส้นกันหรือเส้นกาฟ” ใช้สำหรับเขียนล้อมรูปนอกของรูปภาพต่างๆ หรือใช้เขียนกันพื้นที่ส่วนที่เป็นรูปภาพให้เห็นเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากพื้นฉากหลัง เส้นที่มีขนาดบาง เรียกว่า “เส้นรูป” นอกจากนี้ ยังมีขั้นตอนเก็บงานในส่วนรายละเอียดที่นอกไปจากการใช้เส้นขนาดต่างๆ เขียนแสดงสาระสำคัญของรูปภาพ

หลังจากผ่านจากยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น จิตรกรรมไทยได้พบกับความเสื่อมถอยเนื่องจากอิทธิพลจากชาติตะวันตก ธงชัย ทิพย์ตระกูล (2554) ได้อธิบายถึงความเสื่อมถอยของจิตรกรรมไทยว่า อิทธิพลของตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลกับไทยนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ทำให้ภาพจิตรกรรมไทยประเพณี ที่เขียนขึ้นในยุคนั้นกลับเสื่อมลง เนื่องจากการนำเอาเอกลักษณ์ของศิลปะตะวันตกมาใช้โดย

ขาดความเข้าใจ ประกอบกับการรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผสมผสาน จนทำให้คุณค่าในด้านความคิด และรูปแบบของงานจิตรกรรมแบบไทยประเพณีเดิมเปลี่ยนแปลงไป

ศิลป์ พีระศรี (2502, อ้างถึงในวิรุณ ตั้งเจริญ, 2534) ได้อธิบายถึงความเสื่อมถอยของวงการจิตรกรรมไทยประเพณีไว้ว่า จิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมได้เสื่อมลง ในขณะเดียวกันศิลปะตะวันตกได้เข้ามาแทนที่ ช่างเขียนในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 จึงได้รับอิทธิพลและเรียนรู้การวาดภาพแบบตะวันตกเข้ามาใช้ในจิตรกรรมไทย ซึ่งค่อนข้างแข็งกระด้างและมีลักษณะคล้ายภาพถ่ายมากกว่าภาพเขียน ช่างได้พยายามเลียนแบบศิลปะตะวันตกโดยวาดภาพวัตถุทั้งหลายให้เป็นแบบสามมิติทั้งในแบบทัศนียวิสัยและมีปริมาตร แต่เนื่องจากภาพเขียนของไทยเป็นแบบสองมิติ เมื่อรับเอาคติทางตะวันตกมาใช้ จึงสูญเสียลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของตนเอง น. ณ ปากน้ำ (2537) ได้กล่าวว่า จิตรกรรมไทยในสมัยรัชกาลที่ 4-5 นั้น ช่างผู้เขียนงานจิตรกรรมไทย ได้เรียนรู้วิธีการเขียนภาพมาจากตะวันตก โดยมีวิธีเขียนที่แปลกตากว่าเก่าคือ เขียนอาคารมี เพอร์สเปคตีฟ และเพิ่มแสงเงาเข้าไปด้วย คนไทยดูเหมือนจะไม่ชำนาญในการเขียนภาพแบบนี้ เพราะเต็มไปด้วยทฤษฎีแสงเงา มีการปลั๊กระยะใกล้ไกลให้ดูเหมือนธรรมชาติแท้ๆ วิธีเช่นนี้เดินไปคนละทางกับภาพเขียนไทย ซึ่งใช้ความคิดอารมณ์และจินตนาการเป็นหลัก หากต้องเขียนในรูปแบบนี้ต้องใช้เวลาฝึกฝนนานและต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์อีกมาก เช่น กายวิภาค การแรเงา และการเขียนเพอร์สเปคตีฟให้ถูกต้อง เท่ากับเป็นการรื้อแบบแผนศิลปะไทยเดิมจนหมดสิ้น เนื่องจากการรับอิทธิพลจากตะวันตกเข้ามาเป็นอย่างมาก ทำให้ฝีมือของช่างผู้สร้างงานจิตรกรรมไทยตกต่ำลง ไม่ว่าจะเป็ภาพคนหรือตัวลายล้วนฝีมืออ่อนและขาดพลัง ดังนั้นการเรียนการสอนลายไทยหลังจากสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีแบบแผนในการสอนลายไทยแบบดั้งเดิมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใย จึงทรงสืบทอดพระราชดำริของสมเด็จพระบรมชนกนาถ โดยการทำนุบำรุงศิลปะงานฝีมือของประเทศ และทรงก่อตั้งโรงเรียนหัตถกรรมราชบูรณะ ซึ่งภายหลังพระราชทานนามโรงเรียนใหม่ว่า โรงเรียนเพาะช่าง เพื่อกระตุ้นให้มีการผลิตงานฝีมือต่างๆ รวมทั้งจัดให้มีการแสดงงานศิลปหัตถกรรมประจำปี นับเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนศิลปะไทยจากช่างสู่ช่าง มาเป็นระบบโรงเรียน(เนื้ออ่อน ขรัวทองเขียว, 2556) ซึ่งหลังจากนั้น การเรียนลายไทยได้มีแบบแผนยิ่งขึ้น โดยพระเทพวชิรมิตรได้รวบรวมการเรียนลายไทยขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยเนื้อหาภายในเล่มได้มีการเขียนอธิบายประวัติของลายไทย, ต้นกำเนิดลวดลายต่างๆ, การเรียนการสอนลายไทยในอดีต รูปแบบของลายไทยในยุคต่างๆ และการเขียนลายไทยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งนับว่าเป็นการบุกเบิกกระบวนการเรียนการสอนลายไทยให้มี

รูปแบบที่ชัดเจนกว่าในอดีต และในยุคนี้รูปแบบการเรียนการสอนจิตรกรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงตามแบบตะวันตกยิ่งขึ้น(พระเทวาทินิมิต, 2546) มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2547) ได้กล่าวว่าจิตรกรรมไทยสมัยใหม่เริ่มเมื่อประมาณครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 25 เมื่อมีการศึกษาตามแบบตะวันตกในโรงเรียนประณีตศิลป์หรือโรงเรียนศิลปากรในสมัยนั้น ก่อตั้งเมื่อปี 2486 เปิดสอนศิลปกรรม ศิลปะไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงดำเนินไปตามกระแสศิลปะตะวันตก ผลงานจิตรกรรมไทยที่จัดแสดงในงานศิลปกรรมแห่งชาติยุคแรกนั้น มีต้นเค้ามาจากศิลปะไทยทั้งแนวคิดและรูปแบบ ซึ่งอิทธิพลศิลปะตะวันตกเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่จิตรกรไทยได้มีโอกาสไปศึกษาศิลปะจากต่างประเทศหลังจากศึกษาศิลปะจากมหาวิทยาลัยศิลปากร จิตรกรรมไทยในยุคหลังจึงมีความเป็นตะวันตกมากขึ้น และหลังจากนั้นได้มีผู้เขียนตำราลายไทยสำหรับการศึกษาและการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นมากมาย อาทิเช่น คู่มือลายไทยของ โพธิ์ ใจอ่อนนุ่ม (2496) ตำราสถาปัตยกรรมและลายไทย ของ เลิศ พวงพระเดช (2511) คู่มือลายไทยและแบบตัดเหล็กของวิจิตร ศุกโยธิน (2508) เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันการเรียนลายไทยยังได้รับอิทธิพลจากวิธีการเขียนในอดีต เช่น การฝึกหัดการเขียนลายไทย จำนวน 4 หมวด คือ กระจก นารี กระจก คชเช เป็นต้น พัทธ์ชัย สายัณห์ (2547) กล่าวว่าขั้นตอนการฝึกเขียนลายไทยในยุคปัจจุบัน ครูผู้ฝึกมักให้เริ่มต้นด้วยการวาดกนก 3 ตัวก่อน เพราะกนก 3 ตัวเปรียบเหมือนพยัญชนะของวาดเขียน ถ้าเขียนกนก 3 ตัวได้ จะสามารถวาดภาพได้ ถ้าวาดบ่อยๆมือจะชำนาญยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนในอดีตที่เน้นการฝึกวาดลายกระจกเป็นอันดับแรก พระเทวาทินิมิต (2546) ได้กล่าวว่า หลังจากฝึกพลิกแพลงฝีมือจนสามารถวาดได้คล่องแคล่วแล้ว จึงเริ่มคิดผูกลายด้วยตนเองซึ่งเป็นการเรียนขั้นสูงสุดของลายไทย โดยถ้าผู้ฝึกคิดผูกลายโดยซ้ำของแล้วก็สามารถออกไปหาเลี้ยงชีพได้

ขั้นตอนการฝึกเขียนลายไทยและจิตรกรรมไทยได้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยในปัจจุบันการเรียนการสอนลายไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดย บุญมา แฉ่งฉายา (2545) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการฝึกหัดเขียนลายไทยในปัจจุบันว่าสามารถทำได้หลายวิธีขึ้น ในอดีตการฝึกเขียนลายไทยจะใช้อุปกรณ์ที่แตกต่างไปจากยุคปัจจุบัน เช่น สมัยโบราณต้องใช้ถ่านไม้รวกแทนดินสอดำและใช้ก้อนดินนาแข็งแทนสีขาวยิ่งเขียนลงบนกระดานชนวนสีดำหรือใช้ถ่านไม้รวกเขียนบนกระดาษสาที่ทำบนสมุดข่อย เป็นต้น

โดยในยุคปัจจุบันการฝึกหัดเขียนลายไทยเบื้องต้นมีความแตกต่างไปจากอดีตเนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถทำได้ถึง 8 วิธีคือ 1. ฝึกเขียนด้วยการกรอด้วยกระดาษ

คาร์บอน 2. ฝึกเขียนด้วยกระดาษลอกลาย 3. ฝึกเขียนตามแบบลายฉลุ 4. ฝึกเขียนตามรอยประ 5. ฝึกเขียนตามรอยปรุ 6. ฝึกเขียนโดยใช้ตารางมาตราส่วน 7. ฝึกเขียนโดยอิสระ(ร่างก่อนลงจริง) 8. ฝึกเขียนโดยอิสระ(ไม่ต้องร่างก่อน) เป็นต้น (บุญมา แฉ่งฉายา, 2545) นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันได้มีการสอนใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการเรียนลายไทยมากมาย เช่น คอมพิวเตอร์หรือสื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น การเรียนการสอนลายไทยจึงพัฒนาไปมากด้วยสื่อที่หลากหลาย เช่น ดนุพล จันท์แก้ว (2547) ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ในการช่วยสอนลายไทย ซึ่งผลการวิจัยกล่าวว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ Tiranasar (2013) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการสอนลายไทย โดยการนำสื่อมัลติมีเดียเข้ามาใช้ในการสอน ซึ่งมี 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1. สื่อการสอนมัลติมีเดีย มีบทความ, พาวเวอร์พอยท์, คลิปวิดีโอ 2. ให้ทักษะปฏิบัติ คือ การทดลองทำงาน, ใบงาน เป็นต้น โดยสื่อการสอนผลิตออกมาทั้งสื่อออนไลน์กับซีดี และลองทดสอบใช้สื่อเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ ซึ่งผลที่ได้ ผู้ศึกษามีศักยภาพในการรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ สามารถใช้เป็นมาตรฐานในการผลิตงานได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ช่วงเวลาการศึกษาศิลปะไทยในยุคปัจจุบัน เป็นช่วงที่มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและรูปแบบการเรียนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย

จากการศึกษาหลักการฝึกเขียนลายไทยจะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนของไทยในอดีตนั้น ครูผู้สอนได้ถ่ายทอดการเรียนการสอนลายไทยให้กับศิษย์อย่างเป็นขั้นตอน แต่ไม่ได้รับการตีพิมพ์หรือจัดทำเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เด่นชัด ทำให้การเรียนการสอนลายไทยได้แพร่หลายอยู่ในกลุ่มวงแคบๆ เช่น ในวัดที่มีการเขียนจิตรกรรมไทยหรือในบ้านของครูช่าง ซึ่งในปัจจุบันได้มีการบันทึกและจัดทำตำราอย่างเป็นมาตรฐานแล้ว อาทิเช่น ตำราลายไทยต่างๆ และหลักสูตรการสอนศิลปศึกษา ที่มีการนำเอาศิลปะไทยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอน ทำให้ลายไทยได้รับการพัฒนาและสามารถเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ การเรียนลายไทยในยุคปัจจุบัน ยังแสดงให้เห็นถึงการรับอิทธิพลจากวิธีการเขียนในอดีตมาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การฝึกหัดการเขียนลายไทยจำนวน 4 หมวด คือ กระทบก นารี กระปี่ คชะ เป็นต้น

2.8 การเรียนการสอนศิลปะไทยในโรงเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้มีเป้าหมายในการนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษาไทย เนื่องจากปัจจุบัน การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ได้เอื้อให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ เรียนรู้เรื่องราวภูมิปัญญาไทย โดยในด้านศิลปกรรม สำนักงาน

เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทย

พัชริน สงวนผลไพโรจน์ (2538) ได้กล่าวว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษายุคปัจจุบัน ครูศิลปศึกษาเน้นการสอนพื้นฐานการเขียนงานลายไทย และประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในยุคประวัติศาสตร์ โดยผู้สอนใช้สื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ เช่น โปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ การสร้างแบบฝึกทักษะศิลปะไทย การใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นต้น แต่ปัญหาที่พบคือ การเรียนการสอนส่วนใหญ่ที่จัดในห้องปฏิบัติการณ์ศิลปะนั้น มักประสบปัญหาการขาดแคลนห้องปฏิบัติการณ์และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อกระบวนการทำงาน เช่น ขาดแคลนก้อนน้ำ เป็นต้น เนื่องจากปัจจุบันยังหางบประมาณการซ่อมบำรุงจากโรงเรียน

2.9 การเรียนการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา

จนมาถึงในยุคปัจจุบัน การเรียนการสอนลายไทยได้ถูกพัฒนาขึ้นจนเกิดตำราและรูปแบบการสอนต่างๆมากมาย การเรียนการสอนลายไทยในยุคปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่มีการจัดตั้งสถาบันการสอนทางศิลปะในประเทศไทย เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยเริ่มมีการตั้ง "โรงเรียนเพาะช่าง" ขึ้นใน พ.ศ. 2456 เพื่อจัดการและให้การศึกษาในวิชาการด้านศิลปะหลายสาขา และตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรม (โรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง) ใน พ.ศ. 2476 มีการศึกษาเกี่ยวกับวิชาช่าง สาขาจิตรกรรม และศิลปะแบบประเพณีไทย (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2532) จนกระทั่ง พ.ศ. 2480 หลักสูตรศิลปศึกษาได้มีการนำการเรียนศิลปะไทยเข้ามาใส่ในหลักสูตรครั้งแรก โดยใส่ในหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนภาคประดิษฐ์ได้กำหนดให้มีการเขียนภาพลายไทยขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเริ่มนำศิลปะประเพณีนิยมของไทยเข้าไปบรรจุไว้ในหลักสูตรศิลปศึกษา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532) และใน พ.ศ. 2486 ได้มีการเขียนตำรालายไทยเป็นครั้งแรก พระเทวาภินิมิต (2546) กล่าวว่า ได้เริ่มต้นรวบรวมการเขียนลายไทยขึ้นตามความเห็นชอบของพระยาอนุমানราชธรรมาธิบดี กรมศิลปากร โดยค้นคว้าตามแบบเก่าในระหว่างปี พ.ศ. 2485 ถึงปี พ.ศ. 2486 รวมเป็นจำนวนลายไทยได้ 234 แบบ

หลังจากนั้นการเรียนการสอนศิลปะไทยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปีติมา โฆษิตเกษม (2554) กล่าวว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ประติมากรชาวอิตาลี ขณะนั้นทำงานเป็นช่างปั้นสังกะตกรรมศิลปากร ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาศิลปะไทย โดยจัดตั้งโรงเรียนประณีตศิลป์ขึ้น ซึ่งต่อมากลายเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร และเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี จึงมีแนวความคิดในการจัดตั้งโรงเรียนเตรียมให้ผู้เข้าเรียนมีทักษะพื้นฐาน จึงมอบให้ประยูร อุลุชาฎะ เป็นผู้ร่างหลักสูตรและเปิดสอนอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2492 โดยมีระยะเวลาของหลักสูตร 3 ปี ต่อมาปี 2501 จึงเปลี่ยนจากโรงเรียนเป็นวิทยาลัยช่างศิลป์ โดยมีนโยบายที่จะอนุรักษ์และพัฒนางานช่างศิลป์ จึงดำเนินการทำเอกสารตำราช่างศิลป์ไทยขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในช่วงแรกศิลปะไทยที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิชาการวาดเขียนเท่านั้น หลังจากนั้นในปี 2521 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศิลปะไทยได้ถูกบรรจุในหลักสูตรศิลปศึกษา โดยเป็นวิชาเลือกเสรี (เรีนฤทัย รอดสุวรรณ, 2554) ซึ่งในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้มีการนำศิลปะไทยมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนโดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เขียนอธิบายไว้ว่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาระที่ 1 ทักษะศิลป์ เน้นให้ผู้เรียน สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์และเห็นคุณค่าของงานทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการศึกษาคุณค่าของศิลปะไทย โดยเนื้อหาหลักของศิลปะไทยจะปรากฏใน สาระที่ 2 คือเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทย, บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงของงานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย

จากการศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน จะพบว่าระบบการศึกษาไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะไทยมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งการเรียนการสอนในอดีตนั้นผู้สอนไม่ได้มีตำราหรือลายลักษณ์อักษรที่ใช้ในการเรียนการสอน แต่มีวิธีการสอนที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น โดยวิธีการสอนเหล่านี้ได้ใช้มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีรูปแบบการสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และถูกพัฒนาต่อมาเรื่อยๆเป็นลำดับจนมีรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นหลักสูตรการสอนที่ชัดเจนในปัจจุบัน

3. พัฒนาการของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เนื่องจากนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีอายุและช่วงวัยอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น โดยมีอายุระหว่าง 12-15 ปี จึงมีนักวิชาการให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ดังนี้

วิทยากร เชียงกุล (2554) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่น (Adolescence) หมายถึงวัยที่เปลี่ยนผ่านระหว่างการเป็นเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ อันเป็นระยะที่ต้องปรับพฤติกรรมจากเด็กไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ คำว่า teenager จึงหมายถึงคนที่อายุระหว่าง 13-19 ปี

ได้ให้ความหมายถึงความสำคัญของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่นนั้นอาจเรียกอีกชื่อได้ว่า “Teenager” โดยเป็นวัยแห่งหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต “Turning point” ระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ที่จะจัดให้อยู่ในฝ่ายใดไม่ได้ เป็นวัยที่สภาพร่างกายและอารมณ์ ไม่คงที่

3.1 พัฒนาการทางกาย

วิทยากร เชียงกุล (2554) ได้กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาที่สำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้มากเช่นเดียวกัน โดยนักจิตวิทยาเรียกเด็กวัย 11-14 ปีว่าวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ซึ่งมีการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเป็นอย่างมาก โดยวัยนี้จะมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว กินเก่งและต้องการนอนนานขึ้น มีพัฒนาการทางเพศเช่น เสียงเปลี่ยน มีกลิ่นตัว เริ่มแตกเนื้อหนุ่มสาว

สุชา จันทน์เอม (2529) กล่าวว่า การแตกเนื้อหนุ่มสาว เป็นระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยนี้ เพศหญิงจะเริ่มสร้างฮอร์โมนสำคัญคือ เอสโตรเจน (Estrogen) ฮอร์โมนนี้ช่วยควบคุมการเจริญเติบโตของอวัยวะสืบพันธุ์ ลักษณะทางเพศขั้นที่สองคือ มีทรวงอกกลมมน ฮอร์โมนยังมีหน้าที่กระตุ้นให้รังไข่ผลิตไข่ออกมาเดือนละ 1 ฟอง วุฒิภาวะทางเพศของหญิงจะเจริญเต็มที่เมื่อมีประจำเดือน สำหรับเพศชายนั้น ต่อมเพศจะมีอัณฑะ (Testis) สำหรับผลิตอสุจิ (Sperm) และจะสร้างฮอร์โมนที่เรียกว่า เทสโตสเตอโรน (Testosterone) ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่ใช้ควบคุมการเจริญเติบโตของอวัยวะเพศชาย ลักษณะทางเพศขั้นต่อมาคือรูปร่างขยายใหญ่ขึ้น แข็งแรงขึ้น มีหนวดเครา ตลอดจนเสียงแตกห้าว เป็นต้น

3.2 ลักษณะอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ได้อธิบายถึงลักษณะทางอารมณ์ของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. อารมณ์อ่อนไหวง่าย โดยลักษณะของอารมณ์มีความสัมพันธ์การอ่าน การฟัง บทเพลง ความผิดหวังเศร้าโศกเสียใจ ซึ่งเด็กในวัยนี้มีจินตนาการมาก อาจมีอาการคล้อยตามในสิ่งที่ได้พบเจอ
2. อารมณ์รุนแรง มีอารมณ์บ่าบั่น ไม่กลัวอันตราย บางครั้งทำแล้วจะรู้สึกเสียใจในภายหลัง ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมรุนแรงจากการรวมตัวเป็นกลุ่ม
3. อารมณ์ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงง่าย เดียวรักเดียวโกรธ มีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา

4. อารมณ์ค้าง ซึ่งเกิดจากความเครียดในเรื่องต่างๆ และนำตนเองหมกมุ่นกับปัญหา ทำให้หงุดหงิด โมโหง่าย บางครั้งจึงต้องการความเป็นส่วนตัว ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มายุ่ง

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพัฒนาการทางอารมณ์ สามารถกระทำดังนี้

1. ครูควรเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่เด็กวัยรุ่นด้วยการให้ความเป็นกันเอง
2. ครูควรให้กำลังใจเด็ก ในกรณีที่มีปมด้อย ควรหลีกเลี่ยงการพูดถึงปมด้อยของเด็ก
3. ในโลกของการแข่งขัน ครูควรสอนให้เด็กรู้จักแพ้ชนะ ฝึกการให้อภัยและเสียสละ
4. เนื่องจากวัยรุ่นมีอารมณ์รุนแรง ครูจึงต้องเป็นผู้ตักเตือนชี้แนะการแสดงออกที่ถูกต้อง
5. ครูควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ให้เด็กเกิดความไว้วางใจ
6. ครูควรให้ความเป็นธรรมกับเด็กอย่างเสมอภาค
7. ครูต้องมีความจริงใจให้กับเด็ก โดยมีความจริงใจที่จะรับฟังเรื่องราวต่างๆ จากเด็ก
8. ครูต้องมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม แสดงอารมณ์ที่ดี ไม่โมโหหรือเอาแต่ใจ
9. โรงเรียนควรจัดให้มีบริการแนะแนว เพื่อช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล
10. ครูควรปรับหลักสูตร วิธีการจัดการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม

3.3 พัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ศิลปะของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2523) กล่าวว่า ในระยะวัยรุ่นเป็นระยะที่พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมาก ทั้งทางด้านความคิด ความเข้าใจ และการใช้เหตุผล การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาของวัยรุ่นสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณ (Quantitative) คือการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ (Qualitative) จะเป็นในส่วนของการใช้เหตุผล มีการแก้ปัญหาที่ดีขึ้น ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้ทำให้เด็กวัยรุ่นสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานี้ได้

ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2530) ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางด้านความคิดความเข้าใจของเด็กวัยรุ่น ว่าพัฒนาการทางด้านความคิดและความเข้าใจจะเปลี่ยนไปจากวัยเด็กมาก โดยเด็กวัยรุ่นจะมีความสามารถในการรวบรวมเหตุผลในหลายด้าน เมื่อตั้งสมมุติฐานในการแก้ปัญหาอย่างไรอย่างหนึ่ง มีความจำที่ดีขึ้น แต่ลักษณะความคิดของเด็กวัยรุ่นยังเป็นการมุงยึดติดความคิดของตนเอง ซึ่ง

แตกต่างกันจากผู้ใหญ่ที่สามารถคิดได้กว้างและแยกความคิดของตนออกจากความคิดของผู้อื่นได้มากกว่า

3.4 พัฒนาการทางสังคมของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของวัยรุ่นนับว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญ เพราะเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงของเจตคติและพฤติกรรมทางสังคม วัยรุ่นต้องการอิสรภาพในการคบเพื่อน เมื่อวัยรุ่นรู้สึกขาดความมั่นใจ เขาจะชดเชยด้วยการหันเข้าหาเพื่อน เด็กวัยรุ่นมักมีพฤติกรรมต่อต้านสมาชิกภายในบ้าน จึงอยากคุยกับเพื่อนมากกว่า จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เด็กวัยรุ่นไม่ชอบอยู่บ้าน การปรับตัวให้เข้ากับสังคมนับว่าเป็นพัฒนาการที่ยากที่สุดของเด็กวัยรุ่น

วิทยากร เชียงกุล (2554) ได้กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นช่วงที่พฤติกรรมทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป โดยพฤติกรรมของวัยรุ่นจะถูกหล่อหลอมจากเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ วัยรุ่นเป็นช่วงที่การกดดันทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะเมื่อเข้าวัย 14-15 ปี วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นการสร้างสัมพันธ์ของวัยรุ่นกับผู้ใหญ่จะดีขึ้นเมื่อทั้ง 2 ฝ่ายมีพฤติกรรมในการใกล้เคียงกัน

3.5 พัฒนาการทางการเรียนรู้ศิลปะของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การศึกษาพัฒนาการทางการเรียนรู้ศิลปะของเด็กเป็นปัจจัยสำคัญจะทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจในพฤติกรรมของเด็กในวัยที่ต้องการจะศึกษาได้ การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กจำเป็นต้องทำการทดลองการเรียนการสอนและสรุปผลเพื่อนำไปพัฒนาการสอน

Lowenfeld (1987) ได้เขียนอธิบายถึงลำดับขั้นของพัฒนาการ ซึ่งได้ผลสัมฤทธิ์มาจากการทดลองในแต่ละขั้น โดยกลุ่มเด็กอายุ 12-14 ปีนั้นอยู่ในขั้นมีเหตุผล (Pseudo-naturalistic stage) ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่ชีวิตวัยรุ่น เด็กเริ่มมีพัฒนาการต่างๆทั้งในด้านทักษะและสติปัญญาที่ดีโดยในวัยนี้จะมีพัฒนาการในทางสร้างสรรค์แตกต่างกัน โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. เด็กกลุ่มที่ทำตามการมองเห็น (Visually minded) หรือเรียกกันว่าจักขุสัมผัส เด็กกลุ่มนี้ใช้การมองเห็นสื่อในการถ่ายทอดงานศิลปะ มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ มีความสนใจในภาพและรายละเอียดภายในตัวภาพ มีทักษะมือที่ดี สามารถวาดภาพได้ใกล้เคียงกับความเป็น

จริงที่เห็น เช่น รอยยับของเสื้อ วาดภาพคนได้ดี มีความเข้าใจในแสงและเงา สัดส่วนของภาพสามารถเขียนมุมมองที่ใกล้และไกลลงไปในงาน เข้าใจเส้นระดับการแสดงระยะได้

2. เด็กที่มีความถนัดในด้านการสัมผัส ชอบทำตามความคิด (Non-Visually minded) เด็กกลุ่มนี้ใช้ความสามารถในประสบการณ์ของตนตีความหมายของสิ่งต่างๆ วาดภาพตามความรู้สึกของตนเอง เด็กกลุ่มนี้มักถือว่าความคิดของตนนั้นสำคัญ สร้างงานศิลปะโดยการถ่ายทอดความรู้สึกเชิงสัมผัส เด็กมีความสนใจในตนเองสูง มีความรู้สึกทางกายมากกว่าสิ่งภายนอกที่มองเห็นด้วยตา มักวาดภาพเกินรูปแบบจริงและชอบนำตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในภาพ เน้นการแสดงอารมณ์ของภาพ สามารถเข้าใจระยะห่างของวัตถุและจัดความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุได้ ในด้านการใช้สี มักใช้สีเกินความเป็นจริง เนื้อสีไม่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ

ลักษณะของการวาดภาพในรูปแบบต่างๆของเด็กในวัยนี้

1. ด้านการวาดภาพคน เด็กสามารถวาดภาพได้ตรงกับความเป็นจริง คือ สามารถวาดสัดส่วนต่างๆได้อย่างถูกต้อง เช่น สามารถวาดข้อต่อและสัดส่วนตามร่างกายได้ถูกต้อง สามารถวาดภาพใบหน้าให้แสดงอารมณ์แตกต่างกันตามความรู้สึก เน้นลักษณะต่างๆตามความเป็นจริงทั้งรูปร่างท่าทางของสิ่งที่วาด

2. ด้านการใช้พื้นที่ในการวาด เด็กสามารถจัดวางภาพตามระยะใกล้ไกลของวัตถุ สามารถเรียนรู้ถึงหลักของทัศนียภาพ คือสามารถเขียนสิ่งที่อยู่ใกล้ให้ชัดเจน แจ่มใส ส่วนภาพที่อยู่ไกลจะเลือนรางและสามารถเขียนแสงเงาได้

3. ด้านการใช้สี เด็กเริ่มฝึกใช้สีได้เป็นอย่างดี โดยเด็กแต่ละคนมีวิธีการเลือกใช้สีในการวาดภาพที่แตกต่างกัน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ คือกลุ่มแรกสามารถใช้สีได้เข้ากับความเป็นจริงตามธรรมชาติและการมองเห็นของเด็ก เช่นการใช้สีตามระดับความสว่างและมืด, การใช้สีโดยคำนึงถึงความจริงตามธรรมชาติ ส่วนกลุ่มที่ 2 นั้น จะใช้สีตามความชอบของตน ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ และไม่คำนึงถึงความเหมือนจริง เด็กกลุ่มนี้จะใช้สีตามความพึงพอใจของตนเอง

4. ด้านการออกแบบ เด็กสามารถออกแบบได้ดี เข้าใจและสามารถเลือกใช้วัตถุต่างๆมาทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบในการออกแบบได้ เช่น การจัดห้องในรูปแบบต่างๆ การวางองค์ประกอบข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ เด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งมีอายุระหว่าง 12 – 14 ปี จะมีพัฒนาการในการเรียนรู้ศิลปะตรงกับลำดับขั้นที่ 5 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลล์ ซึ่งในขั้นนี้คือขั้นของการใช้เหตุผล เด็กในวัยนี้มีพัฒนาการทั้งด้านทักษะทางกายที่ดีแต่มีสภาพจิตใจแปรปรวนไม่คงที่ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

4. สมาธิ

4.1 ความหมายของสมาธิ

พระอุปัชฌาย์ (2538)กล่าวไว้ว่า สมาธิคือการมีจิตบริสุทธิ์ บากบั่นมั่นคง ประกอบด้วยธรรมที่มีความสงบเป็นอนานิสงส์ เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน คือการไม่ยอมให้จิตของตนตกไปสู่พายุคือราคะ

พระปราโมช ปราโมชโช (2550)กล่าวไว้ว่า สมาธิคือความตั้งมั่นของจิต คือสภาวะของจิตที่ตั้งมั่นและมีความเป็นกลางเมื่อสติระลึกรู้อารมณ์รูปนามอันเป็นอารมณ์ของการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งนี้สัมมาสมาธินั้นมีลักษณะสำคัญคือ 1. จิตไม่หลง ไม่คลาดเคลื่อนจากอารมณ์รูปนามที่สติกำลังระลึกรู้ 2. จิตไม่หลงอยู่ในอารมณ์กรรมฐานจนลืมตนเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551)กล่าวไว้ว่า สมาธิแปลว่าความตั้งมั่นของจิต หรือสภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด

พิศ เงาเกาะ (2530) นักวิชาการและครูฝึกสมาธิได้กล่าวไว้ว่า สมาธิหมายถึงความตั้งมั่นแห่งจิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตของตน เพื่อให้เป็นจิตที่มีสมรรถภาพสูงและเอื้อต่อการมีชีวิตที่ดีงาม

สมเด็จพระพุทธาจารย์ เกี้ยว อุปเสโณ (2550) ได้อธิบายจุดมุ่งหมายของสมาธิว่า สมาธินั้นเป็นหลักของใจ จุดประสงค์สูงสุดของสมาธินั้นคือต้องการให้รู้ใจของตนเอง สามารถอ่านจิตใจของตนเองได้ เมื่อเข้าใจในจิตของตน ผู้นั้นย่อมสามารถหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่ดีได้

4.2 ความหมายของสติปัฏฐานและกายนุปัสนาสติปัฏฐาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2544)ได้ให้ความหมายของสติปัฏฐาน 4 ไว้ว่าคือที่ตั้งของสติ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อใช้สติให้บังเกิดผลดีที่สุด โดยมีองค์ประกอบจำนวน 4 ข้อ คือ

1. กายานุปัสสนา คือการพิจารณากาย มีองค์ประกอบโดยทั่วไปคือ การกำหนดอิริยาบถทางกาย สัมผัสสัญญา เป็นต้น

2. เวทนานุปัสสนา การพิจารณาเวทนาคือ เมื่อเกิดความรู้สึกใดๆก็ตามกับตนไม่ว่าสุขหรือทุกข์ ก็รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

3. จิตตานุปัสสนา การพิจารณาจิต คือ เมื่อจิตของตนเป็นเช่นใด ก็รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ขณะนั้น

4. ธัมมานุปัสสนา คือการพิจารณาธรรม มีนิรวรณ, ชั้นธ5, आयตนะ, โพชฌงค์และอริยสัจ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (2555) ได้อธิบายไว้ว่า สติปัฏฐานสูตรเป็นพระสูตรที่แสดงการปฏิบัติทางจิตใจโดยตรง โดยมีความสัมพันธ์กับกรรมฐานคือที่ตั้งของการทำงานทางใจ ดังตถุณ (2545) นักเขียนทางพระพุทธศาสนา ได้ให้คำอธิบายถึงสติปัฏฐานไว้ว่า เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ สติอยู่ที่จุดใด ระดับในการรู้ก็อยู่ตรงฐานนั้น

ความหมายและความสำคัญของกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

พระญาณโพนิกเถระ (2553) ได้ให้ความหมายและประโยชน์ของกายานุปัสสนาไว้ว่า เป็นการเฝ้าตามดูกายคือการมีสติในการกำหนดลมหายใจ อานาปานสตินี้เป็นการฝึกสติ โดยกายานุปัสสนามีประโยชน์ต่อการทำงาน ก่อนเริ่มต้นการทำงาน ควรพยายามหายใจให้สงบ จะเกิดประโยชน์แก่ตนในการทำงาน ทั้งการพูดและการตัดสินใจต่างๆ

พระปราโมช ปราโมชโช (2550) ได้ให้ความหมายของกายานุปัสสนาสติปัฏฐานไว้ว่า คือการตั้งมั่นในการตามดูรู้กายอยู่อย่างสม่ำเสมอ

พระมหาอุเทน (2554) ได้ให้คำอธิบายว่า กายานุปัสสนา คือการดูกายและลมหายใจของตนเอง การพิจารณากายของตน คืออิริยาบถต่างๆไม่ว่าจะนั่ง ยืน เดิน นอน จึงจะได้ชื่อว่าปฏิบัติตรงต่อฐานกาย

4.3 วิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

สุนทร ฌ รังสี (2550)ได้กล่าวว่าพระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายการพิจารณาที่เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการพิจารณาเห็นภายในกาย ไว้ 6 วิธี ดังนี้

1. การกำหนดลมหายใจเข้าออก วิธีนี้คืออานาปานสติคือการตั้งสติกำหนดลมหายใจ กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกของตนตลอดเวลา พัฒนาสติของตนโดยการพิจารณาภายในกายทั้งภายใน

และภายนอก การพิจารณาลมหายใจเข้าออกดังนี้ จัดเป็นการพิจารณาเห็นภายในกายรูปแบบหนึ่ง (อาณานาปนบรรพ)

2. ตั้งสติกำหนดรู้อิริยาบถทั้ง 4 คือ เดิน ยืน นั่ง นอน เมื่ออยู่ในอิริยาบถใดก็กำหนดรู้อย่างมีสติว่าร่างกายอยู่ในอิริยาบถนั้น การตั้งสติพิจารณาอิริยาบถนี้ จัดเป็นการพิจารณาเห็นภายในกายอย่างหนึ่ง (อิริยาบถบรรพ)

3. ตั้งสติกำหนดความเคลื่อนไหวของร่างกาย คือในแต่ละอิริยาบถ ผู้ปฏิบัติต้องตั้งสติกำหนดรู้การเคลื่อนไหวของร่างกายทุกช่วงเวลา ไม่ว่าร่างกายนั้นจะเคลื่อนไหวอย่างไร เช่น เมื่อเดินก็มีสติรู้อาการของการเคลื่อนไหวอยู่ทุกขณะจิตว่าเดินอย่างไร เมื่อรับประทานอาหารก็กำหนดรู้การเคลื่อนไหวของมือในขณะนำอาหารเข้าปาก ขณะเคี้ยวก็รู้ว่าเคี้ยวอยู่อย่างมีสติ เป็นต้น อาการการเคลื่อนไหวของร่างกายนั้น จัดเป็นการพิจารณาภายในกายรูปแบบหนึ่ง (สัมปชัญญบรรพ)

4. ตั้งสติกำหนดความปฏิกลของร่างกาย หมายถึงการตั้งสติพิจารณาเห็นความไม่สะอาดของร่างกาย ทั้งเนื้อ หนัง กระดูก และอวัยวะต่างๆ จัดเป็นการพิจารณาภายในกายรูปแบบหนึ่ง(ปฏิกลบรรพ)

5. ตั้งสติกำหนดพิจารณาร่างกายโดยความเป็นธาตุ หมายถึง การตั้งสติพิจารณาให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการประชุมกันของธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ การพิจารณาดังกล่าว จัดเป็นการพิจารณาภายในกายรูปแบบหนึ่ง (ธาตุบรรพ)

6. ตั้งสติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแท้คงตัวของร่างกาย คือการพิจารณาร่างกายของตนเองว่าไม่เที่ยง มีความทุกข์ เป็นสิ่งปฏิกลมีความเปื่อยเน่าและเสื่อมสลายไป จัดเป็นการพิจารณาภายในกายรูปแบบหนึ่ง (นวิสวีกาบรรพ)

จากการพิจารณาวิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานจะเห็นว่าได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติ ทำให้ผู้ฝึกสามารถรู้ทันตนเองทั้งทางกายและใจ อันเป็นหลักสำคัญในการเรียนรู้กิจการงานต่างๆให้สำเร็จได้ด้วยดี พระปรราโมช ปรราโมชโช (2550) ได้อธิบายว่าวิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้นสามารถแบ่งได้ ถึง 14 ทางแต่ที่จะยกตัวอย่างที่สำคัญๆในการตามระลึกดูกายมีดังนี้

1. หลักอาณานาปนสติ ได้แก่ การกำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก การระลึกถึงความเคลื่อนไหวโดยมีความรู้สึกตัว เป็นผู้มีสติ ก็อาจเป็นการเจริญสติปัฏฐานในสัมปชัญญบรรพ

2. กายานุปัสสนาสติปัฏฐานอีก 3 ทาง คือ

2.1 อิริยาบถ 4 หรือเรียกว่าอิริยาบถใหญ่ คือการยืน เดิน นั่ง นอน ต้องมีสติระลึกถึงทุกอิริยาบถ

2.2 สัมปชัญญะหรืออิริยาบถย่อย เช่น การก้าวไปข้างหน้า ถอยหลัง หันซ้ายหันขวา เป็นต้น ต้องมีสัมปชัญญะรู้ตัวทุกขณะการเคลื่อนไหว

พระมหาไสว ญาณวีโร (2544) ได้กล่าวว่ากายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการมีสติเข้าไปตั้งติดตามดูกองรูป (รูปขันธ์) ซึ่งเรียกว่ากาย ได้แก่การติดตามดูกาย 14 ทาง ได้แก่

1. อานาปานสติภาวนา คือการพิจารณาลมหายใจเข้าออกอย่างมีสติ
2. การติดตามสติการเดิน การยืน เป็นต้น
3. การติดตามดูด้วยสัมปชัญญะ(ความรู้ตัว) 4 อย่าง
4. การติดตามดูส่วนทั้งหลายในร่างกาย (อาการ 32)

5. การเจริญวิปัสสนา ด้วยการติดตามดูธาตุทั้ง 4 ส่วนการติดตามดูกาย ซึ่งเรียกว่ากายานุปัสสนา อีก 9 ทางที่เหลือ เป็นการเปรียบเทียบร่างกายของตนและพิจารณาอสุภกรรมฐาน

4.4 สมာธิกับอารมณ์การทำงานและการเรียนรู้

สมานี้ก็นับว่าเป็นฐานสำคัญของสติและเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้ สมทรง ปุณฺณฤทธิ (2521) ได้อธิบายถึงคุณประโยชน์ของสมาธิที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไว้คือ สมาธิทำให้ผู้ฝึกเกิดประสิทธิภาพในการเรียน เป็นผู้มีสติ ระลึกได้ว่าจะทำอะไร ไม่หลงลืมการกระทำของตน มีสัมปชัญญะคือการใช้สติรู้ตัวไม่ออกแวกใจลอย เป็นผู้มีจิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน

Rita (2014) ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาของศูนย์การแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวว่าโปรแกรมการฝึกสมามีความสามารถในการช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกกับตัวเอง มีความหมายมากสำหรับพื้นที่อื่นๆของชีวิตของพวกเขา มันช่วยสภาวะสุขภาพจิตและลดโอกาสของการใช้ยา

ชัยยศ ประไพพงษ์ (2553) ได้อธิบายถึงแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐานว่า (Concentration-base learning) คือการเรียนรู้ซึ่งช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือระดับปัญญาของผู้เรียน เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน จากความตั้งมั่นของจิตที่มั่นคงต่อสิ่งที่เรียนรู้อย่างแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ทั้งการพูด ฟัง อ่าน เขียน ผู้เรียนต้องนำหลักของสมาธิไปใช้ในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน

4.5 ผลของสมาธิกับการวาดภาพ

มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวว่าการทำสมาธิมีผลทำให้การวาดภาพของดีขึ้น อนันต์ ชูโชติ (2529) ได้กล่าวถึงตัวอย่างของชรัวินโง่งที่มักจะทำสมาธิก่อนที่จะวาดภาพ โดยได้ยกตัวอย่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ทรงเล่าว่ามีนิสัยไม่ชอบรับแขก ต้องการอยู่คนเดียวเงียบๆภายในกุฏิ จึงมักปิดประตูใส่กุญแจข้างนอก เมื่อเวลาไปไหนก็ป็นออกทางหน้าต่าง ด้วยเกรงว่าเมื่อมีคนมาเยี่ยมมากๆ จะทำลายสมาธิการทำงาน ในระหว่างที่อยู่คนเดียววันนั้น จะใช้สมาธินี้กับแบบร่างสำหรับเขียนที่ผนังพระอุโบสถหรืออาคารอื่นๆ

Florence (2006) ศิลปินที่ได้รับรางวัลในระดับสากลได้ศึกษาการทำสมาธิและได้เขียนบทความอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและสมาธิที่ค้นพบได้ระหว่างการสร้างงานศิลปะซึ่งสมาธิ นั้นเกิดขึ้นผ่านทาง การวาดเขียน สมาธิและศิลปะนั้นคือสิ่งเดียวกัน การทำงานศิลปะคือการทำสมาธิอย่างแท้จริง

John (2013) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสุขภาพจิต ได้ทำการเขียนบทความจากการค้นคว้าด้านการสอนสมาธิ พบว่าการปฏิบัติสมาธิ ช่วยเพิ่มอัตราการสำเร็จการศึกษา โดยผลการศึกษาพบว่าสมาธิทำให้นักเรียนมีศักยภาพทางการเรียนรู้, เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม และช่วยลดความเครียดให้กับนักเรียนในเขตเมืองได้เป็นอย่างดี

Daniel (2012) ผู้อำนวยการศูนย์การแพทย์ Jefferson-Myrna Brind ได้ค้นพบว่าการทำสมาธิด้วยศิลปะบำบัด ยังสามารถเปลี่ยนระบบการทำงานของสมองและลดความวิตกกังวลในตัวผู้ป่วยโรคมะเร็งได้อีกด้วย

Peterson (2015) นักจิตวิทยาบำบัด ได้เขียนบทความเรื่องกิจกรรมสมาธิและการผ่อนคลายของเด็ก โดยสร้างกิจกรรมต่างๆให้เด็กได้มีความสุขจากธรรมชาติ เช่น กิจกรรมศิลปะการวาดลูกก่อนกรวด, การใช้ก้อนหินและดอกไม้ในการสร้างกิจกรรมต่างๆให้เด็กเกิดจินตนาการและสมาธิในการอยู่กับกิจกรรม ผลที่ได้้นอกจากเด็กจะมีสมาธิมากขึ้น ยังได้เรียนรู้เทคนิคการผ่อนคลายจิตใจและการรับมือกับความเครียด

ชนิสรา อรรถจินดา (2549) นักวิชาการทางศิลปะและนักเขียนที่มีชื่อเสียง ได้กล่าวไว้ในระยะเวลา 7 ปีตนได้มีโอกาสฝึกสมาธิ เมื่อหันมาวาดภาพพระบายสีจึงพบว่า การวาดภาพพระบายสีทำให้เกิดการสับเปลี่ยนสภาวะจิตไปสู่การปฏิบัติสมาธิ จึงอาจกล่าวได้ว่า การวาดภาพพระบายสีเป็นการฝึกปฏิบัติสมาธิในรูปแบบหนึ่ง ตนเองจึงอาศัยการวาดภาพพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของการฝึก

ปฏิบัติสมาธิ ผลการวิจัยและประสบการณ์ต่างๆของผู้ศึกษาสมาธิจะเห็นได้ว่า การทำสมาธิกำหนดสติก่อนการสร้างงานศิลปะนั้น ช่วยพัฒนาด้านทักษะทางกาย และพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นได้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาธิตามหลักกายานุปัสสนากับการวาดลายไทย

วิเคราะห์รูปแบบสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา	วิเคราะห์รูปแบบของการวาดลายไทย
1. การฝึกสติตามหลักกายานุปัสสนาคือ การฝึกตามคู่มือขณะเคลื่อนไหวทุกขณะ	1. การวาดลายไทยต้องใช้จิตตามคู่มือ มีสติขณะการเคลื่อนไหวของมือ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างประสาทสัมผัสต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตากับมือและการเคลื่อนไหว
2. การฝึกสติตามหลักกายานุปัสสนาคือ การฝึกสติทุกขณะจิต	2. การวาดลายไทยต้องใช้สติระหว่างการเขียนตลอดการทำงาน
3. กายานุปัสสนามีประโยชน์ต่อการทำงาน เมื่อจิตใจสงบรู้การเคลื่อนไหวจะสามารถพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ	3. การวาดลายไทยให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีความสงบ จดจ่ออยู่กับเส้น จะทำให้เส้นที่วาด มีคุณภาพ

จากตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาธิตามหลักกายานุปัสสนากับการวาดลายไทย สามารถสรุปได้ว่า การวาดภาพลายไทยเป็นการฝึกกายานุปัสสนา

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า เด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางทักษะการวาดที่ดี สามารถวาดภาพเหมือนจริงได้ แต่มีสภาพจิตใจที่วุ่นและอารมณ์รุนแรงแปรปรวนไม่คงที่ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสภาพสังคม ดังนั้นการนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา คือการตามคู่มือในอิริยาบถต่างๆของการทำงาน เข้ามาใช้ในการวาดลายไทย จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการทำงาน ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีสติสัมปชัญญะและสามารถพัฒนาทักษะทางการวาดให้ดีขึ้นได้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ศุภชัย นทีตานนท์ (2549) ได้ศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้คืออาจารย์ผู้สอนจำนวน 17 คนและนักศึกษาจำนวน 248 คน ในหลักสูตรศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบแสดงความคิดเห็น และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนควรเห็นความสำคัญและคุณค่าในงานศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ 2) ผู้สอนควรมีทักษะด้านศิลปะไทยโดยตรง 3) วัตถุประสงค์ของการสอนเพื่อตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะไทย 4) เนื้อหาควรเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทำนุบำรุงศิลปะไทย 5) สิ่งแวดล้อมควรมีหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ 6) การดำเนินการสอนควรมีการสาธิตและกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน 7) กิจกรรมเสริมทักษะควรให้ผู้เรียนออกแบบโครงการ 8) การวัดประเมินผลด้านความรู้ ผู้เรียนควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ศิลปะไทย 9) การวัดและประเมินผลด้านทักษะ ผู้เรียนควรมีประสิทธิภาพในการทำงาน 10) ด้านการวัดและประเมินผลด้านทัศนคติ ผู้เรียนควรเห็นคุณค่าในศิลปะไทย 11) ด้านการวิเคราะห์ผล ควรมีการแจ้งเกณฑ์การประเมินให้ผู้เรียนได้ทราบล่วงหน้า 12) ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ ควรมีการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานผู้เรียนเพื่อปรับปรุงให้เกิดการพัฒนามากขึ้น

วรินทร์ทิพย์ หมั้นแสน (2543) ได้ศึกษาการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการฝึก สมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก รูปแบบการทดลอง คือ แบบสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก จำนวน 34 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า (1) หลังการทดลอง นักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีคะแนนเชาวน์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 (2) หลังการทดลอง นักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเชาวน์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการ ฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4

ณัฐภา แก่นจันทร์ (2551) ได้ศึกษาการเปลี่ยนพฤติกรรมวัยรุ่นด้วยสมาธิ โดยศึกษากรณีศึกษาจากเด็กวัยรุ่นที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. คือ พระครูพิศาลสังฆพินิต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ และ ผู้บรรยายและผู้ฝึกปฏิบัติสมาธิแก่ซีพราหมณ์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ส่วนที่ 2 ศึกษาจากเด็กวัยรุ่นเพศหญิงอายุตั้งแต่ 15-24 ปี จำนวน 100 คน ผลจากการวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิทำให้วัยรุ่นมีคุณธรรมทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรมมากขึ้นมีการปฏิบัติธรรมช่วยปลูกฝังให้วัยรุ่นมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถพัฒนาพฤติกรรมของวัยรุ่นไปในทางที่ดีขึ้น

ฉานตา พันธุมะบำรุง (2551) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนหลักสูตรครูสมาธิ: กรณีศึกษา วัดพุทธบูชาและวัดธรรมมงคล โดยสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเปรียบเทียบหลักสูตรการเรียนการสอนครูสมาธิ การศึกษาวิจัยทางภาคสนามโดยการแจกแบบสอบถามจากผู้ที่มาเรียนทางหลักสูตรครูสมาธิจากทั้งสองวัดคือ วัดพุทธบูชาและวัดธรรมมงคล ในหลักสูตรครูสมาธิ 6 เดือน แบ่งเป็น 3 เทอม เทอมละ 40 วัน โดยได้การศึกษาจากผู้เข้ามาเรียนในหลักสูตรครูสมาธิที่วัดพุทธบูชาจำนวน 100 คน และวัดธรรมมงคลจำนวน 100 คน การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบถึงการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่าการเรียนในหลักสูตรครูสมาธินั้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ ทั้งพฤติกรรมทางกาย วาจา หลังจากศึกษาในหลักสูตรนี้ ผู้ฝึกมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งในส่วนหลักสูตรสมาธิของวัดธรรมมงคลนั้น สร้างขึ้นหลายหลักสูตรเพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติธรรมได้ตามจริตของตน ผลที่ได้จึงมีความหลากหลาย แตกต่างจากหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพ ที่เน้นให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจเชิงลึกได้ดี เนื่องจากมีหลักสูตรที่เน้นกระบวนการฝึกอย่างเป็นขั้นตอน

บัวครอง ชัยปราบ (2553) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาการนำผลการฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติไปพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนและศึกษาความเชื่อ ความศรัทธาต่อการฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้มีสติมั่นคงไม่หวั่นไหวกับสิ่งที่มากระทบ เพราะมีหลักในการควบคุมจิตใจและยังเป็นการจัดระเบียบความคิดของตนเอง สามารถนำไปใช้ในการ

ดำรงชีวิต เช่น การศึกษา การทำงาน และการตัดสินใจปัญหาต่างๆ เป็นต้น ทำให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ทั้งทางร่างกายสติปัญญา อารมณ์ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวม การจัดกิจกรรมด้วยวิธีดังกล่าวทำให้นักเรียนมีโอกาสสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

กิมยานนท์ วงคะฮาด (2554) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ทักษะการเขียนลายไทย และความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะไทย 1 ระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่างกัน (เก่ง ปานกลาง และอ่อน) เมื่อได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยพื้นฐานร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่ม ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 /4 โรงเรียนหนองสูงสามัคคีวิทยา ภาคเรียนที่ 2 การศึกษา 2554 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยพื้นฐานจำนวน 10 ชุด 2) แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ทาง ศิลปะ 3) แบบวัดทักษะการเขียนลายไทย 4) แบบวัดความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียว พบว่านักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความสามารถทางการเรียน สูง ปานกลาง ต่ำ เมื่อเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทย พื้นฐาน เรื่องการเขียนลายกระจิ่งและลายกระหนกร่วมกับการเรียนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ทักษะการเขียนลายไทย และความพึงพอใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และผลจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความสามารถทางการเรียน สูง ปานกลาง และต่ำ เมื่อเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยพื้นฐาน เรื่องการเขียนลายกระจิ่งและลาย กระหนกร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ทักษะการเขียนลายไทย แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยพื้นฐานร่วมกับ การเรียนแบบร่วมมือ ของนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ

รีนฤทัย รอดสุวรรณ (2554) การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูศิลปะที่มีประสบการณ์การสอนศิลปะไทย 5 ปีจำนวน 32 ท่าน ผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย จำนวน 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตกิจกรรมการสอนสำหรับครูศิลปะ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย สำหรับผู้เชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย ผลการวิจัย

พบว่า ด้านการกำหนดจุดประสงค์ นักเรียนควรสามารถอธิบายคุณค่าในงานศิลปะไทยได้และเสนอให้สอนครบตามทฤษฎี DBAE ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้นักเรียนรู้ที่มาและแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย ด้านการกำหนดเนื้อหา ควรระบุแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย ในการสอนปฏิบัติทั้งครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้เน้นการสอนกระบวนการเขียนลายไทย ด้านการจัดกิจกรรมการสอน ควรคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญและเสนอให้สอนภาคทฤษฎีโดยการบรรยายในพิพิธภัณฑ์ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอ ให้สอนโดยการแนะนำรายบุคคล ด้านการใช้สื่อการสอน ควรใช้ผลงานจริงในการสอน ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้ไปดูตามโบราณสถาน ด้านการประเมิน ควรประเมินก่อนระหว่างและหลังการเรียนรู้ทุกครั้ง ส่วนผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ประเมินทั้งกระบวนการทำงาน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะไทย

พิรวาส นาคประสงค์ (2548) ได้ศึกษาผลการใช้ศิลปะประกอบบทเรียนเพื่อเพิ่มความใส่ใจต่อการเรียนของเด็กสมาธิสั้น โดยศึกษากับนักเรียนที่มีปัญหาด้านสมาธิสั้น เพศชายอายุ 6 ขวบ ที่เข้ารับบริการเตรียมความพร้อม ศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แบบบันทึกพฤติกรรมความใส่ใจต่อการเรียน 2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบบทเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยบันทึกเวลาการเกิดพฤติกรรม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางและแผนภูมิแท่งและกราฟเส้นประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า เด็กสมาธิสั้น มีพฤติกรรมความใส่ใจเรียนคณิตศาสตร์มากขึ้นเมื่อมีการใช้กิจกรรมศิลปะประกอบบทเรียน และเมื่อถอดถอนกิจกรรมศิลปะประกอบบทเรียน พบว่าพฤติกรรมความใส่ใจต่อการเรียนคณิตศาสตร์ยังมีความคงทนอยู่

สการินทร์ บุตรโพธิ์ กฤษณา สมะวรรณนะ และ ประสพสุข ฤทธิเดช (2555) ได้พัฒนาการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสมาธิ สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมตามพฤติกรรม จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน ความสนใจ ด้านความกระตือรือร้น ด้านความอดทน ด้านความพยายามและด้านความมีวินัย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้คือแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างสมาธิ 5 ด้าน จำนวน 30 แผนและ

บันทึกภาพการสังเกตพฤติกรรมแบบประเมินพฤติกรรมกรมการมีสมาธิ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
จัดกิจกรรม โดยผลการวิจัยมีดังนี้

1. การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสมาธิสำหรับเด็ก
ปฐมวัยชั้น ปีที่ 3 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2. การจัดประสบการณ์กิจกรรม
ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสมาธิเด็กปฐมวัยชั้นปีที่3 โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร ทำให้เด็ก
มีสมาธิเพิ่มขึ้น 3. เด็กปฐมวัยชั้นปีที่3 โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร พฤติกรรมการจัดกิจกรรม
ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสมาธิ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 3 โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ใน
ระดับดี ($\bar{X} = 2.66$) โดยสรุป การพัฒนาการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อ
เสริมสร้างสมาธิ สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเหมาะสม สามารถนำไปจัดการเรียน
การสอนเพื่อเสริมสร้างสมาธิให้ดีขึ้น ดังนั้น จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูนำไปใช้ในการเรียนการ
สอนต่อไป

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Su-Lien (2010) ได้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก โดยทำการวิจัยเรื่องการทำสมาธิตาม
หลักพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการทำงานศิลปะ โดยศึกษาผลของการทำสมาธิตามหลัก
พระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการทำงานศิลปะ งานวิจัยครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของการฝึก
สมาธิต่อการทำงานศิลปะ โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นคือ การนั่งสมาธิสามารถพัฒนาความสามารถใน
การสร้างสรรคงานศิลปะ โดยทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถข้ามพ้นขีดจำกัดของความรู้สึกและจิตสำนึก
สามารถตระหนักถึงความสัมพันธ์ของความว่างในจิตที่จะปลดปล่อยออกจากทัศนคติเก่าๆ และ
สิ่งแวดล้อมเดิมๆ ที่จำกัดความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินเอาไว้ เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่วิธีการใน
การพัฒนาศิลปินผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับตนเองเป็นระยะเวลา 3 ปี โดยใช้แบบจำลอง 2 แบบใน
การทดสอบแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความต่างกัน วิธีปฏิบัติแรกคือการนั่งทำงาน
ในสตูดิโอ แบบที่ 2 คือการนั่งทำสมาธิตามแบบพุทธศาสนาก่อนจะเริ่มทำงานศิลปะ หลังจากทดลอง
เป็นระยะเวลา 3 ปี แต่ละวิธีได้แสดงออกมาอย่างชัดเจน ดังนี้ ในปีที่ 1 ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบวิธี
ปฏิบัติงานในสตูดิโอกับการทำงานศิลปะหลังจากทำสมาธิแล้ว ในปีที่ 2 ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบวิธี
ปฏิบัติงานในสตูดิโอกับการกราบพระที่พุทธคยาและปฏิบัติสมาธิก่อนที่จะทำงานศิลปะ

ในปีที่ 3 ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติงานในสตูดิโอกับการฝึกสมาธิเป็นเวลา 1 เดือนเต็มในประเทศ ได้หวั่นก่อนที่จะทำงานศิลปะ

เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย ผลที่ได้ต่างกันโดยสิ้นเชิง สำหรับการทำสมาธิ โดยมุ่งเน้นที่ลมหายใจ ทำให้จิตใจและร่างกายผสมกัน ร่างกายผ่อนคลายมีแรงและอิสระ เมื่อได้ทำงานศิลปะหลังจากนั่งสมาธิ แล้วการทำงานนั้นเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติจากการรับรู้ทางจิตใจ สำหรับการฝึกที่สตูดิโอ ทำให้เกิดความขัดแย้งกันของร่างกายและจิตใจซึ่งเห็นได้ชัดหลังจากจบการทำงานที่สตูดิโอ ผู้วิจัยจะรู้สึกอ่อนล้า แต่ที่แยกว่าคืองานศิลปะที่สร้างขึ้นเต็มไปด้วยข้อจำกัดทางคุณภาพ อย่างไรก็ตามสามารถสรุปได้ว่าประสบการณ์ในการทำสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนา ก่อนเริ่มทำงานศิลปะนั้น สามารถทำให้ร่างกายและจิตใจผสมเป็นหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งสำหรับผู้วิจัยนั้น การค้นพบนี้สามารถสร้างงานศิลปะได้เป็นอิสระจากความคิดที่ว่างเปล่า

Barnes (2003) ได้ร่วมกันทำการวิจัย โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นอเมริกันจำนวน 45 คน ที่มีอายุ 15-18 ปี กลุ่มทดลองต้องเป็นผู้มีความดันปรกติ โดยผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการลดความเครียดผ่านโปรแกรมสมาธิ โดยต้องกลับไปนั่งที่บ้าน และที่โรงเรียน อย่างละ 15 นาทีทุกวัน ตลอด 4 เดือน โดยนำผลการละเมียดกฏของโรงเรียนมาเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการทดลอง พบว่า โปรแกรมการทำสมาธินี้มีผลต่อการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนอย่างมาก เด็กนักเรียนวัยรุ่นอเมริกันเริ่มปฏิบัติตามกฏต่างๆในโรงเรียนมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่มีการควบคุมโดยทั่วไป การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการนำสมาธิมาใช้ดำเนินการในโรงเรียนสามารถให้ผลที่เป็นประโยชน์ ช่วยลดการการละเมียดกฏในเด็กวัยรุ่นอเมริกันและแอฟริกันดี เป็นอย่างดี

Stefanie (2002) ได้ทำงานวิจัยโดยนำเอาศิลปะมาใช้กับเด็กชายสมาธิสั้น ที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาการอยู่ร่วมกัน โดยเวิร์คแมน ได้นำกิจกรรมศิลปะแบบต่างๆหลายประเภท อาทิ เช่น กิจกรรมศิลปะแบบประดิษฐ์กรรมกรปั้น กิจกรรมการแกะสลักลวดลายต่างๆ และกิจกรรมในรูปแบบของดนตรีเพื่อผ่อนคลายจิตใจของเด็ก โดยในระหว่างระยะเวลาการปฏิบัติกิจกรรม มีการติดตามพัฒนาการของเด็กอยู่ตลอดระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม โดยในระยะเวลา 1 สัปดาห์จะมีการติดตามผลพัฒนาการทางกายและจิตใจ หลังจากนั้นจึงให้คำแนะนำกับผู้ปกครองของเด็กเป็นระยะ ผลวิจัยพบว่า การนำเอาศิลปะมาใช้บำบัดอาการสมาธิสั้นนี้ ได้ผลเป็นที่ประจักษ์ว่า เด็กสมาธิสั้นมีอาการหุนหันพลันแล่นลดน้อยลง มีสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำได้มากยิ่งขึ้น

Black (2009) กลุ่มอาจารย์ผู้สอนวิชาแพทย์ ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ ได้ทบทวนงานวิจัยจากการฝึกสมาธิให้กับกรณีศึกษาทั้ง 16 คน ในช่วงปี 1982-2008 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและวัยรุ่นตั้งแต่อายุ 6 – 18 ปี ที่มีความบกพร่องทางด้านจิตใจและร่างกาย เช่นเป็นผู้มีความดันในเลือดสูง เป็นโรคสมาธิสั้นและบกพร่องทางการเรียนรู้ พบว่าการนั่งสมาธิสามารถพัฒนาพฤติกรรมในหมู่เยาวชนได้ การนั่งสมาธิดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่ดีที่มีประสิทธิภาพในการรักษาโรคทางสรีระ โรคที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมในหมู่เด็ก เนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบันที่ย่ำแย่ มันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการทำการวิจัยเพื่อให้เราเข้าใจถึงการนั่งสมาธิเพื่อพัฒนาเด็ก และในอนาคต เราจะสามารถใช้สมาธิเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาพฤติกรรมของเยาวชนรุ่นต่อไปได้

Black (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำศิลปะมาประยุกต์ใช้กับเด็กหญิงสมาธิสั้น ผลการวิจัยบ่งชี้ให้เห็นประโยชน์ของการนำสมาธิไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยทำการศึกษากับเด็กหญิงสมาธิสั้นอายุ 10 ขวบและมารดาของตน โดยฝึกสอนเทคนิคต่างๆทางศิลปะให้กับมารดาของเธอ เพื่อนำไปสอนลูกที่สมาธิสั้น ผลของกิจกรรมทางศิลปะ ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น เด็กสมาธิสั้นมีความภาคภูมิใจในตนเอง กล้าแสดงออกทางศิลปะได้ดีขึ้น ผลการวิจัยนี้จึงบ่งชี้ให้เห็นประโยชน์ของการนำสมาธิไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

Klatt (2013) ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ของโปรแกรมการทำสมาธิตลอด 8 อาทิตย์ ชื่อว่า Move - Into - Learning ที่นำไปใช้กับห้องเรียน 2 ห้องของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมตามชนบท โปรแกรมนี้จะใช้เวลา 45 นาทีต่ออาทิตย์ โดยมีผู้ฝึกสอนจากภายนอกเป็นผู้ดูแล โดยมีการใช้กิจกรรมสมาธิ, โยคะ และการวาดภาพศิลปะในการเรียนการสอน หลังจากผ่านไป 8 อาทิตย์ สามารถสังเกตผลได้อย่างชัดเจนว่าอาการสมาธิสั้นและอยู่ไม่สุขลดลงเป็นอย่างมาก ซึ่งหลังจากจบโครงการพบว่า นักเรียนยังคงมีพัฒนาการในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การเรียนการสอนลายไทยนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากลายไทยคือศิลปะที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และมีความละเอียดอ่อนซึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนศิลปะไทยในเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นว่า ให้ผู้เรียนเข้าใจภูมิปัญญาไทยและทัศนศิลป์ของไทย โดยเด็กในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นเป็นวัยที่มีทักษะการเขียนที่ดี วาดภาพเหมือนจริงได้ จึงสามารถเรียนลายไทยได้ แต่มีสภาพจิตใจว้าวุ่นและอารมณ์รุนแรงแปรปรวนไม่คงที่ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสภาพสังคม

การฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสนา คือการตามดูรู้ภายในอริยาบถต่างๆของการทำงานจึงมีความสัมพันธ์กับการเรียนภาษาไทยที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการทำงาน ผู้เรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะในการควบคุมมือเพื่อให้การวาดนิ่งขึ้น โดยมีเอกสารและงานวิจัยต่างๆชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ในการใช้สมาธิพัฒนาศิลปะ ยกตัวอย่างเช่น Su-Lien ได้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก โดยศึกษาผลของการทำสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการทำงานศิลปะ โดยได้ทำการทดลองกับตนเองเป็นระยะเวลา 3 ปี และนำผลระหว่างการสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ กับการนั่งสมาธิก่อนสร้างงานศิลปะมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งผลที่ได้นั้น ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ว่า ผลของการทำสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนามีผลต่อกระบวนการทำงานศิลปะที่ดีมากกว่าการสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ ทำให้ผู้วิจัยมีความสุขในการทำงานและงานศิลปะมีคุณภาพที่ดีขึ้น ดังนั้นการนำกิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสนา มาพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงสามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนภาษาไทยได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย
8. การสรุป การอภิปราย และการรายงานผลการวิจัย

ในการศึกษาดังกล่าวจะมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความและอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา รวมทั้งคุณค่าและความสำคัญของลายไทยและศิลปะไทย
2. ศึกษาเรื่องสมาธิ องค์ประกอบของสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา
3. ศึกษากระบวนการสอนแบบต่างๆ ทั้งรูปแบบการสอนศิลปะและรูปแบบการสอนวาดลายไทย
4. ศึกษาข้อมูลจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. ศึกษาพัฒนาการของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งพัฒนาการทางกาย, ทางสติปัญญา,ทางอารมณ์, ทางสังคมและทางการเรียนรู้ศิลปะ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่อาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัย, อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ศิลปินที่ทำงานด้านจิตรกรรมไทย พระครูสอนกรรมฐานและผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและการประเมินผลทางศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

1. อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย ในรายวิชาด้านศิลปะไทย จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นอาจารย์ผู้สอนในด้านวิชาศิลปะไทย
- มีประสบการณ์การสอนศิลปะในระดับปริญญาตรีอย่างน้อย 5 ปี

2. อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่สอนด้านศิลปะไทย
- มีประสบการณ์การสอนศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษา อย่างน้อย 5 ปี

3. ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นศิลปินที่ทำงานด้านจิตรกรรมไทย อย่างน้อย 5 ปี
- มีประสบการณ์การแสดงผลงานจิตรกรรมไทยมาแล้ว

4. เป็นพระครูกรรมฐานผู้สอนสมาธิ จำนวน 3 องค์
- มีประสบการณ์การสอนสมาธิ อย่างน้อย 5 ปี

5. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและการประเมินผลทางศิลปศึกษา ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการสร้างแบบการสอน จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย มัธยมและพระภิกษุสอนกรรมฐาน
- มีประสบการณ์ด้านการสอนและการประเมินผล อย่างน้อย 5 ปี

6. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยเครื่องมือดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย และสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยโครงสร้างของคำถามสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยและครูระดับมัธยมศึกษาจะมีลักษณะเหมือนกัน แต่ความละเอียดของคำถามจะมีความแตกต่างกัน

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ประกอบไปด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สาขาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์การสอน

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนवादภาษาไทย โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open - Ended Form) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนการवादภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open - Ended Form)

2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สำหรับศึกษาความคิดเห็นของศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ประกอบไปด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สาขาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะไทย

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับการวาดลายไทย โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open - Ended Form) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวิธีการทำงานศิลปะไทย การนำสมาธิมาใช้ในการทำงาน การถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open - Ended Form)

3. แบบสัมภาษณ์เพื่อการสำหรับศึกษาความคิดเห็นของพระครูสอนกรรมฐาน

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ประกอบไปด้วย อายุ วุฒิการศึกษา สาขาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์การสอนสมาธิ วิชาที่สอน

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนกายนุปัสสนา โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอนสมาธิ มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนการวัดประเมินผล และสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างสมาธิกับการวาดลายไทย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการนำหลักกายนุปัสสนา มาใช้ร่วมกับการสอนลายไทยให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form)

4. แบบสังเกตกิจกรรมการสอนเพื่อการวิจัย (สำหรับอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยและสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา) โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสอนลายไทย โดยการสังเกตจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยและครูระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยเนื้อหาของการสังเกตประกอบด้วย

4.1 ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด

4.1.1 ผู้ถ่ายทอด - แผนการสอน, บุคลิกภาพ, สื่อการสอน, อุปกรณ์การเรียน

4.1.2 ผู้รับการถ่ายทอด - การเตรียมอุปกรณ์การเรียน, ความสนใจในการเรียน,

4.1.3 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม - สภาพทั่วไปของห้อง, ขนาด, สัดส่วน

4.2 กระบวนการถ่ายทอด

4.2.1 ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

4.2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน) – เทคนิควิธีการสอน, การจัดกิจกรรมการสอน, อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

4.2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

4.3 การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายกาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)

4.4 การแสดงออกของผู้เรียน

4.5 อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

5. แบบสังเกตกิจกรรมการสอนสมาธิ(สำหรับพระครูสอนกรรมฐาน) โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนสมาธิตามแนวภยานุปัสสนาเพื่อนำมาพัฒนาการวาดลายไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเนื้อหาของการสังเกตประกอบด้วย

5.1 ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด

5.1.1 ผู้ถ่ายทอด – แผนการสอนสมาธิ, บุคลิกภาพ, สื่อการสอนสมาธิ, อุปกรณ์การฝึกสมาธิ

5.1.2 ผู้รับการถ่ายทอด – การเตรียมตัวในการเรียน, ความสนใจในการเรียน,

5.1.3 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม – สภาพทั่วไปของห้อง, ขนาด, สัดส่วน, การแสดงงานในชั้นเรียน

5.2 กระบวนการถ่ายทอด

5.2.1 ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

5.2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน) – เทคนิควิธีการสอนสมาธิ, การจัดกิจกรรมการสอนสมาธิ, อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนสมาธิ

5.2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

5.3 การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายกาศของความเข้าใจระหว่างพระครูผู้สอนกรรมฐานกับผู้เรียน)

5.4 การแสดงออกของผู้เรียน

5.5 อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ, ทักษะคิดของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

6. แผนการจัดการเรียนรู้การวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา ที่ได้จากการสังเคราะห์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะไทยและกายานุปัสสนา จำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละแผนประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา การสอน, กิจกรรมการสอน, สื่อการสอน, การประเมินผล

7. แบบทดสอบทักษะการวาดภาพลายไทย เพื่อใช้วัดระดับทักษะของผู้เรียนก่อนเรียน (Pre - test) และหลังเรียน (Post - test) โดยให้ผู้เรียนวาดลายไทยตามที่โจทย์กำหนดให้ การประเมินผลประเมินจาก 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านความสมบูรณ์ของผลงาน, ด้านความถูกต้องสวยงามของผลงาน, การเก็บรายละเอียดของผลงาน, ด้านความสะอาดของผลงาน

8. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรมระหว่างเรียน, แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงสมาธิ, พฤติกรรมระหว่างวาดลายไทย, แบบสังเกตพัฒนาการในการวาดลายไทยของผู้เรียน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้เรียน ระหว่างการสอนสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อนำมาพัฒนาการวาดลายไทย

8.1 การแสดงออกของผู้เรียน – การแสดงออกระหว่างการเรียนการสอน, การแสดงออกระหว่างการทำงาน

8.2 การมีสมาธิ – มีสมาธิระหว่างเรียน, มีสมาธิระหว่างการทำงาน

8.3 พัฒนาการด้านการวาดลายไทย

9. แบบประเมินผลงานนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ประเมินผลงานการวาดลายไทยของนักเรียน ประกอบไปด้วยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสมบูรณ์ของผลงาน, ด้านความถูกต้องสวยงามของผลงาน, การเก็บรายละเอียดของผลงาน, ด้านความสะอาดของผลงาน ซึ่งแต่ละด้านมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน

10. แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน มี 2 ส่วน ประกอบด้วยแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียนแบบปลายเปิด (Open ended) และแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา ประกอบด้วย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตกิจกรรม เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอนการสอนวาดลายไทยและการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ดำเนินการออกแบบและจัดทำเครื่องมือ

3. ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและดำเนินการแก้ไข

4. นำไปตรวจสอบความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ อันประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะศึกษา จำนวน 6 คน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยและมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน

- พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน 1 องค์

5. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

6. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองเพื่อตรวจสอบความเที่ยง และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความ และอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

2. นำเครื่องมือที่ได้จัดทำขึ้น ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน, อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน, ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย จำนวน 5 คน, เป็นพระครูสอนกรรมฐาน จำนวน 3 องค์

3. นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาสร้างรูปแบบการสอน

4. นำรูปแบบการสอนไปตรวจสอบความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและภาษา
นุปัสสนา โดยคัดเลือกดังนี้

- เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยและมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน
- พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน 1 องค์

5. นำรูปแบบการสอนไปใช้ทดลองสอนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และ
หลังเรียน (Post-test), เก็บข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบสอบถามทัศนคติผู้เรียน

6. วิเคราะห์ผลการสอน แล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบการสอนก่อนสรุปผล

7. สรุปผลการพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ
ด้วยหลักกายานุปัสสนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียน
โดยมีการวิเคราะห์ในส่วนต่างๆดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์มี 5 แบบ คือ

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ
แล้วจึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา
การสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้ว
จึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา
การสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวิธีการทำงาน การนำสมาธิมาใช้ในการทำงาน การถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา การสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลทางศิลปศึกษา)

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา การสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต

ข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตตามสภาพความเป็นจริงของการเรียนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ซึ่งเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียง ได้แก่

2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสังเกต ประกอบด้วยข้อมูลชื่อผู้สังเกต วันและเวลาที่ทำการสังเกต สถานที่ทำการสังเกต ระดับชั้นที่ทำสังเกต และจำนวนผู้เรียน

2.2 เนื้อหาการสังเกต ประกอบด้วย

2.2.1 ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด

1. ผู้ถ่ายทอด – แผนการสอน, บุคลิกภาพ, สื่อการสอน, อุปกรณ์การเรียนการสอน
2. ผู้รับการถ่ายทอด – การเตรียมอุปกรณ์, ความสนใจในการเรียน,
3. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม – สภาพทั่วไปของห้อง, ขนาด, สัดส่วน, การแสดงงานในชั้นเรียน

2.2.2 กระบวนการถ่ายทอด

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
2. ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ดำเนินการสอน) – เทคนิควิธีการสอน, การจัดกิจกรรมการสอน, อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

3. ขั้นสรุปและวัดผล

2.2.3 การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)

2.2.4 การแสดงออกของผู้เรียน

2.2.5 อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

3. การวิเคราะห์แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานนักเรียน จากการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring rubrics)

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยเสร็จสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ
2. ความถูกต้องสวยงามของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บรายละเอียดของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บรายละเอียดได้อีกพอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาด	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
ของผลงาน	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

เกณฑ์การแปลความหมาย

การแปลความหมายคะแนนผลงาน มีเกณฑ์พิจารณาคะแนน ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 17 – 20 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพพระดับดีมาก
- คะแนนเฉลี่ย 13 – 16 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพพระดับดี
- คะแนนเฉลี่ย 8 – 12 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพพระดับปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ย 4 – 7 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพพระดับพอใช้
- คะแนนเฉลี่ย 1 – 3 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพพระดับควรปรับปรุง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทัศนคติ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation. S.D.) โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยได้กำหนดความหมายไว้ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น

- มากที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 5
- มาก ค่าคะแนนเท่ากับ 4
- ปานกลาง ค่าคะแนนเท่ากับ 3
- น้อย ค่าคะแนนเท่ากับ 2
- น้อยที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 1

จากนั้นนำค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิตที่ได้มาแปลความหมายและวิเคราะห์ โดยแปลความหมายโดยถือเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50 – 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3.50 – 4.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียนเป็นแบบปลายเปิด (Open end) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สูตรการหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนเต็ม}} \times 100$$

2. หาค่ามัชฌิมเลขคณิต โดยใช้สูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของคะแนนของแบบสอบถามทั้งหมด}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}$$

(ประคอง กรรณสูตร, 2542)

3. หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากสูตร

$$S_x = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{n} - \left(\frac{\sum fx}{n}\right)^2}$$

$$\begin{aligned} S_x &= \text{ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน} \\ n &= \text{จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด} \\ \sum fx &= \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด} \end{aligned}$$

(อวยพร เรื่องตระกูล, 2552)

การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์และอภิปรายผลจากการพัฒนารูปแบบการสอน จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผลจากการทดลองใช้สอนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทักษะภาษาไทยและทัศนคติของนักเรียนต่อแบบการสอน และนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอน โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการสร้างรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการสอนในการวิจัย เพื่อทำการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา ศิลปินที่ทำงานด้านจิตรกรรมไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นประเด็นต่างๆ แล้วจึงนำผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาสร้างเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย 2) ครูระดับมัธยมศึกษา 3) พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน 4) ศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย

ตารางที่ 2 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย
จำนวน 5 คน

ชื่อ	ข้อความ	จำนวน
1. เพศ	ชาย	4 คน
	หญิง	1 คน
2. อายุ	21 – 30 ปี	0 คน
	31 – 40 ปี	2 คน
	41 – 50 ปี	1 คน

ข้อ	ข้อความ	จำนวน
	51 – 60 ปี	2 คน
	61 ปี ขึ้นไป	0 คน
3. วุฒิการศึกษา	ปริญญาบัณฑิต	2 คน
	ปริญญามหาบัณฑิต	2 คน
	ปริญญาดุษฎีบัณฑิต	1 คน
4. สาขาที่สำเร็จการศึกษา	ศิลปศึกษา	2 คน
	ศิลปกรรม	3 คน
5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ	6 – 10 ปี	2 คน
	11 – 15 ปี	0 คน
	16 – 20 ปี	0 คน
	21 – 25 ปี	1 คน
	26 – 30 ปีขึ้นไป	2 คน
6. วิชาที่รับผิดชอบ	ศิลปะไทย	5 คน
	อื่นๆเช่นวาดเส้น, ศิลปะ	4 คน

จากตารางที่ 2 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย เพศ กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 4 คนและเพศหญิง จำนวน 1 คน กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ใน **ช่วงอายุ** 31-40 ปี จำนวน 2 คน ช่วงอายุ 51 – 60 ปี จำนวน 2 คน และ 41-50 ปี จำนวน 1 คน ตามลำดับ **วุฒิการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 2 คน จบการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต จำนวน 2 คน และจบการศึกษาระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต จำนวน 1 คน ตามลำดับ **สาขาที่สำเร็จการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษา จบการศึกษาด้านศิลปกรรม (นิเทศศิลป์, จิตรกรรม) จำนวน 3 คน และจบการศึกษาด้านศิลปศึกษาจำนวน 2 คน ตามลำดับ **ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ** กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปะ 6 – 10 ปี จำนวน 2 คน 26 – 30 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน และ 21 – 25 ปี จำนวน 1 คน ตามลำดับ **วิชาที่รับผิดชอบ** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์รับผิดชอบวิชาด้านศิลปะไทยจำนวน 5 คน และยังเป็น

ผู้รับผิดชอบวิชาอื่นๆ เช่น วิชาวาดเส้น, ประวัติศาสตร์ศิลป์, การออกแบบและศิลปะนิพนธ์
จำนวน 4 คน

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มครูระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน

ข้อ	ข้อความ	จำนวน
1. เพศ	ชาย	2 คน
	หญิง	3 คน
2. อายุ	21 – 30 ปี	1 คน
	31 – 40 ปี	0 คน
	41 – 50 ปี	1 คน
	51 – 60 ปี	3 คน
	61 ปี ขึ้นไป	0 คน
3. วุฒิการศึกษา	ปริญญาบัณฑิต	3 คน
	ปริญญามหาบัณฑิต	2 คน
	ปริญญาดุษฎีบัณฑิต	0 คน
4. สาขาที่สำเร็จการศึกษา	ศิลปศึกษา	3 คน
	ศิลปกรรม	2 คน
5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ	6 – 10 ปี	1 คน
	11 – 15 ปี	0 คน
	16 – 20 ปี	0 คน
	21 – 25 ปี	1 คน
	26 – 30 ปีขึ้นไป	3 คน
6. วิชาที่รับผิดชอบ	ศิลปะไทย	2 คน
	อื่นๆเช่นวาดเส้น,	5 คน
	ศิลปะทั่วไป	

จากตารางที่ 3 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มครูระดับมัธยมศึกษา เพศ กลุ่มตัวอย่างที่
สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 2 คนและเพศหญิง จำนวน 3 คน กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์
ส่วนใหญ่อยู่ใน ช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 3 คน และช่วงอายุ 21 – 30 ปี จำนวน 1 คน และ 41-

50 ปี จำนวน 1 คน ตามลำดับ **วุฒิการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 3 คนและจบการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต จำนวน 2 คน ตามลำดับ

สาขาที่สำเร็จการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษา จบการศึกษาจากสาขาด้านศิลปศึกษา จำนวน 3 คน และจบการศึกษาจากสาขาด้านศิลปกรรม (นิเทศศิลป์, จิตรกรรม) จำนวน 2 คน ตามลำดับ **ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ** กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปะ 26 – 30 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน และ 21 – 25 ปี ขึ้นไป จำนวน 1 คน และ 6 – 10 ปี จำนวน 1 คน ตามลำดับ **วิชาที่รับผิดชอบ** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์รับผิดชอบวิชาด้านศิลปะทั่วไปจำนวน 5 คน และยังเป็นผู้รับผิดชอบวิชาเลือกเสรีด้านศิลปะไทย จำนวน 2 คน

ตารางที่ 4 ค่าความถี่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มพระภิกษุผู้สอนพระกรรมฐาน จำนวน 3 องค์

ข้อ	ข้อความ	จำนวน
1. อายุ	21 – 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี 51 – 60 ปี 61 ปี ขึ้นไป	2 องค์ 1 องค์
2. วุฒิการศึกษา	ปริญญาบัณฑิต ปริญญามหาบัณฑิต ปริญญาดุษฎีบัณฑิต	3 องค์
3. สาขาที่สำเร็จการศึกษา	พุทธศาสตร์ อื่นๆ	2 องค์ 1 องค์
4. ประสบการณ์ในการสอนสมาธิ	6 – 10 ปี 11 – 15 ปี 16 – 20 ปี 21 – 25 ปี 26 – 30 ปีขึ้นไป	1 องค์ 2 องค์
5. วิชาที่รับผิดชอบ	วิชาการฝึกกรรมฐาน อื่นๆ	3 องค์

จากตารางที่ 4 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มพระภิกษุผู้สอนพระกรรมฐาน อายุ กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 2 องค์ อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 1 องค์ ตามลำดับ **วุฒิการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์จบการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต จำนวน 3 องค์ **สาขาที่สำเร็จการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษา จบการศึกษาด้านพุทธศาสตร์ จำนวน 2 องค์และด้านอักษรศาสตร์จำนวน 1 องค์ **ประสบการณ์ในการสอน** กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน 16 – 20 ปีขึ้นไป จำนวน 2 องค์ รองลงมาคือ 6 – 10 ปี จำนวน 1 องค์ ตามลำดับ **วิชาที่รับผิดชอบ** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์รับผิดชอบวิชาการฝึกกรรมฐาน จำนวน 3 องค์

ตารางที่ 5 ค่าความถี่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย จำนวน 5 คน

ข้อ	ข้อความ	จำนวน
1. เพศ	ชาย	5 คน
	หญิง	0 คน
1. อายุ	21 – 30 ปี	2 คน
	31 – 40 ปี	
	41 – 50 ปี	
	51 – 60 ปี	
	61 ปี ขึ้นไป	
2. วุฒิการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต	2 คน
	ปริญญาบัณฑิต	3 คน
	ปริญญาโทบัณฑิต	
	ปริญญาตรีบัณฑิต	
3. สาขาที่สำเร็จการศึกษา	ศิลปศึกษา ศิลปกรรม	3 คน
	อื่นๆ	2 คน
4. ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะไทย	6 – 10 ปี	1 คน
	11 – 15 ปี	1 คน
	16 – 20 ปี	1 คน
	21 – 25 ปี	1 คน
	26 – 30 ปีขึ้นไป	1 คน

จากตารางที่ 5 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ของกลุ่มศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย **เพศ** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 5 คน **อายุ** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 2 องค์ อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 1 คนและ 51-60 ปี ตามลำดับ **วุฒิการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 3 คน และต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต จำนวน 2 คน **สาขาที่สำเร็จการศึกษา** กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษา จบการศึกษาด้านศิลปศึกษาและศิลปกรรมจำนวน 3 คนและอนุปริญญาด้านศิลปะไทย จำนวน 2 คน **ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะไทย** กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานศิลปะไทย 6 - 10 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 11-15 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 16 - 20 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 21-25 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 26 - 30 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนกายานูบัสสนา นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง สรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านคุณค่าและความสำคัญของลายไทย

1.1 ด้านความสำคัญของลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ลายไทยเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชาติเป็นลายเบื้องต้นที่ต่อองรู้ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถอธิบายถ่ายทอดความเป็นไทยซึ่งแฝงในชีวิตประจำวันของไทยได้ เช่น ในวัด, ของใช้ต่างๆ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ลายไทยเป็นรากเหง้าของชาติ เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเข้าใจความเป็นไทย ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรปลูกฝังรากวัฒนธรรมความเป็นไทยให้กับผู้เรียน
3. ศิลปิน	ลายไทยเป็นเอกลักษณ์รากเหง้าของชาติ เป็นพื้นฐานทางศิลปะของวัฒนธรรมไทย บ่งบอกความเจริญ ถ้าไม่มีศิลปะก็ไม่มีชาติ
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

จากความคิดเห็นของทั้ง 3 กลุ่มพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความสอดคล้องกันว่า ลายไทยเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และรากเหง้าของชาติ เป็นศิลปะเบื้องต้นที่ต้องรู้เพราะทำให้เข้าใจความเป็นไทย อีกทั้งยังเป็นเครื่องบ่งบอกความเจริญของชาติ ผู้สอนจึงควรปลูกฝังความเป็นไทยให้กับผู้เรียน อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายถ่ายทอดความเป็นไทยที่แฝงในชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น ความเป็นไทยในวัด, ความเป็นไทยในของใช้ต่างๆ ฯลฯ

1.2 ด้านประโยชน์ต่อผู้เรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	พัฒนาความเป็นไทยทั้งทางด้านจิตใจ, บุคลิกภาพ, ระเบียบ, ความประณีต ศีลธรรม และทักษะเบื้องต้นในการฝึกเขียนต่างๆ เช่น การฝึกเขียนให้พลั่ว ทำให้เด็กไม่ผลิผลาม มีสมาธิ ช่วยผู้เรียนเข้าใจเอกลักษณ์ของชาติ เรียนรู้ความเป็นไทย ฝึกความละเอียด ประณีต สร้างสมาธิเบื้องต้นในการทำงาน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ลายไทยพัฒนาผู้เขียนให้เกิดสมาธิ เมื่อเกิดสมาธิงานก็มีความละเอียด เกิดความคล่องตัวของทักษะมือ ทำให้มีความรับผิดชอบ เมื่อได้ฝึกเขียนไปเรื่อยๆก็ทำให้ผู้วาดเกิดความซาบซึ้งและรู้คุณค่าความเป็นไทย ช่วยพัฒนาค่านิยมความเป็นไทยและการฝึกเป็นคนช่างสังเกตให้เกิดขึ้นในตัวของเด็ก ทำให้เกิดสมาธิเมื่อเกิดสมาธิก็สามารถทำงานได้อย่างประณีต ละเอียด
3. ศิลปิน	พัฒนาการด้านจิตใจ คือทำให้ใจเย็น ละเอียดอ่อนโยน และพัฒนาการใช้สมาธิ มีผลทางด้านทักษะการเขียนการตัดเส้น ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจละเอียดอ่อน มีสมาธิ อดทนละเมียดละไม ทั้งตา มือ สติ จิต ต้องไปด้วยกัน และได้สืบทอดวัฒนธรรมงานจิตรกรรมของไทย
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านประโยชน์ต่อผู้เรียนพบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ลายไทยพัฒนาความเป็นไทยในตัวผู้เรียนทั้งทางด้านจิตใจ, บุคลิกภาพ, ระเบียบ, ความประณีตศีลธรรม และทักษะในการฝึกเขียนตัดเส้นต่างๆ เช่น การฝึกทักษะมือให้พลั่วคล่อง ทำให้เด็กไม่ผลิผลาม อดทนละเมียดละไม ทั้งตา สติ จิต มีสมาธิ เมื่อเกิดสมาธิงานก็มีความละเอียด มี

ความรับผิดชอบ พัฒนาการด้านจิตใจ คือทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งและรู้คุณค่าความเป็นไทย ใจเย็น ละเอียดอ่อนโยน นอกจากนี้ยังช่วยผู้เรียนเข้าใจเอกลักษณ์ของชาติ ได้สืบทอดวัฒนธรรมไทย เรียนรู้ความเป็นไทย ช่วยพัฒนาค่านิยมความเป็นไทยและการฝึกเป็นคนช่างสังเกตให้เกิดขึ้นในตัวของเด็ก

1.3 ความสำคัญของสมาธิต่อคนไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	สมาธิคือการจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ลายไทยเป็นการฝึกสมาธิ โดยการจดจ่อกับเส้น การลากเส้นให้อ่อนหวานสร้างคนให้มีมานะอดทน เกิดพุทธิปัญญาและจิตใจสูงขึ้นตามวิถีพุทธ ผู้วาดต้องมีสมาธิ ถ้าใครไม่นั่ง ลายจะไม่อ่อนช้อย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	สมาธิทำให้ภาพสวยงาม เส้นสวยอ่อนช้อย ได้สัดส่วน และทำให้ผู้เรียนมีแบบแผนที่เป็นขั้นตอน เริ่มต้นจากการให้เด็กเข้าใจความเป็นมาของลาย หลังจากนั้นจึงฝึกการวาดดูแบบหลายๆ ครั้งอย่างมีขั้นตอน ใช้การเขียนลายเบื้องต้นอย่างเป็นขั้นตอน ถ้าไม่มีสมาธิกับงานลายจะไม่สวย ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องจดจ่อกับเส้น เป็นการนำสมาธิความสงบมาประยุกต์กับการวาดลายทำให้ผลงานมีความละเอียดอ่อน
3. ศิลปิน	สมาธิคือการจดจ่อกับงานอย่างนิ่งและทำซ้ำๆ ทำให้การเขียนต้องเน้นสมาธิตั้งใจมั่นกับสิ่งที่ทำลายไทยสมาธิเบื้องต้นในการทำงาน ตั้งแต่เริ่มคุมเส้น เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ ความละเอียด การลากเส้นเป็นสมาธิอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยเส้นทุกรูปแบบล้วนก่อให้เกิดสมาธิทั้งสิ้น
4. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านประโยชน์ต่อผู้เรียนพบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าสมาธิคือการจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ลายไทยเป็นการฝึกสมาธิโดยการจดจ่อกับเส้น โดยเส้นทุกรูปแบบล้วนก่อให้เกิดสมาธิทั้งสิ้น การลากเส้นนั้นที่เป็นสมาธิจะทำให้เส้นเกิดความ

อ่อนหวาน ได้สัดส่วน ถ้าใครไม่นิ่ง ลายจะไม่อ่อนช้อย จึงช่วยสร้างคนฝึกวาดให้มีมานะอดทน เกิด
 พุทธิปัญญาและจิตใจสูงขึ้นตามวิถีพุทธได้ การวาดลายไทยจึงเป็นการนำสมาธิความสงบมาประยุกต์
 กับการวาด ทำให้ผลงานมีความละเอียดอ่อนและทำให้ผู้เรียนมีแบบแผนที่เป็นขั้นตอน มีผลสำคัญ
 เพราะต้องจดจ่อกับงานอย่างนิ่งและทำซ้ำๆ เน้นสมาธิตั้งใจมั่นกับสิ่งที่ทำ

1.4 วิธีการฝึกวาดภาพให้เกิดสมาธิ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ต้องโน้มน้าวให้เด็กเกิดความรักในการเขียนลายไทยก่อน โดยฝึกให้ ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นของง่าย เขียนง่าย ฝึกโดยการจดจ่อ กับลายเส้นและ การลากเส้นซ้ำๆ อย่างเป็นแบบแผนจนเกิดความนิ่ง
2. อาจารย์ระดับมัธยม	เริ่มต้นจากการให้เด็กเข้าใจความเป็นมาของลาย หลังจากนั้นจึงฝึกการ วาดดูแบบหลายๆ ครั้งอย่างมีขั้นตอน ใช้การเขียนลายเบื้องต้นอย่าง เป็นขั้นตอน
3. ศิลปิน	เมื่อตัดสิ่งรบกวนทั้งภายนอกภายใน จดจ่อกับดินสอต่อนั่งทำงาน แล้วจะเกิดด้วยตัวของมันเอง เป็นการใช้สมาธิในการเพ่งงาน
4. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

จากความคิดเห็นของทั้ง 3 กลุ่มพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความสอดคล้องกันว่า ผู้สอนต้องโน้มน้าวให้เด็กเกิดความรัก ชื่นชมในความงาม ความสำคัญในการเขียนลายไทยก่อน หลังจากนั้นจึงเริ่มต้นจากการให้เด็กเข้าใจความเป็นมาของลาย และให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นของง่าย เขียนง่าย ฝึกโดยการจดจ่อกับลายเส้นและการลากเส้นซ้ำๆ อย่างเป็นแบบแผนจนเกิดความนิ่ง ฝึกการวาดดูแบบเขียนลายเบื้องต้นหลายๆ ครั้งอย่างมีขั้นตอน ตัดสิ่งรบกวนทั้งภายนอกภายใน จดจ่อกับดินสอต่อนั่งทำงานแล้วจะเกิดด้วยตัวของมันเอง เป็นการใช้สมาธิในการเพ่งงาน

ประเด็นที่ 2 ด้านองค์ประกอบการสอน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บบันทึกข้อมูลการสอนในชั้นเรียน โดยนำการสัมภาษณ์และสังเกตการสอนมาวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นประเด็นต่างๆดังนี้

1. ครู ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษาและพระภิกษุผู้สอน มาตรฐาน โดยประกอบไปด้วยผลการสัมภาษณ์ถึงบุคลิกภาพทั่วไปในการเรียนและชั้นการสอนซึ่งประกอบด้วยการเกริ่นนำ, ขั้นตอนการสอน, ชิ้นวัดผลการสอนและวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน

2. นักเรียน ประกอบไปด้วยพฤติกรรมของผู้เรียนในมหาวิทยาลัย, ในระดับมัธยมศึกษาและ ผู้เรียนที่ศึกษากรรมฐานกับพระภิกษุ โดยประกอบไปด้วยผลการสัมภาษณ์ถึงพฤติกรรมทั่วไปในการเรียนของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง

3. หลักสูตรการสอน ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษาและพระภิกษุผู้สอน มาตรฐาน โดยประกอบไปด้วยผลการสัมภาษณ์ถึงความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรการสอน

2.1 ครู

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	<ul style="list-style-type: none"> - บุคลิกภาพทั่วไป เป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดี, แนะนำเด็กเป็นรายบุคคล - ชั้นการสอน <ol style="list-style-type: none"> 1. เกริ่นนำถึงคุณค่าและเนื้อหาที่จะเรียน ทบทวนงานในครั้งที่แล้ว 2. ขั้นตอนการสอน เริ่มแจกใบความรู้ อธิบายประวัติของลายก่อนการเรียน ทบทวนความรู้ และอธิบายวิธีการลงสี แก้วสีที่ได้ทำในคาบที่แล้ว 3. ชิ้นวัดผลการสอน เก็บผลงานและสรุปผลการสอน ข้อดีข้อเสียของแต่ละชิ้นงาน บอกหัวข้อครั้งต่อไป วัดผลจากชิ้นงาน, คุณภาพเส้น 4. วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน ต้องให้ผู้เรียนมี

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
	<p>ความเคารพเชื่อมั่นในตัวผู้สอนก่อน หลังจากนั้นจึงกระตุ้นให้เด็กเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาไทย กล่าวคือกล้าตอบและเห็นความสำคัญของศิลปะไทย ให้เด็กเกิดความรักในศิลปะไทยโดยการเล่าเรื่องราวต่างๆ</p>
<p>2. อาจารย์ระดับมัธยม</p>	<p>- บุคลิกภาพทั่วไป เกริ่นนำเรื่องประวัติของลายไทยและเกริ่นนำถึงกิจกรรมที่จะทำในวันนี้ นำลายต่างๆให้เด็กชม ถามถึงความเกี่ยวข้องกับลายไทย</p> <p>- ชั้นการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นนำ - เกริ่นนำเรื่องประวัติของลายไทย และเกริ่นนำถึงกิจกรรมที่จะทำในวันนี้ นำลายต่างๆให้เด็กชม ถามถึงความเกี่ยวข้องกับลายไทย 2. ชั้นดำเนินการสอน - ให้นักเรียนดูตัวอย่างงานก่อน หลังจากนั้นฝึกแบ่งแม่ลายเป็นช่องสี่เหลี่ยม และเขียนแม่ลาย 3 ตัว อธิบายเป็นขั้นตอนเปรียบเทียบลาย อธิบายให้เห็นเป็นวิวัฒนาการ 3. ชั้นวัดผลการสอน - สรุปผลความสำคัญและคุณค่าของลายไทย นำผลงาน นักเรียนมาอภิปรายตรวจสอบความถูกต้อง บอกให้เตรียมอุปกรณ์คาบต่อไป 4. วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน - กระตุ้นให้เด็กเห็นคุณค่าของศิลปะไทยโดยปรับทัศนคติของผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของลายไทย ให้ความสำคัญที่ตอบคำถามในชั้นเรียน และกระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการในการออกแบบงานลายไทยควบคู่กับการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย
<p>3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน</p>	<p>- บุคลิกภาพทั่วไป สงบนิ่ง, ยิ้มแย้ม มีบุคลิกตั้งมั่น, มั่นคง</p> <p>- ชั้นการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นนำ - พูดถึงสมาธิว่าทำเพื่ออะไร บูชาพระรัตนตรัย เริ่มบรรยายให้เห็นภาพรวมที่จะเรียนก่อน และชักจูงด้วยการพูดผ่อนคลายก่อนการสอน 2. ชั้นดำเนินการสอน - อธิบายเนื้อหาสมาธิที่จะสอนด้วยอารมณ์ผ่อนคลาย เริ่มเจาะลงไปบรรยายละเอียด เปิดโอกาสซักถามและเรียกชื่อถามทีละคน 3. ชั้นวัดผลการสอน - สรุปผลการสอนธรรมะในชั้นเรียนโดยถามทีละคนเพื่อความเข้าใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
	4. วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน - พูดให้กำลังใจลูกศิษย์ในระหว่างการสอน
4. ศิลปิน	ไม่มีข้อความคิดเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในด้านพฤติกรรมของครูผู้สอนพบว่าทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านบุคลิกภาพการแสดงออกในชั้นเรียนว่าต้องเป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดี, เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเป็นกันเอง แต่ต้องอธิบายคำพูดอย่างมีหลักการ โดยพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมคือนอกจากการยิ้มแย้มแจ่มใสแล้วผู้สอนต้องสงบนิ่งและมีบุคลิกตั้งมั่น, มั่นคง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อถือในการสอน ในส่วนของกระบวนการสอนทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าต้องมีการเกริ่นนำ ผู้สอนต้องเกริ่นนำถึงเนื้อหาที่จะเรียนก่อน ชักจูงให้ผู้สอนเกิดความสนใจ โดยในส่วนของอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมได้กล่าวว่า ผู้สอนต้องเกริ่นนำถึงประวัติ, ความงามคุณค่าของลายไทยผสมผสานกับเนื้อหาที่จะเรียนก่อนการสอนและควรทบทวนงานในครั้งที่แล้วด้วย ส่วนพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้กล่าวว่า ในเบื้องต้นของการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนต้องบรรยายเนื้อหาให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมที่จะเรียนก่อน นอกจากนี้ควรชักจูงด้วยการพูดผ่อนคลายก่อนการสอน

ในชั้นการดำเนินการสอน อาจารย์ระดับมัธยมได้กล่าวว่าต้องให้นักเรียนดูตัวอย่างงานก่อน หลังจากนั้นจึงอธิบายกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้อธิบายมุมมองที่ต่างกันไปว่า ควรทบทวนความรู้ อธิบายวิธีการลงสี แก้วสีที่ได้ทำในคาบที่แล้วหลังจากนั้นจึงสอนโดยการฝึกเขียนอย่างเป็นขั้นตอน ในเบื้องต้นอาจารย์ระดับมัธยมได้มีความเห็นว่า ควรสอนให้ผู้เรียนสามารถฝึกแบ่งแม่ลายเป็นช่องสี่เหลี่ยมและเขียนแม่ลาย 3 ตัวได้ โดยการสอนต้องอธิบายเป็นขั้นตอน เปรียบเทียบลาย สามารถอธิบายให้เห็นเป็นวิวัฒนาการของลายไทย

ในชั้นการวัดผลการสอน ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้สอนต้องสรุปผลของการสอนที่เรียนมาในคาบ โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยมีความเห็นว่าผู้สอนต้องเก็บผลงานและสรุปผลการสอน และอธิบายข้อดีข้อเสียของแต่ละชั้น ในส่วนอาจารย์มัธยมได้กล่าวอย่างคล้ายคลึงกันว่า

ผู้สอนต้องสรุปผลคุณค่าของลายไทย และบอกให้เตรียมอุปกรณ์คาบต่อไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พระภิกษุผู้สอนกรรมฐานที่กล่าวว่าผู้สอนต้องสรุปผลการสอนในชั้นเรียนเพื่อความเข้าใจ

ในส่วนของวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน อาจารย์มหาวิทยาลัยได้กล่าวว่าวิธีการกระตุ้นต้องให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนและมีความเคารพเชื่อมั่นในตัวผู้สอน ก่อน หลังจากนั้นจึงกระตุ้นให้เด็กเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาไทย กล่าวคือกล้าตอบและเห็นความสำคัญของศิลปะไทย ให้เด็กเกิดความรักในศิลปะไทยโดยการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อาจารย์ระดับมัธยมศึกษาที่กล่าวว่าต้องปรับทัศนคติของผู้เรียนให้เห็นคุณค่าความสำคัญของลายไทย อาจให้คะแนนเด็กที่ตอบคำถามในชั้นเรียน ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การจะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน ผู้สอนควรใช้คำพูดให้กำลังใจลูกศิษย์ ในระหว่างการสอน

2.2 ผู้เรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ส่วนใหญ่สนใจดี
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ให้ความสนใจดีมีบางคนคุยบ้าง ตั้งใจฟังครูสอน ตั้งใจทำงาน สนุกสนานและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	สนใจมาก นิ่ง
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านพฤติกรรมของผู้เรียนพบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าบุคลิกภาพการแสดงออกของผู้เรียน มีความสนใจในการเรียนที่ดี โดยในส่วนของอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมได้กล่าวว่าผู้เรียนตั้งใจฟังการบรรยายและปฏิบัติงานลายไทยที่ดี มีคุยและมาสายบ้างเล็กน้อย สนุกสนาน ตั้งใจทำงาน มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้สอน ซึ่งต่างจากพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานในบางส่วนคือ ผู้ที่ศึกษากับพระภิกษุจะมีพฤติกรรมที่สงบ นิ่งและสนใจเรียนมาก

2.3 หลักสูตรการสอน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ในระดับมหาวิทยาลัยมีแผนการสอนวิชาลายไทย โดยในบางมหาวิทยาลัยที่มีภาควิชาศิลปะไทยโดยเฉพาะจะเป็นวิชาบังคับ แต่ในบางมหาวิทยาลัยการสอนลายไทยเป็นวิชาเลือกเสรี
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ในระดับมัธยมมีแผนการสอนวิชาศิลปะโดยลายไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิชาศิลปะบังคับ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	มีแผนการสอนสมาธิ
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านหลักสูตรการสอนพบว่า ในระดับมหาวิทยาลัยที่ในคณะมีภาคและแผนกที่มีการสอนศิลปะไทยโดยเฉพาะวิชาลายไทยจะเป็นวิชาบังคับ แต่ในบางมหาวิทยาลัยที่ไม่มีการสอนเอกศิลปะไทยโดยเฉพาะ วิชาลายไทยจะเป็นเพียงหนึ่งในวิชาเลือกเสรีเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรการสอนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งการเรียนลายไทยจะเป็นเป็นส่วนหนึ่งในวิชาศิลปะบังคับเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประเด็นที่ 3 ด้านองค์ประกอบการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้

อารมณ์ ใจเที่ยง (2537) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบแผนจัดการเรียนรู้ว่ามีส่วนประกอบสำคัญคือ

1. จุดประสงค์การสอน
  2. กำหนดเนื้อหา
  3. กิจกรรมการสอน
  4. สื่อการสอน
  5. การวัดประเมินผล
- ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปได้ดังนี้

3.1 จุดประสงค์การสอน

3.1.1 ด้านการตั้งจุดประสงค์การสอน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1. ให้ผู้เรียนเกิดความรักและซาบซึ้งในความเป็นไทย 2. ให้เกิดทักษะความชำนาญ สามารถวาดลายพื้นฐานตามแบบแผนจิตรกรรมไทยประเพณีได้(เขียนอย่างครู) 3. ให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลปะไทย 4. ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1. ให้ผู้เรียนรู้ที่มาและประวัติศาสตร์ของศิลปะไทย 2. ให้ผู้เรียนรู้คุณค่าและตระหนักถึงความเป็นไทย 3. ฝึกลายไทยได้ในเบื้องต้น
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการตั้งจุดประสงค์การสอนพบว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าควรให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจที่มาของประวัติศาสตร์ไทย เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความเป็นไทย ในด้านทักษะควรตั้งจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดทักษะความชำนาญ สามารถวาดลายพื้นฐานตามแบบแผนจิตรกรรมไทยประเพณีได้ในเบื้องต้น(เขียนอย่างครู) โดยอาจารย์มหาวิทยาลัย มีข้อคิดเห็นที่แตกต่างเพิ่มเติมคือควรให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้

3.1.2 ด้านการนำสมาธิมาใช้ในวัตถุประสงค์การสอนลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	นำสมาธิมาใช้ในการจดจ่ออยู่กับงาน การเขียนภาพ โดยการนำกิจกรรมลายไทยหลายรูปแบบง่ายๆเช่น วงกลม, ประจำยาม มาฝึกให้เด็กเขียนเพื่อให้มีอนิ่ง โดยผู้สอนสามารถสอนให้เด็กฝึกสมาธิก่อนวาดหรือให้เด็กวาดภาพเพื่อฝึกสมาธิ เนื่องจากการวาดการลากเส้นจะเป็นสมาธิโดยอัตโนมัติ ผู้ฝึกสามารถสอนได้ทั้ง 2 แบบตามสถานการณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ให้นักเรียนนำสมาธิมาใช้ในความคิดเรียนรู้การวาดจากลายง่ายๆ ใกล้เคียงตัวโดยฝึกเด็กให้หนึ่งโดยการใช้พู่กันวาดเส้น ให้อิสระในการนั่งทำงาน ควรกำหนดให้นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ เพราะเมื่อให้เด็กวาดลายไทยแล้วสมาธิจะเกิดขึ้นเองไปในตัว เพราะการลากเส้นคือการทำสมาธิ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการนำสมาธิมาใช้ในจุดประสงค์การสอนพบว่า ทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในด้านการนำสมาธิมาใช้ให้ผู้เรียนจดจ่ออยู่กับงาน การเขียนภาพโดยการนำกิจกรรมลายไทยหลายรูปแบบง่ายๆ เช่น วงกลม, ประจายาม มาฝึกให้เด็กเขียนเพื่อให้มีอนึ่ง เด็กจะเกิดสมาธิโดยการใช้พู่กันวาดเส้น ให้อิสระในการนั่งทำงาน โดยผู้สอนควรกำหนดให้นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิเพราะเมื่อให้เด็กวาดลายไทยแล้วสมาธิจะเกิดขึ้นเองไปในตัว เพราะการลากเส้นคือการทำสมาธิ

3.1.3 ด้านวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	อาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยนั้น ควรให้เรียนแค่ในระดับเบื้องต้น การอธิบายที่มากจะค่อนข้างลึกเกินไป เพราะประวัติศาสตร์การเขียนลายไทยจะเรียนรู้เฉพาะแม่ลายเท่านั้น ขาดชื่อศิลปินที่วาด ดังนั้นการเรียนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในชั้นอธิบายจึงควรใช้สอนในระดับอุดมศึกษา
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ครูมัธยมส่วนใหญ่เห็นว่าเด็กควรรู้ แต่ไม่ลึก เนื่องจากเวลาไม่พอ ควรรู้แค่พื้นฐานที่สามารถอธิบายได้บ้างเล็กน้อยโดยให้เด็กศึกษา ค้นคว้า ในด้านพื้นฐานประวัติศาสตร์เบื้องต้น
3. ศิลปิน	ควรให้เด็กเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ศิลปะยุคสมัยต่างๆก่อนทำงาน ศึกษาเล็กน้อยให้เข้าใจที่มา

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการตั้งจุดประสงค์การสอนพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยนั้น ควรให้เรียนแค่ในระดับเบื้องต้น ไม่ควรเรียนลึก เนื่องจากเวลาในชั้นเรียนไม่พอต่อการเรียนประวัติศาสตร์ ผู้เรียนจึงควรรู้แค่พื้นฐานที่สามารถอธิบายได้บ้างเล็กน้อยๆ โดยให้เด็กศึกษา ค้นคว้า ในด้านพื้นฐานประวัติศาสตร์เบื้องต้น

3.1.4 ด้านวัตถุประสงค์การสอนวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ในเบื้องต้นควรสอนจิตรกรรมไทยประเพณีให้ผู้เรียนรู้จักพื้นฐานของจิตรกรรมไทยที่เป็นแบบแผนก่อน อาจเพิ่มเติมจิตรกรรมไทยร่วมสมัยได้ในช่วงหลัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควรสอนจิตรกรรมไทยประเพณีก่อน อาจสอดแทรกจิตรกรรมร่วมสมัยได้บ้างเล็กน้อยในช่วงหลังถ้ามีเวลาพอ เพราะจิตรกรรมไทยร่วมสมัยมีสีสันสวยงามน่าสนใจ
3. ศิลปิน	ควรให้เด็กรู้แบบประเพณีก่อน ต้องได้พื้นฐานก่อน หลังจากนั้นจึงอาจแตกแขนงไปสอนให้ดัดแปลงเองได้
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านวัตถุประสงค์การสอนพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าในเบื้องต้นควรสอนจิตรกรรมไทยประเพณีให้ผู้เรียนรู้จักพื้นฐานของจิตรกรรมไทยที่

เป็นแบบแผนก่อน อาจเพิ่มเติมจิตรกรรมไทยร่วมสมัยได้ถ้ามีเวลาเหลือ เพราะจิตรกรรมไทยประเพณีมีความน่าสนใจเพราะสีสวยงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.1.5 ด้านการสอนให้ผู้เรียนอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ในเบื้องต้นควรให้นักเรียนได้รู้เรื่องราวของศิลปะไทยในเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงจะเริ่มเห็นคุณค่าของงานศิลปะไทย สามารถอธิบายถึงความแตกต่าง วิเคราะห์ได้ตามวัยและความรู้สึกของผู้เรียน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควรอธิบายได้ในเบื้องต้น โดยการสอนในเบื้องต้น อาจให้เด็กค้นคว้าภาพประทับใจมาพูดหน้าชั้น โดยอิงกับหลักศิลปวิจารณ์ คือการดูข้อดีข้อด้อย เรียนรู้แก้ไขส่วนตัว
3. ศิลปิน	ควรให้เด็กต้องหัดศึกษาเองก่อนซักช่วงหนึ่ง ควรฝึกให้อธิบายงานตัวเองได้เป็นคำพูดสั้นๆ ให้เด็กสังเคราะห์ความงามทางทัศนศิลป์ได้
4. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอนให้ผู้เรียนอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรให้นักเรียนสามารถอธิบายได้ในเบื้องต้น โดยให้นักเรียนได้ศึกษาศิลปะไทยในเบื้องต้นก่อน โดยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ได้ตามวัยและความรู้สึกเป็นคำพูดสั้นๆ โดยอาจารย์ระดับมัธยม มีข้อคิดเห็นที่แตกต่างเพิ่มเติมคือควรให้ผู้เรียนอธิบายโดยอิงกับหลักศิลปวิจารณ์ด้วย เพื่อความเข้าใจในหลักการอธิบายงานที่ถูกต้อง

3.2 ด้านเนื้อหาการสอน

3.2.1 ลายไทยเบื้องต้นที่สอนให้กับผู้เรียนและเหมาะกับการฝึกสมาธิ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ได้ทุกลายที่เป็นลายพื้นฐาน ต้องไม่ยาก ถ้าเริ่มฝึกต้องฝึกลาย 3 เหลี่ยมเช่นกระจิง ถ้าคล่องแล้วไป กระหนก, กระหนก 3 ตัว , กระจิง, กระจิงตาอ้อย, ประจำยาม, พุ่มข้าวบิณฑ์

2. อาจารย์ระดับมัธยม	เริ่มจากลายที่ง่ายที่สุดเช่น กระจัง 4 ก้าน 4 ดอก กระจังตาอ้อย, ประจายาม,ดาวเพดาน, กระจนก กระจนก 3 ตัว, ดาวกระจาย, ประจายาม,
3. ศิลปิน	สอนลายง่าย ๆ กระจังตาอ้อย, กระจนก ได้ผลดี ทุกลายสามารถทำให้เกิดสมาธิ โดยเฉพาะลายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
4. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านลายไทยเบื้องต้นที่สอนให้กับผู้เรียนและเหมาะกับการฝึกสมาธิ พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าลายไทยเบื้องต้นที่สอนและเหมาะกับการฝึกสมาธิต้องเป็นลายที่ไม่ยาก โดยเริ่มจากลายที่ง่ายที่สุด เช่น ลายกระจัง, กระจังตาอ้อย, ประจายาม, ดาวเพดาน, พุ่มข้าวบิณฑ์, กระจนก โดยศิลปินมีข้อคิดเห็นที่แตกต่างเพิ่มเติมคือควรให้ผู้เรียนได้วาดลายและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดสมาธิได้ดียิ่งขึ้น

3.2.2 เอกสารประกอบการเรียนการสอน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เอกสารคำอธิบายรายวิชา 2. วิธีการวาดลายไทย การแบ่งสัดส่วนของแม่ลายต่างๆ 3. รูปภาพประกอบต่างๆ 4. ทฤษฎีด้านศิลปะไทย 5. การประยุกต์ลายไทยแบบต่างๆ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตามหลักสูตรแกนกลาง ลักษณะลายไทยต่างๆ ประวัติลายไทย, จิตรกรรมไทย 2. พื้นฐานการเขียนลาย 3. ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ 4. ตำราแบบเขียน, ค้นคว้าจาก internet
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เอกสารการสอนตามสติปัญญา 4 2. ภาพต่างๆ 3. โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอนพบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าผู้สอนต้องมีเอกสารการสอน, เอกสารในรายวิชาตามหลักสูตรที่ตนเองสอน ในส่วนอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมมีเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกันหลายจุด อาทิเช่น เอกสารด้านทฤษฎี ประวัติลายไทย, เอกสารวิธีการวาดลาย พื้นฐานการเขียนและการแบ่งสัดส่วนแม่ลาย เป็นต้น โดยอาจารย์ระดับมัธยมมีข้อคิดเห็นที่แตกต่างเพิ่มเติมคือมีเอกสารเพิ่มเติมที่ใช้แหล่งอ้างอิงจาก internet

3.2.3 การสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกับการส่งเสริมทักษะการวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	การสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยทำให้เด็กสามารถบ่งบอกได้ถึงการพัฒนาของศิลปะไทยในยุคต่างๆ เกิดความซาบซึ้งในศิลปะไทย แต่ไม่ได้ช่วยเรื่องทักษะเพราะเป็นการเรียนรู้คนละส่วนกัน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทยนั้นไม่เกี่ยวข้องกับด้านทักษะปฏิบัติ แต่เด็กควรรู้ในเบื้องต้น ไม่ลึกมาก จะช่วยส่งเสริมในด้านความรู้สึก และเห็นคุณค่าในงานเด็กต้องเรียบควบคู่กันไปทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกับการส่งเสริมทักษะการวาดลายไทยพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทยทำให้เด็กสามารถบ่งบอกได้ถึงการพัฒนาของศิลปะไทยในยุคต่างๆ เกิดความซาบซึ้งในศิลปะไทย แต่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านทักษะปฏิบัติเพราะเป็นการเรียนรู้คนละส่วนกัน เด็กควรรู้ในเบื้องต้นที่ไม่ลึกมาก จะช่วยส่งเสริมในด้านความรู้สึก และเห็นคุณค่าในงาน โดยต้องเรียบควบคู่กันไปทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ

3.2.4 การสอนให้ผู้เรียนซาบซึ้งในงานศิลปะไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ควรสอนให้เด็กมีสุนทรียศาสตร์และเห็นคุณค่าทางศิลปะไทย โดยทำในรูปแบบของใบความรู้
2. อาจารย์ระดับมัธยม	สมควร ชี้ให้เห็นผลงานที่งามและไม่งามว่าต่างอย่างไร เด็กจะรับรู้ได้เอง ไม่ถึงขั้นซาบซึ้ง เพียงให้รู้ว่ามีก็แบบ และนำมาใช้ได้
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอนให้ผู้เรียนซาบซึ้งในงานศิลปะไทย พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรสอนให้เด็กมีสุนทรียศาสตร์และเห็นคุณค่าทางศิลปะไทย ผู้สอนต้องชี้ให้เห็นผลงานที่งามและไม่งามว่าต่างอย่างไร โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรทำในรูปแบบของใบความรู้ด้วยเพื่อให้เด็กสามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3.2.5 การสอนให้ผู้เรียนวิจารณ์งานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้น

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	อาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหลักการประเมินผล ปัจจุบันนั้นควรให้เด็กได้ฝึกแสดงออก โดยวิจารณ์เพียงเล็กน้อย เท่านั้นเนื่องจากเป็นสิ่งที่ยากและต้องมีพื้นฐานความรู้ โดยใช้เวลาในชั่วโมงสุดท้ายของการสอน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควรเปิดโอกาสให้วิจารณ์ได้ แต่ต้องรู้หลักการวิจารณ์ สามารถดูข้อดีข้อด้อยของงานเพื่อเรียนรู้และแก้ไข นอกจากนี้ผู้สอนต้องดูเวลาให้เหมาะสมด้วย
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอนให้ผู้เรียนวิจารณ์งานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้นพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรให้เด็กได้ฝึกแสดงออก โดยการวิจารณ์งานศิลปะ แต่ผู้เรียนต้องวิจารณ์โดยมีพื้นฐานของความรู้ในหลักการวิจารณ์ นอกจากนี้ผู้สอนต้องดูเวลาให้เหมาะสม โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรใช้เวลาที่เหลือในช่วงโมเมนต์ท้ายของการสอนสำหรับการฝึกวิจารณ์งานศิลปะ

3.2.6 การนำเสนองานหน้าชั้นเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ควร ให้เด็กได้แสดงออก เป็นการฝึกพูดบรรยายความคิดของตนเอง แต่ไม่สามารถอธิบายให้ลึกได้ เพราะลายไทยเบื้องต้นไม่มีเนื้อหาให้อธิบาย และต้องดูเวลาให้พอดีด้วย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควร ให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงออก อาจเริ่มจากการออกมาเป็นงานกลุ่ม การนำเสนองานหน้าชั้นเรียนจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตน
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอนให้ผู้เรียนฝึกนำเสนองานหน้าชั้นเรียน พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรให้เด็กได้ฝึกแสดงออก โดยการบรรยายงานหน้าชั้นเรียน แต่ผู้เรียนต้องบรรยายบนพื้นฐานของความรู้ เป็นการฝึกให้เด็กกล้าแสดงออกและภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

3.2.7 การสอบถามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์ มหาวิทยาลัย	ในเบื้องต้นไม่สามารถกำหนดได้ ต้องให้ผู้เรียนศึกษาตามแบบแผนก่อนแบบกึ่งบังคับหลังจากนั้นจึงเริ่มปล่อย ต้องใช้การสังเกตเด็กแล้วสร้างหลักสูตร เพราะเด็กยังไม่มีความรู้ในการคิดกิจกรรม ยังไม่รู้ว่าชอบทำอะไร

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ในเบื้องต้นไม่ควร เด็กจะสับสนไม่รู้จะเรียนอะไร ควรปูพื้นฐานเบื้องต้นก่อน หลังจากนั้นจึงดูภาพรวมว่าเด็กชอบอะไรเมื่อชำนาญแล้วอาจให้ร่วมกำหนดได้ในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยที่สอน
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ควร ในปกติควรเป็นผู้ออกแบบมากกว่า แต่เรื่องที่จะสอนอาจจะต้องถามเด็กด้วย แต่ในการฝึกสมาธิ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้คำบริกรรมได้ตามความถนัด
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการสอบถามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอน พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในเบื้องต้นยังไม่ควรให้ผู้เรียนกำหนดกิจกรรมการสอน ควรปูพื้นฐานเบื้องต้นโดยให้ผู้เรียนศึกษาตามแบบแผนก่อน เพราะผู้เรียนยังไม่มีความรู้ในกิจกรรมการสอนอาจเกิดความสับสนได้ โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เมื่อผู้เรียนชำนาญแล้วอาจให้ร่วมกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเรียนได้

3.2.8 การนำสมาธิมาใช้ในการสอนวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ใช้การฝึกความนิ่งควบคู่กับการฝึกเขียนให้ผู้เรียนฝึกสมาธิกับการเขียนเส้น หรืออาจกำหนดสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาใช้การควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ ส่งประสาทให้เขียนเส้นตามต้องการ ทำเส้นมีความสม่ำเสมอ ใช้จิตจดจ่อกับเส้น ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	สามารถนำสมาธิมาแทรกในการสอนได้ เป็นรูปแบบการบูรณาการสมาธิและลายไทย ให้ผู้เรียนตั้งใจทำซ้ำๆ ฝึกเส้นด้วยสายตากับมือ ฝึกความนิ่งสงบไม่วอกแวกในการเขียนลาย อาจใช้สื่อที่กระตุ้นให้เกิดสมาธิ เช่น ดุวิดีโอ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	เริ่มต้นให้ผู้เรียนจิตใจสงบไม่วอกแวก กายานุปัสสนาการพิจารณา การเคลื่อนไหวสำคัญ ไม่กำหนดไม่ได้ มีสติรู้ตัวทั้งกายและจิต ควบคู่กันไป เน้นให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ มีสติตั้งมั่น
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านการนำสมาธิมาใช้ในการสอนวาดลายไทยพบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าสามารถนำสมาธิมาใช้กับลายไทยได้ด้วยการฝึกสติควบคู่กับการฝึกเขียน โดยให้ผู้เรียนควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ เส้น ทำเส้นมีความสม่ำเสมอ ใช้จิตจดจ่อ ทำซ้ำๆ ฝึกเส้นด้วยสายตากับมือ ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าผู้สอนอาจใช้สื่อที่กระตุ้นให้เกิดสมาธิ เช่น ดุวีดีโอ หรืออาจกำหนดสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนามาแทรกในการสอนได้ เป็นรูปแบบการบูรณาการทำสมาธิและลายไทย

3.3 กิจกรรมการสอน

3.3.1 กิจกรรมการสอนวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	มี 4 แบบคือ 1. เรียนรู้แม่ลายและสามารถบอกที่มาได้ 2. ศึกษาวิวัฒนาการ 3. ฝึกทักษะเขียนลายพื้นฐานโดยวาดตามแบบฝึกหัดและครู 4. คิดและผูกลายใหม่
2. อาจารย์ระดับมัธยม	5 แบบคือ 1. ให้ดูภาพในโปรแกรมนำเสนองาน (Power Point) 2. อธิบาย ความเป็นมาของลาย 3. ฝึกทักษะเขียนลายไทยโดยให้นักเรียนฝึก วาดลายพื้นฐานโดย copy ลายขึ้นโครงลาย แบ่งวิธีการวาดลาย เป็นขั้นตอน 4. บรรยายและสาธิตให้ดู 5. เมื่อฝึกจนคล่องให้ นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบในประเด็นด้านกิจกรรมการสอนวาดลายไทย พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กิจกรรมการสอนวาดลายไทยต้องมีการศึกษาประวัติความเป็นมาของแม่ลายต่างๆ ศึกษาวิวัฒนาการ หลังจากนั้นจึงฝึกทักษะการเขียนลายพื้นฐาน โดยฝึก copy ลาย ขึ้นโครงอย่างเป็นขั้นตอน เมื่อฝึกจนคล่องแล้วจึงให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้โดยคิดและผูกลายใหม่ โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าผู้สอนควรสาธิตให้เด็กดูในระหว่างการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นกระบวนการทำงานอย่างถูกต้องและควรให้ผู้เรียนได้ดูภาพในโปรแกรมนำเสนองาน (Power Point) เพื่อสร้างความสนใจในการทำงาน

3.3.2 ความแตกต่างในการสอนระหว่างลายไทยยุคโบราณและปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	แตกต่าง เพราะลายไทยโบราณจะยึดจารีตตามครูเป็นมาตรฐาน เขียนตามครู ควรยึดเป็นแบบ ส่วนในยุคปัจจุบันเน้นการดัดแปลง สร้างสรรค์ตามสื่อการสอนทันสมัยลายดัดแปลงแต่ขาดทักษะ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	แตกต่าง เพราะแบบโบราณสอนตัวต่อตัว สอนเป็นสกุลช่างโดยฝึกวาดจนชำนาญ ส่วนปัจจุบันเน้นการฝึกวาดด้วยตนเองผ่านสื่อต่างๆ วิธีวาดลายเป็นแบบเดียวกันเป็นสากลและประยุกต์เรื่องสีทำให้น่าสนใจขึ้น
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบความแตกต่างในการสอนระหว่างลายไทยยุคโบราณและปัจจุบัน พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าลายไทยโบราณจะยึดจารีตตามครูเป็นมาตรฐาน เขียนตามครู และสอนแบบตัวต่อตัวเป็นสกุลช่างเฉพาะ ส่วนในยุคปัจจุบันเน้นการดัดแปลง ฝึกวาดด้วยตนเองผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย วิธีวาดลายเป็นแบบเดียวกันเป็นสากลและประยุกต์เรื่องสีทำให้

น่าสนใจขึ้น โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ปลายทางในยุคปัจจุบันใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยแต่ผู้เรียนขาดทักษะในการทำงานเนื่องจากเน้นความสร้างสรรค์แต่การฝึกฝนลดน้อยลง

3.3.3 การฝึกวาดลายไทยเป็นรายบุคคลกับการเรียนเป็นกลุ่ม

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	การสอนเป็นกลุ่ม แต่น้อยคนกลุ่มเล็กๆจะสนุกกว่าเรียนคนเดียว ซึ่งอยู่ที่ตัวเด็กด้วย แต่ถ้าเรียนในระดับมัธยมศึกษา รายบุคคลจะทำให้เด็กห่อเหี่ยวมากกว่าเรียนเป็นกลุ่ม เพราะเด็กอยากมีเพื่อนเรียนด้วย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	เป็นกลุ่มดีกว่า ใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ครูต้องอธิบายทีละคน เมื่อเห็นคนไหนมีแววก็ค่อยจับแยกมาฝึกเดี่ยวจะดีกว่า
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความคิดเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความคิดเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบเรื่องการฝึกวาดลายไทยเป็นรายบุคคลกับการเรียนเป็นกลุ่มพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าการเรียนเป็นกลุ่มนั้นดีกว่า เรียนน้อยคนกลุ่มเล็กๆจะสนุกกว่าเรียนคนเดียว ใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ครูต้องอธิบายทีละคน เพราะในระดับมัธยมศึกษา รายบุคคลจะทำให้เด็กห่อเหี่ยวมากกว่าเรียนเป็นกลุ่ม เพราะเด็กอยากมีเพื่อนเรียนด้วย ขึ้น โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เมื่อผู้สอนเห็นผู้เรียนคนไหนมีแววก็ค่อยจับแยกมาฝึกเดี่ยวจะดีกว่า

3.3.4 กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย กับการพัฒนาพฤติกรรมและทักษะการเขียนลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย ทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างหลากหลายได้สนุกกับงานศิลปะ เด็กเกิดทัศนคติที่ดี แต่ต้องทำให้เด็กชำนาญและอยู่ในหัวข้อเดียวกัน โดยสำหรับเด็กนักเรียนผู้เริ่มต้น ควรฝึกให้หลากหลายจะไม่เบื่อ อีกทั้งสมาธิสั้น

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	กิจกรรมที่หลากหลายจะทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อ โดยผู้สอนควรฝึกหลายๆอย่าง จากง่ายไปยาก ให้เด็กได้เรียนรู้หลายรูปแบบ งานจะดีขึ้นแน่นอนเพราะเด็กสามารถประยุกต์ได้ ถ้ากิจกรรมไม่หลากหลายเด็กจะเบื่อ
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบเรื่องกิจกรรมการสอนที่หลากหลาย กับการพัฒนาพฤติกรรมและทักษะการเขียนลายไทย พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่ากิจกรรมที่หลากหลายทำให้เด็กได้เรียนรู้และสนุกกับงานศิลปะ เด็กเกิดทัศนคติที่ดี แต่ต้องทำให้เด็กชำนาญและอยู่ในหัวข้อเดียวกัน เมื่อเด็กเรียนรู้หลายรูปแบบ งานจะดีขึ้นแน่นอน เพราะเด็กจะเริ่มประยุกต์ได้ ถ้ากิจกรรมไม่มีความหลากหลาย เด็กจะเบื่อ กับงานเพราะโดยพื้นฐานเด็กจะมีสมาธิสั้น ในด้านการสอนลายไทย สำหรับผู้เริ่มต้น ควรฝึกให้หลากหลาย โดยเริ่มจากง่ายไปยาก

3.3.5 วิธีการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิระหว่างการวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์ มหาวิทยาลัย	การวาดตามแบบที่ครูกำหนด ฝึกผู้เรียนเขียนเส้น ตัดเส้น ลงสี เบื้องต้นจนชำนาญ ให้นั่งทำด้วยความจดจ่อ และกำหนดเป้าหมายการทำงานชัดเจนเช่น เวลา,ขนาด อาจสร้างแรงจูงใจโดยการดูวิดีโอ
2. อาจารย์ระดับ มัธยม	วาดซ้ำๆจนชำนาญ ให้อิสระกับนักเรียนโดยผู้สอนควรสาธิตโดยบรรยายจาก โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) ใช้บรรยายภาพที่สงบ
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	การสอนที่ทำให้คนเกิดสมาธิ จะต้องสอนให้คนนั่งสงบ จะมีสมาธิ เป็น การฝึกสติให้กับผู้เรียนผู้ปฏิบัติต้องลงมือด้วยตนเอง
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบเรื่องวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิระหว่างการวาดลายไทย พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การวาดตามแบบที่ครูกำหนด ฝึกผู้เรียนเขียนเส้น ตัดเส้น ลงสีเบื้องต้นจนชำนาญ โดยนั่งทำด้วยความจดจ่อ จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายการทำงานชัดเจน เช่น เวลา, ขนาด อาจสร้างแรงจูงใจโดยการดูวิดีโอหรือให้ดูภาพในโปรแกรมนำเสนอ (Power Point) หลังจากนั้นจึงวาดซ้ำๆจนชำนาญ ให้อิสระกับนักเรียน ให้นั่งตามสบาย ช่วยให้เด็กผ่อนคลายการทำงานโดยบรรยากาศที่สงบ นอกจากนี้พระภิกษุผู้สอนกรรมฐานยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ จะต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความนิ่งสงบก่อน เพื่อเป็นการฝึกสติก่อนการปฏิบัติงาน

3.3.6 ปัญหาในระหว่างระหว่างการสอนวาดลายไทยและการแก้ปัญหาดังกล่าว

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	<ol style="list-style-type: none"> เด็กวาดลายกระหนกไม่ได้ ต้องสอนให้ทำซ้ำๆ ซ้ำๆ ตามฟอร์ม และบางคนแต่งกายไม่เรียบร้อย พูดคำหยาบ เด็กนักเรียนตั้งกรอบว่ายาก น่าเบื่อเป็นของเก่าวิธีแก้คือทำให้เด็กดูเป็นลำดับว่าไม่ยากสนุก ควรสอนให้เห็นคุณค่าและความงามโดยนั่งสอนตัวต่อตัว เด็กมีสมาธิสั้นระหว่างการบรรยาย และมาสาย แก้โดยให้การบ้านคนมาสายเพิ่ม ปัญหาสั่งงานแล้วทำไมไม่ทัน วิธีแก้คือให้ทำนอกเวลาเป็นการบ้านเพิ่มเติม
2. อาจารย์ระดับมัธยม	<ol style="list-style-type: none"> เด็กบางคนไม่ชอบลายไทย ไม่ชอบวาดตามแบบ เกิดการต่อต้าน ไม่สนใจลายไทย แก้ไขโดยพยายามให้เด็กทำสิ่งง่ายๆ ให้เกิดความชอบ เด็กไม่อดทนในการวาดภาพ แก้โดยใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เด็กไม่อดทน และขาดทักษะ วิธีแก้คือปรับให้ง่ายและกระตุ้น
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	<p>ปัญหาหลักของการสอนสมาธิคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ผู้เรียนแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องดูธรรมชาติของแต่ละคน เรื่องเวลา สถานที่สอน ต้องสงบเงียบ
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์จากคำตอบเรื่องปัญหาในระหว่างระหว่างการสอนวาดลายไทยและการแก้ปัญหา พบว่าปัญหาหลักของการเรียนที่พบคือ 1) เด็กวาดกระหนกไม่ได้ ตั้งกรอบว่ายาก ผู้สอนต้องสอนให้ทำซ้ำๆ ซ้ำๆ ตามแบบเรียน ให้เด็กเริ่มจากทำลายน้อยๆ โดยทำให้ดูเป็นลำดับว่าไม่ยากสนุกและนั่งสอนตัวต่อตัว อาจใช้สื่อการสอนที่หลากหลายเพื่อให้เด็กไม่รู้สึกรำคาญ 2) เด็กมาสาย แต่งกายไม่เรียบร้อย พูดคำหยาบ แก้ไขโดยให้การบ้านเพิ่มเติมกับคนมาสายและไม่ทำตามกฎระเบียบของห้อง 3) ปัญหาสั่งงานแล้วทำไม่ทัน วิธีแก้คือให้ทำนอกเวลาเป็นการบ้านเพิ่มเติม นอกจากนี้พระภิกษุผู้สอนกรรมฐานยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ปัญหาหลักที่ผู้สอนจะพบได้บ่อยในชั้นเรียนคือ ปัญหาเรื่องความแตกต่างของผู้เรียน โดยแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน ผู้สอนต้องดูธรรมชาติของแต่ละคนและเข้าใจถึงตัวเด็ก และสถานที่สอน ต้องเป็นสัปปายะ เงียบสงบ เหมาะแก่การทำงาน

3.3.7 วิธีการจัดการห้องเรียนที่ดีระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อให้เกิดสมาธิ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความสบายใจดีรอบในเบื้องต้นควรกำหนดเงื่อนไขการเข้าชั้นเรียนในตอนต้นเพื่อให้ผู้เรียนมีวินัย เรื่องความตรงเวลา ควบคุมให้เด็กทำงานตรงเวลาและไม่มาสาย, ห้ามขาดเรียน นอกจากนี้ แสงในห้อง, อุณหภูมิห้อง ก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	จัดห้องเรียนให้มีสิ่งงานศิลปะลายไทยที่น่าสนใจรอบๆห้อง เด็กจะสนใจ ฟังดูงาน เด็กจะตื่นตัวอยากทำงานให้สวย
3. ศิลปิน	นำผลงานอาจารย์, รุ่นพี่มาติดทำจัดห้องเรียนให้มีสิ่งงานศิลปะลายไทยที่น่าสนใจรอบๆห้อง นอกจากนี้ควรทำให้ห้องเรียนโปร่ง แสงสว่างพอดี อากาศไม่ร้อน สงบ ไม่ร้อนไม่หนาว มีจิตรกรรมให้เด็กดู
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	แยกผู้เรียนให้ไปทำกิจกรรมต่างๆเฉพาะมุม โดยสร้างบรรยากาศให้สงบเงียบ, ทำให้เด็กยอมรับและเข้าสู่บทเรียน

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องวิธีการจัดการห้องเรียนที่ดีระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อให้เกิดสมาธิ พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา และศิลปิน ได้ให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าในวิชาลายไทย ควรจัดห้องเรียนให้มีสิ่งงานศิลปะลายไทยที่น่าสนใจรอบๆห้อง จะทำ

ให้ผู้เรียนสนใจและอยากทำงานให้ออกมาสวยงาม นอกจากนี้อาจารย์มหาวิทยาลัย, ศิลปินและพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าแสงภายในห้อง, อุณหภูมิ และบรรยากาศที่สงบเงียบก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นบรรยากาศภายในห้องที่เป็นปัจจัยทางกายภาพก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน ในส่วนของพฤติกรรมผู้เรียน อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าในเบื้องต้นของการสอนควรกำหนดเงื่อนไขการเข้าชั้นเรียนในตอนต้นเพื่อให้ผู้เรียนมีวินัย เรื่องความตรงเวลา ควบคุมให้เด็กทำงานตรงเวลาไม่มาสาย, ห้ามขาดเรียน

3.3.8 ความจำเป็นในการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมาสอนในชั้นเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	จำเป็นน้อย เพราะครูครุครุมีความสามารถสอนได้เอง อีกทั้งเด็กมัธยมยังไม่ได้เรียนวิชาเฉพาะด้านศิลปะไทย แต่ถ้าจะเอาปราชญ์ชุมชนมาช่วยเสริมก็สามารถทำได้ อาจมีได้แต่ไม่มาก มาสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ไม่ควร ผู้สอนควรมีความชำนาญด้วยตนเอง เพราะเด็กไม่ได้ใช้ความรู้ขนาดนั้นยังไม่สนใจลงลึก
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องความจำเป็นในการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมาสอนในชั้นเรียน พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่ามีความจำเป็นน้อย เพราะครูครุครุมีความสามารถสอนได้เอง อีกทั้งเด็กมัธยมยังไม่ได้เรียนวิชาเฉพาะด้านศิลปะไทย โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าถ้าจะเอาปราชญ์ชุมชนมาช่วยเสริมก็สามารถทำได้ อาจมีได้แต่ไม่มาก เพราะเด็กไม่ได้ใช้ความรู้ขนาดนั้น ยังไม่สนใจลงลึก

3.4 สื่อการสอน

3.4.1 สื่อในการสอนวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
----------------	------------------------------

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1.กระดานชอล์ก โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) ภาพหลายต่างๆ เด็กสนใจดี 2.ผ้าใบ, ตำราเอกสาร, งานจริงจำลอง, ภาพถ่าย เด็กสนใจดี
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.แผ่นภาพ, วีดีโอ, วีดีทัศน์, Overhead, โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) เด็กสนใจการสอนดี 2. ชิ้นงาน, ตัวอย่างงาน, ผลงานตัวอย่างรุ่นพี่ เด็กสนใจดี 3. เอกสารแบบฝึกภาษาไทย ได้ผลดี
3. ศิลปิน	1.ให้ดูภาพก่อน ดูผลงานอาจารย์จะเกิดแรงบันดาลใจ 2.สอนลាយง่ายๆ เช่นกระจิงหรือดูภาพง่ายๆเช่นวงกลม 3. มีตัวอย่างงานให้ดู มี โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) เด็กให้ความสนใจดี
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	สื่อในการสอนสมาธิ 1. สื่อภาพหนังสือ 2. มัลติมีเดีย เช่นยูทูป, คอมพิวเตอร์ , โปรแกรม(Power Point)

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสื่อการสอน พบว่าทั้ง 4 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สื่อการสอนในชั้นเรียนควรมีโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพประกอบและสามารถอ่านเนื้อหาไปพร้อมๆกับการบรรยายได้ นอกจากนี้อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมและศิลปินยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสื่อการสอนวาดลายไทย ควรเป็นสื่อภาพที่ทำให้ผู้เรียนเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น ภาพหลายต่างๆ, ผ้าใบ,ตำราเอกสาร,งานจริงจำลอง,ภาพถ่าย,รูปภาพจากวีดีโอวีดีทัศน์และOverhead, ซึ่งการให้ผู้เรียนดูภาพวาดลายไทยก่อน จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน โดยศิลปินแนะนำให้ผู้เรียนดูภาพง่ายๆเช่นวงกลมเป็นลายที่ผู้สอนควรใช้ในการสอนเบื้องต้น

3.4.2 สื่อ Digital (ตัวอย่างเช่น คอมพิวเตอร์, อินเทอร์เน็ต, สื่อมัลติมีเดีย) กับการสอนวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ไม่เห็นด้วย เพราะไม่เหมือนการเขียนมือบนกระดาษ ต้องใช้

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
	เวลา เต็มอาจจะใช้ได้ต่อเมื่อกลับบ้าน ถ้าจะสอนผู้สอนต้องอธิบายเพิ่มเติม
2. อาจารย์ระดับมัธยม	เห็นด้วย ใช้คอมแบบโน้ตมาวาดได้ เขียนง่าย ลง่าย เป็นการประยุกต์การเรียนรู้ ควรนำมา ร่วมกับการสอนให้เกิดความสนใจ เด็กได้เห็นขั้นตอนแต่ทักษะต้องเป็นพื้นฐานง่ายๆ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ในภาคทฤษฎีใช้ได้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสื่อการสอน พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยและพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ เพราะเขียนง่าย ลง่าย เป็นการประยุกต์เอาเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน แต่ต้องเป็นลายพื้นฐานที่ง่ายๆ แต่อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นที่แตกต่างกันว่าไม่ควรนำสื่อ digital มาใช้ในการสอนวาดลายไทย เพราะแตกต่างจากการเขียนมือและผู้เรียนต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ

3.4.3 สื่อการสอนที่ทำให้เกิดสมาธิ

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1.การให้เขียนตามตัวอย่างที่อาจารย์ทำ 2.ให้เด็กดูภาพเยอะๆ 3.เอกสาร แผ่นใบความรู้ ให้เด็กดูภาพแล้วนั่งวาดตาม
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.สื่อเอกสาร ภาพต่างๆ และโปรแกรมนำเสนองาน (Power Point) สื่อมัลติมีเดีย เด็กสามารถพิจารณาได้นาน 2.สื่อการสอนสมัยใหม่ แยกเนื้อหาเป็นเรื่องๆ 3.ภาพเคลื่อนไหว
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	1. ภาพพร้อมคำอธิบาย 2. ตัวอย่างระหว่างการสอน 3. หนังสือและตัวอย่างจริง
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสื่อการสอนที่ทำให้เกิดสมาธิ พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สื่อการสอนที่ทำให้เกิดสมาธิควรเป็นสื่อเอกสาร ใบความรู้ สื่อภาพ ที่มาจากสื่อมัลติมีเดียต่างๆ โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรมีภาพเคลื่อนไหวประกอบการสื่อการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการศึกษา

3.4.4 สื่อการสอนลายไทยที่มีความหลากหลายและวิธีการทำที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ฝึกจากง่ายไปหายาก ตามระดับ เริ่มจากภาพที่ไม่ซับซ้อนและต้องมีความหลากหลาย โดยให้ผู้เรียนดูภาพสวยๆ เยอะๆจะน่าสนใจ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควรมีความหลากหลาย อย่าอธิบายอย่างเดียว ให้มีภาพเยอะๆ และเริ่มต้นจากลายง่ายๆเด็กจะไม่ท้อกับการเรียน เพราะถ้ายากเด็กจะไม่กล้าวาด
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ควรมีความหลากหลาย อย่าอธิบายอย่างเดียว ให้มีภาพเยอะๆ
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสื่อการสอนลายไทยที่มีความหลากหลายและวิธีการทำที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรฝึกลายไทยจากง่ายไปหายาก ตามระดับ เริ่มจากภาพที่ไม่ซับซ้อน จะทำให้เด็กจะไม่ท้อกับการเรียน และสื่อการสอนต้องมีความหลากหลาย ให้ดูภาพ เยอะๆ เด็กจะสนใจในการเรียนมากขึ้น

3.4.5 สื่อการสอนจากสถานที่จริงและสื่อการสอนที่เป็นศิลปวัตถุหรือโบราณสถานจริง

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	สื่อการสอนจากสถานที่จริง เช่นพิพิธภัณฑ์สามารถพัฒนาความสนใจของเด็ก แต่ไม่ทำให้เกิดสมาธิ เพราะเด็กมัธยมยังไม่มีสมาธิในการรับชม จะอยากเดินวิ่งเล่นมากกว่า และเป็นสิ่งที่ไปได้ยากในโรงเรียนไทยควบคุมยาก ซึ่งสำหรับในระดับมัธยมการดูรูปจะชัดกว่าของจริง

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	สื่อการสอนจากสถานที่จริงจะทำให้เด็กจะสนใจ แต่สมาธิจะไม่เกิด เพราะไฟรั้อย่างเดียว เป็นเพียงสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจและเสริมแรงให้เด็ก ในระดับมัธยมนั้นไปได้ยาก แต่น่าสนใจ ควรให้เด็กเรียนในชั้นเรียนจนเข้าใจ, ชำนาญจึงค่อยออกไปดู เพราะเสริมความรักในศิลปะไทย ทำให้เห็นคุณค่า
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	หลักๆอยู่ที่ตัวผู้เรียนซึ่งเกี่ยวแค่เล็กน้อย โดยเป็นแค่ส่วนหนึ่งของการเร่งเร้า สามารถทำได้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสื่อการสอนจากสถานที่จริงและสื่อการสอนที่เป็นศิลปวัตถุหรือโบราณสถานจริง พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สื่อการสอนจากสถานที่จริง เช่น พิพิธภัณฑ์สามารถพัฒนาความสนใจของเด็ก แต่ไม่ทำให้เกิดสมาธิ เพราะเด็กมัธยมยังไม่มีสมาธิในการรับชม เป็นเพียงสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจและเสริมแรงให้เด็กเท่านั้น โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรให้เด็กเรียนในชั้นเรียนจนเข้าใจ, ชำนาญ จึงค่อยออกไปชม ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้ให้ความเห็นว่า การนำเด็กออกไปรับชมโบราณสถานเป็นส่วนหนึ่งของการเร่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ซึ่งหลักๆนั้นต้องอยู่ที่ตัวของเด็กเอง

3.4.6 วิธีการจัดห้องเรียนศิลปะไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1.ในห้องมีผลงานศิลปะไทยติดอยู่โดยรอบ 2.สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน มีงานครูและรุ่นพี่ 3.แบ่งเป็นโซนๆ ให้เด็กมีพื้นที่ส่วนตัว
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.ห้องเรียนสะอาด สว่าง โลง มีงานจิตรกรรมไทยประกอบโดยรอบ ห้อง 2.แบ่งส่วนห้องที่สอนศิลปะไทย ใช้พื้นที่ให้เต็ม
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องวิธีการจัดห้องเรียน พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในห้องเรียนศิลปะควรมีงานศิลปะของไทยของครูและรุ่นพี่ติดอยู่โดยรอบ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการเรียน

3.5 การประเมินผลการสอน

3.5.1 เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ทั้งหมด เนื่องจากอยู่ในวัตถุประสงค์การสอน (รู้, ซาบซึ้ง, ปฏิบัติได้) แต่ในด้านทักษะพิสัยย่อมมีคะแนนมากที่สุด
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ควรมีทั้ง 3 ด้าน แต่เน้นคะแนนด้านทักษะ โดยกำหนดอยู่ในแผน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	การประเมินผลการมีสมาธิ 1. ประเมินจากการสังเกต 2. ประเมินจากการตั้งคำถาม 3. ประเมินจากทดสอบอารมณ์ 4. ประเมินจากความรู้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนลายไทย พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ควรมีทั้ง 3 ด้าน คือด้านพุทธิพิสัย(พฤติกรรมการคิด) จิตพิสัย(พฤติกรรมด้านจิตใจ, ความซาบซึ้ง, ทัศนคติ) และทักษะพิสัย (พัฒนาการการเคลื่อนไหว, การปฏิบัติงาน) แต่ผู้สอนต้องเน้นด้านทักษะพิสัย เป็นเกณฑ์สำคัญ

3.5.2 วิธีในการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	การเข้าชั้นเรียน, การส่งงาน, การแต่งกาย, การพูดจา, ดูความตั้งใจแต่ต้องดูผลงานเป็นตัวตั้ง โดยสังเกตเป็นรายบุคคล
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ดูจากการทำงาน ดูงานที่ส่งว่ามีความพร้อมไหม ใช้การสังเกตในชั้น

เรียนและการสัมภาษณ์, เพื่อนประเมินเพื่อน
--

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัย พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สามารถประเมินผลจิตพิสัยได้จากการสังเกตในชั้นเรียน, การเข้าชั้นเรียน, การส่งงาน, การแต่งกาย, การพูดจา, การสัมภาษณ์, การทำงาน ดูงานที่ส่งว่าสมบูรณ์หรือไม่ นอกจากนี้การสอนภาษาไทยยังต้องใช้การประเมินผลเป็นรายบุคคลเพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของการสอนในแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน โดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสามารถใช้ระบบเพื่อนประเมินเพื่อนเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการเรียนได้

3.5.3 การนำเอาสมมติในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินผล

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ไม่ควร ต้องดูจากตัวงานเป็นหลัก เพราะงานจะแสดงความคิดของนักเรียน ถ้าสมมติดีงานจะดี
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ไม่ควร ควรประเมินเป็นความตั้งใจมากกว่าเป็นส่วนของจิตพิสัยได้ สามารถวัดแบบยืดหยุ่นโดยดูจากผลงาน คะแนนต้องมาจากชิ้นงาน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ควรใช้สมมติเป็นเกณฑ์ ใช้สมมตินั้นเป็นตัวช่วยในการทำงาน
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการนำเอาสมมติในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินผล พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ไม่ควรนำเอาสมมติในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินผล แต่สามารถวัดแบบยืดหยุ่นโดยดูจากผลงาน ถ้าสมมติดีงานจะดี

3.5.4 ผู้เรียนที่มีความสงบในชั้นเรียนกับพัฒนาการในการวาดลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ใช่ กลุ่มนี้จะเอาใจใส่ต่องานมากกว่า งานจะออกมาดี แต่บางกรณีเด็กเรียบร้อยบางคนมีสมาธิแต่ทักษะไม่ดี ซึ่งเมื่อฝึกฝนบ่อยๆจนชำนาญก็จะดีเอง โดยเด็กจะมี

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
	ความจดจ่อในการเรียนมากกว่ากล่าวตกเดือนและปรับปรุงตัวได้ง่าย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	มีผล ดูในขณะที่ปฏิบัติงาน คนที่มีสมาธิจะได้เปรียบเวลาทำงาน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	เป็นส่วนหนึ่ง
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องผู้เรียนที่มีความสงบในชั้นเรียนกับพัฒนาการในการวาดลายไทยพบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้เรียนที่มีสมาธิความตั้งใจในการเรียนส่วนมากจะเป็นผู้ที่พัฒนาการในการวาดลายไทยที่ดี ในบางกรณีแม้ทักษะไม่ดี เมื่อมีสมาธิและฝึกฝนเป็นประจำก็สามารถสร้างผลงานให้ได้ดี

3.5.5 จิตพิสัยกับคะแนนในชั้นเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	เป็นคะแนนได้ในส่วนหนึ่ง แต่ต้องกำหนดค่าน้ำหนัก อาจใช้แค่ 10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะน้อยกว่าการให้คะแนนผลงานสำเร็จ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	จำเป็น ให้แบบรวมๆ ดูความตรงเวลา, ผลงาน เพราะจิตพิสัยจะประเมินทุกอย่าง ดูความรับผิดชอบ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องจิตพิสัยกับคะแนนในชั้นเรียนพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า จิตพิสัยสามารถเป็นคะแนนได้ในส่วนหนึ่งโดยดูจากความตรงเวลา, ผลงาน เป็นต้น ต้องกำหนดค่าคะแนน อาจใช้เพียง 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

3.5.6 การประเมินการเรียนลายไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ในส่วนก่อนการเรียนจะเอามาดูเป็นพื้นฐานโดยไม่มีคะแนน โดย

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
	ระหว่างการเรียนประเมินทั้งโดยการสังเกตและประเมินผลทั้ง เทอม แยกเป็นผลงาน, รายงาน, จิตพิสัย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ประเมินโดย ดูว่ามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นหรือไม่ในแต่ละขั้นตอน การ ประเมินก่อนเรียนใช้ได้ทางทฤษฎี ทำให้ประเมินผลทักษะก่อนหลัง ง่าย
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	การประเมินผลการสอนต้องมี pre-test และ post-test แต่จะให้ คะแนนในส่วนหลัง คือวัดเฉพาะหลังการเรียนการสอน คือ กระบวนการสอบ
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการประเมินการเรียนหลายไทยพบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นที่
สอดคล้องกันว่าต้องมี pre-test โดยเอาภาคเป็นพื้นฐานโดยไม่มีคะแนน และ post-test แต่จะให้
คะแนนในส่วนหลัง คือวัดเฉพาะหลังการเรียนการสอน คือกระบวนการสอบ นอกจากนี้ในระหว่าง
การเรียนต้องประเมินโดยการสังเกตดูความก้าวหน้าของพัฒนาการในแต่ละขั้นตอนและประเมินผลทั้ง
เทอม แยกเป็นผลงาน, รายงาน, จิตพิสัย

3.5.7 ความสำคัญระหว่างกระบวนการในการปฏิบัติงาน(Process) กับผลผลิตของงาน
(Product)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ให้ความสำคัญกับผลงานที่สำเร็จมากกว่า ระหว่างปฏิบัติจะดู พัฒนาการจากต้นจนถึงงานเสร็จ จะเห็นเส้นทางการพัฒนางาน แต่จะเน้นผลของงาน จะทำที่บ้านหรืออะไร แต่ต้องมีกระบวนการ ในห้องที่ถูกต้องด้วย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	กระบวนการและผลต้องมาคู่กัน, ให้เท่ากัน กระบวนการและผล ของงานนั้นสำคัญเท่ากัน
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องความสำคัญระหว่างกระบวนการในการปฏิบัติงาน(Process) กับ ผลผลิตของงาน(Product) พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับผลงานที่สำเร็จมากกว่า กระบวนการในการทำงาน โดยระหว่างปฏิบัติจะดูพัฒนาการจากต้นจนถึงงานเสร็จเพื่อให้เห็น เส้นทางการพัฒนางาน แต่จะเน้นผลของงาน เพราะกระบวนการและผลต้องมาคู่กัน ซึ่งในส่วนของ อาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ความเห็นที่แตกต่างกันว่ากระบวนการและผลนั้นต้องมาคู่กัน มีความสำคัญ เท่ากัน ดังนั้นจึงให้คะแนนในอัตราส่วนที่เท่ากัน

3.5.8 ความสำคัญของการประเมินผลด้านทฤษฎี

ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ต้องมีคะแนนให้ เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎีด้วย ต้องให้ความสำคัญ แต่จะให้คะแนนไม่มาก ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ต้องให้แต่น้อยประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ โดยสอนให้เด็กรู้ที่มา มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์
3. พระภิกษุผู้สอน กรรมฐาน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้
4. ศิลปิน	ไม่ได้ให้ข้อความเห็นกับเรื่องนี้

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องความสำคัญของการประเมินผลด้านทฤษฎีพบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความ คิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้สอนต้องให้ความสำคัญในด้านทฤษฎีด้วย เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎี เป็นส่วนประกอบ แต่จะให้คะแนนได้ไม่มาก ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ โดยต้องสอนให้เด็กรู้ที่มาและมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์

ประเด็นที่ 4 ด้านวิธีการทำงานและการนำเสนอวิชาใช้ในการทำงานของศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บบันทึกข้อมูลด้านการทำงานและการนำเสนอวิชาใช้ในการทำงานจาก ศิลปินโดยการสัมภาษณ์ และนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลแล้วสรุปได้ดังนี้

4.1 วิธีการทำงานศิลปะไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
1. ร่างภาพตามแนวคิด 2. ขยายแบบ 3. ลงสีพื้นผิว	1.คิดเรื่อง 2.ร่างแบบ 3. สร้างงาน ได้	1. วาดเส้นโครงลาย 2. สร้างงาน 3. เก็บรายละเอียด	1.เข้าใจสิ่งที่ทำ 2. มองเห็นภาพ 3.วางองค์ประกอบ 4.วาดลงไป	วาดภาพ จิตรกรรมไทย ตามแนวครู ช่างโบราณ

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องวิธีการทำงานศิลปะไทยของศิลปิน สามารถเรียงเรียงได้ดังนี้

- 1) คิดเรื่องที่จะวาด 2) ร่างภาพตามแนวคิด 3) ขยายแบบ 4) วาดเส้นโครงลาย 5) สร้างงาน
- 6) เก็บรายละเอียด

4.2 ประชญาในการทำงานศิลปะไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
เป็นคนไทยควร เรียนรู้ศิลปะ ประจำชาติ	มีสมาธิแล้ว ปัญหาจะเกิด	ทำงานตามแบบ แผนให้ดีที่สุด	ต้องมีสมาธิ และเข้าใจใน สิ่งที่ทำ	ทำตามครูช่างมี แบบแผน ไม่แผลง ครู

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องปรัชญาในการทำงานศิลปะไทยของศิลปิน สามารถสรุปได้ว่า เป็นคนไทยควรเรียนรู้ศิลปะไทย โดยการทำงานศิลปะไทยต้องมีสมาธิและเข้าใจในสิ่งที่ทำ ปัญหาจะเกิดตามมา เมื่อเกิดปัญหาแล้วจึงทำงานตามแบบแผนให้ดีที่สุด โดยคุณวีรศิลป์ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้วาดควรทำตามครูช่างมีแบบแผน ไม่แผลงครู

4.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานศิลปะไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
พู่กัน, กระดาษไข,	สีอะคริลิกพู่กัน,	ดินสอ, พู่กัน, ยางลบ	สีฝุ่น, อะคริลิก,	สีอะคริลิก, สี

ดินสอ,สีฝุ่น อะคริลิก	กระดาษ,ดินสอ	,สีฝุ่น,จานสี	พู่กันหลาย ขนาด,เฟรม	กระป๋อง
--------------------------	--------------	---------------	-------------------------	---------

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องอุปกรณ์การทำงานศิลปะไทยของศิลปิน สามารถรวบรวมอุปกรณ์
ได้ดังนี้ พู่กัน, กระดาษไข, สีกระป๋อง, สีอะคริลิก, สีฝุ่น, พู่กัน, ยางลบ, กระดาษ, ดินสอ

4.4 วิธีการคิดรูปแบบงาน

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
ได้แรงบันดาลใจ จากศิลปิน ศิลปะไทยใน อดีต	ได้แรงบันดาลใจจาก จิตรกรรมโบราณและ อาจารย์	ทำตามความ ปรารถนาของใจ ตนเอง	เกิดเอง เกิดจาก การศึกษา มี ความพยายาม ให้มันเกิด	เกิดจากการ ร่างความคิด ในสิ่งที่อยาก ทำ กำหนด หัวข้อ

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องวิธีการคิดรูปแบบงาน สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก (คุณ
ศรารุช, คุณเอกกร) ได้รับแรงบันดาลใจมาจากจิตรกรรมไทยโบราณและครูอาจารย์ของตน ส่วนใน
กลุ่มที่ 2 (คุณมนู, คุณกฤตากร, คุณวีรศิลป์) สามารถสร้างแรงบันดาลใจได้ด้วยตัวเอง
โดยทำตามความพึงพอใจของตนเอง

4.5 วิธีการวางแผนในการทำงานศิลปะไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
ทำงาน 1 ชิ้น มี กำหนดตารางเวลา เป็นขั้นตอน	กำหนดเรื่องราว ขนาด และตั้ง เวลาทำงาน	ไม่มีรูปแบบ วางก็ทำ	ไม่มีการวางแผน ใช้เวลาว่างในการ วาด	กำหนดเวลาใน การทำงาน ต่างๆเช่นร่าง ภาพ,ใส่แผ่นใส

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องวิธีการวางแผนในการทำงานศิลปะไทย สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม
คือ กลุ่มแรก (คุณศรารุช, คุณเอกกร, คุณวีรศิลป์) จะกำหนดเรื่องราวก่อน หลังจากนั้นกำหนดขนาด

ของงาน และสร้างตารางเวลาเป็นขั้นตอน ส่วนในกลุ่มที่ 2 (คุณมนู, คุณกฤตากร) ไม่มีการวางแผนในการทำงาน โดนสร้างงานในเวลาที่ตนว่าง

4.6 วิธีการในการพัฒนางานศิลปะไทยให้เกิดเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
หาสไตล์ของตัวเองและเอาสิ่งที่ชอบมาผสมผสาน	ดูจากแบบโบราณ, รูนพี, แล้วมาทำเป็นพุทธประวัติ	พัฒนาเอกลักษณ์เริ่มจากความสนใจทางพุทธผสมแนวคิดสมัยใหม่	เกิดขึ้นเองจากตัวตน ไม่ต้องทำ	ยังไม่ถึงจุดนั้น

วิเคราะห์คำตอบจากวิธีการในการพัฒนางานศิลปะไทยให้เกิดเอกลักษณ์เป็นของตนเองพบว่า ศิลปินมีวิธีการที่ต่างกันในการพัฒนางานของตนเอง อาทิเช่น พัฒนางานของตนเองจากความชอบส่วนบุคคล, พัฒนางานของตนนอกจากการดูแบบงานโบราณแล้วมาดัดแปลง เป็นต้น โดยคุณวีรศิลป์ได้มีข้อคิดเห็นที่แตกต่างคือ ตนเองยังไม่สามารถพัฒนางานจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ได้

4.7 การปฏิบัติธรรมของศิลปิน

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
ไหว้พระสวดมนต์ แต่ไม่นั่ง	สวดและนั่งทุกคืน	สวดบ่อยครั้ง	นั่งทุกวัน ดูแลจิตตนเองไม่ให้ตกต่ำ	สวดทุกครั้งที่ว่าง

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการปฏิบัติธรรมของศิลปินพบว่าศิลปินมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าศิลปินทุกท่านไหว้พระสวดมนต์บ่อยครั้ง ดูแลจิตตนเองไม่ให้ตกต่ำ บางท่านนั่งสมาธิทุกวันและทำให้งานออกมาดี

4.8 ความสอดคล้องของการดำรงชีวิตและการทำงาน

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
คิดเรื่องงานวางแผนเป็นระบบอย่างสอดคล้องกัน	ศิลปินทำงานของตัวเองและสอนเด็ก โดยใช้ชีวิตอย่างสอดคล้อง เป็นอิสระ	ไม่สอดคล้อง เพราะปัจจุบันเน้นการจ้างงาน ขาดเวทีแสดงฝีมือ	ดำรงชีวิตตามสภาพ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยดำรงชีวิตอย่างสอดคล้อง สิ่งที่ไม่สอดคล้องจะตัดออก	อยู่กับวิถีพุทธและงานที่ทำโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวเรา

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องความสอดคล้องของการดำรงชีวิตและการทำงาน ศิลปินส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า จะใช้ชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการทำงานโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น การดำรงชีพกับงานต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยคุณหนูได้มีข้อคิดเห็นที่แตกต่างคือ ตนเองยังไม่สามารถดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับการทำงานศิลปะได้ เนื่องจากปัจจุบันเน้นการจ้างงานคือวาดตามคำสั่งของผู้จ้างและขาดเวทีในการแสดงฝีมือ

4.9 การจัดสิ่งแวดล้อมในการงานจิตรกรรมไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
มีผล ห้องต้องสะอาด บรรยากาศจะดี	สำคัญ เพราะเห็นงานแล้วมีแรงบันดาลใจอยากทำงาน	มีส่วน เพราะเห็นงานคนรอบข้างทำให้มีกำลังใจ	แล้วแต่คน	สำคัญ เพราะเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมในการงานจิตรกรรมไทย ศิลปินส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าห้องทำงานต้องสะอาดโปร่ง บรรยากาศดี นอกจากนี้ต้องมีผลงานจิตรกรรมไทยโดยรอบ มีงานตนเอง,งานคนรอบข้าง เพราะเมื่อเห็นงานแล้วศิลปินจะมีแรงบันดาลใจอยากทำงาน โดยคุณกฤตากรได้มีข้อคิดเห็นที่แตกต่างคือคุณภาพของงานนั้นขึ้นอยู่กับตัวของผู้วาดเป็นสิ่งสำคัญ การจัดสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ค่อยมีผลเท่าใด

4.10 สมารถกับการวาดภาพ

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
มี เมื่อไม่วอกแวก จะอยู่ได้ทั้งวัน	มีมากในการ ทำงาน	มีผล ผลงานออกมา ตามความต้องการ	มี มีผลต่อ ทุกอย่างใน ชีวิต	มีผลมาก ต้อง สงบก่อนวาด

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องสมารถกับการวาดภาพ ศิลปินส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้วาดต้องสงบก่อนวาดเมื่อไม่วอกแวกจะอยู่ได้ทั้งวัน สมารถมีผลต่อทุกอย่างในชีวิต ถ้าไม่มีสมารถงานไม่ต่อเนื่อง

4.11 การนำสมารถมาใช้ในการวาดลายไทย

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
นำสมารถใช้ ระหว่างการ เขียนภาพ	เวลาทำงานสุด ลมหายใจยาวๆ นิ่งๆ	ศึกษาระยะก่อน การวาด ทำให้มีสติ วิเคราะห์	ใช้โดยอัตโนมัติ ระหว่างทำงาน	เพ่งกับงาน ในระหว่าง วาด

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการนำสมารถมาใช้ในการวาดภาพ ศิลปินส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้วาดต้องมีสติ สงบนิ่งให้ใจสบาย นำสมารถใช้ระหว่างการเขียนภาพ โดยศึกษาระยะก่อนการวาด เวลาทำงานสุดลมหายใจยาวๆ นิ่งๆ เพ่งกับงานในระหว่างวาด กำหนดจิตตามหลักสติปัญญาโดยอยู่กับปัจจุบัน โดยคุณมนูได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมคือ ศิลปินได้ศึกษาระยะก่อนการวาดภาพ ทำให้มีสติในการคิดวิเคราะห์ระหว่างสร้างงาน

4.12 การพิจารณากายและมีระหว่างการทำงาน

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์				
คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5

พิจารณาการ ลากเส้น จิตอยู่กับ พุทู่กันตลอด	พิจารณามือ ระหว่างวาด เส้น	ควบคุมมือให้ได้ รูปทรงตามที่วาด	พิจารณาเกิดขึ้น เองตาม ธรรมชาติ	มีความรู้สึกตัว ทั่วพร้อมในการ ทำงาน
--	----------------------------------	------------------------------------	---------------------------------------	--

วิเคราะห์คำตอบจากเรื่องการพิจารณากายและมือระหว่างการเขียน ศิลปินทั้ง 5 ท่านมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การวาดลายไทยต้องพิจารณาการลากเส้น จิตอยู่กับมือและพุทู่กันตลอด มีสติทั่วพร้อมในการทำงาน

2. แบบสังเกตกิจกรรมการสอน

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทยตามหลักภยานุปีสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด ผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง ใช้ประกอบการสร้างรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการสอน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำผลการสังเกตมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านความพร้อมของผู้ถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด

1.1.1 แผนการสอน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	มี มคอ 3 (คือรายละเอียดของรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษา)
2. อาจารย์ระดับมัธยม	มีแผนการสอนวิชาศิลปะโดยลายไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิชาบังคับ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	มีแผนการสอนกรรมฐาน
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนพบว่าผู้สอนทั้ง 3 กลุ่ม ได้มีการจัดเตรียมแผนการสอนก่อนการจัดการเรียนการสอนทุกท่าน

1.1.2 บุคลิกภาพ

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	เป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดี, แนะนำเด็กเป็นรายบุคคล
2. อาจารย์ระดับมัธยม	สนุกสนาน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเป็นกันเอง อธิบายคำพูดอย่างมีหลักการ, เดินดูงานเด็กเรื่อยๆ, เข้าถึงเด็ก
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	สงบนิ่ง, ยิ้มแย้ม มีบุคลิกที่ตั้งมั่น, มั่นคง
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนพบว่าในกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมส่วนใหญ่มีบุคลิกลักษณะในการสอนที่เป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดีเพื่อให้นักเรียนเกิดความเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม สามารถอธิบายคำพูดอย่างมีหลักการไม่วกแวก เวลาสอนจะแนะนำเด็กเป็นรายบุคคลโดยเดินดูงานเด็กเป็นระยะๆเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงตัวของเด็กได้ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีพฤติกรรมที่แตกต่างจากกลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและมัธยมในบางส่วน เนื่องจากการสอนวิชาสมาธิ ดังนั้นผู้สอนจึงอารมณ์ดีแต่มีบุคลิกที่ตั้งมั่น, มั่นคงและสงบนิ่งในระหว่างการสอน

1.1.3 สื่อการสอน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1. โปรแกรมนำเสนองาน 2. ภาพถ่ายจิตรกรรม 3. สื่อกระดาษ a4 การเขียนลาย 4. monitor 5.แผ่นซีดีลายไทย
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.แบบแม่ลาย, โคร่งแม่ลาย 2.กระดาษ, ตัวอย่างผลงานลายไทย 3. โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) , วีดีโอ 4.แผ่นใส, กระดาษฝึกเขียนเส้น 5. ใบงาน, ใบความรู้
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	1. คอมพิวเตอร์, สื่อมัลติมีเดีย, โปรแกรมนำเสนองาน (Power Point) 2. ซีดี, หนังสือ
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนพบว่าอาจารย์ทั้ง 3 กลุ่ม มีการใช้โปรแกรมนำเสนองาน (Power Point) ในชั้นเรียน เนื่องจากเป็นสื่อที่สะดวกต่อการใช้งานทั้งด้านทฤษฎีและผลงานตัวอย่าง ผู้เรียน

สามารถเห็นภาพประกอบและอ่านเนื้อหาไปพร้อมๆกับการบรรยายได้ นอกจากนี้อาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมยังมีสื่อการสอนที่สอดคล้องกันในหลายแบบ อาทิเช่น สื่อภาพถ่าย, แผ่นใบความรู้แบบฝึกต่างๆทั้งใบงานและใบความรู้ เป็นสื่อการสอนที่เข้าถึงตัวผู้เรียนได้ง่าย สามารถอ่านเองได้โดยฟังคำพูดของผู้สอนเป็นตัวประกอบ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการใช้สื่อการสอนที่สอดคล้องกับอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม อาทิเช่น สื่อ Power Point, ใบความรู้และหนังสือ เป็นต้น

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1. ไม้กระดาน, กระดานดำ 2. ชอล์ก ดินสอ สีฝุ่น 3. แผ่นไม้, สีฝุ่นดินสอ 4. สมุด ไม้บรรทัด
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1. กระดาษ, ดินสอ, ยางลบ, สี 2. ใบงาน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	กระดาษในการจดบันทึก
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนพบว่าอาจารย์ทั้ง 3 กลุ่ม มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนให้ผู้เรียนหลายชนิด โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมเน้นการเตรียมอุปกรณ์จำเป็นที่ใช้ในการสอนศิลปะไทย อาทิเช่น ไม้กระดาน, กระดานดำ, ชอล์ก, สีฝุ่น, กระดาษ, ดินสอ, สี เป็นต้น ในส่วนของพระภิกษุที่ใช้การสอนสมาธิตามหลักสติปัฏฐานนั้นจะเตรียมกระดาษให้ผู้สอนใช้ในการจดบันทึก

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ผู้เรียนมีการเตรียม 1) กระดานสีฝุ่น, จานสี 2) กระดาษ, ดินสอ 3) แผ่นไม้ 4) ดินสอ สมุด ไม้บรรทัด
2. อาจารย์ระดับมัธยม	นักเรียนมีการเตรียมดินสอยางลบและกระดาษ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	นักเรียนมีการเตรียมกระดาษจดบันทึก

4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต
-----------	--------------

จากการสังเกตการสอนพบว่าผู้เรียนวิชาศิลปะทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย มีการเตรียมอุปกรณ์ทางศิลปะมาใช้ในการเรียน อาทิเช่น กระดาษสีฝุ่น, จานสี, ดินสอ, สมุด, ไม้บรรทัด เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการทำงานศิลปะไทยทั้งสิ้น ในส่วนของพระภิกษุผู้เรียนกรรมฐานมีการเตรียมกระดาษเพื่อใช้ในการจดบันทึกระหว่างการเรียน

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	นักเรียนส่วนใหญ่สนใจดี
2. อาจารย์ระดับมัธยม	นักเรียนมีความสนใจดีมีบางคนคุยบ้าง
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ผู้เรียนสนใจมาก นิ่ง
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนพบว่าผู้เรียนวิชาศิลปะทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย มีความสนใจในการเรียนที่ดี อาจมีคนคุยบ้างแต่เล็กน้อย ในส่วนของพระภิกษุผู้เรียนกรรมฐานมีความสนใจในการเรียนแบบสงบนิ่งในวิชาสมาธิเป็นอย่างมาก

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

1.3.1.1 ขนาด

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1) 8x5 ม. เป็นโต๊ะธรรมดา 2) 7x7 ม. 3) 5x10 ม. นั่งพื้น งานวางพิงฝาผนัง 4) 7x3 ม. 5) 5x10 ม. มีโต๊ะนั่ง มีพื้นที่ในการตั้งเฟรม
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.กว้างและลึก 4x10 เมตร 2.ยาวตรงม่านปิด 2 ฟัง 4x6 เมตร 3.แคบและเล็ก 4x4 เมตร 4.กว้าง เพดานสูง 5x8 เมตร 5.กว้างพอดี ขนาด 5x8 เมตร

3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	1. 15x10 ม. 2. 6x6 ม. 3. โต๊ะครึ่งวงกลมแบบห้องประชุม 5x5 ม.
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

สภาพทั่วไปในห้องลายไทย มีขนาดความกว้างพอที่จะให้ผู้เรียนประมาณ 30-40 คน บางห้องมีโต๊ะให้นั่งและมีพื้นที่ในการตั้งเฟรมเพื่อทำงาน ส่วนในบางห้องเป็นพื้นที่โล่งโดยให้ผู้เรียนนั่งกับพื้นที่กลางห้อง

1.3.1.2 พื้นผนัง

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ส่วนใหญ่ขาวเรียบ มีงานจิตรกรรมไทยติดอยู่โดยรอบ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	เรียบขาวสว่างมีพัดลม
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	เรียบ ขาว สว่าง
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

สภาพพื้นผนังทั่วไปในห้องลายไทย มีสีขาวเรียบและสว่าง ในหลายที่มีงานจิตรกรรมไทยติดอยู่โดยรอบ ในส่วนของห้องเรียนสมาธิของพระภิกษุนั้นมีพื้นผนังที่เรียบขาวสว่างและมีพัดลม

1.3.1.3 การแสดงงานในชั้นเรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	มีผลงานรุ่นพี่, ตัวอย่างงานจิตรกรรมไทย มีภาพเขียนสื่อติดในห้องเรียน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	มีการแสดงงานจิตรกรรมไทยติดบอร์ดรอบห้องและผนังหน้าห้อง
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ไม่มี
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

สภาพทั่วไปในห้องลายไทย มีการแสดงผลงานจิตรกรรมไทยโดยรอบห้อง มีทั้งผลงานของรุ่นพี่และสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมไทยติดอยู่บริเวณฝาผนังห้อง

2. ด้านกระบวนการถ่ายทอด

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	เกริ่นนำถึงคุณค่าและเนื้อหาที่จะเรียน ทบทวนงานในครั้งที่แล้ว
2. อาจารย์ระดับมัธยม	เกริ่นนำเรื่องประวัติของลายไทย และเกริ่นนำถึงกิจกรรมที่จะทำในวันนี้ นำลายต่างๆให้เด็กชม ถ้ามถึงความเกี่ยวข้องกับลายไทย
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	พูดถึงสมาธิว่าทำเพื่ออะไร บูชาพระรัตนไตร เริ่มบรรยายให้เห็นภาพรวมที่จะเรียนก่อน และชักจูงด้วยการพูดผ่อนคลายก่อนสอน
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนในช่วงการนำเข้าสู่บทเรียนพบว่ากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมจะมีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยเกริ่นนำถึงคุณค่าและเนื้อหาที่จะเรียนก่อน ผู้สอนจะนำลายต่างๆให้เด็กชม ถ้ามถึงความเกี่ยวข้องกับลายไทย เริ่มบรรยายให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมที่จะเรียนก่อน ต่อจากนั้นจึงทบทวนงานในครั้งที่แล้ว ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการชักจูงผู้เรียนด้วยการพูดผ่อนคลายก่อนการสอน

2.2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	แจกใบความรู้ อธิบายประวัติของลายในช่วงต้นของการเรียน ทบทวนความรู้ อธิบายวิธีการลงสี แกะไขสีที่ได้ทำในคาบที่แล้ว
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ให้นักเรียนดูตัวอย่างงานก่อน หลังจากนั้นฝึกแบ่งแม่ลายเป็นช่องสี่เหลี่ยม และเขียนแม่ลาย 3 ตัว อธิบายเป็นขั้นตอน เปรียบเทียบลาย อธิบายให้เห็นเป็นวิวัฒนาการ
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	อธิบายเนื้อหาสมาธิที่จะสอนด้วยอารมณ์ผ่อนคลาย เริ่มเจาะลงไปบรรยายละเอียด เปิดโอกาสซักถามและเรียกชื่อถามทีละคน
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการณ์สอนในด้านเทคนิคการสอนพบว่า พบว่ากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมมีเทคนิคจะเริ่มต้นจากการแจกใบความรู้ และอธิบายประวัติของลายในช่วงต้นของการเรียน มีการทบทวนความรู้ อธิบายวิธีการลงสีและให้นักเรียนดูตัวอย่างงาน หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกแบ่งแม่ลายโดยอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน มีการเปรียบเทียบลายระหว่างการบรรยายโดยอธิบายให้เห็นเป็นวิวัฒนาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในลายนั้นๆอย่างถ่องแท้ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน ได้มีการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนผ่านคลายก่อน และเปิดโอกาสซักถามเป็นรายบุคคล

2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1) ให้ผู้เรียนลงสีฝูงงานจิตรกรรมไทยตามโจทย์ที่ได้รับ 2) ให้ผู้เรียนฝึกร่างลายตามที่ได้สอนไป 3) ให้ผู้เรียนลงมือทำงานลายไทยประยุกต์
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1) สอนโดยให้เด็กดูภาพตัวอย่างในใบความรู้ 2) กิจกรรมการวาดแม่ลายกระจัง, กระจก 3 ตัว โดยฝึกลายจากกระดาษใบความรู้, อธิบายเป็นขั้น 3) ให้นั่งเป็นกลุ่มโดยให้ นักเรียน ออกแบบค้นคว้าอธิบาย 3 สัปดาห์
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ให้ผู้เรียนฝึกภาคปฏิบัติสมาธิและจัดกิจกรรมบรรยายธรรมะกลุ่ม มีให้จัดบันทึกระหว่างการสอน
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนในด้านการจัดกิจกรรมการสอน พบว่ากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม มีวิธีการฝึกที่สอดคล้องกัน โดยเป็นการเน้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนงานจิตรกรรมตามที่ได้สอนไป โดยในระดับมัธยมศึกษาจะมีความละเอียดในเชิงรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นวัยที่มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานได้น้อย ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายในการสอน อาทิเช่น ให้เด็กดูภาพที่หลากหลายในใบความรู้, มีการแจกใบความรู้ประกอบการวาดแม่ลาย กระจก กระจัง, อาจมีกิจกรรมให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือค้นคว้าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ

จิตรกรรมไทยแล้วมาอภิปรายในชั้นเรียน ในส่วนระดับมหาวิทยาลัย จะเน้นการฝึกทักษะโดยให้ผู้เรียนฝึกร่างภาพ, ลงสีฝุ่น และประยุกต์งานให้หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีการสอนขั้นที่สูงขึ้นจากระดับพื้นฐาน

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1)โปรแกรมนำเสนองานพาวเวอร์พอยท์, ภาพตัวอย่าง 2)แผ่นซีดีหลายไทย, กระดานดำ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1.กระดาษเขียนแม่ลาย 2.โปรแกรมนำเสนองาน(Power Point), วีดีโอ 3.ใบความรู้, แผ่นสไลด์, กระดานฟิวเจอร์บอร์ด
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	1. คอมพิวเตอร์ ในภาคทฤษฎี 2. ตัวอย่างเรื่องธรรมะต่างๆจากโปรแกรม(Power Point) 3. หนังสือธรรมะต่างๆ
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน พบว่า กลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและมัธยมนิยมใช้สื่อการสอนที่แสดงจากโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) เนื่องจากมีความสะดวกต่อการใช้งาน ผู้เรียนสามารถเห็นภาพประกอบและอ่านเนื้อหาไปพร้อมๆกับการบรรยายได้ ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนดูภาพจิตรกรรมไทยที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจในการสร้างงานจิตรกรรม โดยศึกษาผ่านใบความรู้, แผ่นสไลด์, ฟิวเจอร์บอร์ดและวีดีโอ เป็นต้น ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการใช้โปรแกรมนำเสนองานในการเผยแพร่เนื้อหาธรรมะในการเรียนภาคทฤษฎี

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1. บรรยากาศสบายๆ ผู้สอนมีความเป็นกันเอง เข้ากับผู้เรียนได้ดี ให้ความรู้ตามความสนใจ 2. ผู้เรียนแก้ไขงานตามคำแนะนำของผู้สอน ให้อิสระเมื่อทำงาน
2. อาจารย์ระดับมัธยม	มีการบรรยายด้านลายไทยเป็นลำดับให้ผู้เรียนได้ศึกษางาน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
	พร้อม ตอบคำถาม อธิบายให้เข้ากับรากเหง้าชีวิตประจำวัน อธิบาย รูปแบบลายเปรียบเทียบลาย , สอนให้ผู้เรียนรู้จักรูปแบบการ ทำงานกลุ่มโดยสอดแทรกเรื่องสมาธิในการทำงาน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	ผู้เรียนมีความสงบ ผู้สอนเข้าใจธรรมชาติของการสอน ส่วนมาก ผู้เรียนสนใจผู้สอน รับผิดชอบ สวดมนต์และตั้งใจในการนั่งสมาธิ
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตวิธีการบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับ
ผู้เรียน) พบว่า กลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและมัธยมจะสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายก่อนการ
สอน โดยบรรยายให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างเป็นลำดับ โดยอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยได้ให้
ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรให้ผู้เรียนได้มีอิสระในระหว่างการทำงาน โดยแก้งานไปเรื่อยๆตาม
คำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน และผู้สอนควรให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความ
สบายใจและอยากเข้าเรียนมากยิ่งขึ้น ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีวิธีการบรรยาย
ถ่ายทอดโดยให้ผู้เรียนสงบนิ่งก่อนการสอนจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างดี

4. การแสดงออกของผู้เรียน

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	ผู้เรียนให้ความสนใจดี มีมาสายบ้าง
2. อาจารย์ระดับมัธยม	ตั้งใจฟังครูสอน สนุกสนาน ตั้งใจทำงาน มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้สอน
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	สงบนิ่ง
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการแสดงออกของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนในชั้นเรียนพบว่า บุคลิกภาพการแสดงออกของผู้เรียน มีความสนใจในการเรียนที่ดี ตั้งใจฟังการบรรยายและปฏิบัติงาน ดี มีคืบและมาสายบ้างเล็กน้อย สนุกสนาน ตั้งใจทำงาน มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้สอน

5. อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

ผู้ถูกสังเกต	การสังเกตการสอน
1. อาจารย์มหาวิทยาลัย	1. ผู้เรียนมีความเคารพเชื่อมั่นในตัวผู้สอนมาก 2. กระตุ้นให้เด็กเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาไทยเห็นคุณค่าและวิธีการสร้างงานจิตรกรรมไทยโบราณ 3. กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าตอบและเห็นความสำคัญของศิลปะไทย 4. กระตุ้นให้เด็กเกิดความรักในศิลปะไทยโดยการเล่าเรื่องราวต่างๆ
2. อาจารย์ระดับมัธยม	1. กระตุ้นให้เด็กเห็นคุณค่าของศิลปะไทย 2. ให้คะแนนเด็กที่ตอบคำถามในชั้นเรียน 3. ปรับทัศนคติของผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของลายไทย 4. กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการในการออกแบบงานลายไทยควบคู่กับการสอน ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย
3. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน	พูดให้กำลังใจลูกศิษย์ในระหว่างการสอน
4. ศิลปิน	ไม่ได้สังเกต

จากการสังเกตการสอนในด้านการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนลายไทย พบว่ากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม มีวิธีการกระตุ้นผู้เรียนที่สอดคล้องกันในบางจุด อาทิเช่น การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาของไทยด้วยการเล่าประวัติศาสตร์ และให้รับชมภาพงานต่างๆ ทำให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าตอบและเห็นความสำคัญของศิลปะไทย โดยอาจารย์ระดับมัธยมจะมีแรงเสริมเพิ่มเติมให้ผู้เรียนโดยการให้คะแนนพิเศษกับนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในชั้นเรียน ในด้านตัวผู้สอน อาจารย์มหาวิทยาลัยได้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การจะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนนั้น ผู้เรียนต้องเกิดความศรัทธาเคารพเชื่อมั่นในตัวผู้สอนก่อน

ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านพฤติกรรมและมีวิธีการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมของชาติได้

3. การสร้างรูปแบบการสอนที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในขั้นต้น ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะในด้าน

1. ด้านวัตถุประสงค์การสอน
2. ด้านเนื้อหาการสอน
3. ด้านกิจกรรมการสอน
4. ด้านสื่อการสอน
5. ด้านการวัดประเมินผล

มาสร้างเป็นรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดังนี้

ตารางที่ 6 รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

<p>จุดประสงค์การสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าและซาบซึ้งในศิลปะไทย 2. ให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการปฏิบัติสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาและคุณค่าต่อการวาดลายไทย 3. ให้ผู้เรียนสามารถนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการพัฒนาทักษะการวาดลายไทยได้ 	<p>การใช้หลักกายานุปัสสนาในการตั้งจุดประสงค์การสอน</p> <p>ในการตั้งจุดประสงค์การสอน สิ่งที่สำคัญคือต้องให้ผู้เรียนมีเป้าหมาย 3 ประการคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) รู้หลักการปฏิบัติสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา 2) สามารถนำความรู้และวิธีการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาช่วยพัฒนาทักษะการวาดลายไทยได้
<p>เนื้อหาการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คุณค่าและความงามของศิลปะไทย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ประวัติลายไทย <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1 ประวัติแม่ลายในยุคสมัยต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัย 	<p>การใช้หลักกายานุปัสสนาในการกำหนดเนื้อหาการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านความรู้ –บูรณาการเนื้อหาด้านความหมาย, ความสำคัญ และวิธีการนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้วาดลายไทยเข้าไปในกระบวนการ

<p>สุโขทัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยอยุธยา - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ <ul style="list-style-type: none"> - ลายไทยในศิลปะร่วมสมัย <p>1.1.2 ต้นกำเนิดของแม่ลายไทยต่างๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลายหางไหลและลายกระหนก - ลายกระหนกผักกูด - ลายกระหนกหางหงส์ - ลายกระจิง - ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ - ลายนกคาบและนาคขบ <p>1.1.3 พัฒนาการของลายไทย</p> <p>1.2 ความงามและความซาบซึ้งในศิลปะไทย</p> <p>1.2.1 ความงามของศิลปะไทย</p> <p>1.2.2 การซาบซึ้งในรูปแบบและเนื้อหาของงานจิตรกรรมไทยและลายไทย</p> <p>1.2.3 คุณค่าในงานจิตรกรรมไทยและลายไทย ศึกษาจากกระบวนการวิจารณ์เพื่อให้ผู้เรียนซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของศิลปะไทยตามแบบครูช่างโบราณ โดยจิน เอ มิทเลอร์ (Jean A. Mitler.2536) อังโน (วุฒิ วัฒนสิน, 2541:415) กล่าวว่า กระบวนการวิจารณ์งานศิลปะนั้นมี 4 ขั้นตอน คือ</p> <p>ขั้นบรรยาย, ขั้น วิเคราะห์, ขั้นตีความหมายและขั้นตัดสิน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการวิจารณ์ศิลปะไทยได้ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขั้นการบรรยาย (Description) ฝึกให้ผู้เรียนบรรยายลักษณะต่างๆของงานจิตรกรรมไทยที่ผู้เรียนเห็น - ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) ฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีในผลงาน เช่น อธิบายองค์ประกอบศิลป์หรือหลักการจัดภาพ เป็นต้น 	<p>สอนจากโปรแกรม(Power Point)</p> <p>2) ด้านทักษะปฏิบัติ – เนื้อหาด้านทักษะปฏิบัติมีสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาเข้าไปอยู่ในทุกกระบวนการของการทำงาน อาทิเช่น กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด, กิจกรรมเดินจิตจับเส้น ที่ผู้เรียนต้องฝึกการวาดลายไทย ผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก โดยผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนา คือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประ</p>
--	---

<p>- ขั้นการตีความหมาย (Interpretation) ฝึกให้ผู้เรียนอธิบายถึงเนื้อหาของงานคือสิ่งที่ศิลปินจะสื่อให้ผู้ชมรับรู้</p> <p>- ขั้นการตัดสิน (Judgment) ฝึกให้ผู้เรียนประเมินค่างานจิตรกรรมไทยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านต่างๆ เช่น ตัดสินด้านความงาม, ด้านเนื้อหาสาระ, ด้านคุณค่า เป็นต้น</p> <p>2. การนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้วาดลายไทย</p> <p>2.1 ความหมายและความสำคัญของกายานุปัสสนา</p> <p>2.2 การฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา</p> <p>2.3 การบูรณาการสมาธิตามหลักกายานุปัสสนากับการวาดลายไทย</p> <p>3. วิธีการวาดลายไทยเบื้องต้นตามหลักกายานุปัสสนา</p> <p>3.1 “กิจกรรมเดินจิตจับเส้น” (การฝึกสมาธิผ่านการวาดเส้น)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเขียนเส้นตรงแนวตั้ง (ฝึกความนิ่งและทักษะการใช้เส้น) - การเขียนเส้นตรงแนวนอน (ฝึกความนิ่งและทักษะการใช้เส้น) - การเขียนเส้นโค้ง (โค้งแบบคลื่น, โค้งกันหอย, โค้งวงกลม, วงรี) - การเขียนเส้นฟันปลา, เส้นซิกแซก <p>3.2 “กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด” (การฝึกสมาธิผ่านการลากเส้นตามจุดและฝึกตบฝุ่นวาดเส้นโดยวาดลายไทยพื้นฐาน) ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝึกเขียนตัวหงา, ลายหางไหล (กิจกรรมหางไหลใจนิ่ง) - ฝึกเขียนลายกระหนกเปลว - ฝึกเขียนลายกระหนกสามตัว - ฝึกเขียนลายกระจ้งและประจายาม <p>4. วิธีการวิจารณ์งานศิลปะไทย แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจารณ์ได้ 2 ประเภทคือ</p>	
---	--

<p>4.1 การวิจารณ์เพื่อให้ผู้เรียนซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของศิลปะไทยตามแบบครูช่างโบราณ โดยกระบวนการวิจารณ์งานศิลปะนั้น มี 4 ขั้นตอน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขั้นการบรรยาย (Description) ฝึกให้ผู้เรียนบรรยายลักษณะต่างๆของงานจิตรกรรมไทยที่ผู้เรียนเห็น 2. ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) ฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีในผลงาน เช่น อธิบายองค์ประกอบศิลป์หรือหลักการจัดภาพ เป็นต้น 3. ขั้นการตีความหมาย (Interpretation) ฝึกให้ผู้เรียนอธิบายถึงเนื้อหาของงานคือสิ่งที่ศิลปินจะสื่อให้ผู้ชมรับรู้ 4. ขั้นการตัดสิน (Judgment) ฝึกให้ผู้เรียนประเมินค่างานจิตรกรรมไทยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านต่างๆเช่น ตัดสินด้านความงาม, ด้านเนื้อหาสาระ,ด้านคุณค่า เป็นต้น <p>4.2 เป็นการวิจารณ์ผลงานของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการวาดลายไทยที่ดีต่อไป โดยเป็นการวิจารณ์ความถูกต้องสวยงามของลายไทย รวมถึงการให้คำแนะนำในการพัฒนาทักษะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจารณ์ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิจารณ์เพื่อพัฒนาผลงานศิลปะของผู้เรียน - วิจารณ์เพื่อประเมินผลงานศิลปะของผู้เรียน (ความถูกต้อง, ความงาม, ความสะอาด) 	
<p>กิจกรรมการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมเรื่องคุณค่าและความงามของลายไทย, จิตรกรรมไทย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 บรรยายประกอบวิดีโอเรื่อง “ประวัติแม่ลายในยุคสมัยต่างๆและพัฒนาการของลายไทย” โดยย่อ มีเนื้อหา ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัย 	<p>การใช้หลักกายานุปัสสนาในการกำหนดกิจกรรมการสอน</p> <p>เนื้อหาการบูรณาการสมาธิในกิจกรรมการสอนมีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กิจกรรมการสอนเน้นการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนาโดยให้ผู้เรียนฝึกลากเส้นและวาดลายไทยโดยกำหนดจิตให้มีสติตลอดการเขียนเส้น 2) ในระหว่างการทำกิจกรรมการสอน ผู้วิจัยได้

<p>สุโขทัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยอยุธยา - ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ - ลายไทยในศิลปะร่วมสมัย <p>1.2 เปิดพาวเวอร์พอยท์ให้ผู้เรียนดูภาพวัตถุต่างๆที่เป็นต้นกำเนิดของแม่ลายไทยพร้อมเฉลยภาพแม่ลาย (กิจกรรมภาพไหนคือลายของฉัน) โดยมีเนื้อหา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลายหางไหลและลายกระหนก (พัฒนามาจากลักษณะของเปลวไฟ) - ลายกระหนกผักกูด (พัฒนามาจากลายผักกูด) - ลายกระหนกหางหงส์ (พัฒนามาจากลายหางหงส์) - ลายกระจัง (กระจังพื้นปลาพัฒนาจากลักษณะของพื้นปลากินเนื้อ, กระจังตาอ้อยพัฒนาจากตาอ้อย เป็นต้น) - ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ (พัฒนามาจากดอกบัว) - ลายนกคาบและนาคขบ (พัฒนามาจากภาพหน้าของนกหน้านาคที่เอาปากคาบลายตัวอื่นเอาไว้หรือมีลายข้ออื่น ๆ) <p>1.3 เปิดโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) บรรยายเรื่องความงามและความซาบซึ้งในศิลปะไทย โดยมีเนื้อหา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความงามของศิลปะไทย - ความซาบซึ้งในรูปแบบและเนื้อหาของงานจิตรกรรมไทยและลายไทย - คุณค่าในงานจิตรกรรมไทยและลายไทย - ประโยชน์ของลายไทยในชีวิตประจำวัน <p>2. การนำสมาธิตามหลักกายานูบีสสนามาใช้ในการวาดลายไทย โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้</p> <p>2.1 เปิดโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point)</p>	<p>เน้นและเฝ้าเตือนให้ผู้เรียนมีความสงบและพิจารณาทำงานให้เกิดสมาธิเป็นระยะ</p>
--	--

<p>บรรยายเรื่องความหมายและความสำคัญของกายานุปัสสนา</p> <p>2.2 เปิดโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point) บรรยายการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา</p> <p>2.3 เปิดโปรแกรมนำเสนองาน(Power Point)บรรยาย การบูรณาการสมาธิตามหลักกายานุปัสสนากับการวาดลาย ไทย โดยมีเนื้อหา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการ พิจารณามือและเส้น - การนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการ พิจารณาใจและการเคลื่อนไหว <p>3. วิธีการวาดลายไทยเบื้องต้นตามหลักกายานุปัสสนา มี กิจกรรมต่างๆ ดังนี้</p> <p>3.1 กิจกรรมเดินจิตจับเส้น (ให้ผู้เรียนทดลองวาดลาย ง่ายๆ เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง วงกลม วงรี เส้นโค้งโดยใช้ สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาควบคู่กับการเขียนเส้นตาม โจทย์ที่กำหนดอย่างถูกต้อง) โดยมีเนื้อหา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเขียนเส้นตรงแนวตั้ง (ฝึกความนิ่งและทักษะการใช้ เส้น) - การเขียนเส้นตรงแนวอน (ฝึกความนิ่งและทักษะการ ใช้เส้น) - การเขียนเส้นโค้ง (โค้งแบบคลื่น, โค้งกันหอย, เขียน วงกลม, เขียนวงรี) ฝึกความนิ่งและความเที่ยงตรงของมือ - การเขียนเส้นพันปลา, เส้นซิกแซกแบบต่างๆ (ฝึกการ เขียนเส้นที่หลากหลายให้เกิดความสม่ำเสมอ) <p>3.2 กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ให้ผู้เรียนใช้สมาธิตามหลัก กายานุปัสสนาลากเส้นผ่านจุดต่างๆจนครบเป็นลายไทย) โดยฝึกการโยงเส้นประจากง่ายไปหายาก และฝึกตบฝุ่นวาด ลาย ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - หางไหลใจนิ่ง (ฝึกเขียนลายหางไหลเพื่อพัฒนาทักษะ การใช้เส้นโค้งและการเขียนยอดลายอย่างถูกต้อง) 	
--	--

<p>- กระจังโยงจิต (ฝึกเขียนลายกระจังรูปทรง 3 เหลี่ยมเบื้องต้น เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนรูปทรงเรขาคณิต)</p> <p>- ประจายามตามเส้น (ฝึกเขียนลายประจายามที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมด้านเท่าและฝึกเขียนลายให้สมมาตรกัน)</p> <p>- กระจก (ฝึกเขียนลายกระจก 3 ตัว โดยฝึกพัฒนาทักษะการใช้เส้นโค้งและฝึกการเขียนยอดปลายอย่างถูกต้อง)</p> <p>4. กิจกรรมวิจารณ์งานศิลปะไทย โดยเปิดพาวเวอร์พอยท์บรรยายตามเนื้อหาดังต่อไปนี้</p> <p>4.1 การฝึกวิจารณ์งานศิลปะไทยสามารถวิจารณ์ได้ 2 ส่วนคือ</p> <p>1. การวิจารณ์เพื่อให้ผู้เรียนซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของศิลปะไทยตามแบบครูช่างโบราณ โดยมีกระบวนการวิจารณ์งานศิลปะ 4 ขั้นตอนดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขั้นการบรรยาย (Description) ฝึกให้ผู้เรียนบรรยายลักษณะต่างๆของงานจิตรกรรมไทยที่ผู้เรียนเห็น - ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) ฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีในผลงาน เช่น อธิบายองค์ประกอบศิลป์หรือหลักการจัดภาพ เป็นต้น - ขั้นการตีความหมาย (Interpretation) ฝึกให้ผู้เรียนอธิบายถึงเนื้อหาของงานคือสิ่งที่ศิลปินจะสื่อให้ผู้ชมรับรู้ - ขั้นการตัดสิน (Judgment) ฝึกให้ผู้เรียนประเมินค่างานจิตรกรรมไทยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบในด้านต่างๆเช่น ตัดสินด้านความงาม, ด้านเนื้อหาสาระ, ด้านคุณค่า เป็นต้น <p>2. การวิจารณ์ผลงานของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการวาดลายไทยที่ดีต่อไป โดยเป็นการวิจารณ์ความถูกต้องสวยงามของลายไทย รวมถึงการให้คำแนะนำในการพัฒนาทักษะ โดยมีกิจกรรมการวิจารณ์ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิจารณ์เพื่อพัฒนาผลงานศิลปะของผู้เรียน 	
--	--

<p>- วิจัยรณเพื่อประเมินผลงานศิลปะของผู้เรียน (ความถูกต้อง, ความงาม, ความสะอาด)</p>	
<p>สื่อการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กระดานชอล์ก, โปรแกรมนำเสนองาน (Power Point), ภาพลายต่างๆ 2. ผลงานคัดลอกจิตรกรรมไทย และภาพถ่ายหลายรูปแบบ 3. แผ่นภาพ, วีดีโอ, วีดีทัศน์ 4. ชิ้นงาน, ตัวอย่างงาน 5. เอกสารแบบฝึกภาษาไทย 6. สื่อภาพหนังสือ 	<p>การใช้หลักกายานุสสนาในสื่อการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สื่อการสอนในด้านความรู้ – สื่อการสอนประเภทวีดีโอ, วีดีทัศน์และโปรแกรมการนำเสนอ งาน(Power Point) ที่มีเนื้อหาในด้านการฝึกสมาธิตามหลักกายานุสสนาและวิธีการนำเสนอตามหลักกายานุสสนามาใช้วาดลายไทย 2) สื่อการสอนในด้านทักษะปฏิบัติ – สื่อการสอนประเภทเอกสารแบบฝึกต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทักษะควบคู่ไปกับการฝึกสมาธิโดยการพิจารณาการทำงาน
<p>การวัดประเมินผล</p> <p>แนวทางการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของการเรียนการสอน วาดลายไทยตามหลักกายานุสสนานี้ เป็นการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะในการวาดลายไทยของผู้เรียน สามารถวัดผลได้ 2 ส่วน คือ 1) ด้านทักษะปฏิบัติ คือการดูพัฒนาการในการวาดและผลงานของผู้เรียน 2) ด้านจิตพิสัยของผู้เรียน เป็นการดูลักษณะอุปนิสัยในระหว่างการเรียน, ทศนคติและความพึงพอใจของผู้เรียน</p>	<p>การใช้หลักกายานุสสนาในการวัดประเมินผล การเรียนการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านทักษะปฏิบัติ คือการดูความสมบูรณ์ถูกต้องและการเก็บรายละเอียดของงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักกายานุสสนาคือ ผู้เรียนที่มีสมาธิจะสามารถทำงานได้ถูกต้องละเอียดสมบูรณ์ 2) ด้านจิตพิสัย ดูจากลักษณะอุปนิสัยในการเรียน , ความตรงต่อเวลาและความสงบนิ่งมีสมาธิจดจ่อในการทำงาน

ตารางที่ 7 วิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยกับการฝึกสมาธิตามหลัก
กายานุปัสสนา

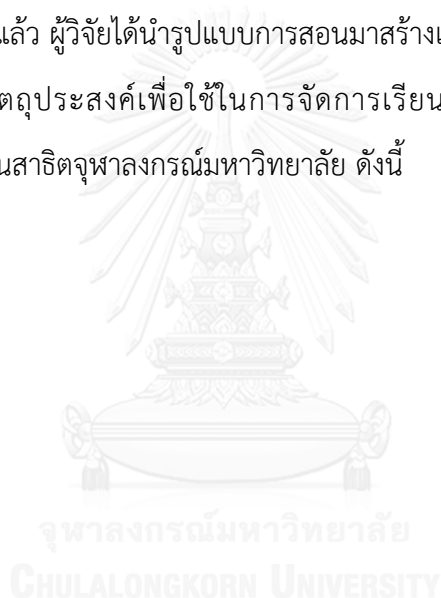
กิจกรรม	หลักกายานุปัสสนาที่สอดคล้องกับกิจกรรม
1. กิจกรรมเดินจิตจับเส้น (ฝึกวาดเส้นตรง, โค้ง, วงรี, วงกลม)	<p>กิจกรรมเดินจิตจับเส้น เป็นกิจกรรมการฝึกสมาธิที่สอดคล้องกับหลักกายานุปัสสนา 2 ด้านคือ</p> <p>1) อริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้ริยาบถ ในที่นี้คือการกำหนดรู้การเขียนเส้น โดยผู้เรียนฝึกการลากเส้นตรง, เส้นโค้ง, วงกลมและวงรี ผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก ในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการเขียนเส้นที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนา คือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประที่ผู้เรียนต้องมีสติรู้ริยาบถของการนั่งและการวาดตลอดการทำงาน</p> <p>2) สัมปชัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยไม่ว่าร่างกายจะเคลื่อนไหวอย่างไร ก็ต้องมีสติอยู่ทุกขณะจิตของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเดินจิตจับเส้น ที่เน้นให้ผู้เรียนตามดูการเคลื่อนไหวของมือและใจในระหว่างการทำงาน</p>
2. กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกวาดลายทางไหล, กระจัง, ประจำยาม)	<p>กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด เป็นกิจกรรมการฝึกสมาธิที่สอดคล้องกับหลักกายานุปัสสนา 2 ด้านคือ</p> <p>1) อริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้ริยาบถในที่นี้คือการกำหนดรู้การเขียนยอดลาย, เส้นโค้งจากลายทางไหล โดยผู้เรียนฝึกการเขียนลายไทยผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก ในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการเขียนลายไทยที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนา คือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่าน</p>

	<p>กระบวนการเขียนตามเส้นประที่ผู้เรียนต้องมีสติรู้อิริยาบถของการวาดการควบคุมเส้นโค้งและยอดปลายตลอดการทำงาน</p> <p>2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยไม่ว่าร่างกายจะเคลื่อนไหวอย่างไร ก็ต้องมีสติอยู่ทุกขณะจิตของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเดินจิตจับเส้น ที่เน้นให้ผู้เรียนตามดูการเคลื่อนไหวของมือและใจในระหว่างการทำงาน</p>
<p>3. กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกวาดลายกระหนก)</p>	<p>กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด(ฝึกวาดลายกระหนก) เป็นกิจกรรมการฝึกสมาธิที่สอดคล้องกับหลักกายานุปัสสนา 2 ด้านคือ</p> <p>1) อิริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้อิริยาบถในที่นี้คือการกำหนดรู้การเขียนลายกระหนก โดยผู้เรียนฝึกการเขียนลายกระหนกผ่านเส้นประจาก ง่ายไปหายาก ในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการ เขียนลายกระหนกที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนา คือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประ ที่ผู้เรียนต้องมีสติรู้อิริยาบถของการนั่งและการวาดตลอดการทำงาน</p> <p>2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยไม่ว่าร่างกายจะเคลื่อนไหวอย่างไร ก็ต้องมีสติอยู่ทุกขณะจิตของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเดินจิตจับเส้น ที่เน้นให้ผู้เรียนตามดูการเคลื่อนไหวของมือและใจในระหว่างการทำงาน</p>
<p>4. กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกตบฝุ่นวาดลาย)</p>	<p>กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด(ฝึกตบฝุ่นวาดลาย) เป็นกิจกรรมการฝึกสมาธิที่สอดคล้องกับหลักกายานุปัสสนา 2 ด้านคือ</p> <p>1) อิริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้อิริยาบถในที่นี้คือการกำหนดรู้การใช้มือในการฝึกตบฝุ่น และฝึกมือในการวาดเส้นลายทองด้วยพู่กันลงบนแผ่นอะคริลิก โดยผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลัก กายานุปัสสนา คือ</p>

	<p>พิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นปรุที่ตบฝุ่นไว้ โดยผู้เรียนต้องมีสติรู้ริยาบของการนั่งและการวาดตลอดการทำงาน</p> <p>2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย กำหนดดูมือ ความเคลื่อนไหว ต้องมีสติอยู่ทุกขณะจิตของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเดินจิตจับเส้น ที่เน้นให้ผู้เรียนตามดูการเคลื่อนไหวของมือและใจในระหว่างการทำงาน</p>
--	---

เมื่อได้รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานแล้ว ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนมาสร้างเป็นแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผนการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

วิชา ปลายไทย

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง เติบโตจับเส้น

เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ครั้งที่ 1

ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร

แนวความคิดการใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาในกิจกรรมเติบโตจับเส้น

หลักกายานุปัสสนาเป็นวิธีการฝึกสมาธิที่ช่วยพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติมีสติและสมาธิในการทำงาน ผู้วิจัยได้นำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการพัฒนาการวาดปลายไทย โดยนำหลักกายานุปัสสนาที่สอดคล้องกับด้านทักษะปฏิบัติมาใช้ 2 ด้านคือ 1) อริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้ตัวอริยาบถในการทำงาน 2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเขียนปลายไทย ที่ผู้เรียนต้องมีสติทุกขณะจิตในระหว่างการทำงาน

วิธีการฝึกวาดเส้นที่สอดคล้องกับการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา - ผู้เรียนฝึกการลากเส้นตรง, เส้นโค้ง, วงกลมและวงรี ผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก โดยในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการเขียนเส้นที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนาคือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนเข้าใจประวัติและวิวัฒนาการของปลายไทย
2. นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการวาดภาพปลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดการวาดเส้นตามหลักกายานุปัสสนาได้ถูกต้อง

2. สาระสำคัญ

การศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของปลายไทย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้ความสนใจในเนื้อหาของศิลปะไทยและการวาดภาพปลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในกระบวนการวาดเส้นตามหลักกายานุปัสสนาได้อย่างถูกต้อง

3 การจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนนั่งที่โต๊ะเรียบร้อย ครูให้ตัวแทนนำกล่าวทำความเคารพ และเช็คชื่อนักเรียน
2. ครูเกริ่นนำถึงเรื่องที่จะสอน มีกิจกรรมให้เล่นเกมสเปคตัวต่อทนายภาพตัวละครในวรรณคดี

ขั้นสอน

ครูแจกใบความรู้เรื่อง “ประวัติแม่ลายในยุคสมัยต่างๆและพัฒนาการของลายไทย”

ครูอธิบายเรื่องประวัติของลายไทย โดยมีเนื้อหา ดังนี้

2.1) ครูแจกใบความรู้และบรรยายประกอบวีดิโอเรื่อง “ประวัติแม่ลายในยุคสมัยต่างๆและพัฒนาการของลายไทย” มีเนื้อหาดังนี้

- ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยสุโขทัย

ลายไทยเป็นลายที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี โดยตัวแม่ลายนั้นได้รับแรงบันดาลใจและรูปทรงมาจากพืชพรรณและสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ต่างๆ โดยจุดเริ่มต้นของลายไทยนั้น พบเจอมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยโบราณซึ่งเกิดจากการรับเอาอิทธิพลจากประเทศอินเดียเข้ามาสู่ดินแดนสุโขทัย โดยมีการแกะสลักลายลงบนหินเป็นภาพลายเส้น ยกตัวอย่างเช่นภาพแกะสลักที่วัดศรีชุม และหลักฐานสำคัญที่พบเจออีกหนึ่งพื้นที่คือจิตรกรรมฝาผนังที่วัดเจติยเจ็ดแถว จะเห็นได้ว่าลักษณะของงานจิตรกรรมยังเป็นการใช้สีเอกรงค์ คือสีที่แสดงความเด่นเพียงสีเดียว เช่น สีดำ, แดง เป็นต้น

งานคัตลอกจิตรกรรมฝาผนัง

งานคัตลอกจิตรกรรมฝาผนัง

- ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยานับเป็นยุคของของงานศิลปะไทยอย่างแท้จริง โดยเริ่มต้นตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยจิตรกรรมไทยในยุคนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนานๆประเทศที่ทำการติดต่อค้าขายกัน ตัวผลงานมีความหลากหลายในการใช้สีและเนื้อหาที่กว้างขึ้นจากสมัยสุโขทัย นิยมการเขียนภาพตามฝาผนังโบสถ์, วิหาร โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา, ชาดกต่างๆที่มาจากพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังมีความโดดเด่นที่การลงรักปิดทอง เช่นตู้พระธรรม, ในจิตรกรรมฝาผนังส่วนสำคัญ เป็นต้น โดยเริ่มมีอิทธิพลจากจิตรกรรมของจีนเข้ามาเกี่ยวข้องในหลายพื้นที่

ภาพจิตรกรรมตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย

- ประวัติแม่ลายและพัฒนาการของลายไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

จิตรกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นงานจิตรกรรมที่เริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยรับอิทธิพลจากสมัยอยุธยาเข้ามาใช้ในการเขียน จุดเปลี่ยนสำคัญของจิตรกรรมไทยนั้นเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3-4 เนื่องจากการรับอิทธิพลศิลปะทางตะวันตกและจีนเข้ามาเป็นอย่างมาก ทำให้ผลงานจิตรกรรมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตโดยสิ้นเชิง โดยผลงานจิตรกรรมเริ่มเข้าสู่ยุคสมัยของความสมจริงมากกว่าความเป็นอุดมคติ ยกตัวอย่างเช่นผลงานของขรัวอินโข่ง ที่รับอิทธิพลในการเขียนทัศนียภาพ (Perspective) แบบสามมิติมาจากจิตรกรรมตะวันตก

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดสุทัศน์ สมัยรัตนโกสินทร์

ภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือขรัวอินโข่ง

วัดบรมนิวาส สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง

- ลายไทยในศิลปะร่วมสมัย

ปัจจุบันลายไทยได้ถูกนำมาใช้ในศิลปะยุคปัจจุบันอย่างแพร่หลาย โดยเรียกผลงานเหล่านี้ว่า “จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” เป็นลักษณะงานจิตรกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ในยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของจิตรกรรมไทยร่วมสมัยจึงดำเนินไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

นอกจากความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาที่เปลี่ยนไปตามสภาวะสังคมแล้ว กระบวนการและวัสดุในการสร้างงานจิตรกรรมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การนำเข้าสู่สีน้ำมันและสีอะคริลิกมาใช้แทนสีฝุ่น เป็นต้น โดยลักษณะของงานลายไทยร่วมสมัยนั้นจะมีรูปทรงที่อิสระมากกว่างานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยผลงานแต่ละชิ้นจะสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลของศิลปินแต่ละท่าน เนื้อหามีความเข้มสดกว่างานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย และมีมิติกว่า

ปีติสุขในทิพย์สถานโดย อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

มารผจญ โดย อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี

2.2) ครูบรรยายประกอบการรับชม Power Point เรื่อง “การนำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ วาดลายไทย” มีเนื้อหา ดังนี้

- ความหมายและความสำคัญของกายานุปัสสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552) ได้กล่าวว่า หลักกายานุปัสสนาเป็นการฝึกพิจารณากาย การตามดูรู้ทันกาย เป็นการฝึกสมาธิที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กันเขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุกๆ ขั้นตอนของการลากเส้น การทำสมาธิในลักษณะนี้จึงสามารถนำไปเพิ่มทักษะในการเขียนลายไทยได้

3. ครูอธิบายถึงรูปแบบกิจกรรมเดินจิตจับเส้น ใช้เวลาในการฝึกประมาณ 35 นาที โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

กิจกรรมเดินจิตจับเส้น	กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมที่ 2
1. การเขียนเส้นตรงแนวตั้งตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	1 นาที	3 นาที
2. การเขียนเส้นตรงแนวอนตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	1 นาที	3 นาที
3. การเขียนเส้นโค้ง (โค้งแบบคลื่น, โค้งกันหอย, โค้งวงกลม, วงรี)ตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	6 นาที	15 นาที
4. การเขียนเส้นฟันปลา, เส้นซิกแซกแบบต่างๆ	2 นาที	4 นาที

3.1 ขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น

1) ขั้นที่ 1 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนเส้นตรง, เส้นโค้งและเส้นฟันปลา โดยวาดตามรอยเส้นประที่กำหนด ใช้เวลาประมาณ 10 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้นด้วยรอยประ(หน้าที่ 1)

ใบงานที่ 1

เรื่อง กิจกรรมเดินจิตจับเส้น

ผู้สอน นายอนุรุธ เปรมนิรันดร

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....เลขที่.....

“กิจกรรมเดินจิตจับเส้น”

เป็นกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้สมาธิในการจดจ่อกับเส้นประ โดยใช้รอยประเป็นสื่อในการโยกจิตของผู้เรียนให้เข้าสู่สมาธิในการเขียนลาย ใช้การตามดูรู้ทันมือและใจเป็นกระบวนการในการฝึกวาดลายไทย

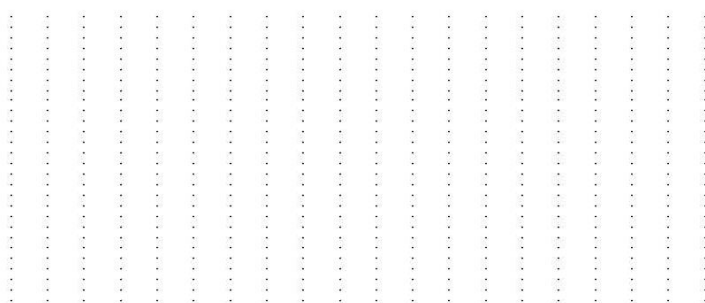
ให้นักเรียนฝึกการวาดเส้น ลงบนใบงาน ขนาด A4 โดยใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 30 นาที

วัสดุอุปกรณ์

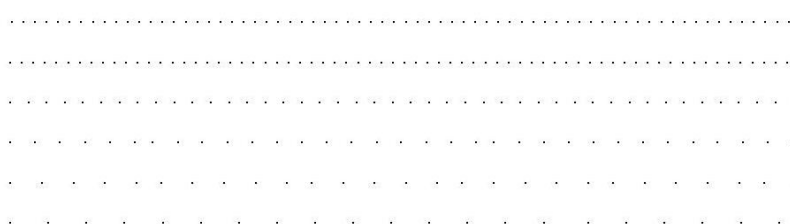
- ดินสอ 2B
- ยางลบ

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนฝึกเขียนเส้นตามรอยประ เขียนให้เส้นตรงตามรอยประมากที่สุด โดยกำหนดให้เขียนเส้นต่าง ๆ ดังนี้

- 1.) เส้นตรงแนวตั้ง (1 นาที)

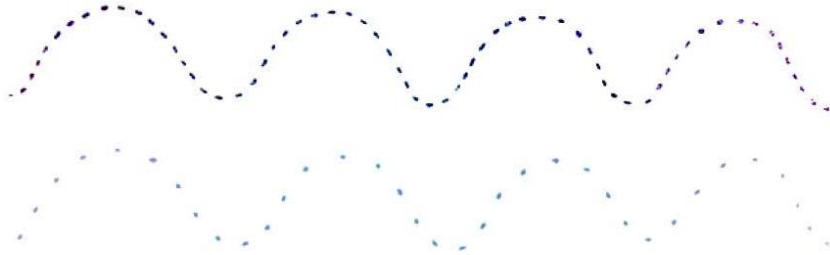

- 2.) เส้นตรงแนวนอน (1 นาที)

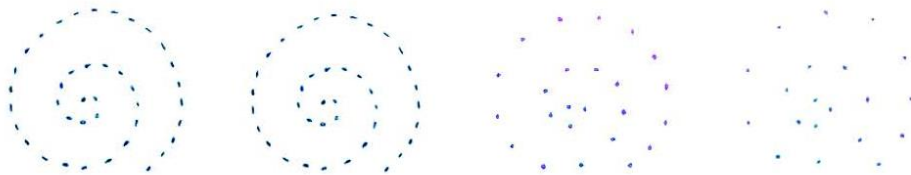

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้นด้วยรอยประ(หน้าที่ 2)

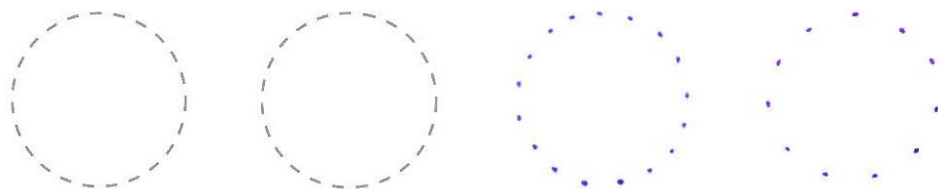
3.) เส้นโค้ง (โค้งแบบคลื่น) (1 นาที)

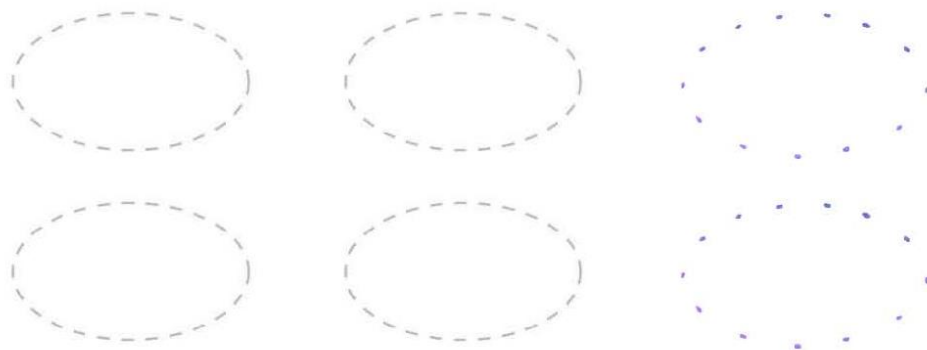
4.) เส้นโค้งกันหอย (2 นาที)

5.) วงกลม (2 นาที)

6.) วงรี (2 นาที)

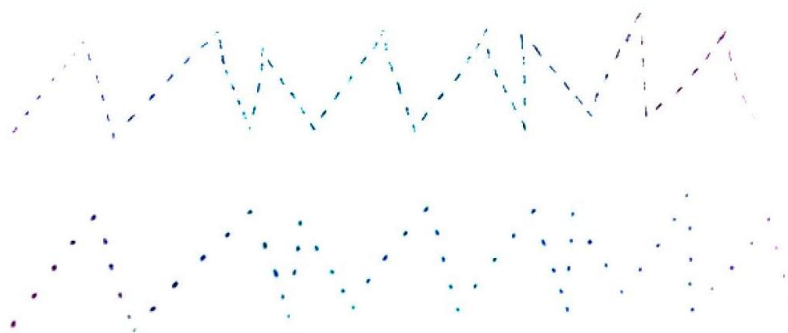

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้นด้วยรอยประ(หน้าที่ 3)

7.) เส้นฟันปลา (1 นาที)

8.) เส้นซิกแซก (1 นาที)

2) ชั้นที่ 2 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนเส้นตรง, เส้นโค้งและเส้นฟันปลา โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ หลังจากนั้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนเส้นด้วยตนเองใช้เวลาประมาณ 25 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น โดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้าที่ 4)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนฝึกเขียนเส้นด้วยตนเอง โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ

1.) เส้นตรงแนวตั้ง (3 นาที)

2.) เส้นตรงแนวอน (3 นาที)

3.) เส้นโค้ง (โค้งแบบคลื่น) (3 นาที)

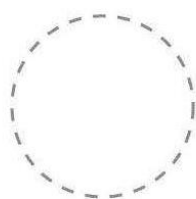

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น โดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้าที่ 5)

4.) เส้นโค้งกันหอย (5 นาที)

5.) วงกลม (4 นาที)

6.) วงรี (3 นาที)

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น โดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้าที่ 6)

7.) เส้นฟันปลา (2 นาที)

8.) เส้นซิกแซก (2 นาที)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) ผู้สอนและผู้ช่วยเก็บรวบรวมผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปบทเรียนโดยมีหัวข้อดังนี้

1.1 ผู้สอนทำการสรุปผลงานนำมาให้ผู้เรียนรับชมเพื่อให้คำแนะนำแก่นักเรียน โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที

1.2 ผู้สอนสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมีเนื้อหา ดังนี้

- สรุปประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย
- สรุปประโยชน์ของการฝึกเขียนเส้นตามรูปแบบกิจกรรมเดินจิตจับเส้น

เวลาที่ใช้ 1 คาบ (50 นาที)

สื่อการสอน ใบความรู้ / ใบงาน/ วีดีโอ / สื่อ Power Point / รูปจิตรกรรมไทย/ ผลงานจิตรกรรมไทย

การวัดและการประเมินผลในคาบ

สังเกตจากกระบวนการทำงานในชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

ประเมินจากการตรวจผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบประเมินผลงานวาดลายไทย ตามหลักกายานุปัสสนา (รายบุคคล)

คนที่	รายการประเมิน				รวม (20)
	ความสมบูรณ์ ของผลงาน (5)	ความถูกต้อง สวยงาม (5)	ก า ร เ กี่ บ รายละเอียด (5)	ความสะอาด ของผลงาน (5)	
1.					
2.					
3.					

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยมีความสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ
2. ความถูกต้องสวยงามของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บรายละเอียดของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บรายละเอียดได้พอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาดของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก
	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้ดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

วิชา ลายไทย

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง เดินจิตผ่านจุด

เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ครั้งที่ 2

ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร

แนวความคิดการใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาในกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

หลักกายานุปัสสนาเป็นวิธีการฝึกสมาธิที่ช่วยพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติมีสติและสมาธิในการทำงาน ผู้วิจัยได้นำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการพัฒนาการวาดลายไทย โดยนำหลักกายานุปัสสนาที่สอดคล้องกับด้านทักษะปฏิบัติมาใช้ 2 ด้านคือ 1) อริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้ อริยาบถในการทำงาน 2) สัมปชัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเขียนลายไทย ที่ผู้เรียนต้องมีสติทุกขณะจิตในระหว่างการทำงาน

วิธีการฝึกวาดลายไทยที่สอดคล้องกับการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา - ผู้เรียนฝึกการลากเส้นโค้งจากการเขียนลายหางไหล, ฝึกการวาดลายไทยพื้นฐานคือกระจังและประจายาม ผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก โดยในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการเขียนลายไทยที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนาคือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนเข้าใจความงามของลายไทย เกิดความซาบซึ้งในศิลปะไทยผ่านกระบวนการศิลปวิจารณ์
2. นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดการวาดลายไทยเบื้องต้นตามหลักกายานุปัสสนาได้ถูกต้อง

2. สารสำคัญ

การศึกษาความงามและความซาบซึ้งในจิตรกรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้ความสนใจในเนื้อหาของศิลปะไทยและการสอนการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในกระบวนการวาดเส้นตามหลักกายานุปัสสนาได้อย่างถูกต้อง

3 การจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนนั่งที่โต๊ะเรียบร้อย ครูให้ตัวแทนนำกล่าวทำความเคารพ และเช็คชื่อนักเรียน
2. ครูเกริ่นนำถึงเรื่องที่จะสอน มีกิจกรรมให้เล่นเกมส่ายภาพสัตว์ในป่าหิมพานต์แบบต่างๆบน จิตรกรรมฝาผนัง

ขั้นสอน

ครูแจกใบความรู้เรื่องความซาบซึ้งของศิลปะไทยผ่านกระบวนการวิจารณ์ศิลปะ

ครูอธิบายเรื่องความซาบซึ้งของศิลปะไทยผ่านกระบวนการวิจารณ์ศิลปะโดยมีเนื้อหา ดังนี้

2.1) ครูแจกใบความรู้และบรรยายประกอบสื่อนำเสนอผลงานพาวเวอร์พอยท์เรื่อง “ความซาบซึ้งของศิลปะไทยผ่านกระบวนการวิจารณ์ศิลปะ” มีเนื้อหาดังนี้

จิตรกรรมไทยเป็นงานศิลปะที่มีประวัติความเป็นมาอยู่คู่กับชาติไทยอย่างยาวนาน เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย ดังนั้นคุณค่าของงานจิตรกรรมไทยจึงมีหลายประการ โดยสามารถแบ่งตามหลักศิลปวิจารณ์ดังตัวอย่างงานจิตรกรรมไทยดังต่อไปนี้

ภาพจิตรกรรมพระพุทเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์

บรรยาย (description) สามารถอธิบายได้หลายรูปแบบดังนี้

ระบุข้อมูลของผลงาน – ผลงานชิ้นนี้เป็นงานจิตรกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเขียนที่ฝาผนังภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ราวปี พ.ศ. ๒๓๓๘ ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ผู้คนจากกรุงเก่าอยุธยาและธนบุรีได้ย้ายเข้ามาตั้งรากฐานในราชธานี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยวระหว่างกรุงศรีอยุธยา, กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้ผลงานจิตรกรรมไทยในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นผลงานที่ได้รับการออกแบบและเขียนลายโดยช่างจากกรุงศรีอยุธยา ช่างหลวงใช้สีฝุ่นในการสร้างงานโดยใช้สีแดงเป็นแม่สีหลักในการสร้างงาน

บรรยายถึงเนื้อหาของผลงาน – ผลงานชิ้นนี้เป็นภาพจิตรกรรมรูปพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เนื่องจากพระพุทธองค์ทรงเสด็จจำพรรษาเพื่อโปรดพุทธมารดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นระยะเวลา 3 เดือน ภายในภาพเทพเจ้าคือพระอินทร์ได้เนรมิตบันได ๓ บันไดเป็นที่เสด็จลงคือบันไดทอง บันไดเงินและบันไดแก้วมณี บันไดทองสำหรับหมู่เทพลงอยู่ด้านขวา บันไดเงินอยู่ด้านซ้ายสำหรับท้าวมหาพรหมและบันไดแก้วมณีอยู่ตรงกลางสำหรับพระพุทธเจ้า มีเหล่าเทวดาและคนธรรพ์ประโคมดนตรีและสักการะบูชาพระพุทธองค์อยู่โดยรอบ

ชั้นการวิเคราะห์ (Analysis) สามารถอธิบายได้ดังนี้

การใช้สีในการเขียนภาพ – ผลงานชิ้นนี้ใช้สีในการเน้นให้จุดเด่นในภาพเกิดความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น สีแดงช่วยขับให้รูปพระพุทธองค์ที่เป็นทองคำเปลวเด่นขึ้นมา สีแดงที่สีโทนร้อน เมื่อตัดกับบรรยากาศโดยรวมที่ใช้สีที่เขียว-ดำ ในการสร้างบรรยากาศยังช่วยย้ำให้เห็นจุดเด่นภายในภาพและทำให้ภาพมีน้ำหนักของสีที่ต่างกัน

หลักการจัดวางภาพ - มีการจัดวางภาพโดยแบ่งเนื้อหาของภาพให้เกิดเรื่องราวที่แตกต่างกันโดยใช้เส้นสันทาในการแบ่งฉากทำให้ภาพมีเนื้อหาที่แตกต่างอย่างชัดเจนไม่กลมกลืนกัน

ลักษณะการเขียนภาพพระพุทธรเจ้าและเหล่าเทวดา - เป็นการวาดภาพตามลักษณะแบบอุดมคติของมนุษย์ พระพักตร์จะมนเป็นรูปไข่ พระกรและพระวรกายอ่อนช้อยงดงาม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของเทวดา ที่มีความเป็นอุดมคติเช่นเดียวกัน

ลักษณะที่เชื่อมโยงกับสมาธิ - จากการสังเกตลักษณะบุคลิกภายในภาพ จะเห็นได้ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายที่สูงบ่ง เยือกเย็นและสง่างามกว่าเหล่าเทพดาทั้งหลาย ความสงบที่ทำให้ดูน่าเลื่อมใสนี้ ย่อมเกิดจากการพิจารณาพระวรกายให้สงบนิ่ง เมื่อสงบนิ่งแล้วจึงเกิดสมาธิตามมาจากการสำรวมกาย วาจาและใจ

ชั้นการตีความหมาย(Interpretation) สามารถอธิบายได้ดังนี้

แนวความคิดของผลงานและการจัดวางภาพ - ผลงานชิ้นนี้มีแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ช่างผู้วาดพยายามตีความการเขียนภาพ โดยอิงกับหลักพุทธประวัติในพระไตรปิฎกในตอน เสด็จลงจากดาวดึงส์ โดยช่างพยายามสร้างงานจิตรกรรมโดยการเขียนภาพให้ตรงกับเนื้อหาในพุทธประวัติ มีการจัดองค์ประกอบภาพที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ลักษณะการให้สีนั้นเขียนขึ้นตามจินตนาการของตนเอง โดยเน้นให้ฉากช่วยสร้างความเด่นให้กับพระพุทธรองค์ ในส่วนของเทวดาที่มากระทำการสักการะและรับเสด็จนั้น ศิลปินมีวิธีการจัดวางภาพได้อย่างงดงาม โดยการเขียนเทวดามีการจัดวางองค์ประกอบที่ลงตัวและไม่แย่งความเด่นกัน

ชั้นการตัดสิน (Judgment) สามารถอธิบายได้ดังนี้

ในด้านความงาม - ผลงานชิ้นนี้มีความงามทั้งสีและการจัดองค์ประกอบของภาพ ช่างสามารถเขียนภาพให้เกิดน้ำหนักที่โดดเด่น ลักษณะพื้นหลังเป็นสีโทนร้อน สีแดงขับให้สีทองซึ่งเป็นประธานของภาพโดดเด่นขึ้นมา ตัวภาพมีความกลมกลืนไม่ขัดกันทั้งในด้านองค์ประกอบและเนื้อหาภายในภาพ

ในด้านเนื้อหาสาระ - ผลงานชิ้นนี้ได้แสดงถึงวัฒนธรรมการสร้างงานศิลปะของช่างโบราณ ทำให้เห็นคติความเชื่อของคนไทยซึ่งมีความผูกพันกับสถาบันศาสนาและพระมหากษัตริย์

ในด้านคุณค่า สามารถแบ่งได้ตามเนื้อหาต่างๆดังนี้

- คุณค่าทางด้านศาสนา เนื้อหาหลักที่ปรากฏในจิตรกรรมไทยในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ โดยเป้าหมายหลักคือการเน้นสั่งสอนให้ผู้คนประพฤติดี

- คุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษารูปแบบการดำรงชีวิต การสร้างงานของช่างและผู้คนในอดีต โดยศึกษาผ่านการเขียนบ้านเรือน เครื่องแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้และวัฒนธรรมต่างๆที่ผสมผสานอยู่ในงานจิตรกรรม

ครูอธิบายถึงรูปแบบกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด ใช้เวลาในการฝึกประมาณ 45 นาที โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด	กิจกรรมที่1	กิจกรรมที่ 2
1. การเขียนลายทางไหลตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	5 นาที	10 นาที
2. การเขียนลายกระจังตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	5 นาที	10 นาที
3. การเขียนลายประจ๋ายตามแนวเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	5 นาที	10 นาที

3.1 ขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น

1) ขั้นที่ 1 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนลายหางไหล, ลายกระจิงและประจ๋ายาม โดยวาดตามรอยเส้นประที่กำหนด ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายไทยด้วยรอยประ (หน้า1)

ใบงานที่ 2

เรื่อง กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร
 ชื่อ-สกุล.....อายุ.....เลขที่.....

“กิจกรรมเดินจิตจับเส้น”

เป็นกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้สมาธิในการจดจ่อกับเส้นประ โดยใช้รอยประเป็นสื่อในการโยงจิตของผู้เรียนให้เข้าสู่สมาธิในการเขียนลาย ใช้การตามดูรู้ทันมือและใจเป็นกระบวนการในการฝึกวาดลายไทย

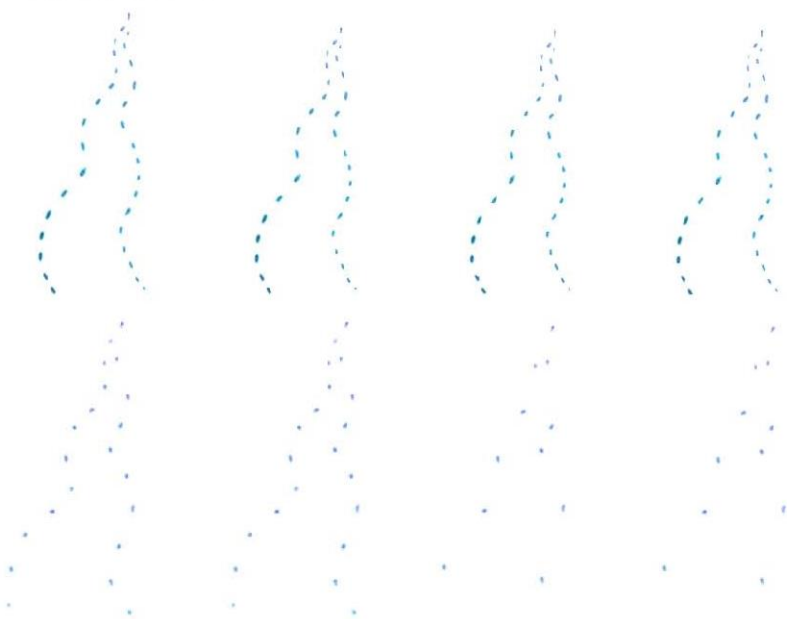
ให้นักเรียนฝึกการวาดลายไทย ลงบนใบงาน ขนาด A4 โดยใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 40 นาที

วัสดุอุปกรณ์

- ดินสอ 2B
- ยางลบ

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนฝึกเขียนลายตามรอยประ เขียนให้เส้นตรงตามรอยประมากที่สุด โดยกำหนดให้เขียนลายต่างๆดังนี้

- 1.) ลายหางไหล (5 นาที)

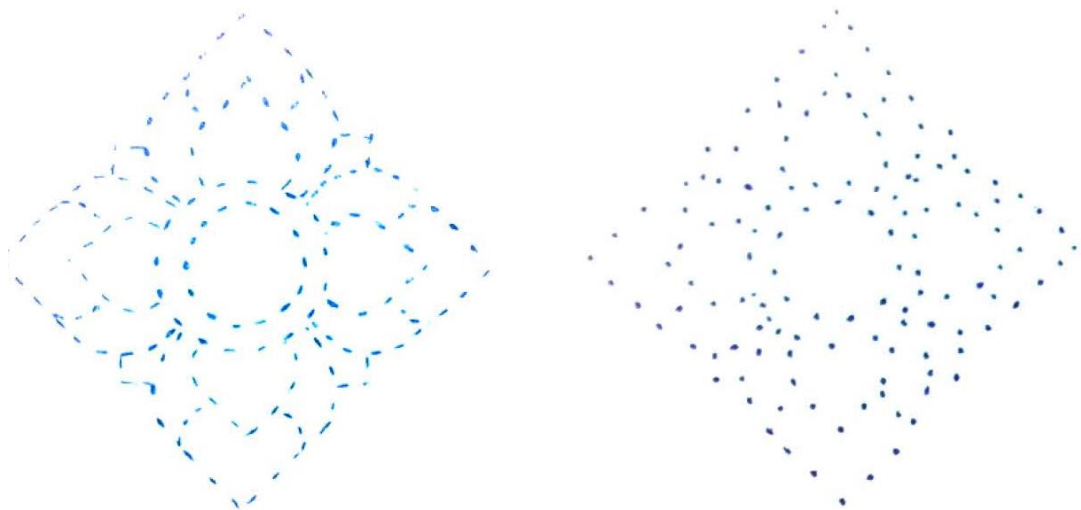

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายไทยด้วยรอยประ (หน้า 2)

2.) ลายกระจังตาอ้อย (5 นาที)

3.) ลายประจำยอม (5 นาที)

2) ชั้นที่ 2 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนลายหางไหล, ลายกระจิ่งและประจ๋ายาม โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ หลังจากนั้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนเส้นด้วยตนเอง ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายหางไหล โดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้า3)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนฝึกเขียนลายด้วยตนเอง โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ

1.) ลายหางไหล (10 นาที)

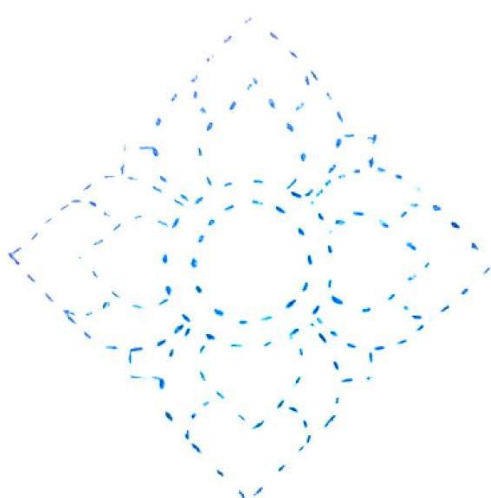

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายทางไหล โดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้า4)

2.) ลายกระจิ่ง (10 นาที)

3.) ลายประจํายาม (10 นาที)

ราชภัฏ
อุดรธานี
UNIVERSITY

3) ผู้สอนและผู้ช่วยเก็บรวบรวมผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปบทเรียนโดยมีหัวข้อดังนี้

1.1 ผู้สอนทำการสุ่มผลงานนำมาให้ผู้เรียนรับชมเพื่อให้คำแนะนำแก่นักเรียน โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที

1.2 ผู้สอนสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมีเนื้อหา ดังนี้

- สรุปประโยชน์ของการศึกษาความซาบซึ้งของศิลปะไทย
- สรุปประโยชน์ของการฝึกเขียนเส้นตามรูปแบบกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

เวลาที่ใช้ 1 คาบ (50 นาที)

สื่อการสอน ใบความรู้ / ใบงาน / สื่อ Power Point / รูปจิตรกรรมไทย/ ผลงานจิตรกรรมไทย

การวัดและการประเมินผลในคาบ

สังเกตจากกระบวนการทำงานในชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

ประเมินจากการตรวจผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบประเมินผลงานวาดลายไทย ตามหลักกายานุปีศสนา (รายบุคคล)

คนที่	รายการประเมิน				รวม (20)
	ความสมบูรณ์ ของผลงาน (5)	ความถูกต้อง สวยงาม (5)	การเก็บ รายละเอียด (5)	ความสะอาด ของผลงาน (5)	
1.					
2.					
3.					

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยมีความสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ
2. ความถูกต้อง สวยงามของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บ รายละเอียดของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บ รายละเอียดได้พอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาด ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก
	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้ดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

วิชา ปลายไทย

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง เดินจิตผ่านจุด (ต่อ)

เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ครั้งที่ 3

ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร

แนวความคิดการใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาในกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

หลักกายานุปัสสนาเป็นวิธีการฝึกสมาธิที่ช่วยพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติมีสติและสมาธิในการทำงาน ผู้วิจัยได้นำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการพัฒนาการวาดลายไทย โดยนำหลักกายานุปัสสนาที่สอดคล้องกับด้านทักษะปฏิบัติมาใช้ 2 ด้านคือ 1) อิริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้อิริยาบถในการทำงาน 2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเขียนลายไทย ที่ผู้เรียนต้องมีสติทุกขณะจิตในระหว่างการทำงาน

วิธีการฝึกวาดลายกระหนกที่สอดคล้องกับการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา - ผู้เรียนฝึกวาดลายกระหนกผ่านเส้นประจากง่ายไปหายาก โดยในเบื้องต้นของแบบฝึกหัด ผู้สอนฝึกให้เขียนเส้นประที่มีความถี่มาก หลังจากชำนาญแล้วจึงห่างขึ้นเรื่อยๆ เป็นการฝึกทักษะการเขียนลายไทยที่มีระดับความง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนาคือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามเส้นประ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนเข้าใจที่มาของลายไทยรูปแบบต่างๆ
2. นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดการวาดลายไทยเบื้องต้นตามหลักกายานุปัสสนาได้ถูกต้อง

2. สารสำคัญ

การศึกษาที่มาของลายไทยในจิตรกรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้ความสนใจในเนื้อหาของศิลปะไทยและการสอนการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในกระบวนการวาดเส้นตามหลักกายานุปัสสนาได้อย่างถูกต้อง

3 การจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนนั่งที่โต๊ะเรียบร้อย ครูให้ตัวแทนนำกล่าวทำความเคารพ และเช็คชื่อนักเรียน
2. ครูเกริ่นนำถึงเรื่องที่จะสอน มีกิจกรรมให้เล่นผู้เรียนฝึกสังเกตถึงความแตกต่างของลายไทยในแต่ละยุคสมัย

ขั้นสอน

ครูแจกใบความรู้เรื่อง ที่มาของลายไทยรูปแบบต่างๆ

ครูอธิบายเรื่อง ที่มาของลายไทยรูปแบบต่างๆ โดยมีเนื้อหา ดังนี้

2.1) ครูแจกใบความรู้และบรรยายประกอบสื่อนำเสนองานพาวเวอร์พอยท์เรื่อง “ที่มาของลายไทยรูปแบบต่างๆ” มีเนื้อหา ดังนี้

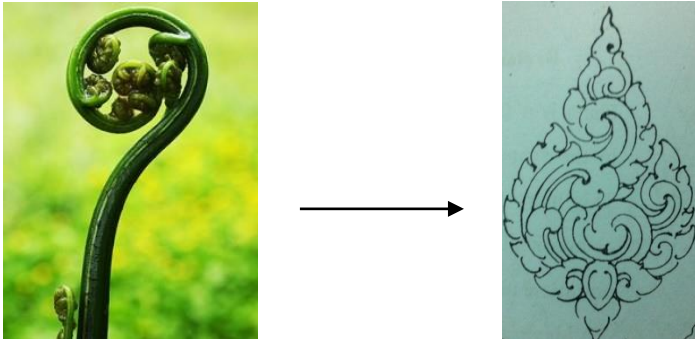
ลายไทยเป็นลายที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นชาติไทย ด้วยรูปลักษณะที่มีความพิเศษนุ่มนวลอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ลายไทยเป็นลายที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งลวดลายของลายไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปลักษณะที่มีบ่อเกิดมาจากธรรมชาติ แล้วนำมาคลี่คลายและดัดแปลงจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีการพัฒนาสืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน (เศรษฐมนตร์, 2548)

ลวดลายต่างๆที่ใช้ในการสร้างงานลายไทยนั้น มักเป็นลวดลายจากพรรณพืชและสัตว์ต่างๆที่มีอยู่ในเมืองไทย โดยต้นแบบของลายไทยที่น่าสนใจมีดังนี้ คือ

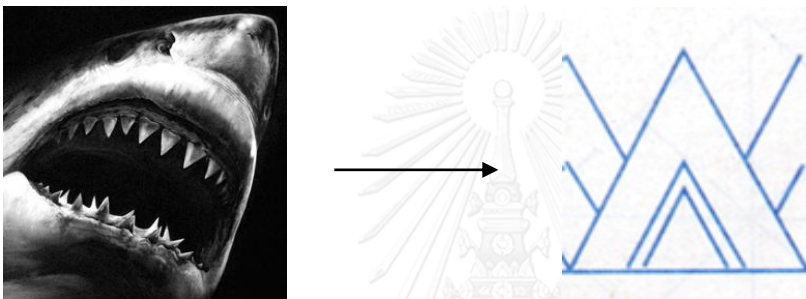
1. ไผ่ – เป็นที่มาของลายหางไหล

2. ฝักกูด - เป็นที่มาของลายกระหนกฝักกูด, ซ่อลายฝักกูด

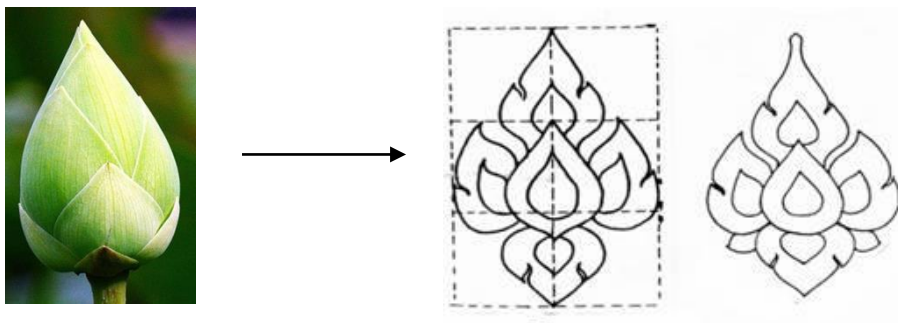
3. ฟันปลา - เป็นที่มาของลายกระจิ่ง (ฟันปลา)

4. ตาอ้อย - เป็นที่มาของลายกระจิ่ง (ตาอ้อย)

5. ดอกบัว - เป็นที่มาของลายพุ่มข้าวบิณฑ์

3. ครูอธิบายถึงรูปแบบกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด ใช้เวลาในการฝึก 35 นาที โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด	กิจกรรมที่1	กิจกรรมที่2
1. การเขียนลายกระหนกเปลวตามเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	5 นาที	10 นาที
2. การเขียนลายกระหนกสามตัวตามเส้นประที่กำหนดในแบบฝึกหัด	10 นาที	10 นาที

3.1 ขั้นตอนในการฝึกเขียนเส้น

1) ขั้นที่ 1 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนลายกระหนกเปลวและกระหนกสามตัว โดยวาดตามรอยเส้นประที่กำหนด ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายกระหนกด้วยเส้นประ (หน้า1)

ใบงานที่ 3

เรื่อง กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....เลขที่.....

“กิจกรรมเดินจิตจับเส้น”

เป็นกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้สมาธิในการจดจ่อกับเส้นประ โดยใช้รอยประเป็นสื่อในการโย่งจิตของผู้เรียนให้เข้าสู่สมาธิในการเขียนลาย ใช้การตามดูรู้ทันมือและใจเป็นกระบวนการในการฝึกวาดลายไทย

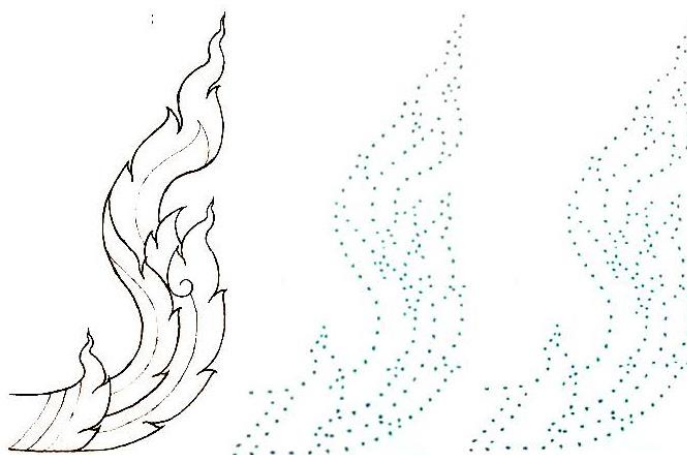
ให้นักเรียนฝึกการวาดลายกระหนกลงบนใบงาน ขนาด A4 โดยใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 35 นาที

วัสดุอุปกรณ์

- ดินสอ 2B
- ยางลบ

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนฝึกเขียนลายตามรอยประ เขียนให้เส้นตรงตามรอยประมากที่สุด โดยกำหนดให้เขียนลายต่างๆดังนี้

- 1.) ลายกระหนกเปลว (5 นาที)

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายกระหนกด้วยเส้นประ (หน้า 2)

2.) ลายกระหนกสามตัว (10 นาที)

2) ขั้นที่ 2 ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกเขียนกระหนก, ลายกระจังและประจํายาม โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ หลังจากนั้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนเส้นด้วยตนเอง ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายกระหนกโดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้า1)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนฝึกเขียนลายด้วยตนเอง โดยผู้สอนกำหนดให้มีภาพเส้นประเป็นตัวอย่างเพียง 1 ภาพ

1.) ลายกระหนกเปลว (10 นาที)

ตัวอย่างขั้นตอนในการฝึกเขียนลายกระหนกโดยมีภาพเส้นประเป็นตัวอย่าง 1 ภาพ (หน้า2)

2.) ลายกระหนกสามตัว (10 นาที)

3) ผู้สอนและผู้ช่วยเก็บรวบรวมผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปบทเรียนโดยมีหัวข้อดังนี้

1.1 ผู้สอนทำการสุ่มผลงานนำมาให้ผู้เรียนรับชมเพื่อให้คำแนะนำแก่นักเรียน โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที

1.2 ผู้สอนสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมีเนื้อหา ดังนี้

- สรุปประโยชน์ของการศึกษาที่มาของลายไทยรูปแบบต่างๆ
- สรุปประโยชน์ของการฝึกเขียนเส้นตามรูปแบบกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

เวลาที่ใช้ 1 คาบ (50 นาที)

สื่อการสอน ใบความรู้ / ใบงาน / สื่อ Power Point / รูปจิตรกรรมไทย/ ผลงานจิตรกรรมไทย
การวัดและการประเมินผลในคาบ

สังเกตจากกระบวนการทำงานในชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

ประเมินจากการตรวจผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบประเมินผลงานวาดลายไทย ตามหลักกายานุปัสสนา (รายบุคคล)

คนที่	รายการประเมิน				รวม (20)
	ความสมบูรณ์ ของผลงาน (5)	ความถูกต้อง สวยงาม (5)	ก า ร เ กี่ บ รายละเอียด (5)	ความสะอาด ของผลงาน (5)	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยมีความสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติม ได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
2. ความถูกต้อง สวยงามของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บ รายละเอียดของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บรายละเอียดได้พอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาด ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก
	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

วิชา ลายไทย

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง เดินจิตผ่านจุด (ตบฝุ่นวาดลาย)

เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ครั้งที่ 4

ผู้สอน นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร

แนวความคิดการใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาในกิจกรรมเดินจิตผ่านจุด

หลักกายานุปัสสนาเป็นวิธีการฝึกสมาธิที่ช่วยพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติมีสติและสมาธิในการทำงาน ผู้วิจัยได้นำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนามาใช้ในการพัฒนาการวาดลายไทย โดยนำหลักกายานุปัสสนาที่สอดคล้องกับด้านทักษะปฏิบัติมาใช้ 2 ด้านคือ 1) อิริยาบถบรรพ คือการมีสติรู้อิริยาบถในการทำงาน 2) สัมผัสัญญะบรรพ คือ การตั้งสติกำหนดดูความเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเขียนลายไทย ที่ผู้เรียนต้องมีสติทุกขณะจิตในระหว่างการทำงาน

วิธีการฝึกวาดลายไทยที่สอดคล้องกับการทำสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา - ผู้เรียนฝึกใช้พู่กันวาดลายไทยผ่านรอยปรุที่ตบฝุ่นไว้ ผู้เขียนจะได้ฝึกพิจารณามือและเส้นอันเป็นหัวใจหลักของทักษะปฏิบัติตามหลักกายานุปัสสนาคือพิจารณากายและจิตในระหว่างการทำงาน ผ่านกระบวนการเขียนตามรอยปรุ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนเข้าใจวิธีการวาดภาพลายไทยโดยการฝึกตบฝุ่น
2. นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดการวาดลายไทยเบื้องต้นตามหลักกายานุปัสสนาได้ถูกต้อง
4. นักเรียนสามารถวิจารณ์ผลงานศิลปะได้ในเบื้องต้น

2. สารสำคัญ

การศึกษาวิธีการวาดภาพลายไทยโดยการฝึกตบฝุ่นใช้พู่กันเขียนลาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสมาธิและความรู้ความสนใจในการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนา นอกจากนี้การวิจารณ์ศิลปะในเบื้องต้นยังก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในกระบวนการวาดเส้นตามหลักกายานุปัสสนาได้อย่างถูกต้อง

3 การจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนนั่งที่โต๊ะเรียบร้อย ครูให้ตัวแทนนำกล่าวทำความเคารพ และเช็คชื่อนักเรียน
2. ครูเกริ่นนำถึงเรื่องที่จะสอน มีกิจกรรมให้ดูภาพทัศนียภาพในจิตรกรรมไทยแบบต่างๆ โดยแต่ละภาพจะมีเทคนิคการวาดที่แตกต่างกันและให้นักเรียนตอบคำถามโดยดูภาพก่อนเริ่มการสอน

ขั้นสอน

ครูอธิบายวิธีการตบฝุ่นวาดลาย โดยมีเนื้อหา ดังนี้

- 1.1 ให้ผู้เรียนนำแผ่นใสที่ปรุลายมาวางลงบนแผ่นกระดาษดำที่เตรียมไว้

- 1.2 นำฝุ่นดินสอพองเผาที่ใส่ในลูกประคบ มาตบลงบนกระดาษปรุลายที่ทาบบนพื้นผิวที่จะเขียน

- 1.3 เมื่อฝุ่นดินสอพองผ่านรูปรุไปติดบนพื้นผิวเป็นลวดลายแล้ว จึงนำดินสอมาร่างทับลงไป ในรอยปรุหลังจากนั้นจึงใช้พู่กันเขียนทับลงบนลายที่ร่างไว้

1.4 ผู้สอนและผู้ช่วยเก็บรวบรวมผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

2. ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิจารณ์ผลงานศิลปะของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการวาดลายไทยที่ต่อไป โดยเนื้อหาในการวิจารณ์มีดังนี้

- วิจารณ์เพื่อพัฒนาผลงานศิลปะของตัวผู้เรียน
- วิจารณ์เพื่อประเมินผลงานศิลปะของผู้เรียน (ความถูกต้อง, ความสวยงาม, ความสะอาด)

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปบทเรียนโดยมีหัวข้อดังนี้

ผู้สอนสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมีเนื้อหาดังนี้

- สรุปประโยชน์ของการศึกษาการวาดภาพลายไทยโดยการฝึกทาบแผ่นเขียนลายด้วยฟู่กัน
- สรุปประโยชน์ของการฝึกวิจารณ์ผลงานศิลปะ

เวลาที่ใช้ 1 คาบ (50 นาที)

สื่อการสอน ใบงาน / สื่อ Power Point / รูปจิตรกรรมไทย/ ผลงานจิตรกรรมไทย

การวัดและการประเมินผลในคาบ

สังเกตจากกระบวนการทำงานในชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

ประเมินจากการตรวจผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบประเมินผลงานวาดลายไทย ตามหลักกายานุปัสสนา (รายบุคคล)

คนที่	รายการประเมิน				รวม (20)
	ความสมบูรณ์ ของผลงาน (5)	ความถูกต้อง สวยงาม (5)	การเก็บ รายละเอียด (5)	ความสะอาด ของผลงาน (5)	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยมีความสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ
2. ความถูกต้อง สวยงามของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บ	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้

รายละเอียดของ		อีก
ผลงาน	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บรายละเอียดได้พอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาด ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก
	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

4. ผลการจัดการเรียนรู้จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ จากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปฎิฐานไปใช้

จากการจัดการเรียนการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปฎิฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผู้วิจัยได้นำผลการจัดการเรียนการสอนมาสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

4.2 แบบสังเกตการสอน - ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปฎิฐาน โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียง

4.3 แบบสอบถาม - ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปฎิฐาน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปฎิฐาน เป็นผลการ

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เรียนแบบปลายเปิด(Open end) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียง

ส่วนที่2 มาตรวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียน เป็นแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.4 ผลการวิเคราะห์ทักษะก่อนและหลังเรียน(Pretest-Posttest) – เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากการใช้แบบทดสอบการวาดลายไทยก่อนเรียนและหลังเรียน ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอน โดยผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างประชากรทำการทดสอบความสามารถในการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ)และเขียนลายไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง)ก่อนเรียน(Pretest) โดยใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการบันทึกภาพผลงานการวาดเส้นและลายไทยของนักเรียนแต่ละคนไว้ตามความเป็นจริง เพื่อใช้ในการประเมินผลงานตามแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากนั้นผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานจำนวน 4 แผน ไปสอนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ระยะเวลาในการสอน 4 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ เป็นการสอนนอกเวลาเรียนในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนของวันจันทร์และวันพุธ มีการประเมินผลงานทุกครั้งตามที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละแผนมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไปโดยเริ่มจากง่ายไปยาก ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ควบคุมและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อดำเนินการสอนจนครบตามแผนการจัดการเรียนรู้ จึงมีการทดสอบหลังเรียน(Post-test) เพื่อวัดระดับความสามารถในการวาดเส้นและวาดลายไทย โดยให้นักเรียนวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ)และเขียนลายไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง) ซึ่งเป็นโจทย์เดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน ใช้เวลาไม่เกิน 30 นาทีแล้วนำคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากแบบทดสอบการวาดลายไทย มาวิเคราะห์ผลโดยคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต($\bar{x}$) ค่าร้อยละ(Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังจากนั้นจึงตรวจสอบผลด้วยการหาค่าสถิติทดสอบที (t-test) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามความเห็นทั้ง 2 ส่วนมาทำการวิเคราะห์ผลการสอน

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

ตารางที่ 8 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม จำนวน 15 คน

ข้อ	ข้อความ	จำนวน
1. เพศ	ชาย	0 คน
	หญิง	15 คน
2. อายุ	12 ปี	0 คน
	13 ปี	15 คน
	14 ปี	0 คน
3. โรงเรียน	สาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม	15 คน
4. ระดับชั้น	มัธยมศึกษาปีที่ 1	0 คน
	มัธยมศึกษาปีที่ 2	15 คน
	มัธยมศึกษาปีที่ 3	0 คน
5. เคยมีประสบการณ์ในการเรียนลายไทย		1 คน

จากตารางที่ 8 สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยเป็นเพศหญิง จำนวน 15 คน

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยอยู่ในช่วงอายุ 13 ปี จำนวน 15 คน

โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยกำลังศึกษาในโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม จำนวน 15 คน

ระดับชั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยกำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 15 คน

ประสบการณ์ในการเรียนลายไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยมีประสบการณ์ในการเรียนลายไทยมาก่อนจำนวน 1 คน

4.2 แบบสังเกตการสอน - ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปัฏฐาน ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

พฤติกรรม	ครั้งที่	ข้อมูลจากการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน วาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา
1. มีความแจ่มใสเบิกบานขณะทำกิจกรรม	1	ผู้เรียนมีความเบิกบานแจ่มใสในการวาดเส้นเป็นปกติ มีคุยเล่นกันบ้างแต่ไม่มาก
	2	ผู้เรียนแจ่มใสเบิกบาน แต่จะสงบมากขึ้นเมื่อเริ่มกิจกรรมการวาดลายไทย
	3	ผู้เรียนแจ่มใสและสนุกในการเขียนลายกระหนกเป็นอย่างมาก
	4	ผู้เรียนสงบแจ่มใส และตั้งใจในการเขียนลายลงบนแผ่นอะคริลิก
2. พุ่มเทให้งานอย่างเต็มที่	1	ผู้เรียนให้ความทุ่มเทกับการเขียนเส้นประ แต่มีการคุยเล่นกันบ้าง
	2	ผู้เรียนมีความทุ่มเทกับการเขียนลายทางไหลมาก มีคนที่คุยเล่นกันแต่น้อย ส่วนใหญ่ทำงานเสร็จและส่งตรงเวลา
	3	ผู้เรียนตั้งใจเขียนลายกระหนกเป็นอย่างมาก มีบางคนท้อบ้าง
	4	ผู้เรียนทุ่มเทและสนุกสานกับการเขียนลายทองบนแผ่นอะคริลิก
3. มีสติและสมาธิจดจ่ออยู่กับงานตลอดเวลา	1	ผู้เรียนมีสติจดจ่อกับการวาดเส้น มีหลุดคุยกันบ้าง
	2	ผู้เรียนมีสมาธิจดจ่อกับการเขียนลายทางไหลในช่วงต้นมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปเริ่มมีการคุยกันเล็กน้อย
	3	ผู้เรียนมีสมาธิและสติจดจ่อกับการเขียนลายกระหนกมาก แต่มีบางคนท้อใจและหยุดมือบ้างเพราะคิดว่ายาก
	4	ผู้เรียนมีสมาธิและสนใจกับการเขียนลายทองบนแผ่นอะคริลิกมาก แต่จะตื่นเต้นและคุยกันบ้าง
4. ในขณะที่ทำกิจกรรมไม่สนใจสิ่งเร้าภายนอก	1	ขณะทำกิจกรรมผู้เรียนสนใจกับงานวาดเส้นของตนเอง มีสนใจสิ่งเร้าภายนอกบ้างเล็กน้อย
	2	ขณะทำกิจกรรมผู้เรียนสนใจกับงานของตนเองมากขึ้น โดยกำหนดสมาธิไปที่การวาดลายทางไหล
	3	สนใจสิ่งเร้าน้อยลง ตั้งจิตอยู่กับลายกระหนกมากขึ้น
	4	สนใจสิ่งเร้าน้อย มีความสงบนิ่งในการเรียน ให้ความสำคัญกับการเขียนลายทองมาก เนื่องจากเป็นกิจกรรมใหม่ที่ผู้เรียนไม่เคยทำมาก่อน

พฤติกรรม	ครั้งที่	ข้อมูลจากการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน วาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา
5. ขณะทำงาน ไม่ พูดคุยเรื่องอื่นระหว่าง การทำงาน	1	ขณะทำงาน มีพูดคุยกันบ้างเล่นกันบ้างระหว่างเขียนเส้น
	2	ขณะทำงานพูดคุยกันบ้าง แต่สนใจการเขียนทางไหลมากขึ้น
	3	ขณะทำงานพูดคุยกันเล็กน้อย แต่สนใจการเขียนกระหนกมาก
	4	ขณะทำงานพูดคุยกันเรื่องลายทอง แต่ขณะเขียนนิ่งไม่พูด สามารถจดจ่ออยู่กับลายได้เป็นระยะเวลาานาน ผู้เรียนมีความ ตั้งใจในการเขียนเส้นเป็นอย่างมาก
6. ใช้เวลาอยู่กับ กิจกรรมได้นานโดยไม่ บ่น	1	ใช้เวลาอยู่กับกิจกรรมได้นาน แต่บ่นคุยเล็กน้อย
	2	อยู่กับกิจกรรมได้นานโดยไม่บ่น
	3	อยู่กับกิจกรรมได้นานโดยบ่นคุยเล็กน้อยว่าลายกระหนกยาก
	4	อยู่กับกิจกรรมได้นานและชอบการเขียนลายทอง โดยไม่บ่น
7. ทำงานจนเสร็จ สมบูรณ์อย่างตั้งใจและมี คุณภาพ	1	ทำงานได้สมบูรณ์ มีคุณภาพในตอนต้น ภายหลังหมดสมาธิ
	2	ทำงานได้สมบูรณ์ มีคุณภาพตอนต้นและกลาง
	3	ทำงานได้สมบูรณ์ มีคุณภาพดีเป็นส่วนมาก ขาดสมาธิส่วนน้อย
	4	ทำงานได้สมบูรณ์ ตั้งใจและมีคุณภาพเป็นส่วนมาก
8. มีความรอบคอบใน การทำงานและ ตรวจสอบข้อบกพร่อง ก่อนส่งงาน	1	รอบคอบและตรวจสอบก่อนส่งงานเป็นอย่างดี
	2	รอบคอบและตรวจสอบก่อนส่งงานเป็นส่วนมาก มีบางส่วนรีบทำ
	3	รอบคอบและตรวจสอบได้ดีขึ้น ตั้งใจวาดลายกระหนกดี
	4	รอบคอบและตรวจสอบก่อนส่งงานดี ทำงานละเอียดดี

จากการสังเกตการสอน ผู้วิจัยสามารถสรุปพฤติกรรมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญาเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

- **ด้านความแจ่มใสเบิกบานขณะทำกิจกรรม** ในการเรียนการสอนทั้ง 4 ครั้ง ผู้เรียนมีความ
เบิกบานแจ่มใสในการวาดเส้นเป็นปกติ มีคุยเล่นกันบ้างแต่ไม่มาก โดยมีพัฒนาการในแต่ละครั้งที่
เพิ่มขึ้นไปตามลำดับ โดยผู้เรียนจะมีความสุขเบิกบานในการเรียนลายทองลงบนแผ่นอะคริลิกมาก
ที่สุดเนื่องจากสนใจในวิธีการตบฝุ่นปรุลายและวาดพู่กันเป็นอย่างมาก

- **ด้านความทุ่มเทให้งาน** ในการเรียนการสอนทั้ง 4 ครั้ง ผู้เรียนมีความทุ่มเทให้กับการเพิ่มขึ้นอย่างเป็นลำดับ โดยในช่วงต้นของการเรียนการสอนวาดเส้นประ มีการคุยเล่นกันบ้างเป็นระยะ แต่ในครั้งหลังๆ ผู้เรียนได้มีความทุ่มเทให้กับการเขียนลายมากยิ่งขึ้น เช่นการเขียนลายหางไหล การเขียนลายกระหนก ที่ต้องใช้สมาธิและการจดจ่อกับงานมากยิ่งขึ้น

- **ด้านสติและสมาธิจดจ่ออยู่กับการเรียนการสอน** ในทั้ง 4 ครั้ง ผู้เรียนมีสติและสมาธิในการเรียนที่ดี มีการหลุดพูดคุยกันบ้างเป็นระยะ มีบางช่วงที่ฝึกวาดค่อนข้างยากคือการเขียนลายกระหนก ทำให้นักเรียนบางคนท้อใจและหยุดมือพูดคุยบ้างเพราะคิดว่ายาก แต่ในภาพรวมมีสติและสมาธิในระดับที่ดี

- **ด้านการทำกิจกรรม** ในขณะที่เรียนผู้เรียนสนใจการวาดลายของตนเองดี สนใจสิ่งเร้าภายนอกบ้าง แต่โดยรวมมีความสนใจอยู่กับชิ้นงานของตนเองดี โดยเฉพาะการเขียนลายกระหนกที่เป็นลายที่ยากและต้องใช้สมาธิในการวาดสูง

- **ด้านการทำงาน** การพูดคุยเรื่องอื่นระหว่างการทำงานและการอยู่กับกิจกรรมได้นานโดยไม่บ่น ผู้เรียนมีการพูดคุยกันบ้าง แต่ส่วนมากนั้นสงบเงียบและตั้งใจเขียนลายในขณะที่ทำกิจกรรม โดยเฉพาะการเขียนลายกระหนกและลายทอง ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและสงบในระหว่างการทำงาน มีการบ่นคุ้ยเล็กน้อยว่าการเขียนลายกระหนกนั้นยากแต่สนุก ดังนั้นผู้เรียนทุกคนจึงมีความตั้งใจในการเขียนลายเป็นอย่างดี

- **ด้านการทำงานจนสมบูรณ์และความรอบคอบในการทำงาน** ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำงานได้สมบูรณ์และมีคุณภาพในตอนต้นคาบ แต่ช่วงปลายคาบมีผู้เรียนบางส่วนเหนื่อยล้าและหมดสมาธิในการเขียนไปบ้าง ในส่วนของความรอบคอบในการทำงาน ผู้เรียนส่วนมากมีความรอบคอบในการทำงานที่ดี สามารถทำงานที่ละเอียดเช่นลายกระหนกได้ดีเป็นส่วนมาก ส่วนใหญ่ตรวจสอบข้อบกพร่องก่อนการส่งงาน

4.3 แบบสอบถาม - ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ส่วนที่ 1 : ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนแบบปลายเปิด (Open end)

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนด้านความพึงพอใจในการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

ลำดับนักเรียน	ความพึงพอใจในการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา
1	ช่วยให้รู้จักลายไทยมากขึ้น สนุกกับการวาดลายไทย รู้สึกว่าลายไทยไม่น่าเบื่อ
2	ทำให้รู้จักลายไทยมากขึ้น
3	พอใจมาก ช่วยในการฝึกสมาธิ
4	ได้เรียนรู้ความเป็นไทย
5	เป็นการฝึกสมาธิ ได้เขียนตามแบบจริง รู้สึกเพลิดเพลิน
6	ดี เพลิดเพลินในการทำงานเรื่อยๆ
7	ดี
8	มีสมาธิมากขึ้นในการทำงาน
9	พอใจ ได้ฝึกสมาธิ
10	เป็นการเรียนที่เพลิดเพลิน เวลาเขียนเกิดสมาธิและไม่น่าเบื่อเลย
11	พึงพอใจและสนุก
12	ดี
13	พึงพอใจในความนิ่งของตัวเอง ได้สมาธิในการทำงานเพิ่มขึ้น
14	รู้สึกดีกับการได้ฝึกสมาธิด้วยการเขียนเส้นประ
15	พอใจ ได้สมาธิในการทำงาน

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานในประเด็นด้านความพึงพอใจในการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาพบว่า ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียน(15 คน) โดยให้ความคิดเห็นว่า การฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาช่วยพัฒนาให้ตนเองมีสมาธิในการทำงานมากขึ้น(8 คน) รู้สึกเพลิดเพลินในการวาดลายไทย ไม่น่าเบื่อ(5 คน) มีความพึงพอใจกับการฝึกสมาธิด้วยการเขียนเส้นประ(1 คน) นอกจากนี้ยังทำให้รู้จักลายไทย ได้เรียนรู้ความเป็นไทยมากขึ้น (3คน)

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านข้อดีข้อเสียของกิจกรรมการเรียนรู้
 ไทยตามหลักกายานุปัสสนา

ลำดับนักเรียน	ข้อดีข้อเสียของกิจกรรมการเรียนรู้ไทยตามหลักกายานุปัสสนา
1	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ไม่มี
2	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ไม่มี
3	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ยาก
4	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ทำให้ทำงานได้ช้า
5	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ เมื่อวาดหลายๆครั้งจะจำได้ ค่อยๆเพิ่มระดับความยาก ข้อเสีย – ใช้เวลามาก
6	ข้อดี – ได้ความรู้ ข้อเสีย – อุปกรณ์เครื่องฉายภาพสีไม่สวย
7	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – เมื่อยมือ
8	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ มีสมาธิมากขึ้นในการทำงาน ข้อเสีย – ไม่พอใจในลายเส้นของตนเอง
9	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ไม่มี
10	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ทำให้ได้เรียนรู้ใหม่ๆและเขียนลายไทยได้สวยขึ้น ข้อเสีย – ไม่มี
11	ข้อดี – ฟังพอใจและสนุก ข้อเสีย – ยาก
12	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ไม่มี

13	ข้อดี – ทำให้สงบ งานดี ข้อเสีย – ไม่มี
14	ข้อดี – เกิดสมาธิ งานนิ่ง ข้อเสีย – ทำได้ช้า
15	ข้อดี – ช่วยฝึกสมาธิ ข้อเสีย – ไม่มี

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนด้านข้อดีข้อเสียของกิจกรรมการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาพบว่า ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาเป็นการช่วยฝึกสมาธิให้กับตัวผู้เรียน(14 คน) โดยกลุ่มตัวอย่างลำดับที่ 5 ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าเมื่อฝึกวาดหลายๆครั้งจะเริ่มจำรูปแบบได้ หลังจากนั้นผู้สอนก็ค่อยๆเพิ่มระดับความยาก(1คน) ผู้เรียนมีความพึงพอใจและสนุกกับการเรียน(1คน) งานมีความสงบและนิ่งขึ้น(2คน) และเกิดพัฒนาการการเรียนรู้ลายใหม่ๆ(1คน)

ในส่วนข้อเสียของกิจกรรมการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาพบว่า ผู้เรียนบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนานั้นยาก(2คน) โดยใช้เวลาในการทำงานและทำได้ช้า(3คน) มีอาการเมื่อยมือระหว่างการเขียนลาย(1คน) และรู้สึกไม่พอใจในลายเส้นของตนเอง(1คน) นอกจากนี้ ในส่วนของสื่อการสอน ยังมีนักเรียนได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าอุปกรณ์เครื่องฉายภาพสีนั้นไม่ได้คุณภาพทำให้สีภาพไม่สวย(1คน)

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านกิจกรรมวาดลายไทยที่ผู้เรียนพึงพอใจที่สุด

ลำดับนักเรียน	กิจกรรมที่ชอบ (วาดเส้น, ลายหางไหล, ลายกระหนก, ตบฝุ่น)
1	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน
2	กิจกรรมวาดเส้น เนื่องจากฝึกมือให้นิ่ง
3	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้น
4	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้น
5	กิจกรรมวาดเส้น เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้น

6	กิจกรรมวาดลายกระหนก เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสงบในการทำงาน
7	กิจกรรมวาดลายทางไหล เนื่องจากทำให้เข้าใจจังหวะของลายกระหนกมากขึ้น
8	กิจกรรมวาดลายทางไหล เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้น
9	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่และสนุก
10	กิจกรรมวาดลายทางไหล เนื่องจากได้เรียนรู้เส้นและสมาธิ
11	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากช่วยฝึกมือ
12	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่และสนุก
13	กิจกรรมวาดลายกระหนก
14	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง
15	กิจกรรมตบฝุ่นวาดลายทอง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่และสนุก

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานในประเด็นด้านกิจกรรมที่ผู้เรียนพึงพอใจที่สุดพบว่า ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียนตบฝุ่นวาดลายทอง(8คน) โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้นช่วยฝึกมือมีความแปลกใหม่และสนุก ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายทางไหล(3คน) โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจจังหวะของลายกระหนกมากขึ้นและช่วยพัฒนาสมาธิในการวาดเส้น และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายกระหนก(2คน) โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสงบในการทำงาน นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความพึงพอใจในกิจกรรมวาดเส้น(2คน) โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการวาดเส้น

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนว่าชุดกิจกรรมวาดลายไทยสามารถพัฒนาให้
ผู้เรียนมีทักษะที่ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร

ลำดับนักเรียน	ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อชุดกิจกรรมวาดลายไทย
1	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกเขียนเส้น
2	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกเขียนเส้น ทำให้สามารถวาดลาย กระหนกได้ดียิ่งขึ้น
3	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดี เพราะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงลายไทยได้ดีขึ้น
4	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เป็นความรู้ใหม่
5	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะสร้างสมาธิให้ผู้เรียนขณะการวาดลาย
6	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะสร้างทักษะการเขียนและสมาธิ
7	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกเขียนเส้น
8	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะเป็นการเพิ่มทักษะ
9	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกสมาธิในการวาด
10	มีทักษะที่ดีในการเขียนเส้น แต่ไม่เป็นการพัฒนาการวาดลายไทยเพราะเป็น ความรู้ใหม่ จึงไม่เรียกว่าเป็นการพัฒนา
11	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกสมาธิและสติ
12	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้พัฒนาสมาธิ
13	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะสร้างทักษะการเขียนและสมาธิ
14	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้เขียนไปพร้อมกับการฝึกสมาธิ
15	ทำให้มีทักษะการวาดที่ดีขึ้น เพราะได้ฝึกเขียนเส้น

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย
ว่าสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการวาดที่ดีขึ้นหรือไม่ จากคำตอบในแบบสอบถามพบว่าผู้เรียน
ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าชุดกิจกรรมการสอนวาดภาพลายไทย สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการ
วาดที่ดีขึ้น(15คน) โดยชุดกิจกรรมวาดลายไทยช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านสมาธิไปพร้อมกับการเขียน
(7คน) เป็นการฝึกเขียนเส้น(7คน) ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงลายไทยได้ดีขึ้น(1คน) ซึ่งการฝึกวาดลายไทยนั้น
เป็นองค์ความรู้ใหม่(2คน) นอกจากนี้ยังมีผู้เรียนที่ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างไปว่าชุดกิจกรรมการสอน

การวาดภาพลายไทยนี้ สามารถพัฒนาทักษะที่ดีในการเขียนเส้น แต่ไม่เป็นการพัฒนาการวาดลายไทย เพราะเป็นความรู้ใหม่ จึงไม่เรียกว่าเป็นการพัฒนา(1คน)

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านการสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา จะสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยได้ดีหรือไม่

ลำดับนักเรียน	ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการสอนวาดลายไทยทั่วไป โดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา
1	ได้ เพราะเป็นการฝึกเขียนลายไทยเหมือนกัน
2	อาจจะได้
3	ยาก เนื่องจากการวาดทั่วไปนั้นพัฒนาสมาธิของผู้เรียนได้น้อย
4	ยาก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กจะสมาธิสั้น
5	อาจจะได้
6	ไม่แน่ใจ
7	ไม่ได้ เพราะเด็กไม่สามารถจดจ่ออยู่กับงานได้นาน
8	ไม่ได้ เนื่องจากเด็กขาดสมาธิ งานจะเละ
9	ได้แต่งานไม่สวย
10	ไม่แน่ใจ
11	ไม่ได้ เนื่องจากงานของเด็กนั้นเร่งรีบจะไม่สมบูรณ์
12	อาจจะได้ เพราะคือการเขียนลายไทยเหมือนกัน
13	ไม่ได้ เนื่องจากเด็กขาดสมาธิ
14	ยาก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กจะสมาธิสั้น
15	ยาก เนื่องจากสมาธิของเด็กมีจำกัด

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนานั้นจะสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยได้ดีหรือไม่ จากคำตอบในแบบสอบถามพบว่าผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้ยาก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กจะสมาธิสั้น(5คน) ไม่สามารถจดจ่ออยู่กับงานได้นาน(1คน) และมักจะเร่งรีบไม่สมบูรณ์(1คน) ดังนั้นการวาดทั่วไปนั้นพัฒนาสมาธิของผู้เรียนได้น้อย(1คน) ยังมีผู้เรียนที่ไม่แน่ใจว่าการสอนลายไทยทั่วไปจะสามารถฝึกให้ผู้เรียนวาดได้ดี(1คน) และผู้เรียนบางคนให้ความเห็นว่าอาจจะได้(1คน) เพราะคือการ

เขียนลายไทยเหมือนกัน โดยมีผู้เรียนที่ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างไปว่าการสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มี การฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนานั้น สามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยได้ดี เนื่องจากการฝึกเขียนลายไทยเหมือนกัน(1คน

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านประโยชน์ของกิจกรรมวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

ลำดับนักเรียน	ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อกิจกรรมวาดลายไทย
1	ช่วยฝึกสมาธิ, ไม่ดีเนื่องจากขาดสมาธิ
2	ดีเพราะทำให้เกิดสมาธิ, ไม่ดีเพราะจะไม่ได้ฝึก เป็นคนขาดสมาธิ
3	ดีเพราะเป็นการฝึกสมาธิ, ถ้าผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกวาดด้วยกิจกรรมนี้จะทำได้ไม่ดี
4	ดีเพราะทำให้รู้จักลายกระหนก, ไม่ดีเพราะเด็กส่วนมากไม่มีสมาธิ
5	ดีเพราะทำให้เข้าใจลายไทย, ไม่ดี
6	ดี เพราะทำให้สงบ, ไม่ดี
7	ดี เพราะทำให้จดจ่อกับเส้น, อาจจะดี เพราะวาดลายไทยเหมือนกัน
8	ดี เพราะทำให้นิ่ง, ไม่ดี เพราะเด็กไม่มีสมาธิมากพอ
9	ดี, ไม่ดี
10	ดีเพราะเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย, ดี เพราะจะสามารถฝึกคิดนอกกรอบได้
11	ดี เพราะทำให้เด็กนิ่งได้, ไม่ดีเพราะเด็กไม่มีสมาธิ
12	ดี, ไม่ดี
13	ดี เพราะเป็นการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย, ไม่ดีเพราะเด็กไม่มีความสงบ
14	ดี เพราะช่วยพัฒนาการวาดให้ดีขึ้น, ไม่ดีเพราะไม่มีสมาธิ
15	ดี เพราะเป็นการฝึกสมาธิ, ไม่ดีเพราะเด็กยังไม่สามารถควบคุมตัวเองได้

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนในด้านประโยชน์ของกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย พบว่าผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการวาดลายไทยนั้นดี(15คน) เนื่องจากเป็น

การฝึกสมาธิ(4คน) ทำให้ผู้เรียนนั่ง สงบและจดจ่ออยู่กับเส้น(5คน) นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนเข้าใจ ปลายไทยเช่นลายกระหนกมากขึ้น(2คน) และเป็นการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย(1คน)

ในส่วนข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นที่ว่าถ้าไม่ได้รับการฝึกวาดด้วย กิจกรรมนี้ ผู้เรียนจะไม่สามารถเขียนลายไทยได้ดี(13คน) เพราะเด็กขาดสมาธิในการทำงาน(6คน) ยัง ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้(1คน) และไม่มีความสงบ(1คน) โดยมีผู้เรียนที่ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างไป ว่าถ้าไม่ได้รับการฝึกวาดด้วยกิจกรรมนี้ ผู้เรียนก็สามารถเขียนลายไทยได้ดี(2คน) เนื่องจากเป็นการ วาดลายไทยเหมือนกัน(1คน) และเด็กจะสามารถพัฒนาความคิดนอกกรอบได้(1คน)

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนด้านการพัฒนารูปแบบการสอนเพิ่มเติมและ กิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง

ลำดับนักเรียน	กิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง
1	การวาดลายกระหนก เนื่องจากละเอียดและใช้ระยะเวลาานานเกินไป
2	ไม่แน่ใจ
3	ควรปรับเวลามากขึ้นในทุกกิจกรรม เพราะลายไทยเป็นงานละเอียด
4	ไม่มี
5	ไม่มี
6	ลายกระหนกควรมีแบบที่ง่ายกว่านี้
7	สภาพบรรยากาศควรเย็นสบายกว่านี้
8	กิจกรรมวาดลายไทยควรมีการให้ผู้เรียนฝึกวาดเส้น
9	ไม่มี
10	ไม่มี
11	ไม่มี
12	ไม่มี
13	ในการสอนวาดลายไทย อยากให้ผู้สอนมีตัวอย่างลายแบบ 3 มิติในคอมพิวเตอร์ ให้ชม
14	ไม่มี

15	ไม่มี
----	-------

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการพัฒนารูปแบบการสอนและกิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง โดยมีผู้เรียนบางส่วนที่มีความเห็นในด้านการพัฒนารูปแบบการสอนและการปรับปรุงกิจกรรม ซึ่งผู้เรียนมีความเห็นว่าควรปรับปรุงกิจกรรมการวาดลายกระหนก เนื่องจากละเอียดและใช้ระยะเวลานานเกินไป(1คน) โดยมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าลายกระหนกควรมีแบบที่ง่ายกว่านี้(1คน) ซึ่งกิจกรรมวาดลายไทยควรมีการให้ผู้เรียนฝึกวาดเส้น(1คน) และในการสอนวาดลายไทย ผู้เรียนมีความประสงค์ให้ผู้สอนมีตัวอย่างลายไทยแบบ 3 มิติในคอมพิวเตอร์ให้ชมด้วย(1คน) นอกจากนี้ในด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน มีผู้เรียนให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสภาพบรรยากาศในชั้นเรียนควรเย็นสบายกว่านี้ ห้องปฏิบัติการศิลปะนั้นร้อนเกินไป(1คน) ในส่วนของเวลาเรียน มีผู้เรียนมีผู้เรียนให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรปรับเวลามากขึ้นในทุกกิจกรรม เพราะลายไทยเป็นงานละเอียด (1คน)

ส่วนที่ 2 : มาตรฐานระดับความพึงพอใจ (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

ตารางที่ 17 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรม

ข้อที่	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1	ผู้สอนเตรียมการสอน เช่น แผนบทเรียน และ อุปกรณ์การเรียนการสอน	4.66	0.47	มากที่สุด
2	ผู้สอนใช้สื่อการสอนประกอบอย่างเหมาะสม เช่น Power Point แผ่นใส	4.46	0.49	มาก
3	ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เช่น ตัวอย่าง, คำถาม และเปิดโอกาสให้มีการซักถาม	4.73	0.44	มากที่สุด
4	ผู้สอนตอบคำถามผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น	4.6	0.48	มากที่สุด
5	ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ	4.53	0.49	มากที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
6	ผู้สอนใช้คำพูดอย่างเหมาะสม	4.86	0.33	มากที่สุด
7	ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุข	4.73	0.44	มากที่สุด
8	ผู้เรียนมีความรอบคอบในการทำงาน	4.26	0.57	มาก
9	ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย	4.33	0.59	มาก
10	ผู้เรียนมีความสงบ มีสมาธิมากยิ่งขึ้น	4.26	0.67	มาก

จากตารางที่ 17 เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการสอนวาดลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในส่วนที่ 1 เป็นมาตราส่วนการประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 10 ข้อ สามารถแบ่งได้ 2 ส่วนคือ ส่วนความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอน และส่วนความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการสอนวาดลายไทย จากการทำแบบสอบถามพบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและพึงพอใจในการเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอน ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอน ดังเช่นข้อ 1 ซึ่งเด็กเห็นว่าผู้สอนมีการเตรียมการสอน เตรียมบทเรียนการสอนและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดี ($\bar{x} = 4.66$) และในข้อ 2 เด็กเห็นว่าผู้สอนสามารถใช้สื่อการสอนประกอบอย่างเหมาะสม เช่น Power Point หรือแผ่นใสปรุฉาย ($\bar{x} = 4.46$) นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความคิดเห็นว่าคุณสอนสามารถใช้เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจได้ดี เช่น การใช้ตัวอย่างระหว่างการสอน, การใช้คำถามในการสอน และเปิดโอกาสให้มีการซักถาม ตามความคิดเห็นในข้อ 3 ($\bar{x} = 4.73$) โดยผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ ในข้อที่ 5 ($\bar{x} = 4.53$) และผู้สอนใช้คำพูดอย่างเหมาะสมในการเรียนการสอน ในข้อที่ 6 ($\bar{x} = 4.66$) นอกจากนี้เด็กนักเรียนคิดว่าผู้สอนสามารถตอบคำถามผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น ตามความคิดเห็นในข้อ 4 ($\bar{x} = 4.6$)

ในด้านความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย ตามความคิดเห็นในข้อ 9 ($\bar{x} = 4.33$) และเด็กรู้สึกมีความสุข มีสมาธิมากยิ่งขึ้น ในข้อที่ 10 ($\bar{x} = 4.26$) นอกจากนี้ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุขตามที่ปรากฏใน

ข้อ 7 ($\bar{x} = 4.73$) และคิดว่าตนเองมีความรอบคอบในการทำงาน ในข้อที่ 8 ($\bar{x} = 4.26$)

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ผู้เรียนรู้สึกชอบและสนุกกับกิจกรรมการสอน (2คน)

4.4 ผลการวิเคราะห์ทักษะก่อนและหลังเรียน - ค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากการใช้แบบทดสอบการวาดลายไทย ระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

4.4.1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ร้อยละ ของคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ก่อนและหลังเรียน

เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังจากที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา โดยมีสมมุติฐานการวิจัยคือ กลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการวาดเส้นแบบต่างๆ หลังเรียน สูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการวาดเส้นแบบต่างๆ ก่อนเรียน ซึ่งมีคะแนนรวมในด้านทักษะ ดังนี้

ตารางที่ 18 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบต่างๆ ก่อนและหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

คะแนน	ค่ามัชฌิมเลขคณิต $\bar{x}$	ร้อยละ %	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	t-test	Sig (p)	จำนวนประชากร (N)
ก่อนเรียน	7.26	36.3	1.06	-8.82	0.00	15
หลังเรียน	12.66	63.3	2.11			15

*p < .05

จากตารางที่ 18 พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 15 คน หลังเรียนเท่ากับ 12.66 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.4 ซึ่งสูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ ก่อนได้รับการสอนโดยใช้แบบทดสอบการวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา ซึ่งเมื่อตรวจสอบโดยสถิติทดสอบที่ ที่ระดับ.05 พบว่า มีค่าทดสอบที่ (t-test) เท่ากับ -8.82 โดยมีค่า Sig = 0.00 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ แสดงว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนี้

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนรายบุคคล (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ลำดับนักเรียน	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน
1	7	12
2	9	15
3	7	14
4	9	16
5	8	14
6	7	10
7	6	10
8	7	12
9	6	11
10	9	17
11	7	13
12	7	11
13	6	10

14	6	12
15	8	13
ค่าเฉลี่ยรวม $\bar{x}$	7.26	12.66

จากตารางที่ 19 พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในรายบุคคล ก่อนเรียน และหลังเรียนพบว่ามีค่าแตกต่างกัน โดยค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนหลังเรียนสูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนก่อนเรียน

ตารางที่ 20 เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนา ด้านทักษะก่อนและหลังเรียน

ผลงาน	ทักษะ				
	คะแนนรวม (เต็ม 20 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความสมบูรณ์ (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความถูกต้อง สวยงาม (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	การเก็บ รายละเอียด (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความ สะอาด (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)
ก่อน เรียน	7.26 (36.3%)	1.6 (32%)	1.6 (32%)	1.5 (30%)	2.5 (50%)
หลังเรียน	12.66 (63.3%)	2.9 (58%)	3.8 (76%)	2.8 (56%)	3.1 (62%)

จากตารางที่ 20 พบว่าการสอนวาดเส้น (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ตามหลักกายานุปัสสนา ทำให้ผู้เรียน มีคะแนนรวมด้านทักษะในการวาดเส้นสูงขึ้น เมื่อพิจารณาจากคะแนนก่อนเรียนในแต่ละด้านจะพบว่าคะแนนเฉลี่ยในด้านการเก็บรายละเอียด น้อยที่สุดคือ 1.5 (30%) รองลงมาคือความถูกต้องสวยงาม คือ 1.6 (32%) และความสมบูรณ์ 1.6 (32%) และความสะอาด 2.5 (50%) ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยทักษะในการวาดเส้นสูงขึ้นทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะทักษะด้าน

ความถูกต้องสวยงาม ที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุด จากเดิม 1.6 (32%) เป็น 3.8 (76%)

4.4.2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ร้อยละ ของคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ก่อนและหลังเรียน

เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังจากที่ได้รับ การสอนโดยใช้รูปแบบการสอนวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา โดยมีสมมุติฐานการวิจัยคือ กลุ่ม ตัวอย่างประชากรนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการวาด ลายไทย หลังเรียน สูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการวาดลายไทยก่อนเรียน ซึ่งมีคะแนนรวม ในด้านทักษะ ดังนี้

ตารางที่ 21 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ร้อยละ ของคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลาย กระจัง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบต่างๆ ก่อนและ หลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

คะแนน	ค่ามัชฌิมเลขคณิต $\bar{x}$	ร้อยละ %	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	t-test	Sig (p)	จำนวน ประชากร (N)
ก่อนเรียน	5.86	29.3	0.71	-10.2	0.00	15
หลังเรียน	11.8	59	2.13			15

*p < .05

จากตารางที่ 21 พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 15 คน หลังเรียนเท่ากับ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ซึ่งสูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดลายไทยก่อนได้รับการสอนโดยใช้ แบบทดสอบการวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา ซึ่ง เมื่อตรวจสอบโดยสถิติทดสอบที ที่ระดับ.05 พบว่า มีค่าทดสอบที (t-test) เท่ากับ -10.2 โดยมีค่า Sig = 0.00 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ แสดงว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนน

ผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนี้

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน รายบุคคล (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ลำดับนักเรียน	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน
1	5	10
2	7	15
3	6	14
4	7	15
5	5	11
6	5	9
7	6	9
8	6	11
9	5	14
10	6	15
11	6	10
12	7	10
13	6	12
14	5	11
15	6	11
ค่าเฉลี่ยรวม $\bar{x}$	5.86	11.8

จากตารางที่ 22 พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ตามหลักกายานุปัสสนาของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในรายบุคคล ก่อนเรียนและหลังเรียนพบที่มีความแตกต่างกัน โดยค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนหลังเรียนมากกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนก่อนเรียน

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตจากการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจิ่ง)
ตามหลักกายานุปัสสนา ด้านทักษะก่อนและหลังเรียน

ผลงาน	ทักษะ				
	คะแนนรวม (เต็ม 20 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความสมบูรณ์ (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความถูกต้อง สวยงาม (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	การเก็บ รายละเอียด (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)	ความสะอาด (เต็ม 5 คะแนน) $\bar{x}$ (%)
ก่อน เรียน	5.86 (29.3%)	1.3 (26%)	1.1 (22%)	1.1 (22%)	2.3 (46%)
หลัง เรียน	11.8 (59%)	3.2 (64%)	3.5 (70%)	2.4 (48%)	2.7 (54%)

จากตารางที่ 23 พบว่าการสอนวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจิ่ง) ตามหลักกายานุปัสสนา ทำให้ผู้เรียน มีคะแนนรวมด้านทักษะในการวาดลายไทยสูงขึ้น เมื่อพิจารณาจากคะแนนก่อนเรียนในแต่ละด้านจะพบว่าคะแนนเฉลี่ยในด้าน น้อยที่สุดคือคะแนนความถูกต้อง คือ 1.1 (22%) และคะแนนการเก็บรายละเอียดคือ 1.1 (22%) รองลงมาคือคะแนนความสมบูรณ์ คือ 1.3 (26%) และคะแนนความสะอาด คือ 2.3 (46%) ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยทักษะในการวาดเส้นสูงขึ้นทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะทักษะด้านความถูกต้องสวยงามที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดจากเดิม 1.1 (22%) เป็น 3.5 (70%)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้เสนอ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

1. อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยในรายวิชาด้านศิลปะไทย จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
2. อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
3. ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
4. พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน จำนวน 3 องค์ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

5. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและการประเมินผลทางศิลปศึกษา ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการ สร้างแบบการสอนจำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

6. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายมัธยม ที่เรียนวิชาศิลปะศิลปะสร้างสรรค์หรรษา จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยเครื่องมือดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย และสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยโครงสร้างของคำถามสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยและครูระดับมัธยมศึกษาจะมีลักษณะเหมือนกัน แต่ความละเอียดของคำถามจะมีความแตกต่างกัน

2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สำหรับศึกษาความคิดเห็นของศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย

3. แบบสัมภาษณ์เพื่อการสำหรับศึกษาความคิดเห็นของพระครูสอนกรรมฐาน

4. แบบสังเกตกิจกรรมการสอนเพื่อการวิจัย (สำหรับอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยและสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา) โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสอนลายไทย โดยการสังเกตจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยและครูระดับชั้นมัธยมศึกษา

5. แบบสังเกตกิจกรรมการสอนสมาธิ(สำหรับพระครูสอนกรรมฐาน) โดยใช้รูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนสมาธิตามแนวภยานุปัสสนาเพื่อนำมาพัฒนาการวาดลายไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

6. แผนการจัดการเรียนรู้การวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักภยานุปัสสนา ที่ได้จากการสังเคราะห์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะไทยและภยานุปัสสนา

นุ๊ปัสสนา จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละแผนประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา การสอน, กิจกรรมการสอน, สื่อการสอน, การประเมินผล

7. แบบทดสอบทักษะการวาดภาพลายไทย เพื่อใช้วัดระดับทักษะของผู้เรียนก่อนเรียน (Pre - test) และหลังเรียน (Post - test) โดยให้ผู้เรียนวาดลายไทยตามที่โจทย์กำหนดให้ การประเมินผล ประเมินจาก 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านความสมบูรณ์ของผลงาน, ด้านความถูกต้องสวยงามของ ผลงาน, การเก็บรายละเอียดของผลงาน, ด้านความสะอาดของผลงาน

8. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรมระหว่างเรียน, แบบสังเกต พฤติกรรมที่แสดงถึงสมาธิ, พฤติกรรมระหว่างวาดลายไทย, แบบสังเกตพัฒนาการในการวาดลายไทย ของผู้เรียน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้เรียน ระหว่างการสอนวาดลายไทย

9. แบบประเมินผลงานนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ประเมินผลงานการวาดลายไทย ของนักเรียน ประกอบไปด้วยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ด้านความสมบูรณ์ของผลงาน, ด้านความถูกต้องสวยงามของผลงาน, การเก็บรายละเอียดของผลงาน, ด้านความสะอาดของผลงาน ซึ่งแต่ละด้าน มีคะแนนเต็ม 5 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน

10. แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน มี 2 ส่วนประกอบด้วย แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) และแบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียนแบบปลายเปิด (Open end) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพ ลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุ๊ปัสสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความ และอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

2. นำเครื่องมือที่ได้จัดทำขึ้น(แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการสอน) ไปตรวจเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านคือ อาจารย์มหาวิทยาลัย 2 ท่านและพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน 1 ท่าน

3. นำเครื่องมือ(แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการสอน) ที่ผ่านการตรวจสอบไปใช้สัมภาษณ์และสังเกตการสอน เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสอนलयไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญาผ่านองค์ประกอบ 5 ประการคือ 1) จุดประสงค์การสอน 2) การกำหนดเนื้อหาการสอน 3) กิจกรรมการสอน 4) สื่อการสอน 5) การวัดประเมินผลการสอน โดยสัมภาษณ์และสังเกตการสอนผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน, อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 5 คน, ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทยจำนวน 5 คน, พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน จำนวน 3 องค์

4. เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบของแต่ละท่านมาจัดเป็นตาราง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นประเด็นต่างๆ แล้วจึงนำผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาสร้างเป็นรูปแบบการสอนวาดलयไทย

5. นำแบบการสอน ไปทดลองสอนโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญาซึ่งผู้วิจัยทำการทดลองและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ก่อนการทดลองผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างประชากรทำการทดสอบความสามารถในการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ)และเขียนलयไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง)ก่อนเรียน(Pretest) จากนั้นผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการวาดलयไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญาจำนวน 4 แผน ไปสอนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ระยะเวลาในการสอน 4 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวม 4 ชั่วโมง เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ เมื่อดำเนินการสอนจนครบตามแผนการจัดการเรียนรู้ จึงมีการทดสอบหลังเรียน (Post-test) เพื่อวัดระดับความสามารถในการวาดเส้นและวาดलयไทย โดยให้นักเรียนวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ)และเขียนलयไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง) ซึ่งเป็นโจทย์เดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน จากนั้นจึงให้นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนวาดภาพलयไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา แล้วนำคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากแบบทดสอบการวาดलयไทย มาวิเคราะห์ผลคะแนน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างรูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาจากผลการสัมภาษณ์, สังเกตการสอนจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 5 คน, อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน, ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทยจำนวน 5 คน, พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน จำนวน 3 องค์และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการสอนมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา หลังจากนั้นจึงนำรูปแบบการสอนที่สมบูรณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายมัธยมและนำผลการทดลองมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการสอน สามารถสรุปการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา
2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสังเกตการสอนเพื่อศึกษารูปแบบการสอนของผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนลายไทยและการสอนสมาธิ
3. ผลการจัดการเรียนรู้จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ จากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญาไปใช้ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้
  - 3.1 ผลจากคำสัมภาษณ์เลขคณิตคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน
  - 3.2 ผลจากคำสัมภาษณ์เลขคณิตคะแนนผลงานการเขียนลายไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน
  - 3.3 ผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัญญา หลังการเรียน

1. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย เพื่อทำการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอน โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการสร้าง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา ศิลปินที่ทำงานด้านจิตรกรรมไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน ผ่านองค์ประกอบ 5 ประการคือ 1) จุดประสงค์การสอน 2) การกำหนดเนื้อหาการสอน 3) กิจกรรมการสอน 4) สื่อการสอน 5) การวัดประเมินผลการสอน เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำมาวิเคราะห์และเสนอรูปแบบการสอนตามองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้

ด้านการตั้งจุดประสงค์การสอน

จากการวิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในการตั้งจุดประสงค์การสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรตั้งจุดประสงค์หลักให้ผู้เรียนรู้ลายไทยเบื้องต้นเป็นลำดับแรก ฝึกให้เกิดทักษะในการวาดลายพื้นฐานตามแบบแผนจิตรกรรมไทยประเพณีได้ในเบื้องต้น โดยการให้ผู้เรียนได้วาดรูปลายง่ายๆ เช่นวงกลม ประจายาม จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิจดจ่ออยู่กับงาน เด็กจะเกิดสมาธิโดยอัตโนมัติจากการใช้พู่กันวาดเส้น ดังนั้นผู้สอนจึงควรกำหนดให้นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิเพราะเมื่อให้เด็กวาดลายไทยแล้วสมาธิจะเกิดขึ้นเองไปในตัว นอกจากนี้ในระหว่างการเรียนรายวิชาศิลปะไทย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในระดับเบื้องต้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะไทยผ่านการเรียนประวัติศาสตร์ ผู้สอนจึงควรให้ผู้เรียนสามารถวิจารณ์งานศิลปะไทยได้ตามวัยและความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งการสอนในเบื้องต้น อาจให้เด็กค้นคว้าภาพประทับใจมาพูดหน้าชั้น อิงกับหลักศิลปะวิจารณ์ คือการดูข้อดีข้อด้อย อธิบายเป็นคำพูดสั้นๆ

จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการสอนด้านการตั้งจุดประสงค์การสอน ควรสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการวาดลายไทยพื้นฐาน โดยการวาดรูปลายง่ายๆ และควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะและศิลปะวิจารณ์

ด้านเนื้อหาการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านเนื้อหาการสอนพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าเอกสารประกอบการสอนควรมีเนื้อหาด้านทฤษฎี ประวัติศาสตร์ และพื้นฐานลายในรูปแบบต่างๆ โดยลายไทยเบื้องต้นที่เหมาะสมกับการฝึกสมาธิต้องเป็น ลายง่ายๆ เช่น ลายกระจัง, ประจายาม, พุ่มข้าวบิณฑ์, กระจง โดยในระหว่างการฝึกเขียนลาย ผู้เรียนควรฝึกสมาธิควบคู่กับการฝึกเขียน ควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ ฝึกสมาธิกับการเขียนเส้นโดยใช้จิตจดจ่อกับเส้นด้วยสายตาและมือด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย อาจใช้สื่อที่กระตุ้นให้เกิดสมาธิ เช่น ดุวิดีโอ หรืออาจกำหนดสมาธิแทรกในการสอน สร้างเป็นรูปแบบการบูรณาการทำสมาธิและลายไทย นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นว่าเนื้อหาของการสอนควรสอนให้ผู้เรียนสามารถนำเสนองาน หน้าชั้นเรียนได้ เพื่อฝึกให้เด็กได้แสดงออก แต่ผู้เรียนต้องวิจารณ์โดยมีพื้นฐานของความรู้ในหลักการ วิจารณ์ ควรใช้เวลาที่เหลือในช่วงสุดท้ายของการสอนสำหรับการฝึกวิจารณ์งานศิลปะ โดยการฝึกให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกนั้นเป็นสิ่งที่ดีแต่ต้องกำหนดอย่างมีขอบเขต ยกตัวอย่างเช่นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอน ในเบื้องต้นยังไม่ควรให้ผู้เรียนกำหนดกิจกรรมการสอน ควรปูพื้นฐานเบื้องต้นโดยให้ผู้เรียนศึกษาตามแบบแผนก่อน เพราะผู้เรียนยังไม่มีความรู้ในกิจกรรมการ สอน

จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการสอนด้านเนื้อหาการ สอนควรมีด้านประวัติศาสตร์และการปฏิบัติ โดยใช้ลายง่ายๆฝึกสมาธิ เช่น ลายกระจัง, กระจง อาจ ใช้สื่อที่กระตุ้นให้เกิดสมาธิ เช่น ดุวิดีโอ นอกจากนี้เวลาที่เหลือควรฝึกผู้เรียนวิจารณ์งานในช่วง เวลาว่าง

ด้านกิจกรรมการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านกิจกรรมการสอน ผู้เชี่ยวชาญมี ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าต้องมีการศึกษาประวัติความเป็นมาของแม่ลายต่างๆ หลังจากนั้นจึงฝึก ทักษะการเขียนลายพื้นฐาน โดยฝึกคัดลอกลายและขึ้นโครงอย่างเป็นขั้นตอน โดยผู้เชี่ยวชาญได้กล่าว เพิ่มเติมว่าการวาดตามแบบที่ครูกำหนดโดยฝึกผู้เรียนเขียนเส้น ตัดเส้นด้วยความจดจ่อ จะทำให้ ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายการทำงานชัดเจนเช่นเวลา,ขนาด อาจสร้าง

แรงจูงใจโดยการดูวิดีโอหรือให้ดูภาพใน Power point หลังจากนั้นจึงวาดซ้ำๆจนชำนาญ การให้อิสระกับนักเรียน ให้นั่งตามสบายจะช่วยให้เด็กผ่อนคลายการทำงานโดยบรรยากาศที่สงบ โดยกลุ่มพระภิกษุยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิจะต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความนิ่งสงบก่อน เพื่อเป็นการฝึกสติก่อนการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า วิชาलयไทย ควรจัดห้องเรียนให้มีสื่องานศิลปะลายไทยที่น่าสนใจรอบๆห้องโดยแสงภายในห้อง, อุณหภูมิ และบรรยากาศที่สงบเงียบก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน ดังนั้นบรรยากาศภายในห้องก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน ในส่วนของพฤติกรรมผู้เรียน ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรกำหนดเงื่อนไขการเข้าชั้นเรียนในตอนต้นเพื่อให้ผู้เรียนมีวินัยเรื่องความตรงเวลาและไม่มาสาย ในด้านการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นการเรียนเป็นกลุ่มจะดีกว่า เพราะสนุกกว่าเรียนคนเดียวแต่ครูต้องอธิบายทีละคน เพราะในระดับมัธยมการฝึกรายบุคคลจะทำให้เด็กอึดอัดกว่าเรียนเป็นกลุ่มเพราะเด็กต้องการมีเพื่อนเรียนด้วย โดยกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เมื่อผู้สอนเห็นผู้เรียนคนไหนมีแววกก็ค่อยจับแยกมาฝึกเดี่ยวได้

จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการสอนด้านกิจกรรมการสอน ควรสอนให้ผู้เรียนฝึกคัดลอกลายอย่างเป็นขั้นตอน อาจสร้างแรงจูงใจด้วยกิจกรรมการดูวิดีโอ และภาพลายไทย ภายในชั้นเรียนควรมีภาพงานและบรรยากาศที่สงบเงียบ แสง อุณหภูมิที่เหมาะสม ในด้านพฤติกรรมควรกำหนดเงื่อนไขด้านวินัยเช่นเรื่องความตรงเวลา และควรฝึกผู้เรียนเป็นกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนสนุกกว่าเรียนเดี่ยว

ด้านสื่อการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านสื่อการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าสื่อการสอนที่ทำให้เกิดสมาธิควรเป็นสื่อเอกสาร แผ่นซีดี สื่อภาพ ที่มาจากพาวเวอร์พอยท์และสื่อมัลติมีเดียร์ต่างๆโดยอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรมีภาพเคลื่อนไหวประกอบการสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย เน้นภาพประกอบ เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะสนใจในภาพและรูปแบบที่ตื่นตาตื่นใจ การให้ผู้เรียนดูภาพวาดลายไทยก่อน จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน โดยศิลปินแนะนำให้ผู้เรียนดูภาพง่ายๆเช่นวงกลมซึ่งเป็นลายที่ผู้สอน

ควรใช้ในการสอนเบื้องต้น อาจใช้งานจิตรกรรมไทยติดโดยรอบห้องเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ในส่วนของสื่อการสอนภายนอกชั้นเรียน อาทิเช่น โบราณสถานต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สื่อการสอนจากสถานที่จริง เช่น พิพิธภัณฑ์ สามารถพัฒนาความสนใจของเด็กแต่ไม่ทำให้เกิดสมาธิ เพราะเด็กมัธยมยังไม่มีสมาธิในการรับชม เป็นเพียงสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจและเสริมแรงให้เด็กเท่านั้น โดยกลุ่มอาจารย์ระดับมัธยมได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรให้เด็กเรียนในชั้นเรียนจนเข้าใจ, ชำนาญ จึงค่อยออกไปชม

จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการสอนด้านสื่อการสอนควรเป็นสื่อการสอนที่เน้นภาพประกอบ อาจเป็นใบความรู้ สื่อภาพที่มาจากพาวเวอร์พอยท์ ควรเป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีความหลากหลาย อาจใช้งานลายไทยติดโดยรอบห้องเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน

ด้านการประเมินผลการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านสื่อการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การประเมินผลควรมี 3 ด้าน คือด้านพุทธิพิสัย (พฤติกรรมความคิด) จิตพิสัย (พฤติกรรมด้านจิตใจ, ความซาบซึ้ง, ทศนคติ) และทักษะพิสัย (พัฒนาการการเคลื่อนไหว, การปฏิบัติงาน) แต่ผู้สอนต้องเน้นด้านทักษะพิสัย เป็นเกณฑ์สำคัญ โดยในส่วนของจิตพิสัยนั้นสามารถประเมินผลได้จากการสังเกตในชั้นเรียน, ดูการเข้าชั้นเรียน, การส่งงาน, การแต่งกาย, การพูดจา, การสัมภาษณ์, การทำงานและผลงาน นอกจากนี้การสอนลายไทยยังต้องใช้การประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของการสอนในแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน โดยในส่วนของจิตพิสัยอาจใช้เพียง 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ในส่วนการประเมินการเรียนลายไทย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องมี pre-test และ post-test แต่จะให้คะแนนในส่วนหลัง คือวัดเฉพาะหลังการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสอบ นอกจากนี้ในระหว่างการเรียนรู้ต้องประเมินโดยการสังเกตดูความก้าวหน้าของพัฒนาการในแต่ละขั้นตอนและประเมินผลทั้งหมด แยกเป็นผลงาน, รายงาน, จิตพิสัย ในส่วนของทฤษฎีนั้น ผู้สอนต้องให้ความสำคัญในด้านทฤษฎีด้วย เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎีเป็นส่วนประกอบ แต่จะให้คะแนนได้ไม่มาก ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์

จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการประเมินผลการสอน ผู้สอนควรประเมินผล 3 ด้าน คือด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย โดยจิตพิสัยนั้นจะประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนโดยให้คะแนนในอัตราส่วนที่น้อยกว่าทักษะพิสัยและควรมี pre-test และ post-test เพื่อวัดผลการเรียน นอกจากนี้ในด้านทฤษฎีต้องการประเมินด้วยโดยให้คะแนนในอัตราส่วนที่น้อยกว่าด้านทักษะ

2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสังเกตเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตในการวิจัย เพื่อทำการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอน โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการสร้างรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการสอน โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำผลการสังเกตมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านความพร้อมของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด

ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ - ผู้ถ่ายทอดมีการเตรียมแผนการสอนเป็นอย่างดี โดยในระดับมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนมี มคอ.3 คือรายละเอียดของรายวิชา(Course Specification) ด้านศิลปะไทย เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นสอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในหลักสูตร ซึ่งแตกต่างจากอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาที่มีแผนการสอนวิชาศิลปะตามหลักสูตรแกนกลาง โดยลายไทยเป็นเพียงส่วนหนึ่งในวิชาบังคับเท่านั้น ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานนั้น มีแผนการจัดการเรียนการสอนเป็นของตนเอง โดยเนื้อหาขึ้นอยู่กับรายวิชากรรมฐานที่ท่านนั้นสอน

ด้านบุคลิกภาพ - กลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแสดงออกทางบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป โดยในกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีบุคลิกลักษณะในการสอนที่เป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดีเพื่อให้นักเรียนเกิดความเป็นกันเอง นอกจากความเป็นกันเองผู้สอนต้องสามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างมีหลักการไม่วกแวก โดยในระหว่างการสอน ผู้สอนจะแนะนำเด็กเป็นรายบุคคล โดยเดินดูงานเด็กเป็นระยะๆเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงตัวของเด็กได้ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานนั้นมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากกลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและมัธยมในบางส่วน

เนื่องจากการสอนวิชาสมาธิ ดังนั้นผู้สอนจึงอารมณ์ดีแต่มีบุคลิกที่ตั้งมั่น, มั่นคงและสงบนิ่งในระหว่างการสอน จึงสามารถสรุปได้ว่าครูผู้สอนที่เป็นครูวิชาलयไทยและพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานนั้น มีบุคลิกการวางตัวในการสอนที่แตกต่างกันเนื่องจากเนื้อหาวิชาที่ต่างกัน แต่มีสิ่งที่สอดคล้องกันคือ ผู้สอนต้องมีอารมณ์ที่สโลในระหว่างการสอน

ด้านสื่อการสอนและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน - กลุ่มตัวอย่างมีสื่อการสอนหลายรูปแบบ โดยสื่อการสอนที่มีการใช้ในการจัดการเรียนการสอนชั้นเรียนเหมือนกันคือ Power Point เนื่องจากเป็นสื่อที่สะดวกต่อการใช้งานทั้งด้านทฤษฎีและผลงานตัวอย่าง ผู้เรียนสามารถดูภาพประกอบและอ่านเนื้อหาไปพร้อมๆกับการบรรยายได้ นอกจากนี้อาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษายังมีสื่อการสอนที่สอดคล้องกันในหลายแบบ อาทิเช่น สื่อภาพถ่าย, แบบฝึกการวาดลายไทยต่างๆทั้งใบงานและใบความรู้ เป็นสื่อการสอนที่เข้าถึงตัวผู้เรียนได้ง่าย สามารถอ่านเองได้โดยฟังคำพูดของผู้สอนเป็นตัวประกอบ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการใช้สื่อการสอนที่สอดคล้องกับอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม อาทิเช่น สื่อ Power Point, ใบความรู้และหนังสือเป็นต้น นอกจากนี้ ในส่วนของอุปกรณ์การเรียน พบว่าอาจารย์ทั้ง 3 กลุ่ม มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนให้ผู้เรียนหลายชนิด โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมที่เน้นการเตรียมอุปกรณ์จำเป็นที่ใช้ในการสอนศิลปะไทย อาทิเช่น ไม้กระดาน, กระดานดำ, ชอล์ก, สีฝุ่น, กระดาษ, ดินสอ, สี เป็นต้น ในส่วนของพระภิกษุที่ใช้การสอนสมาธิตามหลักสติปัฏฐานนั้นจะเตรียมกระดาษให้ผู้สอนใช้ในการจดบันทึก

ด้านผู้รับการถ่ายทอด - ผู้เรียนวิชาศิลปะทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย มีการเตรียมอุปกรณ์ทางศิลปะมาใช้ในการเรียน อาทิเช่น กระดานสีฝุ่น, จานสี, ดินสอ, สมุด, ไม้บรรทัด เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการทำงานศิลปะทั้งสิ้น ในส่วนของพระภิกษุผู้เรียนกรรมฐาน ผู้เรียนมีการเตรียมกระดาษเพื่อใช้ในการจดบันทึกระหว่างการเรียน ส่วนในด้านความสนใจในชั้นเรียน ผู้เรียนวิชาศิลปะทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย มีความสนใจในการเรียนที่ดี มีคนคุยบ้างแต่เล็กน้อย ในส่วนของพระภิกษุผู้เรียนกรรมฐานมีความสนใจในการเรียนและสงบนิ่งในวิชาสมาธิเป็นอย่างมาก

ด้านสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน - สภาพทั่วไปในห้องฉายไทย มีขนาดความกว้างพอที่จะให้ผู้เรียนประมาณ 30-40 คน ได้นั่งเรียน บางห้องมีโต๊ะให้นั่งและมีพื้นที่ในการตั้งเฟรมเพื่อทำงาน ส่วนในบางห้องเป็นพื้นที่โล่งโดยให้ผู้เรียนนั่งกับพื้นที่กลางห้อง โดยสภาพพื้นผนังทั่วไปในห้องฉายไทย มีสีขาวเรียบ และสว่าง ในหลายที่มีงานจิตรกรรมไทยติดอยู่โดยรอบ ในส่วนของห้องเรียนสมาธิของพระภิกษุณั้มีพื้นผนังที่เรียบขาวสว่างและมีพัดลม นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงงานในชั้นเรียน โดยในห้องเรียนวิชาฉายไทยมีการแสดงผลงานจิตรกรรมไทยโดยรอบห้อง ทั้งผลงานของรุ่นพี่และสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง ซ้องกับจิตรกรรมไทยติดอยู่บริเวณฝาผนังห้องโดยรอบ

2.2 ด้านกระบวนการถ่ายทอด

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน - กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษามีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยเกริ่นนำถึงคุณค่าและเนื้อหาที่จะเรียนก่อน โดยผู้สอนจะนำฉายต่างๆให้ผู้เรียนรับชมถามถึงความเกี่ยวข้องของกับฉายไทยและเริ่มบรรยายให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมที่จะเรียนก่อน ต่อจากนั้นจึงทบทวนงาน ในครั้งที่แล้ว ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการชักจูงผู้เรียนด้วยการพูดผ่อนคลายก่อนการสอน หลังจากนั้นจึงเข้าสู่บทเรียนโดยบรรยายเนื้อหาให้ผู้เรียนฟังในช่วงต้นคาบ หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ

ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม - ในด้านเทคนิควิธีการสอน กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมมีเทคนิคการสอนที่เริ่มต้นจากการอธิบายเนื้อหาทฤษฎีก่อนการปฏิบัติ โดยผู้สอนได้อธิบายประวัติของฉายในช่วงต้นของการเรียน มีการทบทวนความรู้ อธิบายวิธีการลงสีและให้นักเรียนดูตัวอย่างงาน หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกแบ่งแม่ลายโดยอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน มีการเปรียบเทียบลายระหว่างการบรรยายโดยอธิบายให้เห็นเป็นวิวัฒนาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในลายนั้นๆ อย่างถ่องแท้ ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน ได้มีการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนผ่อนคลายก่อน แล้วเปิดโอกาสซักถามเป็นรายบุคคล ในส่วนของการจัดกิจกรรมการสอนพบว่า กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษา มีวิธีการฝึกที่สอดคล้องกัน โดยเป็นการเน้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนงานจิตรกรรมตามที่ได้สอนไป โดยในระดับมัธยมศึกษาจะมีความละเอียดในเชิงรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นวัยที่มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานได้น้อย ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายในการสอน อาทิเช่น ให้เด็กดูภาพที่หลากหลายในใบความรู้, มีการแจกใบ

ความรู้ประกอบการวาดแม่ลายกระหนก กระจ้ง, อาจมีกิจกรรมให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือค้นคว้าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมไทยแล้วมาอภิปรายในชั้นเรียน ในส่วนระดับมหาวิทยาลัย จะเน้นการฝึกทักษะโดยให้ผู้เรียนฝึกร่างภาพ, ลงสีฝุ่น และประยุกต์งานให้หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีการสอนขั้นที่สูงขึ้นจากระดับพื้นฐาน

อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน - กลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและครูมัธยมศึกษา นิยมใช้สื่อการสอน Power Point เนื่องจากมีความสะดวกต่อการใช้งาน ผู้เรียนสามารถเห็นภาพประกอบและอ่านเนื้อหาไปพร้อมๆกับการบรรยายได้ ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนดูภาพจิตรกรรมไทยที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจในการสร้างงานจิตรกรรม โดยศึกษาผ่านใบความรู้, แผ่นสไลด์, พิวเจอร์บอร์ดและวิดีโอ เป็นต้น ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการใช้สื่อพาวเวอร์พอยท์ในการเผยแพร่เนื้อหาธรรมะในการเรียนภาคทฤษฎี

ขั้นสรุปผลการสอน - กลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและครูมัศึกษามีวิธีการสรุปผลโดยประมวลความรู้ที่ได้เรียนมาตลอดคาบผ่านการบรรยายท้ายคาบ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ทำงานมีคุณภาพ ได้มีโอกาสนำเสนองานของตนเองเป็นตัวอย่างให้กับเพื่อนในชั้นเรียนได้รับชม ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการสรุปถึงประโยชน์ของกิจกรรมการฝึกกรรมฐานและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติในท้ายคาบ

2.3 ด้านการบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายาศของความเข้าใจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน)

กลุ่มอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยและมัธยมจะสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายก่อนการสอน โดยบรรยายให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างเป็นลำดับ โดยอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรให้ผู้เรียนได้มีอิสระในระหว่างการทำงาน โดยแก้ไขงานไปเรื่อยๆตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน และผู้สอนควรให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสบายใจและอยากเข้าเรียนมากยิ่งขึ้น ในส่วนของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานได้มีการบรรยายถ่ายทอดโดยให้ผู้เรียนสงบนิ่งก่อนการสอนจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างดี

2.4 อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

ในด้านการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนลายไทยพบว่ากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม มีวิธีการกระตุ้นผู้เรียนที่สอดคล้องกันในบางจุด อาทิเช่น การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาของไทยด้วยการเล่าประวัติศาสตร์และให้รับชมภาพงานต่างๆ ทำให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าตอบและเห็นความสำคัญของศิลปะไทย โดยอาจารย์ระดับมัธยมจะมีแรงเสริมเพิ่มเติมให้ผู้เรียนโดยการให้คะแนนพิเศษกับนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในชั้นเรียน ในด้านตัวผู้สอน อาจารย์มหาวิทยาลัยได้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การจะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนนั้น ผู้เรียนต้องเกิดความศรัทธาเคารพเชื่อมั่นในตัวผู้สอนก่อน ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านพฤติกรรมและมีวิธีการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมของชาติได้

จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างแผนการสอนจากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานและจัดทำสื่อ แล้วนำไปทดลองสอน

3. ผลการจัดการเรียนรู้จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ จากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานไปใช้ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

3.1 ผลจากค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

3.2 ผลจากค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนผลงานการเขียนลายไทย(ลายกระหนก,ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

3.3 ผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลังการเรียน

3.1 ผลจากค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน คะแนนรวมเท่ากับ 20 คะแนน พบว่า

3.1.1 ค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียน ($\bar{x} = 12.66$, คิดเป็นร้อยละ 63.3) สูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ)ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียน ($\bar{x} = 7.26$, คิดเป็นร้อยละ 36.3) อย่างชัดเจน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยสถิติทดสอบที (t-test) พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 โดยมีค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการประเมินผลผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ(เส้นตรง,เส้นโค้ง,เส้นหยักแบบต่างๆ) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่าการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสนาสติปัญญาสามารถพัฒนาทักษะในการวาดเส้น สำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้น

3.1.2 เมื่อพิจารณาแยกประเด็นตามเกณฑ์การให้คะแนนด้านทักษะ 4 ด้าน โดยนำค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ ก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกันในรายทักษะ พบว่าหลังเรียน มีคะแนนด้านทักษะที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทักษะที่ 1 ด้านความสมบูรณ์ของงาน พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 2.9$ (58%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.6$ (32%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

2. ทักษะที่ 2 ด้านความถูกต้องสวยงามของงาน พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 3.8$ (76%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.6$ (32%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

3. ทักษะที่ 3 ด้านการเก็บรายละเอียด พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 2.8$ (56%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.5$ (30%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

4. ทักษะที่ 4 ด้านความสะอาด พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 3.1$ (62%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 2.5$ (50%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะปฏิบัติหลังการเรียน มีความสามารถในการรับรู้ด้านทักษะปฏิบัติสูงขึ้นทั้ง 4 ทักษะ โดยเฉพาะทักษะด้านความถูกต้องสวยงาม ที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุดจากเดิม $\bar{x} = 1.6$ (32%) เป็น $\bar{x} = 3.8$ (76%)

3.2 ผลจากค่ามัชฌิมเลขคณิตคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน คะแนนรวมเท่ากับ 20 คะแนน พบว่า

3.2.1 ค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียน ($\bar{x} = 11.8$, คิดเป็นร้อยละ 59) สูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียน ($\bar{x} = 5.86$, คิดเป็นร้อยละ 29.3) อย่างชัดเจน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยสถิติทดสอบที (t-test) พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนการประเมินผลผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่าการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปีสนาสติปัญญาสามารถพัฒนาทักษะในการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) สำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้น

3.2.2 เมื่อพิจารณาแยกประเด็นตามเกณฑ์การให้คะแนนด้านทักษะ 4 ด้าน โดยนำค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกันในรายทักษะ พบว่าหลังเรียน มีคะแนนด้านทักษะที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทักษะที่ 1 ด้านความสมบูรณ์ของงาน พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 3.2$ (64%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.3$ (26%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)
2. ทักษะที่ 2 ด้านความถูกต้องสวยงามของงาน พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 3.5$ (70%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.1$ (22%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)
3. ทักษะที่ 3 ด้านการเก็บรายละเอียด พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 2.4$ (48%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 1.1$ (22%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)
4. ทักษะที่ 4 ด้านความสะอาด พบว่า คะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตหลังเรียน $\bar{x} = 2.7$ (54%) สูงกว่าคะแนนค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียน $\bar{x} = 2.3$ (46%) (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะปฏิบัติหลังการเรียน มีความสามารถในการรับรู้ด้านทักษะปฏิบัติสูงขึ้นทั้ง 4 ทักษะ โดยเฉพาะทักษะด้านความถูกต้องสวยงาม ที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุดจากเดิม $\bar{x} = 1.1$ (22%) เป็น $\bar{x} = 3.5$ (70%)

3.3 ผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลังการเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลังการเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนแบบปลายเปิด (Open ended)

ส่วนที่ 2 : มาตรการระดับความพึงพอใจ (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนแบบปลายเปิด (Open ended) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ข้อดังนี้

ความพึงพอใจ ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียนลายไทย โดยให้ความคิดเห็นว่าการฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาช่วยพัฒนาให้ตนเองมีสมาธิในการทำงานมากขึ้น ทำให้รู้สึกเพลินเพลินในการวาดและ ไม่น่าเบื่อ นอกจากนี้ยังทำให้รู้จักลายไทย ได้เรียนรู้ความเป็นไทยมากขึ้น

ข้อดีข้อเสียของกิจกรรม ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาเป็นการช่วยฝึกสมาธิให้กับตัวผู้เรียน โดยเมื่อฝึกวาดหลายๆครั้งผู้เรียนจะเริ่มจำรูปแบบได้ โดยเกิดความพึงพอใจและสนุกกับการเรียน ทำให้งานมีความสงบและนิ่งขึ้น เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ ในส่วนข้อเสียของกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนบางส่วนมีความคิดเห็นว่ายากและใช้เวลามากในการทำงานและทำได้ช้า

กิจกรรมที่พึงพอใจ ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียนตบฝ่านวาดลายทอง โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้นช่วยฝึกมือมีความแปลกใหม่และสนุก นอกเหนือจากนั้นยังมีผู้เรียนบางกลุ่มที่ชอบการวาดลายกระหนกและหางไหลโดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจจังหวะของลายกระหนกมากขึ้นและช่วยพัฒนาสมาธิในการวาดเส้น

ชุดกิจกรรมวาดลายไทยกับการพัฒนาทักษะ ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าคุณชุดกิจกรรมการสอนวาดภาพลายไทย สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการวาดที่ดีขึ้น โดยช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านสมาธิไปพร้อมกับการเขียน และทำให้ผู้เรียนเข้าถึงลายไทยได้ดีขึ้น

การสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการฝึกวาดลายไทยโดยขาดการกำหนดสมาธินั้นทำได้ยาก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กจะสมาธิสั้นไม่สามารถจดจ่ออยู่กับงานได้นาน และมักจะเร่งรีบไม่สมบูรณ์ ดังนั้นการวาดทั่วไปนั้นจึงพัฒนาสมาธิของผู้เรียนได้น้อย

ความเห็นของผู้เรียนต่อกิจกรรมวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการวาดลายไทยนั้นดี เนื่องจากเป็นการฝึกสมาธิ ทำให้ผู้เรียนนั่ง สงบและจดจ่ออยู่กับเส้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนเข้าใจลายไทยเช่นลายกระหนกมากขึ้นและเป็นการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย ในส่วนข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่ถ้าไม่ได้รับการฝึกวาดด้วยกิจกรรมนี้ ผู้เรียนจะไม่สามารถเขียนลายไทยได้ดี เนื่องจากเด็กนักเรียนส่วนมากจะขาดสมาธิในการทำงาน ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้และไม่มีความสงบ

การพัฒนารูปแบบการสอนเพิ่มเติมและกิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง

ผู้เรียนมีความเห็นว่าควรปรับปรุงกิจกรรมการวาดลายกระหนก เนื่องจากละเอียดและใช้ระยะเวลาานานเกินไป โดยมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าลายกระหนกควรมีแบบที่ง่ายกว่านี้ ซึ่งกิจกรรมวาดลายไทยควรมีการให้ผู้เรียนฝึกวาดลายและในการสอนวาดลายไทย ผู้เรียนมีความประสงค์ให้ผู้สอนมีตัวอย่างลายไทยแบบ 3 มิติในคอมพิวเตอร์ให้ชมด้วย นอกจากนี้ในด้านบรรยากาศในการเรียนการสอนควรเย็นสบาย เพราะในปัจจุบันห้องปฏิบัติการศิลปะนั้นร้อนเกินไป ในส่วนของเวลาเรียน มีผู้เรียนให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรปรับเวลามากขึ้นในทุกกิจกรรม เพราะลายไทยเป็นงานละเอียด

ส่วนที่ 2 : มาตรวัดระดับความพึงพอใจ (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) มีรายละเอียดดังนี้

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากหลักกายานุปัสสนา สติปัญญา ในส่วนที่ 1 เป็นมาตราส่วนการประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน พบว่า เด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีมากต่อผู้สอนและตนเองหลังการเรียน ($\bar{x}=45.42$) โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

ด้านความพึงพอใจในตัวผู้สอน ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอน ดังเช่นข้อ 1 ซึ่งเด็กเห็นว่าผู้สอนมีการเตรียมการสอน เตรียมบทเรียนการสอนและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดี ($\bar{x} = 4.66$) และในข้อ 2 เด็กเห็นว่าผู้สอนสามารถใช้สื่อการสอนประกอบอย่างเหมาะสม เช่น Power Point หรือแผ่นใสปรุลาย ($\bar{x} = 4.46$) นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความคิดเห็นว่ผู้สอนสามารถใช้เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจได้ดี เช่น การใช้ตัวอย่างระหว่างการสอน, การใช้คำถามในการสอน และเปิดโอกาสให้

มีการซักถาม ตามความคิดเห็นในข้อ 3 ($\bar{x} = 4.73$) โดยผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ ในข้อที่ 5 ($\bar{x} = 4.53$) และผู้สอนใช้คำพูดอย่างเหมาะสมในการเรียนการสอน ในข้อที่ 6 ($\bar{x} = 4.66$) นอกจากนี้เด็กนักเรียนคิดว่าผู้สอนสามารถตอบคำถามผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น ตามความคิดเห็นในข้อ 4 ($\bar{x} = 4.6$)

ด้านความพึงพอใจต่อตนเองที่มีต่อการเรียนวาดลายไทย ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย ตามความคิดเห็นในข้อ 9 ($\bar{x} = 4.33$) และได้รู้สึกมีความสุข มีสมาธิมากยิ่งขึ้น ในข้อที่ 10 ($\bar{x} = 4.26$) นอกจากนี้ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุขตามที่ปรากฏในข้อ 7 ($\bar{x} = 4.73$) และคิดว่าตนเองมีความรอบคอบในการทำงาน ในข้อที่ 8 ($\bar{x} = 4.26$)

ด้านข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้เรียนรู้สึกชอบและสนุกกับกิจกรรมการสอน เนื่องจากเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และช่วยพัฒนาสมาธิในการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

สรุปการปรับปรุงรูปแบบการสอนหลังจากการนำไปใช้ทดลองสอน

เมื่อผู้วิจัยนำรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปสนาสติปัญญาไปทดลองสอนแล้วพบว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุงดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมส่วนใหญ่ได้ผลตามที่คาดหวัง ผู้เรียนมีความพึงพอใจและสามารถพัฒนาทักษะการวาดลายไทยได้ดี แต่บางกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยอาจต้องใช้เวลาผู้เรียนในการทำกิจกรรมหลายครั้ง เช่น การวาดลายกระหนกสามตัว เนื่องจากเป็นลายที่มีความละเอียดอ่อนและอ่อนช้อยมากกว่าลายพื้นฐานอื่นๆ ดังนั้น จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อใจในการทำงาน

2. เนื่องจากลายไทยนั้นมีหลายรูปแบบและเวลาที่สอนนั้นมีจำกัดเพียง 1 ชั่วโมง ดังนั้นในแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอน เนื่องจากพบว่า ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดีและต้องการเวลาในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3. ในด้านการวัดผล ผู้สอนได้เน้นไปที่ทักษะการทำงานในชั้นเรียน แต่ยังขาดคะแนนด้านระเบียบวินัยในการทำงาน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรกำหนดคะแนนในส่วนของความตรงต่อเวลาในการเข้าชั้นเรียนและการทำงานด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประเด็นในการอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สามารถจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีสมาธิกับลายไทยที่วาด โดยผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการจัดการสอนศิลปะไทย ผ่านองค์ประกอบการสอน 5 ประการคือ จุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหาการสอน กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลการสอน โดย 1) ในด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการให้ผู้เรียนได้วาดรูปลายง่ายๆ เช่นวงกลม ประจํายาม จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิจดจ่ออยู่กับงาน เด็กจะเกิดสมาธิโดยอัตโนมัติจากการใช้พู่กันวาดเส้น ประเด็นนี้จะสอดคล้องกับ วิทย์ พิณคันเงิน (2547) ที่ได้กล่าวว่า การฝึกเขียนลายไทยที่ตื้นผู้เรียนจะเริ่มฝึกจากการเขียนเส้นง่ายๆลายง่ายๆ เมื่อทำได้ชำนาญแล้วจะทำให้มีทักษะในการเขียนลายไทยขั้นสูง ดังนั้นการเรียนลายไทยที่ตื้นผู้ฝึกจะต้องสอนให้ผู้เรียนวาดในสิ่งง่ายๆจนเกิดสมาธิโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้การให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลปะไทยก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนลายไทย เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2529) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจที่มาของงานศิลปกรรมว่ามีกระบวนการเกิดและพัฒนาอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์เข้าใจเนื้อหางานศิลปกรรมได้ดียิ่งขึ้น 2) ด้านเนื้อหาการสอนพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าเนื้อหาประกอบการสอนควรมีเนื้อหาด้านทฤษฎี ประวัติศาสตร์ และพื้นฐานลายลายไทยเบื้องต้น โดยเริ่มจากลายที่ง่ายที่สุด เช่น ลายกระจัง, ประจํายาม, กระจหนก โดยในระหว่างการฝึกเขียนลายผู้เรียนจะเกิดสมาธิควบคู่กับการฝึกเขียน จะเห็นได้ว่าการสร้างงานลายไทย เป็นจุดตั้งต้นที่ทำให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น เนื่องจากในระหว่างกระบวนการทำงาน ผู้ฝึกต้องควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ สมาธิจึงเกิดระหว่างการเขียนเส้น การทำเส้นให้มีความสม่ำเสมอ โดยมิจิตเป็นตัวจ่อให้ทำซ้ำๆเป็นการฝึกเส้นด้วยสายตากับมือ ซึ่ง

สอดคล้องกับ ชนิสา อรรถจินดา (2549) นักวิชาการทางศิลปะ ได้กล่าวไว้ว่า การวาดภาพระบายสีทำให้เกิดการสับเปลี่ยนสภาวะจิตไปสู่การปฏิบัติสมาธิ จึงอาจกล่าวได้ว่าการวาดภาพเป็นการฝึกปฏิบัติสมาธิในรูปแบบหนึ่ง ตนเองจึงอาศัยการวาดภาพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกปฏิบัติสมาธิ นอกจากนี้กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในเนื้อหาการสอนผู้สอนควรใช้เวลาที่เหลือในช่วงสุดท้ายของการสอนสำหรับการฝึกวิจารณ์งานศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนกล้าคิดและอธิบายงานศิลปะ โดยในประเด็นนี้สอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อวิจารณ์งานศิลปะเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสังเกต แ่งแยก เปรียบเทียบงานศิลปะในแต่ละประเภท สามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก ต่องานศิลปะนั้น แต่ในประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียนนั้น ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นเห็นว่า ผู้สอนต้องกำหนดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างมีขอบเขต ยกตัวอย่างเช่นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในเบื้องต้นยังไม่ควรให้ผู้เรียนกำหนดกิจกรรมการสอน ควรปูพื้นฐานเบื้องต้นโดยให้ผู้เรียนศึกษาตามแบบแผนก่อน เพราะผู้เรียนยังไม่มีความรู้ในกิจกรรมการสอนอาจเกิดความสับสนได้ 3) ในด้านกิจกรรมการสอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่ากิจกรรมการสอนวาดลายไทยควรเริ่มต้นจากการฝึกทักษะการเขียนลายพื้นฐาน โดยการฝึกลอกลาย ขึ้นโครงอย่างเป็นขั้นตอน โดยผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการวาดลายไทยตามแบบที่ครูกำหนดคือการฝึกผู้เรียนให้เขียนเส้นตัดเส้น ลงสีเบื้องต้นจนชำนาญ นิ่งทำด้วยความจดจ่อจะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิไปพร้อมกับการทำงาน เนื่องจากลายไทยนั้นเป็นลายที่มีความละเอียดอ่อนและหลากหลายตามระดับความยากง่าย ดังนั้นกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ดี มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1 ขั้นนำ มีการใช้สื่อในหลายรูปแบบทั้งสื่อMultimedia สื่อสิ่งประดิษฐ์ สื่อภาพลายไทยต่างๆที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจและสมาธิในการเรียน 2 ขั้นกิจกรรมการสอนวาดลายไทย เรียนรู้การวาดลายไทย โดยมีสื่อการสอนที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิระหว่างการทำงาน 3 ขั้นดำเนินงาน นักเรียนเรียนรู้เทคนิคต่างๆในการวาดลายไทยที่หลากหลาย หลังจากนั้นจึงฝึกวาดตามครูผู้สอน 4 ขั้นสรุป เป็นขั้นสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิจารณ์งานศิลปะภายในชั้นเรียน ร่วมคัดเลือกผลงานที่สนใจ เปิดโอกาสให้ถาม-ตอบกับครูผู้สอน ในส่วนของจำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนลายไทย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเห็นว่า สำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนเป็นกลุ่มจะดีกว่า เพราะสนุกกว่าเรียนคนเดียว เป็นการใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ครูต้องอธิบายทีละคน โดยกลุ่มอาจารย์

มหาวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เมื่อผู้สอนเห็นผู้เรียนคนไหนมีแววกก็คอยจับแยกมาฝึกเดี่ยว นอกจากนี้ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายการทำงานให้ชัดเจนเช่น เวลา,ขนาด เป็นต้น ในด้านวิธีการจัดการห้องเรียนระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนนั้น ผู้สอนควรจัดห้องเรียนให้มีแสงพอเหมาะภายในห้อง, อุณหภูมิ, บรรยากาศที่สงบเงียบก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน และสิ่งที่สำคัญคือควรมีสื่องานศิลปะไทยที่น่าสนใจรอบๆห้อง จะช่วยสร้างบรรยากาศภายในชั้นเรียนให้น่าเรียนยิ่งขึ้น 4) ในด้านสื่อการสอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีภาพเคลื่อนไหวและสื่อมัลติมีเดียต่างๆประกอบการสื่อการสอนอาจสร้างแรงจูงใจโดยการจัดกิจกรรมการดูวิดีโอหรือให้ดูภาพในพาวเวอร์พอยท์ หลังจากนั้นจึงวาดซ้ำๆจนชำนาญ โดยกิจกรรมการสอนที่หลากหลาย จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิและสนใจในเนื้อหาของลายไทย ซึ่งสอดคล้องกับ (พัชริน สงวนผลไพโรจน์) ได้กล่าวไว้ว่า ครูศิลปศึกษาในยุคปัจจุบันจะเน้นเนื้อหาพื้นฐานการเขียนงานลายไทยและผู้สอนใช้สื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นใหม่ เช่นโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ แบบฝึกทักษะศิลปะไทย การใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นต้น จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนศิลปะได้ให้ความสำคัญกับสื่อที่หลากหลายและทันสมัย เพราะสามารถดึงดูดผู้เรียนให้เกิดสมาธิในการทำงานได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรกระตุ้นตนเองโดยการไปฝึกอบรมหรือเรียนรู้ในการพัฒนาสื่อการสอนของตนเองให้น่าสนใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนควรติดสื่อการสอนที่เป็นภาพประกอบลายไทยหรืองานลายไทยต่างๆบริเวณโดยรอบห้องเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และสนใจในกิจกรรมลายไทย ประเด็นนี้จะสอดคล้องกับ เมธี ปิลันธนานนท์ (2528)ที่ได้กล่าวว่าห้องเรียนศิลปะควรมีพื้นที่แสดงผลงานของนักเรียน เพื่อสร้างความน่าสนใจในการเรียนและทำงาน 5) ในด้านการประเมินผลการสอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่าประเมินผลการสอนวาดลายไทย ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลในด้านทักษะปฏิบัติเป็นสำคัญ เนื่องจากการวาดลายไทยเป็นเนื้อหาการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกวาดจนเกิดความชำนาญ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2554) ที่ได้อธิบายถึงรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยไว้ว่า รูปแบบการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ โดยผลที่ได้จากการเรียนการสอนรูปแบบนี้คือผลงานศิลปะที่เกิดจากการพัฒนาฝีมือของผู้เรียน อันจะสอดคล้องกับการเรียนลายไทย ที่เน้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นผลงานจากการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ในส่วนของ การประเมินผลด้านจิตพิสัยคือการดูลักษณะอุปนิสัยในระหว่างการเรียนการสอน, ทักษะคิดและความพึงพอใจของผู้เรียน นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า จิตพิสัยสามารถเป็นคะแนนได้ในส่วนหนึ่งได้ แต่ต้องกำหนดค่าคะแนนที่เหมาะสม อาจใช้เพียง 10

เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ในส่วนของทฤษฎีนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าคุณสอนต้องให้ความสำคัญในด้านทฤษฎีด้วย เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎีเป็นส่วนประกอบ แต่จะให้คะแนนได้ไม่มาก ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ โดยต้องสอนให้ได้รู้ที่มาและมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในที่มาและความสำคัญของลาย

2. ผลการจัดกิจกรรมการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทยที่สร้างขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผลจากการวิจัยพบว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนด้วยรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย ทำให้ความสามารถในการวาดลายไทยของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน จากผลการวิจัยที่ปรากฏนี้ สามารถนำมาอภิปรายถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กที่ดีขึ้นได้ดังนี้

ผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติลายไทย

ผลการวิจัยพบว่า ค่ามัธยเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนนั้นสูงกว่าก่อนเรียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านพัฒนาการของเด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่เหมาะสมกับการเรียนลายไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีพัฒนาการทางศิลปะที่รวดเร็วและสามารถเขียนเส้นได้อย่างงดงาม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้านพัฒนาการของ Lowenfeld (1987) ที่พบว่ากลุ่มเด็กอายุ 12-14 ปีนั้นอยู่ในขั้นมีเหตุผล (Pseudo-naturalistic stage) ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่ชีวิตวัยรุ่น เด็กเริ่มมีทักษะทางศิลปะที่ดี เช่น สามารถเขียนรอยยับของเสื้อ วาดภาพคนได้ดี มีความเข้าใจในแสงและเงา สัดส่วนของภาพและมีสติปัญญาที่ดี ดังนั้นเด็กในช่วงอายุ 12-14 ปี อันเป็นวัยที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะลายไทยจึงเหมาะสมกับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับการพัฒนาทักษะตามทฤษฎีของโลเวนเฟลล์ นอกจากนี้การเรียนลาย

ไทยยังช่วยพัฒนาทักษะด้านสมาธิของผู้เรียนอีกด้วย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาผลจากการสังเกตการสอน และการตอบแบบสอบถามของผู้เรียนพบว่า การฝึกวาดลายไทย โดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมาธิในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งตัวของผู้เรียนนั้นก็มีความพึงพอใจใน พัฒนาการด้านการทำงานของตนเอง จึงสามารถสรุปได้ว่าสมาธิมีผลต่อการทำงานศิลปะของผู้เรียน เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สมทรง บุญญฤทธิ์ (2521) ที่ได้อธิบายถึงคุณประโยชน์ของสมาธิที่มีความเกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้ไว้คือ สมาธิทำให้ผู้ฝึกเกิดประสิทธิภาพในการเรียน เป็นผู้มีสติ ระลึกได้ว่าจะทำอะไร ไม่หลงลืมการกระทำของตน มีสัมปชัญญะคือการรู้ตัวไม่ออกแวกใจลอย เป็นผู้มีจิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน

ในส่วนผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียนโดยการสังเกตการสอน วาดลายไทย ตามหลักกายานุปัสสนา พบว่า ผู้เรียนมีความแจ่มใสเบิกบานขณะทำกิจกรรม โดยทุ่มเทให้กับงานเพิ่มขึ้นอย่างเป็นลำดับ สนใจการวาดลายของตนเองและพึงพอใจชื่นชมกับผลงานของตนเอง จึงสามารถสรุปได้ว่าผู้เรียนโดยรวมมีความพอใจในงานของตนเองดี สามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติได้ดีขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญไท เจริญผล (2549) ที่กล่าวว่า ศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กมาก โดยคุณค่าของศิลปะนั้น ช่วยพัฒนาให้เด็กเกิดความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใสและมั่นใจในการแสดงออก ช่วยสร้างการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาอารมณ์อย่างได้ผล อันจะเป็นผลให้เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้องในสังคมและมีบุคลิกภาพที่งดงาม

ด้านประสิทธิภาพของวิธีการสอนวาดลายไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียน และหลังเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน คะแนนรวมเท่ากับ 20 คะแนน พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทยก่อนเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 กิจกรรม ทำให้เกิดพัฒนาการด้านทักษะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน คือ 1) ชี้นำ ทำให้ นักเรียนเกิดพฤติกรรมการสังเกต พิจารณาและเกิดสมาธิ จากกิจกรรมการรับชมภาพจิตรกรรมไทย ผ่านการชมวีดิโอที่สร้างสมาธิให้ผู้เรียนระหว่างการรับชม 2) ชี้นำกิจกรรมการสอนวาดลายไทย เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การวาดลายไทย โดยมีวิธีการฝึกวาดตามเส้นประที่หลากหลายทำให้

ผู้เรียนเกิดสมาธิในระหว่างการเรียนรู้กิจกรรม โดยกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่รวบรวมสมาธิของผู้เรียนให้จดจ่ออยู่กับงานที่จะทำ นับเป็นการสร้างสมาธิในการเรียนอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551) ที่กล่าวไว้ว่า สมาธิแปลว่าความตั้งมั่นของจิต หรือสภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด ดังนั้นการที่ผู้เรียนได้กำหนดสมาธิไว้ในกิจกรรมระหว่างการเรียนจึงนับว่าเป็นการฝึกสมาธิในรูปแบบหนึ่ง 3) ขั้นตอนดำเนินงาน ให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิคต่างๆในการวาดลายไทย เช่น การวาดภาพตามรอยประจากง่ายไปหายาก, การวาดเส้นลายทองตามเส้นประจากการตบฝุ่น เป็นต้น โดยเนื้อหากิจกรรมการสอนนี้ มีการเรียงลำดับเนื้อหาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจากการวาดเส้นที่ง่ายไปหาการเขียนลายที่ยากขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนของ Davies (1981) ที่ได้อธิบายถึงรูปแบบของทักษะปฏิบัติว่าเป็นจุดมุ่งหมายคือการพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนโดยมีกระบวนการสอนที่เป็นระบบจากรูปแบบกิจกรรมที่ง่ายไปหายาก ดังนี้ 1. ขั้นสาธิตหรือ 2. ขั้นสาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย 3. ขั้นการปฏิบัติทักษะย่อย 4. ขั้นให้เทคนิคเมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้ 5. ขั้นการเชื่อมโยงทักษะย่อยให้สมบูรณ์ ซึ่งกิจกรรมวาดลายไทยมีวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาจากง่ายไปหายาก โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเนื้อหาการเขียนเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยัก) ซึ่งเป็นเนื้อหาพื้นฐานของการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ในเบื้องต้น จากนั้น จึงให้ผู้เรียนเริ่มการวาดลายไทยพื้นฐานคือ ลายหางไหล โดยวาดลายจากรอยประที่เตรียมไว้ และเพิ่มระดับความยากขึ้นโดยใช้เส้นประที่มีระยะห่างขึ้น หลังจากนั้นเมื่อผู้เรียนเริ่มมีทักษะในการวาดลายหางไหลแล้ว ในครั้งถัดไปผู้วิจัยจึงออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกวาดลายกระหนกซึ่งเป็นลายที่มีระดับความยากขึ้นตามลำดับ หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนเขียนลายทองลงบนแผ่นอะคริลิกเป็นกิจกรรมสุดท้าย จากกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียนทั้งหมดที่กล่าวมา จึงอาจสรุปได้ว่าการฝึกวาดเส้นตามรอยประ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงานเพราะเป็นการสอนให้ผู้เรียนฝึกวาดตามอย่างช้าๆ ผู้เรียนจะได้ขึ้นโครงลายอย่างเป็นขั้นตอน โดยฝึกผู้เรียนเขียนเส้น ตัดเส้น ลงสีเบื้องต้นจนชำนาญความจดจ่อ จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน โดยสมาธินั้นมีความสัมพันธ์กับศิลปะโดยตรง Florence (2006) ศิลปินที่ได้รับรางวัลในระดับสากล ได้ศึกษาการทำสมาธิและได้เขียนบทความอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและสมาธิที่ค้นพบได้ระหว่างการสร้างงานศิลปะซึ่งสมาธินั้นเกิดขึ้นผ่านทาง การวาดเขียน สมาธิและศิลปะนั้นคือสิ่งเดียวกัน การทำงานศิลปะจึงเป็นการทำสมาธิอย่างแท้จริง จากผลการวิจัยของผู้ศึกษาสมาธิจะเห็นได้ว่า การทำสมาธิกำหนดสติก่อนการสร้างงานศิลปะนั้น ช่วย

พัฒนาด้านทักษะทางกายและจิตใจให้ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายการทำงานชัดเจนเช่น เวลา,ขนาด และสร้างแรงจูงใจโดยการให้ดูวิดีโอและภาพประกอบในสื่อมัลติมีเดียหรือสื่อภาพต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น 4.) ขั้นสรุป เป็นขั้นสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิจารณ์งานศิลปะภายในชั้นเรียน ร่วมคัดเลือกผลงานที่สนใจ เปิดโอกาสให้ถาม-ตอบกับครูผู้สอน ในขั้นนี้ผู้สอนจะให้ผู้เรียนวิจารณ์งานศิลปะไปพร้อมกับตัวผู้สอน โดยให้นักเรียนตอบคำถามท้ายคาบเป็นการทวนความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียน เป็นการเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการถาม ตอบ อย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อวิจารณ์งานศิลปะเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสังเกต แบ่งแยก เปรียบเทียบงานศิลปะในแต่ละประเภท สามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก ต่องานศิลปะนั้น

ทัศนคติในการเรียนลายไทยของนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมาตรวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนวาดลายไทยนั้นมีคะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมการวาดลายไทยโดยใช้สมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

ทัศนคติต่อการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา จากการตอบคำถามในแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการวาดลายไทยโดยใช้สมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวาดลายไทย โดยผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนและการทำงาน เพราะเห็นพัฒนาการของผลงานตนเองอย่างชัดเจน โดยเป็นผลจากการฝึกวาดลายไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ (เกษร ชิตะจारी (2543b)) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะคือการทำงานศิลปะ ที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ ทบทวน หลังจากเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ จนเกิดความชำนาญในทุกๆด้าน ทั้งด้านฝีมือและความคิด ดังนั้นการฝึกวาดลายไทยโดยสงบตั้งใจอย่างสม่ำเสมอจึงสามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การมีสมาธิในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ยังช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการทำงานอย่างรวดเร็ว ซึ่งในประเด็นด้านสมาธิ ผู้เรียนได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น เป็นวัยที่ขาดสมาธิ ไม่สามารถจดจ่ออยู่กับงานได้นาน ดังนั้นหากขาดการควบคุมตนเอง

หรือฝึกวาดโดยขาดสติ ผลงานของผู้เรียนย่อมขาดคุณภาพด้วยเช่นกัน ซึ่งผลจากแบบสอบถามนั้นได้ สอดคล้องกับ พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมอารมณ์ของวัยรุ่นนั้นไม่คงที่ ไม่สม่ำเสมอ เนื่องด้วยในวัยนี้มีลักษณะอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยจะมีความอ่อนไหวง่าย อารมณ์รุนแรงและอารมณ์ค้างเนื่องจากเกิดความเครียด อันทำให้ขาดสมาธิในการเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังเชื่อว่า หากไม่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา ตนเองจะไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมในสงบตั้งใจในระหว่างการทำงานได้ โดยสมาธิตามหลักกายานุปัสสนานับเป็นวิธีการสอนที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ เนื่องจากต้องใช้ความสงบและการตามคู่อ้างอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพระญาณโพนิกเถระ (2553) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของกายานุปัสสนาไว้ว่าเป็นการฝึกสมาธิที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน โดยต้องมีสติทั้งการพูด และการตัดสินใจต่างๆ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนตั้งสติพิจารณาการทำงานในอิริยาบถต่างๆ ทั้งตา มือ และประสาทต้องทำงานควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กัน เขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุกๆ ขั้นตอนของการลากเส้น การทำสมาธิในลักษณะนี้จึงสามารถนำไปเพิ่มทักษะในการเขียนลายไทยได้

รูปแบบกิจกรรมมีความสนุก ทำท่าย จากการตอบคำถามในแบบสอบถามความพึงพอใจ ในการจัดกิจกรรมการวาดลายไทยโดยใช้สมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมต่างๆของการเรียน โดยผู้เรียนมีความพึงพอใจ รู้สึกสนุกและทำท่ายในการวาดลายและ จากการเรียนด้วยสื่อการสอนที่หลากหลาย อาทิเช่น สื่อโปรแกรมนำเสนองาน (Power Point), ภาพลายต่างๆ สื่อเกมส์ในรูปแบบต่างๆที่เป็นบทนำก่อนเข้าสู่เนื้อหาการสอน โดยสื่อเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการดึงความสนใจของผู้เรียนให้เข้าสู่เนื้อหาการสอน ซึ่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดีตามลำดับความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับ เลิศ อานันท์นะ (2523) ที่ได้กล่าววว่า กิจกรรมศิลปะคือเครื่องมือในการสื่อความคิดและความเข้าใจของเด็ก เด็กทุกคนมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะได้ตามความสามารถของตน ถ้าได้รับการส่งเสริมด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม ดังนั้นรูปแบบที่มีความสนุกและหลากหลาย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการรวมความสนใจของผู้เรียนให้มาอยู่ในกิจกรรมการสอน

จากผลการจัดกิจกรรมการวาดลายไทยทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของผู้เรียนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดการสอนตลอดทั้ง 4 ครั้ง โดยปรากฏผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจนทั้งในผลงานระหว่างการเรียนและผลการทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนมี

พัฒนาการทางด้านทักษะปฏิบัติและสมาธิ โดยอยู่บนพื้นฐานของความสุขและความสงบในการทำงาน ผลการวิจัยมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนที่ดีขึ้นตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำงานได้สมบูรณ์และมีคุณภาพ ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเองและนำไปสู่เจตคติที่ดีต่อการวาดลายไทย กิจกรรมการฝึกวาดลายไทยโดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาจึงเป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านทักษะปฏิบัติและจิตพิสัยไปด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการสอนวาดลายไทยควรมีรูปแบบกิจกรรมมีความหลากหลายน่าสนใจกว่าในยุคอดีต โดยครูผู้สอนสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายแนวทาง อาทิเช่น เปลี่ยนวิธีการใช้สื่อการสอน ผู้สอนอาจใช้สื่อมัลติมีเดียหรือภาพเคลื่อนไหวเข้ามาประกอบกับกิจกรรมการวาดลายไทย จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและเกิดสมาธิในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
2. ครู หรือ ผู้จัดการเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญมากในการจัดกิจกรรมให้สามารถดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้ควรมีการเตรียมความพร้อมมาอย่างดี ครูควรมีหลากหลายบทบาทที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีจิตวิทยาในการชักจูง สร้างแรงดึงดูดใจ และเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าใจเด็กอย่างแท้จริง
3. นักเรียนมีภูมิหลังความรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมต้องเป็นกลางที่ทำให้นักเรียนในทุกๆระดับความสามารถ ได้แสดงออกและมีพัฒนาการที่ดีขึ้น
4. การจัดชั้นเรียนในระหว่างการสอน ควรจัดให้ห้องโปร่งและอุณหภูมิพอดีกับผู้เรียน ไม่ร้อนเกินไป เพราะเนื่องจากอากาศที่อบอ้าว อาจทำให้ผู้เรียนขาดสมาธิในกระบวนการทำงาน

5. ในบางกิจกรรม เช่นการวาดลายกระหนกสามตัว เนื่องจากเป็นลายที่มีความละเอียดอ่อน และอ่อนช้อยมากกว่าลายพื้นฐานอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรให้เวลากับผู้เรียนมากขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะ และสร้างความมั่นใจในการเขียนลายให้กับผู้เรียน

6. การสรุปผลการสอน ผู้สอนควรอธิบายสั้นๆแต่สามารถพูดได้อย่างครอบคลุมกับเนื้อหาที่ได้สอนไป เนื่องจากผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ยังขาดสมาธิในการฟัง ดังนั้นผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพูดซ้ำ แต่เป็นคำสั้นๆและได้ใจความ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นรวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญมาทำเป็นรูปแบบการสอน ดังนั้นการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรนำรูปแบบนี้ไปทดลองใช้ให้เต็มรูปแบบมากขึ้น เช่น นำไปใช้ในการสอนให้ครบตลอดเทอม

2. ควรมีการทดลองที่มีการนำการฝึกสมาธิมาเป็นส่วนสำคัญในการทดลองโดยตรงมากขึ้น อาจมีกิจกรรมที่นำผู้เรียนไปปฏิบัติงานเขียนในสถานที่จริง เช่น วัดหรือสถานที่ที่มีผลงานจิตรกรรมไทยโบราณอยู่

3. ควรมีการทดลองร่วม โดยเปรียบเทียบผลการทำงานกับการฝึกสมาธิวิธีอื่น

4. ในการวิจัย ผู้สอนควรกำหนดคะแนนในส่วนของความตรงต่อเวลาในการเข้าชั้นเรียนและการทำงานด้วย เพื่อสร้างระเบียบวินัยในการทำงานให้กับผู้เรียน

5. เพื่อความชัดเจนของผลการวิจัย ในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป ผู้สอนควรนำรูปแบบการสอนวาดลายไทยไปขยายเนื้อหาการทดลองให้กว้างขึ้น โดยแบ่งกลุ่มทดลองเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ผู้เรียนได้ฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนาตามที่ทดลอง ส่วนในกลุ่มที่สองให้ผู้เรียนฝึกนั่งสมาธิและปฏิบัติธรรมก่อนการทำงาน หลังจากนั้นจึงนำผลการทดลองมาเปรียบเทียบกัน จะทำให้ผลการวิจัยในส่วนของผลสัมฤทธิ์จากสมาธิกับการเรียนรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6. ควรมีการวิจัยการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาในช่วงวัยอื่น เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับในช่วงพัฒนาการนั้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกษร ธิตะจारी. (2542). **ศิลปศึกษาขั้นนำ** : เอกสารคำสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจारी. (2543a). **กิจกรรมศิลปะสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจारी. (2543b). **กิจกรรมศิลปะสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว. (2556). **ความเข้าใจในจิตรกรรมไทยประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เมธี ปิลาธนนานนท์. (2528). **การวางแผนอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- เลิศ อานันทนง. (2523). **ศิลปะในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กราฟฟิกอาร์ต.
- เศรษฐมนันตร์ กาญจนกุล. (2548). **พื้นฐานลายไทย**. กรุงเทพมหานคร: เศรษฐศิลป์.
- กิมยานนท์ วัจคะฮาด. (2554). **การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ทักษะการเขียนลายไทย พื้นฐานและความพึงพอใจต่อวิชาศิลปะไทย จากการใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทย พื้นฐานร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**
- จำเนียร ศิลปวานิช. (2538). **หลักและวิธีการสอน**. นนทบุรี: ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ.
- ชนิสสา อรรถจินดา. (2549). **วาดเก่งเรื่องกล้วยๆวาดด้วยสมองซีกขวา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ขวัญข้าว
- ชัยยศ ประไพพงษ์. (2553). **แนวทางการเรียนการสอน การเรียนรู้โดยใช้สมมติเป็นฐาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.myfirstbrain.com/teacher_view.aspx?ID=79705>
- ฉานดา พันธุมะบำรุง. (2551). **ศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนหลักสูตรครูสมมติ: กรณีศึกษา วัดพุทธบูชาและวัดธรรมมงคลฯ กรุงเทพฯ. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.**

- ณัฐภา แก่นจันทร์. (2551). การเปลี่ยนพฤติกรรมวัยรุ่นด้วยสมาธิ กรณีศึกษา : วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- คนุพล จันทร์แก้ว. (2547). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมัลติมีเดียเรื่อง ศิลปะลายไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์. ศษ.ม., (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ดั่งตฤณ. (2545). มหาสติปฎิฐานสูตร เล่ม1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- ทิตินา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทิตินา แคมมณี. (2554). รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธงชัย ทิพย์ตระกูล. (2554). สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในจิตกรรมไทยประเพณีจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (รวมถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไปสู่ช่วงหลังสมัยรัชกาลที่ 3. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ejournal.su.ac.th/upload/386.pdf> [15 กันยายน 2557]
- น. ณ ปากน้ำ. (2534). วิวัฒนาการลายไทย. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- น. ณ ปากน้ำ. (2537). ศิลปะโบราณในสยาม. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ
- นวลจิตต์ เขาวีระพิงค์. (2535). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติ สำหรับครูวิชาอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิตดา หงส์วิวัฒน์. (2555). งานช่างศิลป์ไทย จิตรกรรมไทย หุ่นและหัวโขน สลักหนังใหญ่และหนังตะลุง เครื่องไม้จำหลัก งานหล่อโลหะไทย บุตุณโลหะไทย. กรุงเทพมหานคร: คติ.
- นิพนธ์ ทวีกาญจน์. (2529). ประวัติศาสตร์ศิลป์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. (2525). ศิลปศึกษากับครูประถม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตีรณสาร.
- บัวครอง ชัยปราบ. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 3 โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- บุญไท เจริญผล. (2549). ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย. พระนครศรีอยุธยา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.

- บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). **ศิลปะลายไทย**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. (2523). **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. (2530). **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมา โสชิตเกษม. (2554). **แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์งานช่างศิลป์ไทยของวิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พรพิมล เจียมนาครินทร์. (2539). **พัฒนาการวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อแกรมมี.
- พรรณี ช. เจนจิต. (2538). **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระเทวาทินิมิต, (ฉายา เทียมศิลป์ชัย). (2546). **สมุดตำราลายไทย**. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครุสภา.
- พระญาณโปกนิเถระ. (2553). **หัวใจกรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พระปราโมช ปราโมชโช. (2550). **ประทีปส่องธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2544). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). **สมาธิสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้และสมาธิแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไสว ญาณวีโร. (2544). **คู่มือหลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระมหาอุเทน. (2554). **วิปัสสนาวิถิ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.
- พระอุปติสเถระ. (2538). **วิมุติมรรค**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พัชริน สงวนผลไพโรจน์. (2538). **การสำรวจสภาพและความต้องการของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทางศิลปะในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทักษ์ สายัณห์. (2547). **ลายไทย: ศิลปะประจำชาติ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา.
- พิศ เกาเกาะ. (2530). **สมาธิและแนวการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.

- พิรวัส นาคประสงค์. (2548). **ผลของการใช้ศิลปะประกอบบทเรียนเพื่อเพิ่มความใส่ใจต่อการเรียนของเด็กสมาธิสั้น**. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา พิเศษ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2547). **สุนทรียวิจักษณ์ในจิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- รินฤทัย รอดสุวรรณ. (2554). **การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วงศ์สิริ แจ่มฟ้า. (2543). **ผลของการจัดกิจกรรมบำบัดต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กสมาธิบกพร่องอายุ 9-12 ปี**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรินทร์ทิพย์ หมี่แสน. (2543). **ผลของการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเขาวนอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชา จิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิจิตร ศุกโยธิน. (2508). **คู่มือลายไทยและแบบตัดเหล็ก**. พระนคร: แพร์พิทยา.
- วิทย์ พิณคันเงิน. (2547). **งานช่างเขียนของไทย**. กรุงเทพมหานคร: เมธีทีป.
- วิทยากร เชียงกุล. (2554). **จิตวิทยา ความฉลาด และความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- วันดดา ปิยะศิลป์. (2550). **แนวทางการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน ตอน โรคสมาธิสั้น**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสุขภาพแห่งชาติมหาราชินี กรมการแพทย์.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2529). **ศิลปะไทยที่น่ารู้**. กรุงเทพมหานคร: มิ่งโบราณ.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2536). **ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 22,1(ก.ค.-ก.ย. 2536) หน้า 1-12.**
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2532). **ทัศนศิลป์ศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2534). **ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วุฒิ วัฒนสิน. (2541). **ศิลปะระดับมัธยมศึกษา**. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ศุภชัย นทีตานนท์. (2549). **การศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทยระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สการินทร์ บุตรโพธิ์ กฤษณา สมะวรรณนะ และ ประสพสุข ฤทธิเดช. (2555). **การพัฒนาการจัด
ประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสมาธิ สำหรับเด็กปฐมวัยชั้น
ปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สงวน รอดบุญ. (2515). **ศิลปะกับการศึกษาในประมวลบทความเกี่ยวกับความหมายและคุณค่า
ของศิลปศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2555). **แนวทางปฏิบัติในสติปัฏฐาน
สูตร**. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ เกี้ยว อุปเสโณ. (2550). **สมาธิหลักของใจ**. กรุงเทพมหานคร: อนันตะ
สมชาติ มณีโชติ. (2529). **จิตกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
- สมทรง ปุญญฤทธิ. (2521). **คู่มือการสอนศิลปะระดับชั้นเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักหนังสือ
ธรรมบูชา.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2536). **รูปแบบการสอน**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครุนครราชสีมา.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, โครงการ. (2532). **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราช
ประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร โครงการสารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชนฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยใน
การจัดการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชา จันทน์เอม. (2529). **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร ณ รังสี. (2550). **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ ชูโชติ. (2529). **ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- อำไพ ตีรณสาร. (2542). **การสอนศิลปะปฏิบัติ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<<http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cont3.htm>> [7 ตุลาคม
2557].

ภาษาอังกฤษ

- Barnes, V.A. Bauza, L.B. and Treiber, F.A. (2003). **Impact of stress reduction on negative school behavior in adolescents**. Georgia: BioMed Central.
- Black, D.S. Milam, J. and Sussman, S. . (2009). ***Sitting-Meditation Interventions Among Youth: A Review of Treatment Efficacy***. [online]. Available from: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19706568>>. [27 september 2014]
- Daniel, M. (2012). **Meditation combined with art therapy can change your brain and lower anxiety**. [online]. Available from: <<http://www.sciencedaily.com/releases/2012/11/121128182721.htm>> [12 September, 2014].
- Devies, Ivor K. . (1981). **Instructional Technique**. New York: McGraw-Hill.
- Florence, S.S. & Dyke, P.V. . (2006). **Art as Meditation: Ways to Peace and Awareness through Painting** [online]. Available from: <http://www.susanflorence.com/articles/art-as-meditation.html> [8 September, 2014].
- John, M.G. . (2013). **ranscendental Meditation Linked to Higher Graduation Rates**. [online]. Available from: <http://psychcentral.com/news/2013/06/11/transcendental-meditation-linked-to-higher-graduation-rates/55899.html#sthash.JTgV2Mor.dpuf> [5 november, 2014.
- Klatt, M., et al. . (2013). **Feasibility and preliminary outcomes for Move-into-Learning: An arts-based mindfulness classroom intervention**. *Journal of Positive Psychology*. [online]. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17439760.2013.779011#.VOODGuasVUA>
- Lowenfeld, V. & Brittain, W.L. . (1987). **Creative and mental growth (5 th ed.)**. New York: Macmillan.

- Michel, J. . (1983). **Art and adolescent: Teaching art at the secondary level**. New York: Teacher College Press, Columbia University.
- Oermann, M.H. . (1990). **Psychomotor skill development**. *Journal of continuing education in nursing*. [online]. Available from: http://www.researchgate.net/publication/21036327_Psychomotor_skill_development [4 September, 2014]
- Peterson, K. . (2015). **Pebble Meditation Activity: Teaching Children the Art of Meditation**. [online]. Available from: <http://www.kimscounselingcorner.com/2015/02/02/pebble-meditation-activity/>
- Rita, B. (2014). **Transcendental Meditation**. [online]. Available from: <http://www.tm.org/benefits-classroom>. [26september 2014]
- Stefanie, L. & Workman. . (2002). **Expressive art therapy for a boy with ADHA, learning disabilities and divorce issues**. Ohio: Ursuline College.
- Su-Lien. (2010). **Buddhist meditation as art practice: art practice as Buddhist meditation**. Doctoral thesis, Northumbria University.
- Tiranasar, A. . (2013). **Interactive Multimedia: An Examination of Textbook Complementary experiences for Studying Laithai**. [online]. Available from: http://www.noasbestos.org/01laithai/doc_study.html

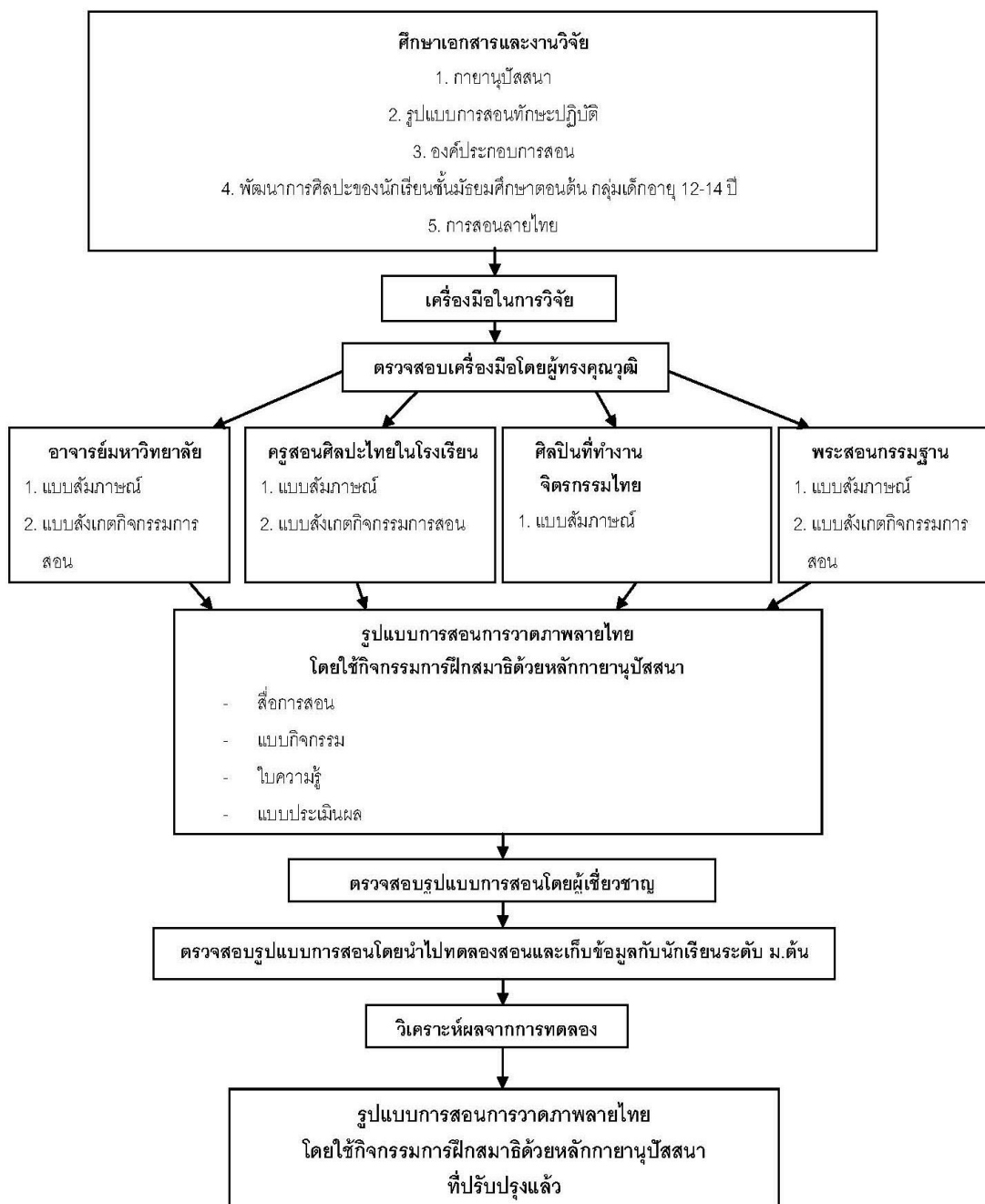

กรอบแนวคิดการวิจัย
เรื่องการนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผังขั้นตอนการวิจัย
 เรื่องการนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา
 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. พระมหาบุญเสริม โสมบุญโญ
นักธรรมชั้นเอก วัดบวรนิเวศวิหาร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชริน สงวนผลไพโรจน์
อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม)
3. อาจารย์สุจินต์ วัฒนะรัตน์
อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม)
4. อาจารย์สนั่น รัตนะ
ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.)
5. อาจารย์ ดร.อินทิรา พรหมพันธุ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. อาจารย์สิโรจน์ พวงบุบผา
อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

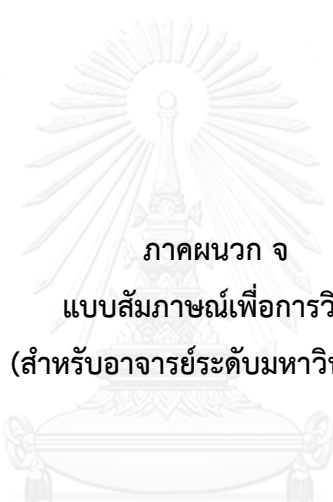

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลวิจัย

1. กลุ่มอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย
  - 1.1 อาจารย์สนั่น รัตนนะ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยช่างศิลป์ ลาดกระบัง
  - 1.2 อาจารย์วิชัย รักชาติ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรมไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง
  - 1.3 อาจารย์เกษร ผลจำนงค์
อาจารย์ประจำคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
  - 1.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทองเจือ เขียดทอง
อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
  - 1.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต อินทร์คง
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
2. กลุ่มอาจารย์ระดับมัธยมศึกษา
  - 2.1 อาจารย์เทวารัตน์ สุธาพจน์
โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
  - 2.2 อาจารย์ธนา เทศทอง
โรงเรียนราชินีบูรณะ
  - 2.3 อาจารย์ชไมพร เอมาวัฒน์
โรงเรียนสารวิทยา
  - 2.4 อาจารย์นันทพร ผ่องพุดิ
โรงเรียนเทพศิรินทร์
  - 2.5 อาจารย์ภาคภูมิ พุ่มโพธิ์ทอง
โรงเรียนพรตพิทยพยัต
3. กลุ่มพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน
  - 3.1 พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย, ผศ.ดร.
อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
  - 3.2 พระราชรัตนมงคล(มนตรี ยางธิสาร), ดร.
ผู้ช่วยเจ้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ และผู้ช่วยเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

- 3.3 พระเจริญ สุภวดีโก, ดร.
วัดบวรนิเวศวิหาร
4. กลุ่มศิลปินที่ทำงานด้านศิลปะไทย
- 4.1 คุณมนู ประสานเกตุ
  - 4.2 คุณศราวุธ วิษณุคำรณ
  - 4.3 คุณวีรศิลป์ เอี่ยมสำอางค์
  - 4.4 คุณเอกกร บุญวงศ์
  - 4.5 คุณกฤตากร สดประเสริฐ

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย
เกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใ้คู่กับแบบสอบถาม
แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์การสอน
2. ด้านเนื้อหาการสอน
3. ด้านกิจกรรมการสอน
4. ด้านสื่อการสอน
5. ด้านการวัดประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทย
ในระดับมัธยมศึกษา

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายนุ้ปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

51 – 60 ปี

61 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ปริญญาบัณฑิต

ปริญญาโท ปริญญาตรี

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

ศิลปศึกษา

อื่นๆโปรดระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ

6 – 10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

26 – 30 ปีขึ้นไป

6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

วิชาด้านศิลปะไทย

อื่นๆโปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนลายไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ความคิดเห็นทั่วไปของอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการวาดลายไทย

1. ในความคิดของท่าน ลายไทยมีความสำคัญอย่างไร

.....

2. ในมุมมองของท่าน ลายไทยสามารถพัฒนาคนได้อย่างไร

.....

3. ลายไทยมีประโยชน์ต่อผู้เรียนด้านใดบ้าง

.....

4. (เนื่องจากลายไทยและจิตรกรรมไทยเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่ละเอียดอ่อน) ดังนั้น ท่านคิดว่า ลายไทยทำให้เกิดสมาธิได้หรือไม่ อย่างไร

.....

5. สมาธิมีผลต่อการฝึกวาดลายไทยอย่างไร

.....

6. ฝึกวาดภาพอย่างไรถึงจะเกิดสมาธิ

.....

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การสอนลายไทย

1. ในการสอนวาดลายไทย ท่านได้ตั้งจุดประสงค์การสอนไว้อย่างไร

.....

2. วัตถุประสงค์การสอนวาดลายไทยในระดับมัธยมศึกษา จะสามารถนำเรื่องสมาธิเข้ามาใช้ในการฝึกวาดลายไทยได้อย่างไร

.....

3. ในการกำหนดวัตถุประสงค์การสอนควรเป็นเช่นใด ระหว่าง 1.) กำหนดให้นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ หรือ 2.) กำหนดให้มีการฝึกสมาธิก่อนวาดลายไทย

.....

4. ในอดีตช่างเขียนลายไทยที่เป็นพระได้อาศัยและสร้างงานลายไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายร้อยปี ดังนั้นควรมีวัตถุประสงค์ในการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสามารถอธิบายถึงที่มาของประวัติศาสตร์การเขียนลายไทยหรือไม่ อย่างไร

.....

5. ลายไทยเป็นงานที่มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถเขียนได้ทั้งจิตรกรรมไทยประเพณีและจิตรกรรมไทยร่วมสมัยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

6. ควรให้ผู้เรียนสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

ด้านเนื้อหาการสอน

1. ในการสอนวาดลายไทย ท่านสอนลายใดให้กับผู้เรียนบ้าง

.....

2. ลายไทยประเภทใดเหมาะกับการฝึกสมาธิ

.....

3. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของท่านมีเนื้อหาอะไรบ้าง

.....

4. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย นอกจากการสอนทักษะปฏิบัติ เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะไทยมีส่วนช่วยส่งเสริมการวาดลายไทยให้ดีขึ้นหรือไม่ และผลของการสอนเป็นอย่างไร

.....

5. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรสอนให้ผู้เรียนได้ซาบซึ้งกับความงามของศิลปะไทยหรือไม่ อย่างไร

.....

6. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสวิจารณ์งานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้น ว่าตัวงานมีความสมบูรณ์ละเอียดและมีสมาธิในการสร้างงานหรือไม่

.....

7. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำเสนองานหน้าชั้นเรียนหรือไม่

.....

8. ในการกำหนดเนื้อหา ได้มีการสอบถามหรือให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

9. ท่านคิดว่าควรนำการฝึกสมาธิ มาใช้ในการสอนวาดภาพลายไทยหรือไม่ อย่างไร

.....

10. เนื้อหาสมมติประเภทใดควรนำมาใช้ในการฝึกวาดลายไทย

.....

ด้านกิจกรรมการสอน

1. ขั้นตอนในการสอนวาดลายไทยควรเริ่มจากลายใด จึงจะสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมาธิและนำไปสู่การเขียนลายไทยได้

.....

2. กิจกรรมการสอนวาดลายไทยของท่านมีกี่แบบและมีวิธีการแบบใดบ้าง

.....

3. การใช้สมาธิในการสอนวาดลายไทยควรเป็นเช่นใดระหว่าง 1.) นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ 2.) ฝึกสมาธิก่อนวาดลายไทย

.....

4. ลายไทยแบบโบราณกับลายไทยยุคปัจจุบันมีวิธีการสอนแตกต่างกันอย่างไร

.....

5. ท่านคิดว่าควรฝึกวาดลายไทยเป็นรายบุคคลหรือเรียนเป็นกลุ่ม

.....

6. จากข้อที่ 5 การฝึกเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มมีผลต่อการวาดภาพหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ถ้าจะใช้ลายไทยเพื่อฝึกสมาธิ ควรจะวาดซ้ำอยู่ในลายเดียว หรือวาดลายที่หลากหลาย

.....

8. กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย สามารถพัฒนาให้เด็กมีพฤติกรรมและพัฒนาการในการเขียนงานลายไทยได้ดีขึ้นหรือไม่

.....

9. กิจกรรมการสอนวิธีใดบ้าง ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิระหว่างการวาดลายไทยได้ดี

.....

10. ท่านมีปัญหาใดบ้างระหว่างการสอนวาดลายไทย และท่านใช้วิธีใดในการแก้ปัญหาดังกล่าว

.....

11. ท่านมีวิธีการจัดการห้องเรียนอย่างไรระหว่างจัดกิจกรรมการสอน

.....

12. การจัดห้องเรียนมีผลต่อการมีสมาธิในการทำงานของนักเรียนหรือไม่

.....

13. การจัดห้องเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักเรียนหรือไม่

.....

14. จากคำตอบดังกล่าว ควรจัดห้องเรียนอย่างไร

.....

15. ท่านคิดว่าการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา มีความจำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมาสอนหรือไม่

.....

ด้านสื่อการสอน

1. ท่านใช้สื่อใดบ้างในการสอนวาดภาพลายไทย และได้ผลอย่างไร

.....

2. ท่านเห็นด้วยกับการใช้สื่อ Digital (ตย. เช่น คอมพิวเตอร์, อินเทอร์เน็ต, สื่อมัลติมีเดีย) มาใช้ในการสอนวาดลายไทยหรือไม่

.....

3. สื่อการสอนที่ทำให้เกิดสมาธิควรใช้ลักษณะใด

.....

4. สื่อการสอนลายไทยควรมีความหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

.....

5. สื่อการสอนลายไทยสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีรูปแบบและวิธีการทำที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกรักอยากเรียนและไม่ท้อใจในการเรียน

.....

6. ท่านคิดว่าสื่อการสอนจากสถานที่จริงจะสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีสมาธิในการเขียนลายไทยเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การเขียนลายไทย โดยใช้สื่อการสอนที่เป็นศิลปวัตถุหรือโบราณสถานจริงหรือไม่ อย่างไร

.....

8. ท่านมีวิธีการจัดห้องเรียนศิลปะไทยอย่างไร ให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

.....

ด้านการประเมินผลการสอน

1. ท่านคิดว่าควรมีเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนลายไทยด้านใดบ้าง (ในวิธีการประเมินผลการเรียนรู้สามารถทำได้ 3 วิธีคือ การประเมินด้านพุทธิพิสัย(พฤติกรรมความคิด) จิตพิสัย(พฤติกรรมด้านจิตใจ, ความซาบซึ้ง, ทศนคติ) และทักษะพิสัย(พัฒนาการการเคลื่อนไหว, การปฏิบัติงาน)

2. ท่านมีวิธีในการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (พฤติกรรมด้านจิตใจ, ทศนคติ , ความมีสมาธิ, ความสงบในการทำงาน) อย่างไร

3. ในการประเมินผลการสอน ผู้เรียนที่มีความสงบในการทำงาน มีสมาธิ ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการวาดลายไทยที่ดีด้วยหรือไม่ อย่างไร

4. จากข้อ 3 ควรนำเอาสมาธิในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินด้วยหรือไม่

5. ในการประเมินผลการสอน ผู้เรียนที่มีพฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่ดีนั้น ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการวาดลายไทยที่ดีด้วยหรือไม่ อย่างไร

6. จากข้อ 5 จิตพิสัยที่ดีต้องนำมาเป็นคะแนนในการเรียนลายไทยด้วยหรือไม่

7. ในการประเมินการเรียนลายไทย ควรประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

8. ในการประเมินผลการเรียนลายไทยด้านทักษะพิสัย ท่านให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการในการปฏิบัติงาน(Process) หรือผลผลิตของงาน(Product) มากหรือน้อยต่างกันอย่างไร

9. วิชาลายไทยเป็นวิชาที่เน้นด้านทักษะปฏิบัติ ท่านได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลด้านทฤษฎีหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบสื่อนวาทะไทย
สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

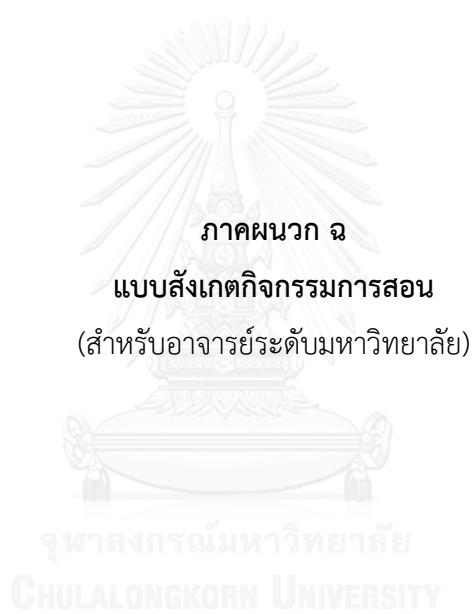
.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกต เป็น 2 ประการคือ

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสังเกต 2. เนื้อหาการสังเกต ประกอบด้วย แผนการสอน, องค์ประกอบ
การสอน, ความพร้อมของการถ่ายทอด, การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด

1.1.1 แผนการสอน

1.1.2 บุคลิกภาพ

1.1.3 สื่อการสอน

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

- ขนาด
- พื้นผนัง
- สัดส่วนในชั้นเรียน
- การแสดงงานในชั้นเรียน

2. กระบวนการถ่ายทอด
  - 2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
  - 2.2 ชั้นปฏิบัติการ (ดำเนินการสอน)
    - 2.2.1 เทคนิควิธีสอน
    - 2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอน
    - 2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
  - 2.3 ชั้นสรุปและวัดผล
3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)
4. การแสดงออกของผู้เรียน
5. อื่นๆ
(เช่น การกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน
(สำหรับอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ
ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

ชื่อสถานที่ที่สังเกตการสอน

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....ชื่อผู้สังเกต.....

เวลาเริ่มต้นสังเกต.....น.   สิ้นสุดถึงเวลา.....น.

1. ความพร้อมของการถ่ายถอด

1.1 ผู้ถ่ายถอด

1.1.1 แผนการสอน

.....

1.1.2 บุคลิกภาพ

.....

1.1.3 สื่อการสอน

.....

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

.....

1.2 ผู้รับการถ่ายถอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

.....

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

.....

1.3 สถานที่ในการถ่ายถอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

.....

- ขนาด

.....

- พื้นผนัง

.....

- สัดส่วนในชั้นเรียน

.....

- การแสดงงานในชั้นเรียน

.....

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

.....

2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

.....

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

.....

2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอน

.....

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

.....

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

.....

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)

.....

.....

.....

4. การแสดงออกของผู้เรียน

.....

.....

.....

5. อื่นๆ

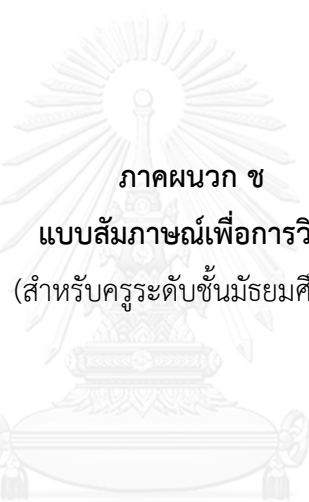
.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา
เกี่ยวกับรูปแบบการสอนการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ใช้คู่กับแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์การสอน
2. ด้านเนื้อหาการสอน
3. ด้านกิจกรรมการสอน
4. ด้านสื่อการสอน
5. ด้านการวัดประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทย
ในระดับมัธยมศึกษา

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับสำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

51 – 60 ปี

61 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ปริญญาบัณฑิต

ปริญญาโท, ปริญญาตรี, ปริญญาตรีบัณฑิต

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

ศิลปศึกษา ศิลปกรรม

อื่นๆโปรดระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปะ

6 – 10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

26 – 30 ปีขึ้นไป

6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

รายวิชาด้านศิลปะไทยที่ท่านสอน

อื่นๆโปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ความคิดเห็นทั่วไปของครูระดับชั้นมัธยมศึกษา

1. ในความคิดของท่าน ลายไทยมีความสำคัญอย่างไรต่อวัยมัธยม
.....
2. ในมุมมองของท่าน ลายไทยสามารถพัฒนาคนได้อย่างไร
.....
3. ลายไทยมีประโยชน์ต่อเด็กมัธยมด้านใดบ้าง
.....
4. (เนื่องจากลายไทยและจิตรกรรมไทยเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่ละเอียดอ่อน) ดังนั้น ท่านคิดว่าลายไทยทำให้เด็กระดับชั้นมัธยมเกิดสมาธิได้หรือไม่
.....
5. สมาธิมีผลต่อการฝึกวาดภาพของนักเรียนอย่างไร
.....
6. ฝึกนักเรียนวาดลายไทยอย่างไรถึงจะเกิดสมาธิ
.....

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การสอน

1. ในการสอนวาดลายไทย ท่านได้ตั้งจุดประสงค์การสอนไว้อย่างไร
.....
2. วัตถุประสงค์การสอนวาดลายไทยในระดับมัธยมศึกษา จะสามารถนำเรื่องสมาธิเข้ามาใช้ในการฝึกวาดลายไทยได้อย่างไร
.....
3. ในการกำหนดวัตถุประสงค์การสอนลายไทยสำหรับเด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษาควรเป็นเช่นใดระหว่าง 1.) กำหนดให้นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ หรือ 2.) ฝึกสมาธิก่อนวาดลายไทย
.....
4. ในอดีตช่างเขียนลายไทยที่เป็นพระได้อาศัยและสร้างงานลายไทยอยู่ในวัดมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายร้อยปี ดังนั้นควรให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาได้เรียนรู้และสามารถอธิบายถึงที่มาของประวัติศาสตร์การเขียนลายไทยหรือไม่ อย่างไร
.....

5. ลายไทยเป็นงานที่มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสามารถเขียนได้ทั้งจิตรกรรมไทยประเพณีและจิตรกรรมไทยร่วมสมัยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

6. ลายไทยเป็นงานที่มีคุณค่า กลุ่มเกลาพัฒนาจิตใจมีความอ่อนโยน ดังนั้นควรให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้หรือไม่ อย่างไร

.....

ด้านเนื้อหาการสอน

1. ในการสอนวาดลายไทย ท่านสอนลายใดให้กับผู้เรียนบ้าง

.....

2. ลายไทยประเภทใดเหมาะกับการฝึกสมาธิให้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

.....

3. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของท่านมีเนื้อหาอะไรบ้าง

.....

4. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย นอกจากการสอนทักษะปฏิบัติ เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะไทยมีส่วนช่วยส่งเสริมการวาดลายไทยให้ดีขึ้นหรือไม่ และผลของการสอนเป็นอย่างไร

.....

5. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรสอนให้ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ซาบซึ้งกับความงามของศิลปะไทยหรือไม่ อย่างไร

.....

6. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสวิจารณ์งานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้น ว่าตัวงานมีความสมบูรณ์ละเอียดและมีสมาธิในการสร้างงานหรือไม่

.....

7. ในการกำหนดเนื้อหาการสอนลายไทย ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสนำเสนองานหน้าชั้นเรียนหรือไม่

.....

8. ในการกำหนดเนื้อหา ได้มีการสอบถามหรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

9. ท่านคิดว่าควรนำการฝึกสมาธิ มาใช้ในการสอนวาดภาพลายไทยให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ อย่างไร

.....

10. เนื้อหาสมาธิประเภทใดควรนำมาใช้ในการฝึกวาดลายไทยให้เด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษา

.....

ด้านกิจกรรมการสอน

1. ขั้นตอนในการสอนวาดลายไทยควรเริ่มจากลายใด จึงจะสามารถพัฒนาให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเกิดสมาธิและนำไปสู่การเขียนลายไทยได้

.....

2. กิจกรรมการสอนวาดลายไทยของท่านมีกี่แบบและมีวิธีการแบบใดบ้าง

.....

3. การใช้สมาธิในการสอนวาดลายไทย ควรเป็นเช่นใดระหว่าง 1.) นำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ หรือ 2.) ฝึกสมาธิก่อนวาดลายไทย

.....

4. ลายไทยแบบโบราณกับลายไทยยุคปัจจุบันมีวิธีการสอนแตกต่างกันอย่างไร

.....

5. ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ท่านคิดว่าควรฝึกวาดลายไทยเป็นรายบุคคลหรือเรียนเป็นกลุ่ม

.....

6. ถ้าจะใช้ลายไทยเพื่อฝึกสมาธิ ควรจะวาดซ้ำอยู่ในลายเดียว หรือใช้ลายที่หลากหลาย

.....

7. กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย สามารถพัฒนาให้เด็กนักเรียนในระดับชั้นมัศึกษามีพฤติกรรมและพัฒนาการในการเขียนงานลายไทยได้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

8. กิจกรรมการสอนวิธีใดบ้าง ที่ทำให้นักเรียนเกิดสมาธิระหว่างการวาดลายไทยได้ดี

.....

9. ท่านมีปัญหาใดบ้างระหว่างการสอนวาดลายไทยในชั้นเรียน และท่านใช้วิธีใดในการแก้ปัญหาดังกล่าว

.....

10. ท่านมีวิธีการจัดการห้องเรียนอย่างไรระหว่างจัดกิจกรรมการสอน

.....

11. การจัดห้องเรียนมีผลต่อการมีสมาธิในการทำงานของนักเรียนหรือไม่

.....

12. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมวาดลายไทยนอกห้องเรียนจะทำให้ได้ระดับมัธยมศึกษาและเกิดสมาธิในการวาดลายไทยได้ดีกว่าในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

13. จากคำตอบดังกล่าว ควรจัดห้องเรียนอย่างไร

.....

14. ท่านคิดว่าการสอนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา มีความจำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมาสอนหรือไม่

.....

ด้านสื่อการสอน

1. ท่านใช้สื่อใดในการสอนวาดภาพลายไทย และได้ผลอย่างไร

.....

2. ท่านเห็นด้วยกับการใช้สื่อDigital(ตย. เช่น คอมพิวเตอร์, อินเทอร์เน็ต, สื่อมัลติมีเดีย) มาใช้ในการสอนวาดลายไทยหรือไม่ โปรดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียมาพอสังเขป

.....

3. สื่อการสอนที่ทำให้เด็กมัธยมเกิดสมาธิควรใช้ลักษณะใด

.....

4. สื่อการสอนลายไทยควรมีความหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา

.....

5. สื่อการสอนลายไทยสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีรูปแบบและวิธีการทำที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากเรียนและไม่ท้อใจในการเรียน

.....

6. ท่านคิดว่าสื่อการสอนจากสถานที่จริงจะสามารถพัฒนาให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเกิดความสนใจและมีสมาธิในการเขียนลายไทยเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาได้เรียนรู้การเขียนลายไทย โดยใช้สื่อการสอนที่เป็นศิลปวัตถุหรือโบราณสถานจริงหรือไม่ อย่างไร

.....

8. ท่านมีวิธีการจัดห้องเรียนศิลปะไทยอย่างไร ให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

.....

ด้านการประเมินผลการสอน

1. ท่านคิดว่าในระดับมัธยมศึกษาควรมีเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนลายไทยด้านใดบ้าง (ในวิธีการประเมินผลการเรียนรู้สามารถทำได้ 3 วิธีคือ การประเมินด้านพุทธิพิสัย(พฤติกรรมความคิด) จิตพิสัย(พฤติกรรมด้านจิตใจ, ความซาบซึ้ง, ทศนคติ) และทักษะพิสัย(พัฒนาการการเคลื่อนไหว, การปฏิบัติงาน)

.....

2. ท่านมีวิธีในการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (พฤติกรรมด้านจิตใจ, ทศนคติ , ความมีสมาธิ, ความสงบในการทำงาน) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาอย่างไร

.....

3. ในการประเมินผลการสอน เด็กนักเรียนที่มีความสงบในการทำงาน มีสมาธิ ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการวาดลายไทยที่ดีด้วยหรือไม่

.....

4. จากข้อ 3 ควรนำเอาสมาธิในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินด้วยหรือไม่

.....

5. ในการประเมินผลการสอน เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่ดี ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการวาดลายไทยที่ดีด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....

6. จากข้อ 5 จิตพิสัยที่ดีต้องนำมาเป็นคะแนนในการเรียนลายไทยด้วยหรือไม่

.....

7. ในการประเมินการเรียนลายไทย ควรประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

8. ในการประเมินผลการเรียนลายไทยด้านทักษะ ท่านให้ความสำคัญด้านกระบวนการทำงาน (Process)กับผลผลิตของของงาน(Product) มากหรือน้อยแตกต่างกันอย่างไร

.....

9. วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่เน้นด้านทักษะปฏิบัติ ท่านได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลด้านทฤษฎีหรือไม่ อย่างไร

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบสอนवादภาษาไทยสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ซ
แบบสังเกตกิจกรรมการสอน
(สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วย
หลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกต เป็น 3 ประการคือ

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด

- 1.1.1 แผนการสอน
- 1.1.2 บุคลิกภาพ
- 1.1.3 สื่อการสอน
- 1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด

- 1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน
- 1.2.2 ความสนใจในการเรียน

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

- ขนาด
- พื้นผนัง
- สัดส่วนในชั้นเรียน
- การแสดงงานในชั้นเรียน

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

2.2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

- 2.2.1 เทคนิควิธีสอน
- 2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอน
- 2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายภาคของความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน)
4. การแสดงออกของนักเรียน
5. อื่นๆ (เช่น การกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทักษะคิดของนักเรียนและผู้สอน เป็นต้น)

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน
(สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายนุ้ปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

ชื่อสถานที่ที่สังเกตการสอน

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....ชื่อผู้สังเกต.....

เวลาเริ่มต้นสังเกต.....น.   สิ้นสุดถึงเวลา.....น.

1. ความพร้อมของการถ่ายถอด

1.1 ผู้ถ่ายถอด

1.1.1 แผนการสอน

.....

1.1.2 บุคลิกภาพ

.....

1.1.3 สื่อการสอน

.....

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

.....

1.2 ผู้รับการถ่ายถอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

.....

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

.....

1.3 สถานที่ในการถ่ายถอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

.....

- ขนาด

.....

- พื้นผนัง

.....

- สัดส่วนในชั้นเรียน

.....

- การแสดงงานในชั้นเรียน

.....

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

.....

2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

.....

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

.....

2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอน

.....

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

.....

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

.....

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายภาคของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)

.....

.....

4. การแสดงออกของผู้เรียน

.....

.....

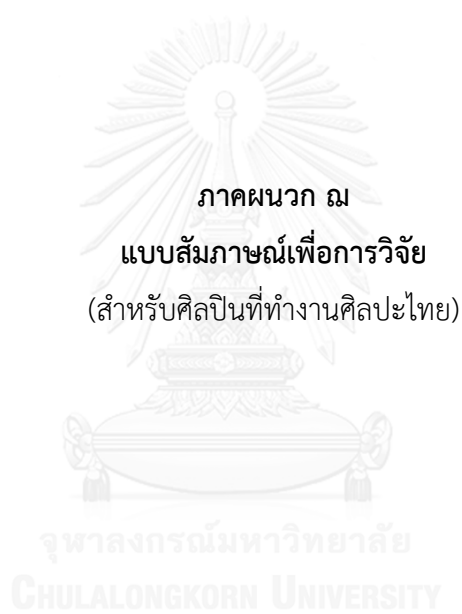
.....

5. อื่นๆ

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย
เกี่ยวกับรูปแบบการสอนการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดลายไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านวิธีการทำงาน
2. ด้านการนำสมาธิมาใช้ในการทำงาน
3. ด้านการถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการสอนวาดลายไทย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

51 – 60 ปี

61 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต

ปริญญาบัณฑิต

ปริญญาโท ปริญญาตรี

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

ศิลปศึกษา ศิลปกรรม

อื่นๆโปรดระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะไทย

6 – 10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

26 – 30 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกวาดลายไทย

ความคิดเห็นทั่วไปของศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย

1. ในความคิดของท่าน ลายไทยมีความสำคัญอย่างไร

.....

2. ในมุมมองของท่าน ลายไทยสามารถพัฒนาคนได้อย่างไร

.....

3. ลายไทยมีประโยชน์ต่อผู้วาดอย่างไร

.....

4. (เนื่องจากลายไทยและจิตรกรรมไทยเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่ละเอียดอ่อน) ดังนั้น ท่านคิดว่าลายไทยทำให้เกิดสมาธิได้หรือไม่ อย่างไร

.....

5. สมาธิมีความสำคัญกับลายไทยอย่างไร

.....

6. การวาดลายไทยให้เกิดสมาธิมีวิธีการฝึกอย่างไร

.....

7. ลายไทยรูปแบบใดที่ทำให้เกิดสมาธิ

.....

ด้านวิธีการทำงาน

1. งานศิลปะไทยหลักๆที่ท่านสร้างเป็นอย่างไร

.....

2. ท่านมีวิธีการทำงานศิลปะไทยอย่างไร

.....

3. ท่านมีปรัชญาในการทำงานศิลปะไทยอย่างไร

.....

4. ท่านใช้อุปกรณ์ใดในการทำงานศิลปะไทย

.....

5. ท่านมีวิธีสร้างแรงบันดาลใจ หรือการคิดรูปแบบของงานอย่างไร

.....

6. ท่านมีวิธีการวางแผนการจัดเวลาอย่างไรในการทำงานศิลปะไทย

.....

7. ท่านมีวิธีการในการพัฒนางานศิลปะไทยให้เกิดเอกลักษณ์เป็นของตนเองอย่างไร

.....

8. ท่านได้สวดมนต์หรือนั่งสมาธิในชีวิตประจำวันหรือไม่

.....

9. ท่านมีวิธีการดำรงชีวิตอย่างไร

.....

10. การดำรงชีวิตกับการทำงานของท่านสอดคล้องกันหรือไม่

.....

11. การจัดสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญหรือไม่ต่อการสร้างผลงานจิตรกรรมไทย

.....

12. ท่านมีวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างไร

.....

ด้านการนำสมาธิมาใช้ในการทำงาน

1. สมาธิมีผลต่อการวาดภาพของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

2. ในการวาดลายไทยของท่าน จำเป็นต้องใช้สมาธิหรือไม่ อย่างไร

.....

3. ถ้าไม่มีสมาธิในการทำงาน ท่านสามารถวาดลายไทยได้หรือไม่

.....

4. ถ้าท่านต้องใช้สมาธิในการวาดลายไทย ท่านมีวิธีการในการนำสมาธิมาใช้ในการวาดอย่างไร

.....

5. ท่านกำหนดสมาธิก่อนการวาดภาพลายไทยหรือไม่ และใช้สมาธิตามหลักพระพุทธรูปศาสนาขัณฑ์
ในการทำงาน

.....

6. การใช้สมาธิในการวาดลายไทย ควรเป็นเช่นใดระหว่าง 1.) นำลายไทยมาใช้ในการสร้างสมาธิ
หรือ 2.) ฝึกสมาธิก่อนวาดลายไทย

.....

7. ท่านมีวิธีการทำสมาธิอย่างไรก่อนการวาดลายไทย

.....

8. ระหว่างการทำงาน ท่านได้พิจารณากายและมีอระหว่างการทำงานหรือไม่ อย่างไร

.....

9. การวาดลายไทย ควรเริ่มวาดจากลายใด จึงจะสามารถพัฒนาตนเองให้เกิดสมาธิที่ดีขึ้นได้

.....

ด้านการถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน

1. ท่านใช้สื่อหรือเทคนิคใดในการสอนวาดภาพลายไทย และได้ผลอย่างไร

.....

2. ในกรณีที่ไม่เคยสอนวาดลายไทย ถ้าท่านจะต้องสอน ท่านจะสอนอย่างไร

.....

4. ท่านคิดว่าการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ควรจัดอย่างไร

.....

5. ถ้าท่านจะต้องสอนวาดลายไทย การสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยนั้นมีความสำคัญหรือไม่

.....

6. การสอนศิลปะไทย ควรสอนให้ผู้เรียนสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้หรือไม่

.....

7. (ลายไทยเป็นงานที่มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน) ถ้าท่านจะต้องสอนวาดลายไทยให้ได้ระดับชั้นมัธยม ควรจะสอนให้นักเรียนสามารถเขียนได้ทั้งงานจิตรกรรมไทย ประเพณีและจิตรกรรมไทยร่วมสมัยหรือไม่

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบสอนวาดลายไทย

สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

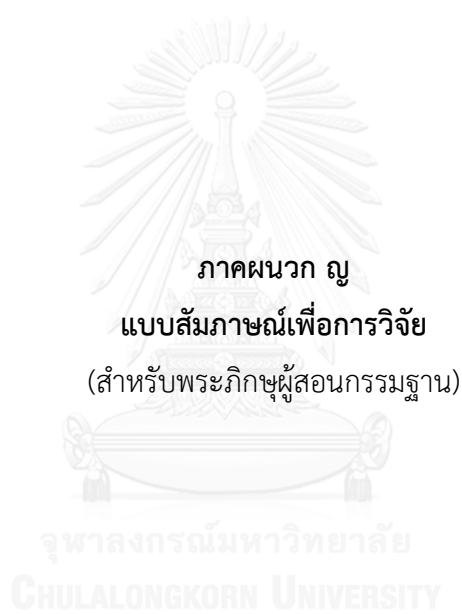
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนवादภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานเกี่ยวกับ
รูปแบบการสอนการสอนवादภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น
แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบสอนवादลายไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์การสอน
2. ด้านเนื้อหาการสอน
3. ด้านกิจกรรมการสอน
4. ด้านสื่อการสอน
5. ด้านการวัดประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับรูปแบบสอนवादลายไทย
ในระดับมัธยมศึกษา

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับพระภิกษุผู้สอนธรรมฐาน)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ

☐ 20 – 30 ปี	☐ 31 – 40 ปี
☐ 41 – 50 ปี	☐ 51 – 60 ปี
☐ 61 ปี ขึ้นไป	

2. วุฒิการศึกษา

- ปริญญาบัณฑิต
- ปริญญาโท ปริญญาตรี ปริญญาเอก

3. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

- พุทธศาสตรบัณฑิต
- อื่นๆโปรดระบุ.....

4. ประสบการณ์ในการสอนสมาธิ

☐ 6 – 10 ปี	☐ 11 – 15 ปี
☐ 16 – 20 ปี	☐ 21 – 25 ปี
☐ 26 – 30 ปีขึ้นไป	

5. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- วิชาการฝึกกรรมฐาน
- อื่นๆโปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนกายานุปัสสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ความคิดเห็นทั่วไปของพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน

1. กายานุปัสสนาในความหมายของท่านมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

.....

2. ศิลปะจำเป็นต้องใช้สมาธิในการทำงานหรือไม่

.....

3. ลายไทยต้องใช้สมาธิหรือไม่

.....

4. ศิลปะทั่วไปกับลายไทย ในมุมมองของท่านคิดว่าต่างกันอย่างไร และสิ่งไหนจำเป็นต้องใช้สมาธิมากกว่ากัน

.....

5. การลากเส้นในมุมมองของท่านคือการทำสมาธิหรือไม่

.....

6. เส้นในลักษณะใดในความคิดของท่าน ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ

.....

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การสอน

1. การสอนสมาธิ ท่านกำหนดวัตถุประสงค์การสอนสมาธิอย่างไร

.....

2. ถ้าจะต้องสอนลายไทย ในการกำหนดวัตถุประสงค์การนำสมาธิในการทำงานลายไทย ควรกำหนดการสอนด้วยวิธีใด ระหว่าง 1.) กำหนดให้มีการนำกิจกรรมลายไทยมาใช้ในการฝึกสมาธิ
2.) กำหนดให้มีการฝึกสมาธิก่อนการวาดลายไทย

.....

ด้านเนื้อหาการสอน

1. ท่านมีวิธีการในการฝึกสมาธิให้กับผู้เรียนอย่างไร

.....

2. ในการกำหนดเนื้อหา ได้มีการสอบถามหรือให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการสอนหรือไม่ อย่างไร

.....

3. ถ้าจะต้องสอนภาษาไทย ท่านคิดว่าควรนำการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา (ฝึกพิจารณาตามรู้ การเคลื่อนไหวของร่างกาย มือ, ใจ) มาใช้ในการสอนวาทะภาษาไทยหรือไม่ อย่างไร

.....

4. เนื้อหาสมาธิประเภทใดควรนำมาใช้ในการฝึกภาษาไทย

.....

ด้านกิจกรรมการสอน

1. ท่านใช้กิจกรรมใดบ้าง ในการฝึกผู้เรียนทำสมาธิ

.....

2. ท่านมักจะประสบปัญหาในการสอนสมาธิหรือไม่ และท่านใช้วิธีใดในการแก้ปัญหาดังกล่าว

.....

3. ศิลปะสามารถเชื่อมโยงกับการทำกรรมฐานได้หรือไม่

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการสอนแบบใด ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในระหว่างการทำงานได้ดี

.....

5. การใช้สมาธิในการสอนควรเป็นเช่นใด ระหว่าง 1. ฝึกสมาธิก่อนการทำงาน 2. นำการทำงาน มาใช้ในการฝึกสมาธิ

.....

6. ท่านมีวิธีการจัดการห้องเรียนอย่างไรระหว่างจัดกิจกรรมการสอน

.....

ด้านสื่อการสอน

1. ท่านใช้สื่อใดในการสอนสมาธิ และได้ผลอย่างไร

.....

2. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของท่านมีอะไรบ้าง

.....

3. สื่อรูปแบบใด ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมีสมาธิระหว่างการทำงาน

.....

4. ท่านคิดว่าสื่อการสอนที่ดี ในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนควรมีความหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หรือไม่ อย่างไร

.....

5. ท่านเห็นด้วยกับการใช้สื่อ Digital(เช่น อินเทอร์เน็ต, สื่อมัลติมีเดีย, วีดีโอ) ในการสอนศิลปะหรือไม่ โปรดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียมาพอสังเขป

.....

6. ถ้าจะต้องสอนภาษาไทย ท่านเห็นด้วยกับการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการวาด โดยใช้สื่อการสอนจากสถานที่จริงหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ถ้าจะต้องสอนภาษาไทย ท่านคิดว่าสื่อการสอนจากสถานที่จริงจะสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจและสมาธิในการเขียนวาดภาพเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

ด้านการประเมินผลการสอน

1. ท่านประเมินผลการสอนสมาธิอย่างไร

.....

2. ท่านมีวิธีในการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (พฤติกรรมด้านจิตใจ, ทศนคติ , ความมีสมาธิ, ความสงบในการทำงาน) อย่างไร

.....

3. ถ้าจะต้องสอนภาษาไทย ท่านคิดว่าผู้ที่มีความสงบในการทำงาน มีสมาธิ จะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการวาดที่ดีด้วยหรือไม่

.....

4. จากข้อ 3 ควรนำเอาสมาธิในการทำงานมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินด้วยหรือไม่

.....

5. ถ้าจะต้องให้คะแนนวิชาภาษาไทย จิตพิสัยที่ดีต้องนำมาเป็นคะแนนในการเรียนภาษาไทยด้วยหรือไม่

.....

6. ในการประเมินการเรียน ควรประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนการสอนหรือไม่

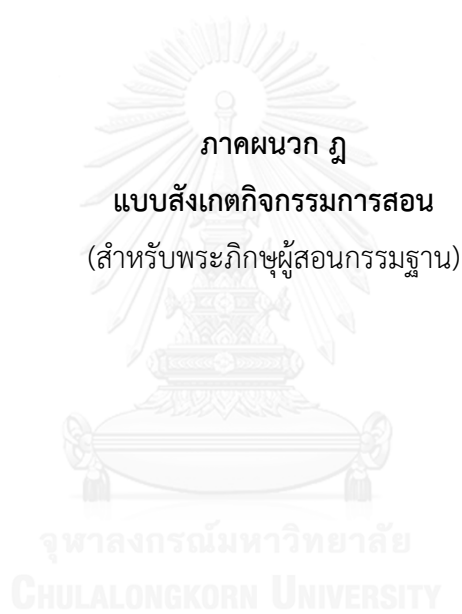
.....

ตอนที่3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการนำหลักกายานูปัสสนา มาใช้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

.....

.....

.....

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนवादภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก
กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนสมาธิ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกต เป็น 3 ประการคือ

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด

1.1.1 แผนการสอนสมาธิ

1.1.2 บุคลิกภาพ

1.1.3 สื่อการสอน

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การฝึกสมาธิ

1.2.2 ความสนใจในการเรียนสมาธิ

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

- ขนาด

- พื้นผนัง

- สัดส่วนในชั้นเรียน

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียนก่อนการนั่งสมาธิ

2.2 ชั้นปฏิบัติกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอนสมาธิ

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียน)
4. การแสดงออกของผู้เรียน
5. อื่นๆ

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน
(สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

ชื่อสถานที่ที่สังเกตการสอน

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....ชื่อผู้สังเกต.....

เวลาเริ่มต้นสังเกต.....น.   สิ้นสุดถึงเวลา.....น.

1. ความพร้อมของการถ่ายถอด

1.1 ผู้ถ่ายถอด

1.1.1 แผนการสอนสมาธิ

.....

1.1.2 บุคลิกภาพ

.....

1.1.3 สื่อการสอน

.....

1.1.4 อุปกรณ์การเรียน

.....

1.2 ผู้รับการถ่ายถอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียนสมาธิ

.....

1.2.2 ความสนใจในการเรียนสมาธิ

.....

1.3 สถานที่ในการถ่ายถอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

.....

- ขนาด

.....

- พื้นผนัง

.....

- สัดส่วนในชั้นเรียน

.....

- การฝึกสมาธิในชั้นเรียน

.....

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียนก่อนการนั่งสมาธิ

.....

2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

.....

2.2.1 เทคนิควิธีสอนสมาธิ

.....

2.2.2 การจัดกิจกรรมการสอนสมาธิ

.....

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

.....

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

.....

3. การบรรยายการถ่ายทอด (บรรยายภาคของความเข้าใจระหว่างพระภิกษุผู้สอนกรรมฐานกับผู้เรียน)

.....

.....

.....

4. การแสดงออกของผู้เรียน

.....

.....

.....

5. อื่นๆ

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลัก กายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเกตพฤติกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสอนวาดภาพ ลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกต เป็น 3 ประการคือ

1. การแสดงออกของผู้เรียน
  - 1.1 การแสดงออกระหว่างการเรียนการสอน
  - 1.2 การแสดงออกระหว่างการทำงาน
2. การมีสมาธิ
  - 2.1 การมีสมาธิระหว่างการเรียน
  - 2.2 การมีสมาธิระหว่างการทำงาน
3. พัฒนาการด้านการวาดลายไทย

แบบสังเกตนี้ใช้สังเกตผู้เรียนในระหว่างการทดลอง เมื่อสังเกตแล้วให้ขีดเส้นลงช่องที่บอกระดับ

พฤติกรรม

พฤติกรรม	ครั้งที่	ข้อมูลจากการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน วาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา
1. มีความแจ่มใสเบิกบานขณะ ทำกิจกรรม	1	
	2	
	3	
	4	
2. ทุ่มเทให้งานอย่างเต็มที่	1	
	2	
	3	
	4	
3. มีสติและสมาธิจดจ่ออยู่กับ งานตลอดเวลา	1	
	2	
	3	
	4	
4. ในขณะที่ทำกิจกรรม ไม่สนใจ สิ่งเร้าภายนอก	1	
	2	
	3	
	4	
5. ขณะทำงาน ไม่พูดคุยเรื่อง อื่นระหว่างการทำงาน	1	
	2	

	3	
	4	
6. ใช้เวลาอยู่กับกิจกรรมได้นาน โดยไม่บ่น	1	
	2	
	3	
	4	
7. ทำงานจนเสร็จสมบูรณ์อย่าง ตั้งใจและมีคุณภาพ	1	
	2	
	3	
	4	
8. มีความรอบคอบในการ ทำงานและตรวจสอบ ข้อบกพร่องก่อนส่งงาน	1	
	2	
	3	
	4	

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา

แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา มีลักษณะปลายเปิด (Open end)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ชื่อสถานที่ในการสอบถามนักเรียน

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อผู้วิจัย.....

เวลาเริ่มต้นสอบถาม.....น. สอบถามถึงเวลา.....น.

1. ด้านความพึงพอใจในการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

.....
 .....

2. ข้อดีข้อเสียของกิจกรรมการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

.....
 .....

3. กิจกรรมวาดลายไทยที่ผู้เรียนพึงพอใจที่สุด

.....
 .....

4. ชุดกิจกรรมวาดลายไทยสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร

.....
 .....

5. การสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา จะสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยได้ดีหรือไม่

.....
 .....

6. ความคิดเห็นของผู้เรียนในด้านประโยชน์ของกิจกรรมวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

.....
 .....

7. ความคิดเห็นของผู้เรียนในด้านการพัฒนารูปแบบการสอนเพิ่มเติมและกิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง

.....
 .....

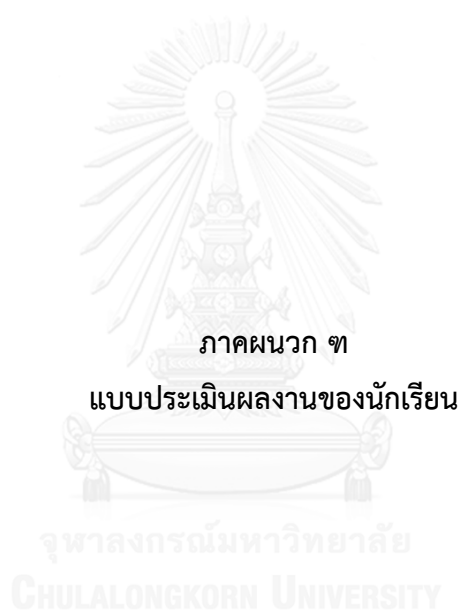
ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน (Rating Scale)

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามทัศนคติของผู้เรียนจากการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยแบ่งระดับความพึงพอใจดังนี้ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = พอใช้, 1 = ควรปรับปรุง

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. ผู้สอนเตรียมการสอน เช่น แผนบทเรียน และอุปกรณ์การเรียนการสอน					
2. ผู้สอนใช้สื่อการสอนประกอบอย่างเหมาะสม เช่น Power Point แผ่นใส					
3. ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เช่น ตัวอย่าง, คำถามและเปิดโอกาสให้มีการซักถาม					
4. ผู้สอนตอบคำถามผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น					
5. ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ					
6. ผู้สอนใช้คำพูดอย่างเหมาะสม					
7. ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุข					
8. ผู้เรียนมีความรอบคอบในการทำงาน					
9. ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย					
10. ผู้เรียนมีความสงบ มีสมาธิมากยิ่งขึ้น					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

แบบประเมินผลงานของนักเรียน

เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบประเมินมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลงานลายไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการประเมินผลงานดังนี้

แบบประเมินผลงานก่อนการเรียนการสอนวาดลายไทย ตามหลักกายานุปัสสนา

- 1 ความสมบูรณ์ของผลงาน
- 2 ความถูกต้องและสวยงามของผลงาน
- 3 การเก็บรายละเอียดของผลงาน
- 4 ความสะอาดของผลงาน

เกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการวาดลายไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน ความสามารถ	เกณฑ์การประเมินผล
1. ความสมบูรณ์ ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยมีความสมบูรณ์สวยงาม
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้สมบูรณ์แต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยเสร็จแต่ไม่ได้เก็บรายละเอียด
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยใกล้เสร็จและไม่ได้เก็บรายละเอียด
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่เสร็จ
2. ความถูกต้อง สวยงามของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงามมาก
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องและสวยงาม
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก
	2 = พอใช้	สามารถเขียนลายไทยได้ถูกต้อง ในบางจุดยังสามารถแก้ไขได้อีก
	1 = ระดับต่ำ	เขียนลายไทยไม่ถูกต้องตามคำสั่งของผู้สอน
3. การเก็บ รายละเอียดของ ผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถเขียนลายไทยได้อย่างละเอียดสมบูรณ์
	4 = สูง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดแต่สามารถเพิ่มเติมได้อีก
	3 = ปานกลาง	สามารถเขียนลายไทยได้ละเอียดปานกลาง สามารถเก็บรายละเอียดได้พอสมควร
	2 = พอใช้	เขียนลายไทยได้แต่ยังเก็บรายละเอียดได้น้อย
	1 = ระดับต่ำ	ยังไม่ได้เก็บรายละเอียดในการเขียนลายไทย
4. ความสะอาด ของผลงาน	5 = สูงมาก	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดีมาก
	4 = สูง	สามารถรักษาความสะอาดได้อย่างดี
	3 = ปานกลาง	สามารถรักษาความสะอาดได้ปานกลาง
	2 = พอใช้	สามารถรักษาความสะอาดได้บ้างแต่ไม่มาก
	1 = ระดับต่ำ	ไม่สามารถรักษาความสะอาดได้

แบบประเมินผลงานวาทลายไทย ตามหลักกายานุปีสสนา (รายบุคคล)

คนที่	รายการประเมิน				รวม (20)
	ความสมบูรณ์ ของผลงาน (5)	ความถูกต้อง สวยงาม (5)	การเก็บ รายละเอียด (5)	ความสะอาด ของผลงาน (5)	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					

การดำเนินการสอน

ผู้วิจัยทำกิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียน

ผู้วิจัยสาธิตวิธีปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยสาธิตวิธีปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิจารณ์ผลงาน

การปฏิบัติงานของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม

การปฏิบัติงานของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม

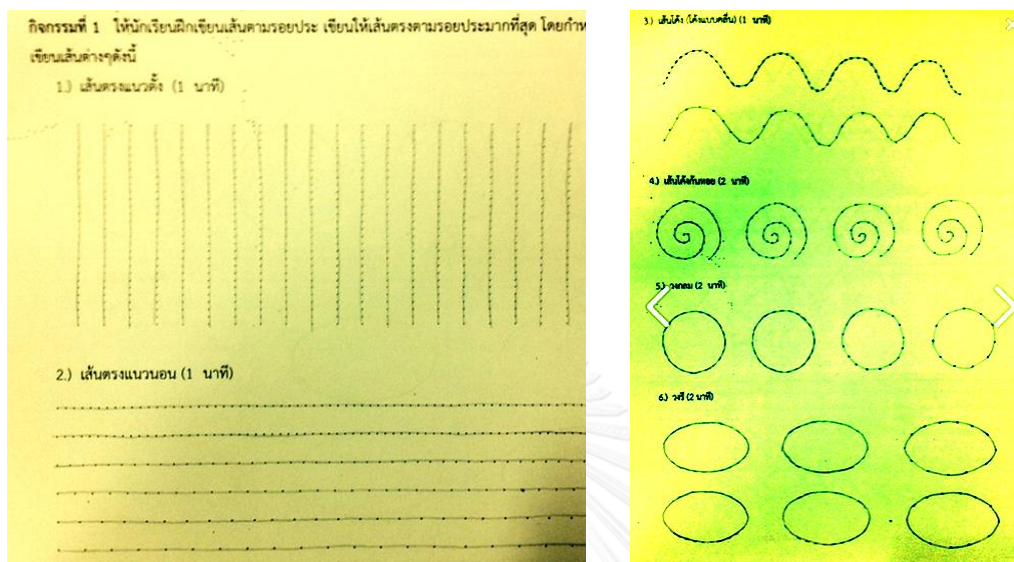

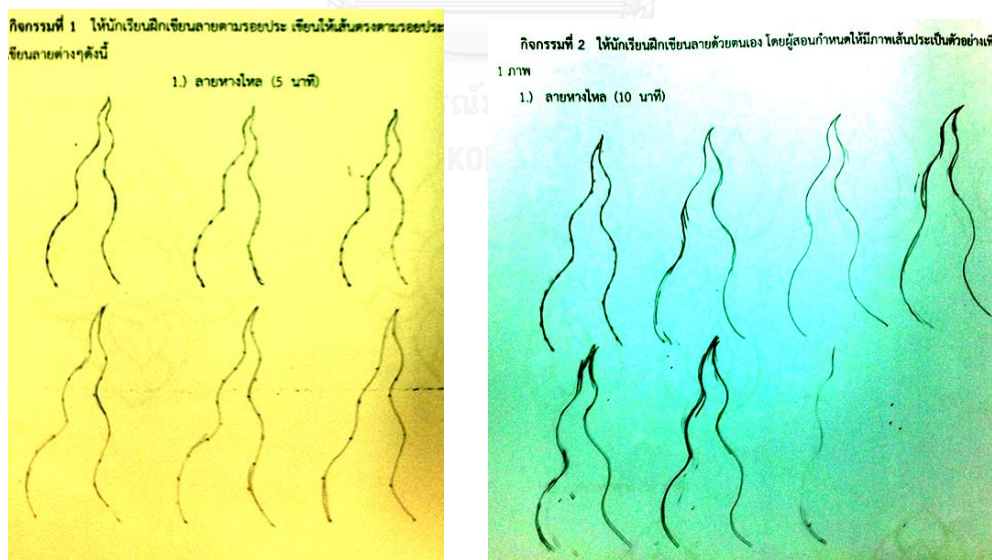

ภาพผลงานของเด็กในแต่ละกิจกรรม

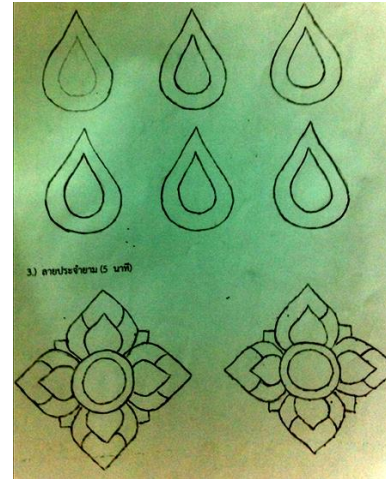
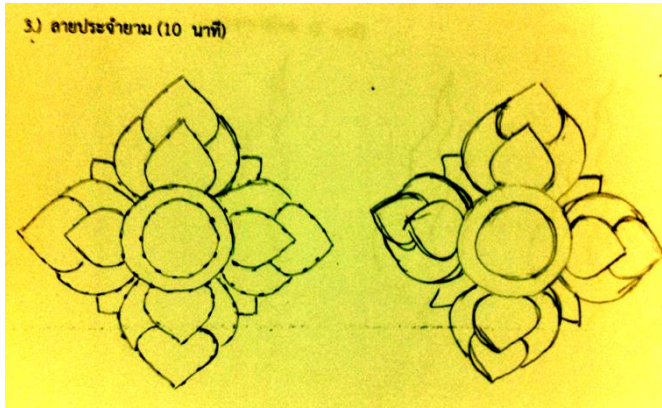
1. กิจกรรมเดินจิตจับเส้น (ฝึกวาดเส้นตรงและเส้นโค้งแบบต่างๆ)

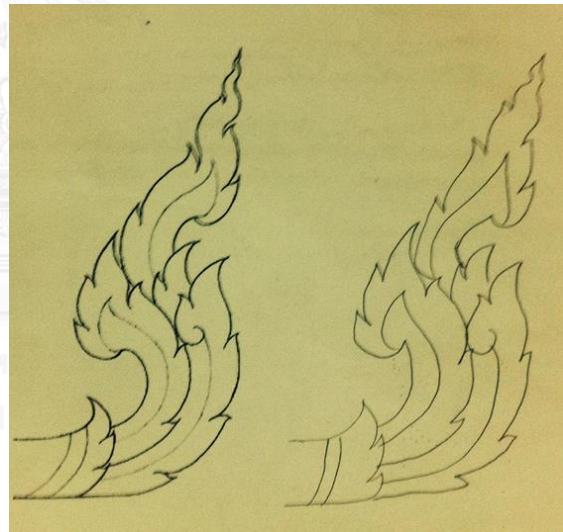
2. กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกวาดลายหางไหล, ลายกระจิง และประจ๋ายามผ่านเส้นประ)

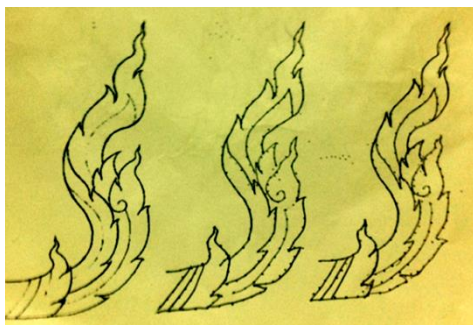
กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ต่อ)

3. กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกวาดลายกระหนก)

กิจกรรมเดินจิตผ่านจุด (ฝึกวาดลายกระหนก) ต่อ

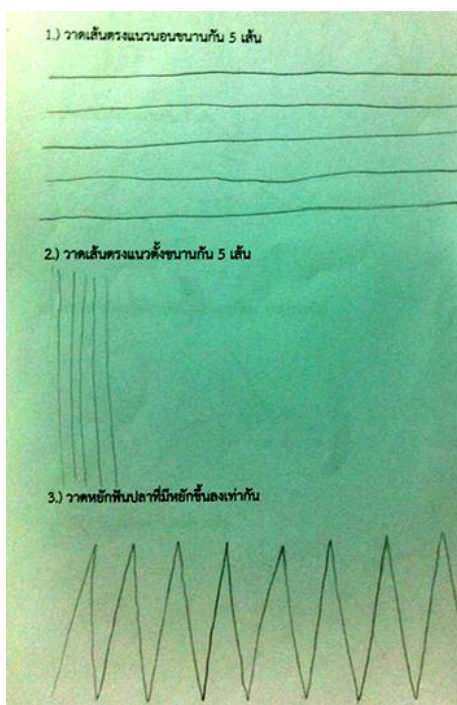

4. กิจกรรมตบฝุ่นวาดเส้น (ฝึกการตบฝุ่นและวาดเส้นลงบนแผ่นอะคริลิก)

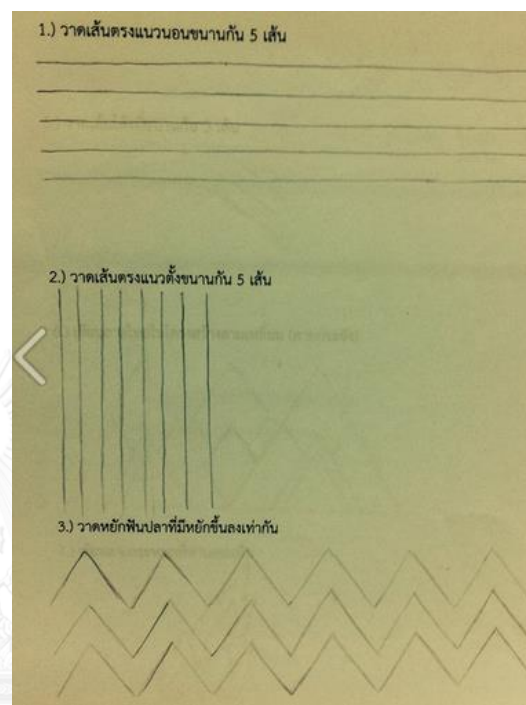

ผลการฝึกวาดเส้นตรงและเส้นโค้งแบบต่างๆ ก่อนเรียนและหลังเรียน (Pretest-Posttest)

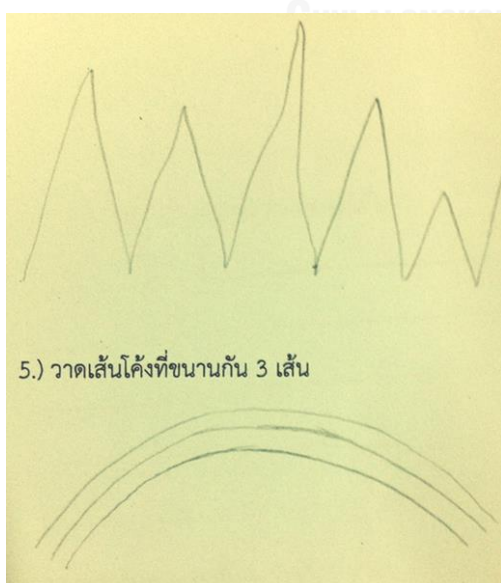
ภาพวาดก่อนเรียน

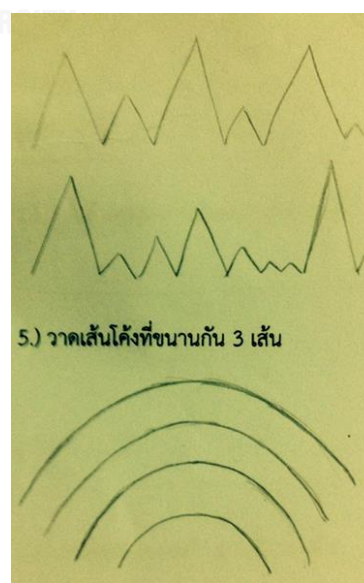
ภาพวาดหลังเรียน

ภาพวาดก่อนเรียน

ภาพวาดหลังเรียน

ผลการฝึกวาดลายกระหนก กระจัง ก่อนเรียนและหลังเรียน (Pretest-Posttest)

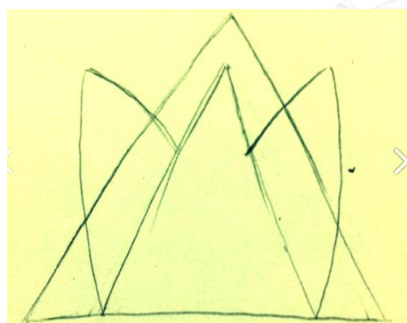
ภาพวาดก่อนเรียน

ภาพวาดหลังเรียน

ภาพวาดก่อนเรียน

ภาพวาดหลังเรียน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอนุรุทธ เปรมนิรันดร เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ณ จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษา ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2556 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2556

